

ספר דברים
DEUTERONOMY

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA), the terms of which are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>. This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/מסורה_על_פי_מסורה
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
 - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using L^AT_EX, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

תוכן העניינים

v	Introduction
vi	Usage Guide
1	פרשת דברים
18	פרשת ואתחנן
37	פרשת עקב
55	פרשת ראה
77	פרשת שופטים
93	פרשת כי תצא
111	פרשת כי תבוא
129	פרשת נצבים
136	פרשת וילך
141	פרשת האזינו
152	פרשת וזאת הברכה
161	שירת הים ועשרת הדברות
161	עשרת הדברות בטעם עליון
161	האזינו
164	הפטרות
164	הפטרת דברים
166	הפטרת ואתחנן
168	הפטרת עקב
171	הפטרת ראה

172	הפטרת שופטים
174	הפטרת כי תצא
175	הפטרת כי תבוא
177	הפטרת נצבים
179	הפטרת וילך
181	הפטרת האזינו
184	הפטרת וזאת הברכה
187	מפטיר לשבת ראש חודש
187	הפטרת שבת ראש חודש
190	הפטרת שבת מחר חודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the “Targum”—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minhā readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metsudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash. Sedarim data was pulled from *Mikra al pi Masorah*.

I hope this text will be helpful to those who use it.

Usage Guide

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Only differences that affect the consonantal text as it appears in a Seder Torah are noted. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum. *Paseq* is indicated with a vertical bar with a space on both sides, but the line indicating a *munah legarme* has no space between the line and the preceding word.

To reduce confusion, different numbering systems used for running verse references are numbered differently. Roman numerals are used for chapters, Hindu-Arabic numerals for verses, and Hebrew letters for Sedarim. In verse references in notes, however, chapters are listed in Hindu-Arabic numerals. Where there are attested seder divisions that are not included in the traditional 154-seder count, the number is printed with an asterisk, indicating that it is a seder break but the seder number has not increased. Instances where there are variations in tradition for the start of a seder are in brackets or parentheses.

Names of parshiyot, aliyot, and the number of verses in each parsha are noted in Rashi script. The weekday aliyot can be assumed to end where the second aliya begins. The ending is noted if that is not the case. לוי and ישראל indicate the weekday aliyot. Aliyot for doubled parshiyot are in parentheses.

Parsha breaks are indicated with a פ or ט in parentheses. A petuḥa is a paragraph break that ends a line, a setuma is a break where a blank space is left mid-line. Keri ukhetiv instances are noted with brackets and letters indicating which text is the kerī and which is the ketiv.

Large/small letters are printed in the text. Note that in an actual Seder Torah the large/small letters have the top of the letter aligned with the rest of the text. They are printed aligned with the bottom line here due to typesetting considerations. Other special letters are indicated with parenthetical notes.

I	These are the words which Moses spoke unto all Israel beyond the Jordan; in the wilderness, in the Arabah, over against Suph, between Paran and Tophel, and Laban, and Hazeroth, and Di-zahab.	אֵלֶּיךָ פָּתַחְנָא דְּמִלִּיל מֹשֶׁה עִם כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבְרָא דִּינְדָּנָא אוֹכַח יְתָהוֹן עַל דְּחִבּוּ בְּמִדְבָּרָא וְעַל דְּאַרְגִּיזוּ בְּמִישְׁרָא לְקִבִּיל יָם סוּף בְּפָאֶרן וּבִין תּוֹפֵל וְלָבָן וְחִזְרֹת וְדִי זָהָב: וְעַל דְּעִבְדוּ עֵיגֵל דְּדָהָב:	אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבָּר בְּעֵרְבָה מִזֹּל סוּף בֵּין פָּאֶרן וּבֵין תּוֹפֵל וְלָבָן וְחִזְרֹת וְדִי זָהָב: וְעַל דְּעִבְדוּ עֵיגֵל דְּדָהָב:	דברים א
2	It is eleven days journey from Horeb unto Kadesh-barnea by the way of mount Seir.	מִהֲלֵךְ חַד עֶשְׂרִי יוֹמִין מְחוּרָב אוֹרַח שְׁנִיָּא דְּשַׁעִיר עַד רְקִם גִּיאָה:	אַחַד עֶשְׂרִי יוֹם מְחוּרָב דְּרִי הַר-שַׁעִיר עַד קְדֵשׁ בַּרנֶע:	2
3	And it came to pass in the fortieth year, in the eleventh month, on the first day of the month, that Moses spoke unto the children of Israel, according unto all that the LORD had given him in commandment unto them;	וַהֲוֵה בְּאַרְבַּעִין שָׁנִין בְּחַד עֶשְׂרִי יָרֵחִין בְּחַד לְיָרֵחָא מִלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל דְּפָקִיד יְיָ יְתִיב לְוַתְּהוֹן:	וַיְהִי בְּאַרְבַּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתִּי עֶשְׂרִי חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֱלֹהִים:	3

(1) אלה הדברים. לפי שהן דברי תוכחות (ספרי א), ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום צהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירן בזמנו, מפני כבודן של ישראל: אל כל ישראל. אילו הוכיח מקצתן, היו אלו בשוק אומרים, אחת הייטם שומעים מנן עמרם ולא השיבות דבר מכך וכך, אילו היינו שם היינו משיצין אותם, לכך כנסם כולם ואמר להם הרי כלכם כאן, כלמי שיש לו תשובה ישיב: במדבר. לא במדבר היו אלא בערבות מואב, ומהו במדבר, אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר, שאמרו מי יתן מותנו וגו' (שמות טז, ג): בערבה. בשביל הערבה, שחטאו בצעל פעור בשטים בערבות מואב: מזל סוף. על מה שהמרו בים סוף בצואם לים סוף, שאמרו המצלי אין קצרים צמקרים (שם יד, יא), וכן בנסעם מתוך הים, שנאמר וימרו על ים צנים סוף (תהלים קו, ז), כדאיתא בערכין (טו, י): בין פארן ובין תפל ולבן. אמר רבי יוחנן, חזרונו על כל המקרא, ולא מנינו מקום ששמו תופל ולבן, אלא הוכיחן על הדברים שחפלו על המן שהוא לבן, שאמרו ונפשונו קנה צלקס הקלקל (במדבר כא, ה), ועל מה שעשו במדבר פארן ע"י המרגלים: וחצרות. במחלוקתו של קרח. דבר אחר, אמר להם, היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע (ספרי א), ואחם נדברתם במקום: ודי זהב. הוכיחן על העגל, שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר וקסף הרציתי לה וזהב עשו לצעל (הושע ב, י):

(2) אחד עשר יום מחורב. אמר להם משה, ראו מה גרמתם, אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר, ואף הוא מהלך י"א יום, ואחם הלכתם אותו בשלשה ימים. שהרי בעשרים באייר נסעו מחורב, שנאמר ויהי צִשְׁנָה השנית צִחָדָשׁ השני צִעָשִׁים צִחָדָשׁ וגו' (במדבר י, יא), ובכ"ט צסיון שלחו את המרגלים מקדש ברנע (תענית כט,). לא מהם שלשים יום שעשו בקצרות התאווה, שאלו הוצרכו חדש ימים, ושצעה ימים שעשו בחצרות להסגר שם מרים, נמצא בג' ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך הייתה השכינה מתלצטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ, ובשביל שקלקלתם, הסב אתכם סביבות הר שעיר מ' שנה:

(3) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש. מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה, ממי למד, מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה, אמר, ראובן בני, אני אומר לך, מפני מה לא הוכחתך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעש אוי, ומפני ד' דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה, כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו, ושלא יהא חזירו רואהו ומתבייש ממנו כו', כדאיתא בספרי (ב), וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה, וכן שמואל, שנאמר הגני עניו צי (שמואל א ג, ג), וכן דוד את שלמה בנו (מ"א ב, א):

4	after he had smitten Sihon the king of the Amorites, who dwelt in Heshbon, and Og the king of Bashan, who dwelt in Ashtaroth, at Edrei;	בְּתֵר דְּמַחָא יֵת סִיחוֹן מֶלֶךְ אֲמֹרֵאָה דִּיתִיב בְּחֶשְׁבֹּן וְיֵת עֹג מֶלֶךְ בַּשָּׁן דִּיתִיב בְּעֶשְׂתָּרוֹת בְּאֶדְרֵי:	אֲחֵרֵי הִכְתּוּ אֶת סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבֹּן וְאֶת עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר-יוֹשֵׁב בְּעֶשְׂתָּרוֹת בְּאֶדְרֵי:	לוי
5	beyond the Jordan, in the land of Moab, took Moses upon him to expound this law, saying:	בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת-תּוֹרָה הַזֹּאת לְאָמֹר:	בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת-תּוֹרָה הַזֹּאת לְאָמֹר:	5
6	The LORD our God spoke unto us in Horeb, saying: 'Ye have dwelt long enough in this mountain;	יְיָ אֱלֹהֵנָּה מְלִיל עִמָּנָה בְּחֹרֵב לְמִימַר סִי לָכֵן דִּיתִיבְתוֹן בְּטוֹרָא הַדִּין:	יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֹרֵב לְאָמֹר רַב-לָכֶם שָׁבַת בְּהָר הַזֶּה:	6
7	turn you, and take your journey, and go to the hill-country of the Amorites and unto all the places nigh thereunto, in the Arabah, in the hill-country, and in the Lowland, and in the South, and by the sea-shore; the land of the Canaanites, and Lebanon, as far as the great river, the river Euphrates.	אֲתַפְּנוּ וְטוּלוּ לָכֵן וְעוּלוּ לְטוֹרָא דְּאֲמֹרֵאָה וְלִכְל מְגִירוֹהֵי בְּמִישְׁרָא בְּטוֹרָא וּבְשִׁפְלָתָא וּבְדִרְוֹמָא וּבְסִפֵּר וּמָא אֶרֶע כְּנַעֲנָאָה וְלִבְנֵן עַד נְהָרָא רַבָּא נְהָרָא פָּרַת:	פָּנּוּ וְסַעּוּ לָכֶם וּבֹאוּ הָרָא הָאֲמֹרִי וְאֶל-כָּל-שְׁכֵנֵי בְּעֶרְבָה בְּהָר וּבְשִׁפְלָה וּבְנֶגֶב וּבְחֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְחִלְבֹּנוֹן עַד-הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר-פָּרַת:	7
8	Behold, I have set the land before you: go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give unto them and to their seed after them.'	חֲזוּ דִּיהִבִּית קְדָמִיכוֹן יֵת אֶרֶעָא עוּלוּ וְאֲחִסִּינוּ יֵת אֶרֶעָא דְּקַיִם יְיָ לְאַבְרָהָם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמַתָּן לְהוֹן וּלְבְנֵיהוֹן בְּתַרְיָהוֹן:	רְאֵה נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם אֶת-הָאָרֶץ בָּאוּ וּרְשׁוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם וּלְזֶרְעָם אַחֲרֵיהֶם:	ישראל

(4) אחרי הכותו. אמר משה, אם אני מוכיחם קודם שיכנסו לקצה הארץ, יאמרו מה לזה עלינו, מה היטיב לנו, אינו צא אלא לקנח ולמאז עילה, שאין צו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפנייהם והורישם את ארצם, ואחר כך הוכיחם (ספרי ג): סיחון וגר אשר יושב וגר. אילו לא היה סיחון קשה והיה שרוי בחשבון, היה קשה, שהמדינה קשה, ואילו הייתה עיר אחת וסיחון שרוי בחובה, הייתה קשה, שהמלך קשה, על אחת כמה וכמה, שהמלך קשה והמדינה קשה (שם): אשר יושב בעשתרות. המלך קשה והמדינה קשה: עשתרות. הוא לשון זקין וקושי כמו עשתרות קרנים, ועשתרות זה, הוא עשתרות קרנים שהיו שם רפאים שהכה אמרפל, שנאמר וַיַּחַד רָפָאִים בְּעֶשְׂרֵת קֶרֶנִּים (בראשית יד, ה), ועוג נמלט מהם, והוא שנאמר וַיֵּצֵא הַפְּלִיט (שם יג), ואומר כי רק עוג מלך הצן נשאר מיתר הרפאים (לקמן ג, יא): באדרעי. שם המלכות:

(5) הואיל. המחיל, כמו הגה גא הולאטי (בראשית יח, כז): באר את התורה. בצעעים לשון פירשה להם: (6) רב לכם שבת. כפשוטו, ויש מדרש אגדה, (ספרי ה) הרבה גדלה לכם ושכר, על ישיבתכם צהר הזה, עשיתם משכן מורה וכלים, קבלתם תורה, מניחם לכם סנהדרין שרי אלפים ושתי מאות: (7) פנו וסעו לכם. זו דרך ערד ומרמה: ובאו הר האמורי. כמשמעו: ואל כל שכניו. עמון ומואב וזה שער: בערבה. זה מישור של יער: בהר. זה הר המלך: ובשפלה. זו שפלת דרום: ובנגב ובחוף הים. אשקלון ועזה וקסרי וכו', כדאיחא בספרי (ו): עד הנהר הגדול. מפני שזכר עם ארץ ישראל קורא גדול, משל הדיוט אומר, עבד מלך מלך, הדָּבָק לְשֹׁמֵר וּשְׂמֹחוֹ לָךְ, קָרַב לְגַזִּי דְּהִינָא וְאִידֵהּ (שבעות מז):

9	And I spoke unto you at that time, saying: 'I am not able to bear you myself alone;	וְאָמַרְתִּי לָכֵן בְּעַדְנָא הָהוּא לְמִימַר לִית אֲנָא יָכִיל בְּלַחֲדִי לְסוּבָרָא יִתְכּוֹן:	9 וְאָמַר אֲלֵכֶם בַּעַת הָהוּא לֹא אֶמָּר לֹא-אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אַתְּכֶם:
10	the LORD your God hath multiplied you, and, behold, ye are this day as the stars of heaven for multitude.—	יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶסְגִּי יִתְכּוֹן וְהָאֵתִיכּוֹן יוֹמָא דִּין כְּכּוֹכְבֵי שָׁמַיָא לְסָגִי:	10 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהִנֵּה הַיּוֹם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב:
11	The LORD, the God of your fathers, make you a thousand times so many more as ye are, and bless you, as He hath promised you!—	יְיָ אֱלֹהֵא דְאַבְהָתְכוֹן יוֹסִיף עֲלֵיכֶם כְּכֹכְבֵי שָׁמַיִם וְיִבְרַךְ אֶתְכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֵן:	11 יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתְכֶם יוֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פַּעַמִּים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֵם:
12	How can I myself alone bear your cumbrance, and your burden, and your strife?	אֵיכְדִין אֶסְבֵּר בְּלַחֲדִי שׂוֹרְחִיכּוֹן וְעִסְקִיכּוֹן וְדִינְכּוֹן:	12 אֵיכָה אֲשָׂא לְבַדִּי טָרְחַתְכֶם וּמַשָּׂאָה וְרִיבְכֶם:
13	Get you, from each one of your tribes, wise men, and understanding, and full of knowledge, and I will make them heads over you.'	הָבוּ לָכֵן גּוֹבְרִין חֲכָמִין וְנִבְנִים וְיָדְעִים וְלִשְׁבָּטֵיכֶם וְאֶמְנִינּוּ רִישֵׁן עֲלֵיכֶם:	13 הָבוּ לָכֶם אַנְשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וְיָדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם:

(8) ראה נתתי. צעניכס אחס רואים, איני אומר לכם מאומד ומשמעות: באו ורשו. אין מערער דדזר, ואינכס צריכים למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים, לא היו צריכין לכלי זיין: לאבתיכם. למה הזכיר שז לאצרהס ליצחק וליעקב, אלא אצרהס כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי לעצמו:

(9) ואומר אליכם בעת ההוא לאמר. מהו לאמר, אמר להם משה, לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקב"ה: לא אוכל לבדי וגו'. אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל, אדם שהוסיאס ממנרים, וקרע להם את הים, והוריד את המן, והגיו את השליו, לא היה יכול לדונס, אלא כך אמר להם, ה' אלהיכס הרצה אתכס, הגדיל וְהָרִים אתכס על דייניכס, נטל את העונש מכס ונתנו על הדיינין. וכן אמר שלמה, פי מי יוכל לשפט את עמך הקבד הָא (מלכיס"א ג, ט), אפשר מי שכתוב צו וַיִּקְרָא מֶלֶךְ הָאָדָם (שס ה, יא), אומר מי יוכל לשפט, אלא כך אמר שלמה, אין דייני אומה זו כדייני שאר האומות עובדי אלילים, שאס דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגוזל אין צרך כלום, אני אס חייבתי ממון שלא כדן, נפשות אני נתבע, שנאמר וְקָצַע אֶת קִצְעֵיהֶם נָקַשׁ (משלי כב, כג):

(10) והנכם היום ככוכבי השמים. וכי ככוכבי השמים היו צאותו היום, והלא לא היו אלא ששים רבוא, מהו והנכס היום, הנכס משולים כיום, קיימים לעולם כחמה וכלצנה וככוכבים:

(11) יוסף עליכם ככם אלף פעמים. מהו שז ויצרך אתכס כאשר דזר לכם, אלא אמרו לו, משה, אתה נותן קצבה לצרכתנו, כזר הצטיח הקב"ה את אצרהס אֶשֶׁר אס יוכל איש לְמַנּוֹת וגו' (צראשית יג, טז), אמר להם זו משלי הוא, אצל הוא יצרך אתכס כאשר דזר לכם:

(12) איכה אשא לבדי. אס אומר לקבל שכר לא אוכל, זו היא שאמרת (ס"א שאמרנו) לכם, לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הקב"ה: טרחכם. מלמד שהיו ישראל טרחנין, היה אחד מהס רואה את צעל דינו נוטח צדין, אומר יש לי עדיס להציא, יש לי ראיות להציא, מוסיף אני עליכס דיינין: ומשאכס. מלמד שהיו אפיקורסין, הקדים משה ללאת, אמרו מה ראה בן עמרס ללאת, שמא אינו שפוי בחוך ביתו, איחר ללאת, אמרו מה ראה בן עמרס שלא ללאת, מה אתס סבורים, יושב ויועץ עליכס עזות רעות וחושב עליכס מחשבות (ס"א מצות וחשבות): וריבכם. מלמד שהיו רוגזים:

(13) הבו לכם. הומינו עצמכס לדזר: אנשים. וכי תעלה על דעתך נשים, מה תלמוד לומר אנשים, צדיקים: חכמים. כסופים: ונבונים. מציניס דזר מתוך דזר. זהו ששאל אֶרְיָס את ר' יוסי, מה צין חכמים לנבונים, חכס דומה לשולחני עשיר, כשמציאין לו דיגרין לראות רואה וכשאין מציאין לו יושב ותוהה, נצון דומה לשולחני תגר, כשמציאין לו מעות לראות

14	And ye answered me, and said: 'The thing which thou hast spoken is good for us to do.'	וַתַּעֲנֵנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב הַדְּבָר אֲשֶׁר-דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת:	וַאֲתִיבְתוּן יָתִי וַאֲמַרְתוּן תָּקִין בַּתְּקָמָא דְּמַלְלִיתָא לְמַעַבְדּ:
15	So I took the heads of your tribes, wise men, and full of knowledge, and made them heads over you, captains of thousands, and captains of hundreds, and captains of fifties, and captains of tens, and officers, tribe by tribe.	וַאֲקַח אֶת-רָאשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְיָדָעִים וַאֲתַן אוֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שָׂרֵי אַלְפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת וְשֹׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם:	וַדְּבַרְתִּי יָת רִישֵׁי שְׁבֻטֵיכֶן גִּבּוֹרִין חֲכִימִין וּמְדַעִין וּמִנִּיתִי יְתָהוּן רִישֵׁין עֲלֵיכֶן רִבְנֵי אַלְפֵי וּרְבְנֵי מֵאוֹתָא וּרְבְנֵי חֲמִשִּׁין וּרְבְנֵי עֶשְׂרֵיתָא וְסֹרְכִין לְשִׁבְטֵיכֶן:
16	And I charged your judges at that time, saying: 'Hear the causes between your brethren, and judge righteously between a man and his brother, and the stranger that is with him.	וַאֲצַוֶּה אֶת-שֹׁפְטֵיכֶם בְּעֵת הַהִוא לֵאמֹר שִׁמְעוּ בֵּין-אֲחֵיכֶם וּשְׁפֹטֶתֶם צֶדֶק בֵּין-אִישׁ וּבֵין- אֲחִיו וּבֵין גֵּר:	וּפְקִידֵי יָת דִּינֵיכֶן בְּעֵדְנָא הַהוּא לְמִימַר שְׁמַעוּ בֵּין אֲחֵיכֶן וּתְדַיְנוּן קוּשְׁטָא בֵּין גִּבּוֹרָא וּבֵין אֲחִוְהִי וּבֵין גֵּיורָא:
17	Ye shall not respect persons in judgment; ye shall hear the small and the great alike; ye shall not be afraid of the face of any man; for the judgment is God's; and the cause that is too hard for you ye shall bring unto me, and I will hear it.'	לֹא-תִלְכִּירוּ פָנִים בַּמִּשְׁפָּט כִּקְטָן כְּגֹדֶל תִּשְׁמָעוּן לֹא תִגְדּוּרֹו מִפְּנֵי- אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא וְהַדְּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי וְשִׁמַּעְתִּיו:	לֹא תִשְׁתַּמְדְּעוּן אִפִּי בְּדִינָא מִלִּי זַעֲרָא כְּרַבָּא תִשְׁמָעוּן לֹא תִדְחִלוּן מִן קֶדֶם גִּבּוֹרָא אַרִי דִּינָא דִּי הוּא וּפְתִגְמָא דִּיקָשִׁי מִנְכֶּן תִּקְרְבוּן לִּי וְאִשְׁמַעֲנִיה:

רואה, וכשאין מציאין לו הוא מתער ומציא משלו: וידועים לשבטיכם. שהם ניכרים לכם, שאם צא לפני מעוטף בטליתו, איני יודע מי הוא, ומאיזה שצט הוא, ואם הגון הוא, אצל אחת מכירין צו, שאתם גדלתם אותו, לכך נאמר וידועים לשבטיכם: בראשיכם. ראשים ומכובדים עליכם, שמהיו נוהגין צהם כבוד ויראה: ואשמה. חסר יו"ד, למד שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דייניהם, שהיה להם למחות ולכוון אותם לדרך הישרה:

(14) ותענו אותי וגו'. חלטתם את הדבר להנחתכם, היה לכם להשיב, רבינו משה, ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך, לא ממך שננטעת עליה, אלא ידעתי מחשבותיכם, שהייתם אומרים עכשיו יתמנו עלינו דייני הרבה, אם אין מכירנו אנו מציאין לו דורון והוא נושא לנו פנים (ספרי ד): לעשות. אם היית מתעצל, אתם אומרים עשה מהרה:

(15) ואקח את ראשי שבטיכם. משקטים בדברים, אשריכם, על מי צאתם להתמנות, על בני אברהם יצחק ויעקב, על בני אדם שנקראו אחים ורעים, חלק ונחלה, וכל לשון צהה: אנשים חכמים וידועים. אצל נבונים לא מנאחי, זו אחת משבע מדות שאמר יתרו למשה, ולא מנא אלא שלשה, אנשים נדיקים, חכמים, וידועים (ספרי טו עיין בחזקוני): ראשים עליכם. שתהגו צהם כבוד, ראשים במקה, ראשים בממכר, ראשים במשא ומתן, נכנס (מציאו לצה) אחרון ויואל ראשון: שרי אלפים. אחד ממונה על אלף: שרי מאות. אחד ממונה על מאה: ושוטרים. מניתי עליכם לשבטיכם אלו הכופתין והמכין ברכוה על פי הדיינין:

(16) ואצוה את שפטיכם. אמרתי להם הו מתונים דין, אם צא דין לפניך פעם אחת שמים ושלש, אל תאמר כבר צא דין זה לפני פעמים הרבה, אלא היו נושאים ונותנים צו (ספרי טו): בעת ההוא. משפטיים אמרתי להם, אין עכשיו כלשעבר, לשעבר הייתם צרשות עצמכם, עכשיו הרי אתם משועבדים לצבור (ספרי שס): שמוע. לשון הוה, אודני"ט בלע"ז (הערענד), כמו נכור (שמות כ, ז) ונמור (להלן ה, יצ): ובין גרו. זה בעל דינו, שאוגר עליו דברים, (ספרי) דבר אחר ובין גרו, אף על עסקי דירה, צין חלוקת אחים, אפילו צין תנור לכיריים (סנהדרין ז):

(17) לא תכירו פנים במשפט. זה הממונה להושיע הדיינין, שלא יאמר איש פלוני נאה או גבור אושיצו דיין, איש פלוני קרובי אושיצו דיין בעיר, והוא אינו צקי בדיינין, נמא מחייב את הזכאי ומזכה את החייב, מעלה אני על מי שמונהו כאלו

18	And I commanded you at that time all the things which ye should do.	וְאָצְוָה אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא אֵת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:	18
19	And we journeyed from Horeb, and went through all that great and dreadful wilderness which ye saw, by the way to the hill-country of the Amorites, as the LORD our God commanded us; and we came to Kadesh-barnea.	וְנָסַע מִחֹרֵב וְנָלַךְ אֵת כָּל-הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹלָא הַהוּא אֲשֶׁר רְאִיתֶם בְּדֶרֶךְ הַר הָאֱמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וְנָבֵא עַד קֶדֶשׁ בַּרנֶע:	19
20	And I said unto you: 'Ye are come unto the hill-country of the Amorites, which the LORD our God giveth unto us.	וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּאֶתֶם עַד-הַר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	20
21	Behold, the LORD thy God hath set the land before thee; go up, take possession, as the LORD, the God of thy fathers, hath spoken unto thee; fear not, neither be dismayed.'	רְאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת-הָאָרֶץ עֲלֶיהָ רֵשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ אֶל-תִּירָא וְאֶל-תַּחַת:	21
22	And ye came near unto me every one of you, and said: 'Let us send men before us, that they may search the land for us, and bring us back word of the way by which we must go up, and the cities unto which we shall come.'	וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּלְכֶם וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלַח אַנְשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ וְיַשְׁבּוּ אֲתָנוּ דְּבַר אֶת-תִּדְרֹךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה-בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלֹהֵינוּ:	שלישי 22

הכיר פנים זדין (ספרי יז): כקטן בגדול תשמעון. שיהא חציב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה, שאם קדם וזא לפניך, לא תסלקנו לאחרון (סנהדרין ח). דבר אחר כקטן כגדול תשמעון כתרגומו, שלא תאמר, זה עני הוא, וחזירו עשיר ומִנְהוּ לפרנסו, אזכה את העני ונמלא מתפרנס צנקיות. דבר אחר, שלא תאמר, היאך אני פוגם בכבודו של עשיר זה בשביל דינר, אזכנו עכשיו, וכשיצא לחוץ אומר אני לו, מן לו שאתה חייב לו: לא תגורו מפני איש. לא תיראו (ספרי יז). דבר אחר לא תגורו, לא תכניס דברך מפני איש, לשון אֶגֶר צָקִין (משלי י, ה): כי המשפט לאלהים הוא. מה שאתה נוטל מזה שלא כדין, אתה מוזיקני להחזיר לו, נמלא שְׁטִיטָה עלי המשפט (סנהדרין ח): תקרבון אלי. על דבר זה נסתלק ממנו משפט צנות ולפחד (ספרי יז), וכן שמואל אמר לשאול לנכי הִרְאָה (שמואל א ט, יט), אמר לו הקב"ה, חייך שאני מודיעך שאין אתה רואה, ואימתי הודיעו, כשזא למשוח את דוד, ויצא את גִּלְיָאֵז וַיֹּאמֶר אֵךְ נִגְדָה ה' מְשִׁיחוֹ (שם טז, ו), אמר לו הקב"ה, ולא אמרת אנכי הרואה, אל פִּצְטָה קֵל מְרָאֵהוּ (שם ז):

(18) את כל הדברים אשר תעשון. אלו י' דברים שדין דיני ממונות לדיני נפשות:

(19) המדבר הגדול והנורא. שהיו צו נחשים כקורות, ועקרבים כקשתות:

(22) ותקרבון אלי כלכם. צערצוציא, ולהלן הוא אומר וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל רָאִשֵׁי שְׁטִיטָה וְזִקְנֵיכֶם, וַתֹּאמְרוּ הֵן הָרְאִינוּ וגו' (לקמן ה, כ), אותה קריצה היתה הוגנת, ילדים מכזבים את הזקנים ושלחום לפנייהם, וזקנים מכזבים את הראשים ללכת לפנייהם, אזל כאן, ותקרבון אלי כולכם, צערצוציא, ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים: וישיבו אתנו דבר. צאיזה לשון הם מדברים (ספרי כ): את הדרך וגו'. אין דרך שאין בה עקמימות: ואת הערים אשר נבוא אליהן. מחלה לכנוש:

23 And the thing pleased me well; and I took twelve men of you, one man for every tribe;	וַיִּיטֵב בְּעֵינַי הַדָּבָר וַאֲקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עָשָׂר אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ:	23 וַיִּיטֵב בְּעֵינַי הַדָּבָר וַאֲקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עָשָׂר אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ:
24 and they turned and went up into the mountains, and came unto the valley of Eshcol, and spied it out.	וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל אֶשְׁכּוֹל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ:	24 וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל אֶשְׁכּוֹל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ:
25 And they took of the fruit of the land in their hands, and brought it down unto us, and brought us back word, and said: 'Good is the land which the LORD our God giveth unto us.'	וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיּוֹרְדוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אִתָּנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	25 וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיּוֹרְדוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אִתָּנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:
26 Yet ye would not go up, but rebelled against the commandment of the LORD your God;	וְלֹא אָבִיתֶם לָעֹלָת וַתִּמְרוּ אֹתָהּ פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	26 וְלֹא אָבִיתֶם לָעֹלָת וַתִּמְרוּ אֹתָהּ פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
27 and ye murmured in your tents, and said: 'Because the LORD hated us, He hath brought us forth out of the land of Egypt, to deliver us into the hand of the Amorites, to destroy us.	וַתִּרְגְּנוּ בְּאֶהְלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאָת יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַסָּר יְתָנָא בְּיָדָא דְאַמּוֹרִיָּא לְשִׁיחִיּוֹתָנָא:	27 וַתִּרְגְּנוּ בְּאֶהְלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאָת יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַסָּר יְתָנָא בְּיָדָא דְאַמּוֹרִיָּא לְשִׁיחִיּוֹתָנָא:
28 Whither are we going up? our brethren have made our heart to melt, saying: The people is greater and taller than we; the cities are great and fortified up to heaven; and moreover we have seen the sons of the Anakim there.'	אָנְהוּ אֲנַחְנוּ עַלִים אֲחֵינוּ הַמֹּסוּ אֹתָם-לִבְּנוֹ לֵאמֹר עַם גָּדוֹל וָרֶם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם-בְּנֵי עַנְקִים רָאִינוּ שָׁם:	28 אָנְהוּ אֲנַחְנוּ עַלִים אֲחֵינוּ הַמֹּסוּ אֹתָם-לִבְּנוֹ לֵאמֹר עַם גָּדוֹל וָרֶם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם-בְּנֵי עַנְקִים רָאִינוּ שָׁם:

(23) וייטב בעיני הדבר. צעיני ולא צעיני המקום, ואם צעיני משה היה טוב למה אמרה בתוכחות, משל לאדם שאומר לחצירו מכור לי חמורך זה, אמר לו הן, נותנו אהה לי לנסיון, אמר לו הן, צהרים וגזעות, אמר לו הן, כיון שראה שאין מעכבו כלום, אמר הלוקח בלבו, בטוח הוא זה שלא אמלא בו מוס, מיד אמר לו טול מעותיך ואיני מנסה מעתה, אף אני הודיתי לדבריכם, שמא תחזרו צבם כשתראו שאיני מעכב, ואחס לא חזרתם צבם: ואקח מכם. מן הצדורים שצבם, מן המסלטים שצבם: שנים עשר אנשים איש אחד לשבט. מגיד שלא היה צבט לוי עמהם (שם כה):

(24) עד נחל אשכול. מגיד שנקרא על שם סופו: וירגלו אותה. מלמד שהלכו זה ארבעה אומנים שתי וערב (שם כז): (25) ויורדו אלינו. מגיד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות: ויאמרו טובה הארץ. מי הם שאמרו טובה, יהושע וכלב (שם כג):

(26) ותמרו. לשון התרסה, התרסותם כנגד מאמרו:

(27) ותרגנו. לשון הרע, וכן דברי נרדן (משלי יח, ח), אדם המוציא דבה: בשנאת ה' אתנו. והוא היה אוהב אתכם, אזל אתם שונאים אותו, משל הדיוט אומר, מה דלגלגך על רסמך מה דלגלגיה עלך: בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים. הוצאתו לשנאה הייתה, משל למלך צר ודס שהיו לו שני צנים, ויש לו שתי שדות אחת של שקיץ ואחת של פועל, למי שהוא אוהב נותן של שקיץ, ולמי שהוא שונא נותן לו של פועל, ארץ מצרים של שקיץ היא, שנילוס עולה ומשקה אותה, וארץ כנען של פועל, והואינו ממזרים לתת לנו את ארץ כנען:

(28) ערים גדולות ובצורות בשמים. דברו הכתובים לשון הצא:

29	Then I said unto you: 'Dread not, neither be afraid of them.	וַאֲמַרְתִּי לָכֹון לֹא תִתְבַּרְוּן וְלֹא תִדְחַלְוּן מִנֶּהוּן:	וַאֲמַר אֲלֵכֶם לֹא-תִעַרְצוּן וְלֹא- תִירְאוּן מֵהֶם:	29
30	The LORD your God who goeth before you, He shall fight for you, according to all that He did for you in Egypt before your eyes;	יְיָ אֱלֹהֵכֹון דְּמַדְבֵּר קִדְמִיכֹון מִימֶרְיָהּ יִגִּית לָכֹון כָּכֹל דְּעִבְדִּי עִמָּכֹון בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֹון:	יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִהְלִיךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלָּחֶם לָכֶם כָּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֲתֶכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם:	30
31	and in the wilderness, where thou hast seen how that the LORD thy God bore thee, as a man doth bear his son, in all the way that ye went, until ye came unto this place.	וּבְמִדְבָּרָא דְחֻזִּיתָא דְסוּבְרָךְ יְיָ אֱלֹהֶךָ כְּמָא דְמְסוּבֵר גּוֹבֵרָא יְת בְּרִיָּה בְּכֹל אוֹרְחָא דְּהִלִּיכְתוּן עַד מִיִּתִּיכֹון עַד אַתְרָא הַדִּין:	וּבְמִדְבָּרָא אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר יִשְׂאֵא-אִישׁ אֶת-בְּנוֹ בְּכָל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתֶּם עַד-בָּאֲכֶם עַד- הַמָּקוֹם הַזֶּה:	31
32	Yet in this thing ye do not believe the LORD your God,	וּבְפִתְגָמָא הַדִּין לִיִּתִּיכֹון מִהִימִנִּין בְּמִימֶרְא דִּי אֱלֹהֵכֹון:	וּבְדִבְרֵי הַזֶּה אֵינִיכֶם מֵאֲמִינִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	32
33	Who went before you in the way, to seek you out a place to pitch your tents in: in fire by night, to show you by what way ye should go, and in the cloud by day.'	דְּמַדְבֵּר קִדְמִיכֹון בְּאוֹרְחָא לְאַתְקְנָא לָכֹון אֶתְר בֵּית מִשְׁרֵי לְאַשְׁרִיִּיתְכֹון בְּעִמּוּדָא דְּאִישְׁתָּא בְּלִילִיא לְאַחֲזִיִּיתְכֹון בְּאוֹרְחָא דְתַהֲכֹון בַּיּוֹם וּבְעִמּוּדָא דְעֻנָּא בִּימָמָא:	הִהְלִיךְ לִפְנֵיכֶם בְּדֶרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מָקוֹם לְחַנְתְּכֶם בְּאִשׁ לַיְלָה לְרִאשְׁתְּכֶם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ-בָּהּ וּבַעֲנָן יוֹמָם:	33
34	And the LORD heard the voice of your words, and was wroth, and swore, saying:	וּשְׁמִיעַ קְדָם יְיָ יְת קֹל פִּתְגָמֵיכֹון וּרְגִיזוּ וְקִיִּים לְמִימֶר:	וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת-קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר:	34
35	'Surely there shall not one of these men, even this evil generation, see the good land, which I swore to give unto your fathers,	אִם יִחְזִי גִבֹר בְּגוֹבֵרִיא הָאֵלִין דְּרָא בִּישָׁא הַדִּין יְת אַרְעָא טְבָתָא דְקִיִּימִית לְמִתָּן לְאַבְהֵתְכֹון:	אִם-יִרְאֶה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדֹּר הַרְעָה הַזֶּה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָתֵת לְאַבְתֵּיכֶם:	35

(29) לא תערצון. לשון שצירה כתרוממו, ודומה לו צערון נקלים לשון (איוב ל, ו), לשזור נחלים:

(30) ילחם לכם. נשצילכם:

(31) ובמדבר אשר ראית. מוסב על מקרא שלמעלה הימנו, ככל אשר עשה אחכם במצרים, ועשה אף במדבר אשר ראית אשר נשא וגו'. כאשר ישא איש את בנו. כמו שפירשתי אלל ויסע מלאך ה' להלך לפני משה ואל וגו' (שמות יד, יט), משל למהלך צדק וצניו, באו לסטים לשבותו וכו':

(32) ובדבר הזה. שהוא מצטיחכם להציאכם אל הארץ, אינכם מאמינים בו:

(33) לראותכם. כמו להראותכם, וכן להחכם הדקדק (שם יג, כא), וכן לשמע צקול תודה (תהלים כו, ז), וכן ללכת לגיד צינרעאל (מלכים-ב ט, טו):

36	save Caleb the son of Jephunneh, he shall see it; and to him will I give the land that he hath trodden upon, and to his children; because he hath wholly followed the LORD.	וְלִטִי כָלֵב בֶּן־יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה וְלֹא־אֶתֵּן אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרְדָּ־בָהּ וּלְבָנָיו אֲנִי אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרַי יְהוָה:	אֶלְהִין כָּלֵב בֶּר יִפְנֶה הוּא יַחְוִינֶה וְלִיה אֶתִּין יֵת אֶרְעָא דְדֶרֶךְ בָּהּ וּלְבָנָהּי חִלָּף דְּאֲשָׁלִים בְּתֵר דְּחִלְתָּא דִּינִי:
37	Also the LORD was angry with me for your sakes, saying: Thou also shalt not go in thither;	גַּם־בִּי הִתְאַנָּף יְהוָה בְּגִלְלָכֶם לֵאמֹר גַּם־אֵתָּה לֹא־תָבֹא שָׁם:	אִף עָלִי הָיָה רָגִז מִן קֳדָם יי בְּדִילְכוֹן לְמִימֵר אִף אֵת לֹא תִיעוֹל לְתַמָּן:
38	Joshua the son of Nun, who standeth before thee, he shall go in thither; encourage thou him, for he shall cause Israel to inherit it.	יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון הָעֹמֵד לִפְנֶיךָ הוּא יָבֹא שָׁמָּה אִתּוֹ חֹזֵק בִּי־הוּא יַנְחִלָנָה אֶת־יִשְׂרָאֵל:	יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון דְּקָאִים קֳדָמָךְ הוּא יִיעוֹל לְתַמָּן יִתִּיה תַּקִּיף אֲרִי הוּא יַחְסִנְנָה לְיִשְׂרָאֵל:
39	Moreover your little ones, that ye said should be a prey, and your children, that this day have no knowledge of good or evil, they shall go in thither, and unto them will I give it, and they shall possess it.	וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבָז יְהוָה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וָרָע הִמָּה יָבֹאוּ שָׁמָּה וּלְהֶם אֶתְנַנָּה וְהֶם יִירְשׁוּהָ:	וְטַפְלָכוֹן דְּאִמְרַתּוֹן לְבָזָא יְהוֹן וּבְנִיכוֹן דְּלֹא יָדְעוּ יוֹמָא דִּין טַב וּבִישׁ אַנּוּן יִיעֲלוֹן לְתַמָּן וּלְהוֹן אֶתְנַנָּה וְאַנּוּן יִירְתוּנֶיהָ:
40	But as for you, turn you, and take your journey into the wilderness by the way to the Red Sea.	וְאַתֶּם פָּנּוּ לָכֶם וְסַעוּ הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף:	וְאַתּוֹן אַתְּפִנּוּ לָכוֹן וְטוּלוּ לְמִדְבָּרָא אוֹרַח יָמָא דְסוּף:
41	Then ye answered and said unto me: 'We have sinned against the LORD, we will go up and fight, according to all that the LORD our God commanded us.' And ye girded on every man his weapons of war, and deemed it a light thing to go up into the hill-country.	וַתַּעֲנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלַי חֲטֵאוּנָה לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלְחַמְנוּ כָּכָל אֲשֶׁר־צִוָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַתַּחְגְּרוּ אִישׁ אֶת־כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ וַתִּהְיֶנוּ לַעֲלֹת הַהָרָה:	וְאַתִּיבַתּוֹן וַאֲמַרְתּוֹן לִי חֲבָנָא קֳדָם יי אֲנַחְנָא נִסָּךְ וְנִגִּיתָ קָרֵב כָּכָל דְּפִקְדָנָא יי אֱלֹהֵנָא וְזִרְיָתּוֹן גִּבֵּר יֵת מְאִנִּי קָרְבִּיהָ וְשָׂרִיתּוֹן לְמַסָּךְ לְטוּרָא:
42	And the LORD said unto me: 'Say unto them: Go not up, neither fight; for I am not among you; lest ye be smitten before your enemies.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲמַר לָהֶם לֹא תַעֲלֹוּ וְלֹא־תִלָּחֲמוּ כִּי אֲנִי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּגְפוּ לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם:	וַאֲמַר יי לִי אֵימֵר לְהוֹן לֹא תַסָּקוּן וְלֹא תִגִּיחוּן קָרֵב אֲרִי לִית שְׂכִינָתִי בִּינִיכוֹן וְלֹא תַתְּבָרוּן קֳדָם בְּעָלֵי דְבְּבִיכוֹן:

(36) אשר דרך בה. חצרון, שנאמר ויצא עד קצרון (במדבר יג, כב):

(37) התאנף. נחמלא רוגז:

(40) פנו לכם. אמרתי להעביר אתכם דרך רוחצ ארץ אדום לצד צפון ליכנס לארץ, קלקלתם וגרמתם לכם עכוב: פנו

לכם. לאחרים, ותלכו במדבר לצד ים סוף, שהמדבר שהיו הולכים בו לדרומה של הר שעיר, היה מפסיק בין ים סוף להר

שעיר, עתה המשכו לצד הים ותסבצו את הר שעיר כל דרומו מן המערב למזרח:

(41) ותחינו. לשון הקנו ועלינו אל המקום (במדבר יד, מ), זה הלשון שאמרם לשון הן, כלומר נזדמנתם:

(42) לא תעלו. לא עלייה תהא לכם חלא ירידה:

43	So I spoke unto you, and ye hearkened not; but ye rebelled against the commandment of the LORD, and were presumptuous, and went up into the hill-country.	וְאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וּמִלִּילִית עִמָּכֶם וְלֹא קִבֵּלְתֶּם וְנִתְמַרְוּ אֶת־פִּי יְהוָה וְנִתְּזוּ וְאֲרָשׁוּתוֹן וְסִלִּיקוֹתוֹן לְטוֹרָא וְנִתְּעַלּוּ הָהָרָה:	43
44	And the Amorites, that dwell in that hill-country, came out against you, and chased you, as bees do, and beat you down in Seir, even unto Hormah.	וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּהָר הַהוּא לְקִרְאָתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֹתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְּתוּ אֹתְכֶם בְּשַׁעִיר עַד־חֶרְמָה:	44
45	And ye returned and wept before the LORD; but the LORD hearkened not to your voice, nor gave ear unto you.	וְנָשָׁבוּ וַתִּבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה בְּקִלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם:	45
46	So ye abode in Kadesh many days, according unto the days that ye abode there.	וַתֵּשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים כַּיּוֹמָא דִּיתִיבְתוֹן:	46
II	Then we turned, and took our journey into the wilderness by the way to the Red Sea, as the LORD spoke unto me; and we compassed mount Seir many days.	וַנִּפְּן וְנִסַּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יָם־סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וְנָסַב אֶת־הַר־שַׁעִיר יָמִים רַבִּים: (ס)	II
2	And the LORD spoke unto me, saying:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וַאֲמַר יְיָ לִי לְמִימַר:	חמישי ב
3	'Ye have compassed this mountain long enough; turn you northward.	רַב־לָכֶם סָב אֶת־הָהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צָפֹנָה:	3
4	And command thou the people, saying: Ye are to pass through the border of your brethren the children of Esau, that dwell in Seir; and they will be afraid of you; take ye good heed unto yourselves therefore;	וְאֶת־הָעָם צֹו לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אֲחֵיכֶם בְּנֵי־עִשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד:	4

(44) כאשר תעשינה הדבורים. מה הדבורה הזאת, כשהיא מכה את האדם מיד מתה, אף הם כשהיו נוגעים בכס מיד מתים:

(45) ולא שמע ה' בקולכם. כזיכול עשיתם מדת רחמיו כאילו אכזרי:

(46) ותשבו בקדש ימים רבים. י"ט שנה, שנאמר כימים אשר ישבתם, בשאר המסעות, והם היו ל"ח שנה, י"ט מהם עשו בקדש, וי"ט שנה הולכים ומטורפים וחזרו לקדש, כמו שנאמר ויגעס צמִדָּר (שם לז, יג). כך מצאתי בסדר עולם:

(1) ונפן ונסע המדבר. אילו לא חטאו, היו עוזרים דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן דרומו לנפנו, וצדיל שקלקלו, הפכו לזד המדבר, שהוא צין ים סוף לדרומו של הר שעיר, והלכו אלל דרומו מן המערב למזרח. דרך ים סוף. דרך יראתן ממזרים שהוא במקצוע דרומית מערבית, משם היו הולכים לזד המזרח: ונסב את הר שעיר. כל דרומו עד ארץ מואב:

(3) פנו לכם צפנה. סבנו לכס לרוח מזרחית, מן הדרום לנפון פניכם לנפון, נמצאו הולכין את רוח מזרחית, וזהו שנאמר ויצא ממזרח שמש לארץ מואב (שופטים יא, יח):

5	contend not with them; for I will not give you of their land, no, not so much as for the sole of the foot to tread on; because I have given mount Seir unto Esau for a possession.	לֹא תִתְגַּדְּלוּ בְּהוֹן אֲרִי לֹא אֶתִּין לָכֵן מֵאַרְעֵהוֹן עַד מִדְּרֹךְ רֶגֶל לֹא יִרְשֶׁהָ לְעִשׂוֹ נָתַתִּי אֶת־הָר שִׁעִיר:	אֶל־תִּתְגַּדְּלוּ בָם כִּי לֹא־אֶתִּין לָכֵם מֵאַרְצֵם עַד מִדְּרֹךְ כֶּף־רֶגֶל כִּי־יִרְשֶׁהָ לְעִשׂוֹ נָתַתִּי אֶת־הָר שִׁעִיר:
6	Ye shall purchase food of them for money, that ye may eat; and ye shall also buy water of them for money, that ye may drink.	עֲבוּרָא תִּזְבְּנוּן מִנְהוֹן בְּכֶסֶף וְתִכְלוּן וְאִם מִיָּא תִּזְבְּנוּן מִנְהוֹן בְּכֶסֶף וְתִשְׁתִּין:	אָכַל תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתָם בְּכֶסֶף וְאָכַלְתֶּם וְגַם מַיִם תִּכְרוּ מֵאֲתָם בְּכֶסֶף וְשָׁתִיתֶם:
7	For the LORD thy God hath blessed thee in all the work of thy hand; He hath known thy walking through this great wilderness; these forty years the LORD thy God hath been with thee; thou hast lacked nothing.'	אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶךָ בִּרְכָךָ בְּכֹל עֹבְדֵי יָדְךָ סוּפִיק לָךְ צוּרְכֶךָ בְּמַדְבָּר יַת מִדְּבָרָא רַבָּא תְּדִין דְּנָן אַרְבַּעִין שָׁנִין מִיָּמְרָא דִּי־יְיָ אֱלֹהֶךָ בְּסַעֲדָךָ לֹא חֲסַרְתָּא מִדָּעַם:	כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדְךָ יָדַע לִכְתָּךְ אֶת־הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה וְהוּא אַרְבָּעִים שָׁנָה יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חֲסַרְתָּ דָּבָר:
8	So we passed by from our brethren the children of Esau, that dwell in Seir, from the way of the Arabah, from Elath and from Ezion-geber. And we turned and passed by the way of the wilderness of Moab.	וַעֲבַרְנָא מִלּוֹת אַחֵנָּא בְּנֵי הָעִשְׂבִּים בְּשִׁעִיר מִדְּרֹךְ הָעֲרָבָה מֵאֵילַת וּמִעֲצִין גִּבֵּר (ס) וְנָפְלָן וְנַעֲבַר דְּרֹךְ מִדְּבָר מוֹאָב:	וְנַעֲבַר מֵאֵת אַחֵינוּ בְּנֵי־עִשׂוֹ הָעִשְׂבִּים בְּשִׁעִיר מִדְּרֹךְ הָעֲרָבָה מֵאֵילַת וּמִעֲצִין גִּבֵּר (ס) וְנָפְלָן וְנַעֲבַר דְּרֹךְ מִדְּבָר מוֹאָב:
9	And the LORD said unto me: 'Be not at enmity with Moab, neither contend with them in battle; for I will not give thee of his land for a possession; because I have given Ar unto the children of Lot for a possession.—	וַאֲמַר יְיָ לִי לֹא תִצּוּר עַל מוֹאָב וְלֹא תִתְגַּדְּלוּ וְלֹא תִמְעַבֵּד עִמָּהוֹן קֶרֶב אֲרִי לֹא אֶתִּין לָךְ מֵאַרְעֵהוֹן יְרוּתָא אֲרִי לְבָנֵי לוֹט יִהְיֶה יַת לְחֵית יְרוּתָא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל־תִּצּוּר אֶת־מוֹאָב וְאֶל־תִּתְגַּדְּלוּ בָם מִלַּחְמָה כִּי לֹא־אֶתִּין לָךְ מֵאַרְצוֹ יִרְשָׁה כִּי לְבָנֵי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עַר יִרְשָׁה:
10	The Emim dwelt therein aforetime, a people great, and many, and tall, as the Anakim;	אִימִתִּי מִלְּקַדְמִין יְתִיבוּ בָּהּ עַם רַב וְסִי וְתִקְיָה כְּגִבְרֵיָא:	הָאֱמִים לְפָנַי יָשְׁבוּ בָּהּ עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעֲנָקִים:

- (4) ונשמרתם מאד. ומהו השמירה, אל תתגורו צם:
- (5) עד מדרך כף רגל. אפילו מדרך כף רגל, כלומר אפילו דריסת הרגל איני מקשה לכם לעצור צארכם שלא צרשות. ומדרש אגדה (תנחומא ישן דברים הוספה ו), עד שיצא יוס דריסת כף רגל על הר הזיתים, שנאמר וְעָמְדוּ רַגְלֵי וְגו' (זכריה יד, 7): ירשה לעשו. מאצרהם, עשרה עממים נחמלו, שצעה לכס, וקיני וקניזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר (צ"ר מד, כג), אחד מהם לעשו, ושנים לבני לוט, בשכר שהלך אחו למצרים ושחק על מה שהיה אומר על אשתו אחותו היא, עשאו כצו:
- (6) תכרו. לשון מקח, וכן גִּבְרֵי קְרִיתִי לִי (צראשית ג, ה), שכן כדרכי הים קורין למכירה כירה (ר"ה כו):
- (7) כי ה' אלהיך ברכך. לפיכך לא תכפו (ס"א תכפירו) את טובתו להראות כאילו אתם עניים, אלא הראו עצמכם עשירים:
- (8) ונפן ונעבור. לזד נפון, הפכנו פנים להלוך רוח מורחית:
- (9) ואל תתגור וגו'. לא חסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מִקְרָאִים היו אותם וגראים להם כשהם מזויינים, לפיכך כתיב וַיָּגֵר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם (במדבר כג, ג), שהיו שוללים וצוזים אותם, אבל צבני עמון נאמר וְאֶל תִּתְגַּדְּלוּ בָם (להלן פסוק יט), שום גריו, בשכר אנניות אדם, שלא פרסמה על אציה כמו שעשתה הצבירה, שקראה שם צבנה מואב (צ"ק לח): ער. שם המדינה:
- (10) האמים לפנים וגו'. אחת סבור שזו ארץ רפאים שנתי לו לאצרהם, לפי שהאמים שהם רפאים ישנו זה לפנים, אבל

11	these also are accounted Rephaim, as the Anakim; but the Moabites call them Emim.	וּבְרִיאַ מִתַּחֲשִׁבִּין אֵף אֲנֹן כְּגִבְרֵא וּמוֹאָבִיא קִרְן לְהֹן אִמְתַּנִּי:	רִפְאִים יִחְשְׁבוּ אֶף־הֶם כְּעַנְקִים וְהַמֹּאבִּים יִקְרְאוּ לָהֶם אַמִּים:	11
12	And in Seir dwelt the Horites aforetime, but the children of Esau succeeded them; and they destroyed them from before them, and dwelt in their stead; as Israel did unto the land of his possession, which the LORD gave unto them.—	וּבִשְׁעִיר יָתִיבוּ חֹרֵאִי מִלְּקִדְמוֹן וּבְנֵי עֵשָׂו תִּרְכֹּנֻן וְשִׁצִּיאֻנֹּן מִן קִדְמֵיהֶן וְיָתִיבוּ בְּאַתְרֵהֶן כְּמֵא דַּעֲבַד יִשְׂרָאֵל לְאַרְעֵ יְרוֹתֶיהָ דִּיהָב יְיָ לְהֹן:	וּבִשְׁעִיר יִשְׁבוּ הַחֹרִים לְפָנִים וּבְנֵי עֵשָׂו יִירָשׁוּם וַיִּשְׁמִידוּם מִפְּנֵיהֶם וַיִּשְׁכְּבוּ תַּחְתָּם כְּאִשֶּׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יְרֻשָׁתוֹ אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה לָהֶם:	12
13	Now rise up, and get you over the brook Zered.' And we went over the brook Zered.	כָּעַן קוּמוּ וְעִבְרוּ לְכוֹן יַת נַחֲלָא דְזֶרֶד וְעִבְרֵנָא יַת נַחֲלָא דְזֶרֶד:	עַתָּה קִמּוּ וְעִבְרוּ לָכֶם אֶת־נַחֲל זֶרֶד וְנַעֲבֹר אֶת־נַחֲל זֶרֶד:	13
14	And the days in which we came from Kadesh-barnea, until we were come over the brook Zered, were thirty and eight years; until all the generation, even the men of war, were consumed from the midst of the camp, as the LORD swore unto them.	וַיּוֹמְרָא דְחֵלִיקְנָא מִרְקָם גִּיאָה עַד דַּעֲבֵרְנָא יַת נַחֲלָא דְזֶרֶד תְּלָתִין וְתַמְנֵי שָׁנִין עַד דְסָף כָּל דָּרָא גּוֹבְרֵי מִגִּיחֵי קִרְבָּא מִגּוּ מִשְׁרִיתָא כְּמֵא דְקָרִים יְיָ לְהֹן:	וְהַיָּמִים אֲשֶׁר־הִלְכְּנוּ מִקֶּדֶשׁ בָּרְנֶעַ עַד אֲשֶׁר־עִבְרֵנוּ אֶת־נַחֲל זֶרֶד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה עַד־ תָּם כָּל־הַדּוֹר אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה כְּאִשֶּׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם:	14
15	Moreover the hand of the LORD was against them, to discomfit them from the midst of the camp, until they were consumed.	וְאֵף מִחָא מִן קֶדֶם יְיָ הָיָה בְּהֹן לְשִׁצִּיּוּתָהֶן מִגּוּ מִשְׁרִיתָא עַד דְשָׁלִימוּ:	וְגַם יַד־יְהוָה הָיְתָה בָּם לְהַמָּם מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה עַד תָּמָם:	15
16	So it came to pass, when all the men of war were consumed and dead from among the people,	וַהֲיָה כַּאֲשֶׁר־תָּמוּ כָּל־אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לְמוֹת מִקֶּרֶב הָעָם: (ס)	וַיְהִי כְּאִשֶּׁר־תָּמוּ כָּל־אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לְמוֹת מִקֶּרֶב הָעָם: (ס)	16
17	that the LORD spoke unto me saying:	וּמַלִּיל יְיָ לִי לְמִימַר:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:	17
18	‘Thou art this day to pass over the border of Moab, even Ar;	אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב יַת לְחֵית:	אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב אֶת־עֵר:	18

לא זו היא, כי אותם רפאים הורשתי מפני צני לוט, והושגתים תחתם:
 (11) רפאים יחשבו וגו'. רפאים היו נחשבים אותם אמים, כענקים הנקראים רפאים, על שם שכל הרואה אותם ידיו מתרפות: אמים. על שם שאימנם מוטלת על הצריות, וכן ובשעיר ישצו החורים ונתחם לצני עשו:
 (12) יירשום. לשון הווה, כלומר נתחם זהם כח שהיו מורשים אותם והולכים:
 (15) היתה בהם. למהר ולהומם צורך מ' שנה, שלא יגרמו לצניהם עוד להתעכב במדבר:
 (16) ויהי כאשר תמו וגו' וידבר ה' אלי וגו'. אבל משילוח המרגלים עד כאן לא נאמר בפרשה זו וידבר, אלא ויאמר, ללמדך שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים, לא נתיחד עמו הדבור בלשון חבה פנים אל פנים וישב הדעת, ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים, אלא בשביל ישראל: אנשי המלחמה. מן עשרים שנה היו אלים נצח:

19	and when thou comest nigh over against the children of Ammon, harass them not, nor contend with them; for I will not give thee of the land of the children of Ammon for a possession; because I have given it unto the children of Lot for a possession.—	וְקִרְבְּתָּ מִוֶּלַב בְּנֵי עַמּוֹן אֶל-תִּצְרֶם וְאֶל-תִּתְגַּר בָּם כִּי לֹא-אֶתֶן מֵאֶרֶץ בְּנֵי-עַמּוֹן לְךָ יִרְשָׁה כִּי לְבָנֵי-לוֹט נָתַתִּיהָ יִרְשָׁה:	19
20	That also is accounted a land of Rephaim: Rephaim dwelt therein aforetime; but the Ammonites call them Zamzummim,	אֶרֶץ-רִפְאִים תַּחֲשֹׁב אֶף-הִוא רִפְאִים יִשְׁבוּ-בָהּ לִפְנִים וְהָעַמִּים יִקְרְאוּ לָהֶם זַמְזֻמִּים:	20
21	a people great, and many, and tall, as the Anakim; but the LORD destroyed them before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead;	עַם גָּדוֹל וְרַב וְרָם כְּעַנְקִים וַיִּשְׁמִידֵם יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֻׁם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם:	21
22	as He did for the children of Esau, that dwell in Seir, when He destroyed the Horites from before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead even unto this day;	כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְבָנֵי עִשָׂו הַיִּשְׁעִים בְּשִׁעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת-הַחֹרִי מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֻׁם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	22
23	and the Avvim, that dwelt in villages as far as Gaza, the Caphtorim, that came forth out of Caphtor, destroyed them, and dwelt in their stead.—	וְהָעִנִּים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצָרִים עַד-עֵזָה כִּפְתָּרִים חִיצָאִים מִכַּפְתָּר הִשְׁמִידֵם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם:	23
24	Rise ye up, take your journey, and pass over the valley of Arnon; behold, I have given into thy hand Sihon the Amorite, king of Heshbon, and his land; begin to possess it, and contend with him in battle.	קוּמוּ סֹעֻו וְעִבְרוּ אֶת-נַחַל אַרְנוֹן רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת-סִיחֹן מֶלֶךְ-חֶשְׁבֹן הָאֲמֹרִי וְאֶת אֶרְצוֹ הַחֹל רֶשׁ וְהַתְגַּר בּוֹ מִלְחָמָה:	24
25	This day will I begin to put the dread of thee and the fear of thee upon the peoples that are under the whole heaven, who, when they hear the report of thee, shall tremble, and be in anguish because of thee.'	הַיּוֹם הַזֶּה אֶחֱלִי תַת פַּחַדְךָ וַיִּרְאֲתוּךָ עַל-פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שְׁמֶעְךָ וְרָגְזוּ וְחָלּוּ מִפְּנֶיךָ:	25

(18) אתה עובר היום את גבול מואב וגר וקרבת מול בני עמון וגר. מכאן שארץ עמון ללד נפון:
 (20) ארץ רפאים תחשב. ארץ רפאים נחשבת אף היא, לפי שהרפאים ישבו זה לפני, אזל לא זו היא שנחשבת לאזרהם:
 (23) והעמים היושבים בחצרים וגר. עוים מפלשטים הם, שנחשבים כספר יהושע, (יג, ג) שנאמר קָמַשְׁת סַרְגִי פִלְשְׁתִים עַמִּי וְהַאֲשִׁדּוּדִי הָאֶשְׁקֹלֹנִי הַגִּשְׁתִּי וְהָעֲקֹרוֹנִי וְהָעִזִּים, ומפני השבועה שנשבעה אברהם לאבימלך, לא יכלו ישראל להוציא ארס מידם (חולין ס:), והצאתי עליהם כפתורים והשמידום וישבו תחתם, ועכשיו אתם מותרים לקחתה מידם:

26	And I sent messengers out of the wilderness of Kedemoth unto Sihon king of Heshbon with words of peace, saying:	וּשְׁלַחַת אֲנִי מִדְּבַר קְדֵמוֹת לְיֵהוָה סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן דְּבַר שְׁלָמָה לְמִימְרָה:	וְאֶשְׁלַח מַלְאָכִים מִדְּבַר קְדֵמוֹת אֶל-סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן דְּבַר שְׁלָמָה לְאָמֹר:	26
27	'Let me pass through thy land; I will go along by the highway, I will neither turn unto the right hand nor to the left.	אֶעֱבֹר בְּאַרְעֶךָ בְּאֹרְחָא אֲסִי לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא:	אֶעֱבֹרָה בְּאַרְצְךָ בְּדֶרֶךְ בְּדֶרֶךְ אֵלַי לֹא אֶסּוּר יָמִין וּשְׂמֹאל:	27
28	Thou shalt sell me food for money, that I may eat; and give me water for money, that I may drink; only let me pass through on my feet;	עֲבוּרָא בְּכֶסֶף תִּזְבִּין לִי וְאִכּוֹל וּמִיָּא בְּכֶסֶף תִּתֵּן לִי וְאֶשְׁתִּי לְחוּד אֶעֱבֹר בְּרַגְלִי:	אֲכַל בְּכֶסֶף תִּשְׁבְּרֵנִי וְאֶכְלֹתִי וּמַיִם בְּכֶסֶף תִּתֵּן-לִי וְשִׁתִּיתִי רַק אֶעֱבֹרָה בְּרַגְלִי:	28
29	as the children of Esau that dwell in Seir, and the Moabites that dwell in Ar, did unto me; until I shall pass over the Jordan into the land which the LORD our God giveth us.'	כַּמָּא דְּעֲבָדוּ לִי בְּנֵי עֵשָׂו דִּיתְבִּין בְּשִׁעִיר וּמוֹאָבָא דִּיתְבִּין בְּלַחֲתָא עַד דְּאֶעֱבֹר יְתִירְדָנָא לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֵנָא יְהִיב לָנָא:	כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ-לִי בְּנֵי עֵשָׂו הַיִּשְׁבִּים בְּשִׁעִיר וְהַמּוֹאָבִים הַיִּשְׁבִּים בְּעַר עַד אֲשֶׁר-אֶעֱבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִהְיֶה אֱלֹהֵינוּ נֹתֵן לָנוּ:	29
30	But Sihon king of Heshbon would not let us pass by him; for the LORD thy God hardened his spirit, and made his heart obstinate, that He might deliver him into thy hand, as appeareth this day.	וְלֹא אָבֹא סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן לְמַעַבְרָא דְּחֶשְׁבּוֹן לְמַשְׁבַּקְנָא לְמַעַבְרָא בְּתַחֲמוֹתֶיהָ אֲרִי אֶקְשִׁי יְיָ אֱלֹהֵיךָ יְתִירְדָנָא וְתַסְפִּיר יְתִי לְבִיָּה בְּדִיל לְמַמְסְרֶיהָ בְּיָדְךָ כִּיּוֹמָא הַדִּין:	וְלֹא אָבֹה סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הָעֲבָרָנִי בּוֹ כִּי-הִקְשָׁה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-רוּחוֹ וְאָמַן אֶת-לִבּוֹ לְמַעַן תִּתְּנוּ בְּיָדְךָ כִּיּוֹם הַזֶּה: (ס)	30
31	And the LORD said unto me: 'Behold, I have begun to deliver up Sihon and his land before thee; begin to possess his land.'	וְאָמַר יְיָ לִי חֲזִי דְּשִׁרִיתִי לְמַמְסַר קְדָמָךְ יְתִי סִיחֹן וְיְתִי אֶרְעִיהָ שְׂרִי לְתַרְכוּתֶיהָ לְמִירַת יְתִי אֶרְעִיהָ:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רְאֵה הִחַלֹּתִי תַתְּ לְפָנֶיךָ אֶת-סִיחֹן וְאֶת-אֶרְצוֹ הִחַל רֹשׁ לְרִשֵּׁת אֶת-אֶרְצוֹ:	ששי ג
32	Then Sihon came out against us, he and all his people, unto battle at Jahaz.	וַיִּפְקֵס סִיחֹן לְקִדְמוֹתָנָא הוּא וְכָל עַמִּיהָ לְאַגְחָא קְרָבָא לְיָהֳזָא:	וַיֵּצֵא סִיחֹן לְקִרְאָתָנוּ הוּא וְכָל-עַמּוֹ לְמַלְחָמָה יְהִצֵּה:	32

(25) תחת כל השמים. למד, שעמדה חמה למשה ציוס מלחמת עוג (ס"א סִיחֹן), ונודע הדבר תחת כל השמים (תענית כ. ע"ז כה):

(26) ממדבר קדמות. אע"פ שלא זוני המקום לקרו לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני, מן התורה שקדמה לעולם, כשזא הקצה ליתנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלה, ואעפ"כ פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום. דבר אחר ממדבר קדמות, ממך למדתי שקדמת לעולם, יכול היית לשלוח צוק אחד ולשרוף את המצריים, אלא שלחתי מן המדבר אל פרעה, לאמר שלח את עמי בְּתַחֲנוּן:

(29) כאשר עשו לי בני עשו. לא לענין לעצור את ארצם, אלא לענין מכר אוכל ומים: עד אשר אעבור את הירדן. מוסב על אעברה צארץ:

(31) החלתי תת לפניך. פָּקַד שר של אמוריים של מעלה תחת רגליו של משה והדריכו על נוארו:

33	And the LORD our God delivered him up before us; and we smote him, and his sons, and all his people.	וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנַּךְ אֹתוֹ וְאֶת-בָּנָיו וְאֶת-כָּל- עַמּוֹ: וּמִסְרִיהָ יְיָ אֱלֹהֵנָּה קָדְמָנָה וּמִחֵינָה יְתִיהָ וַיֵּת בְּנוֹהֵי יְיָ כָּל עַמֶּיהָ:
34	And we took all his cities at that time, and utterly destroyed every city, the men, and the women, and the little ones; we left none remaining;	וְנָלַכְדָּ אֶת-כָּל-עָרָיו בְּעֵת הַהוּא וַנַּחֲרֵם אֶת-כָּל-עִיר מֵתָם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאַרְנוּ שְׂרִיד: וּכְבַשְׁנָה יֵת כָּל קְרוֹוֵהֵי בְעֵדָנָה הַהוּא וַנַּמְרָנָה יֵת כָּל קְרוֹיָה גּוֹבְרִיָה וְנִשְׂיָה וְטַפָּלָה לֹא אִשְׁאֲרָנָה מְשֻׁיָּב:
35	only the cattle we took for a prey unto ourselves, with the spoil of the cities which we had taken.	רַק הַבְּהֵמָה בְּזֻזָנוּ לָנוּ וְשִׁלַּל הָעָרִים אֲשֶׁר לָקַדְנוּ: לְחוּד בְּעִירָה בְּזָנָה לָנָה וְעַדִּי קְרוֹיָה דְּכַבַּשְׁנָה:
36	From Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, and from the city that is in the valley, even unto Gilead, there was not a city too high for us: the LORD our God delivered up all before us.	מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל-שְׂפַת-נָחַל אֲרֹנָן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּנָחַל וְעַד- הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קְרִיָה אֲשֶׁר שָׂגָבָה מִזִּמְנוּ אֶת-הַגֹּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ: מֵעֲרֹוֹעֵר דָּעַל כִּיף נָחַלָה דְּאֲרֹנָן וְקִרְתָּה דְּבְנָחַלָה וְעַד גִּלְעָד לֹא הָיְתָה קִרְתָּה דְּתַקִּיפַת מִנָּה יֵת כּוֹלָה מִסֵּר יְיָ אֱלֹהֵנָּה קָדְמָנָה:
37	Only to the land of the children of Ammon thou camest not near; all the side of the river Jabbok, and the cities of the hill-country, and wheresoever the LORD our God forbade us.	רַק אֶל-אֶרֶץ בְּנֵי-עַמּוֹן לֹא קִרְבֵּיתָ כָּל-יָד נָחַל יַבֹּק וְעָרֵי הָהָר וְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: לְחוּד לְאֶרֶע בְּנֵי עַמּוֹן לֹא קִרְיָתָה כָּל כִּיף נָחַל יוֹבְקָה וְקִרְיֵי שׁוּרָה וְכָל דְּפַקִּיד יְיָ אֱלֹהֵנָּה:
III	Then we turned, and went up the way to Bashan; and Og the king of Bashan came out against us, he and all his people, unto battle at Edrei.	וַנִּפְּן וַנַּעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ-הַבָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ הוּא וְכָל-עַמּוֹ לְמִלְחָמָה אֶדְרֵעִי: וַאֲתַפְּנִינָה וְסִלִּיקָנָה לְאוּרַח מִתָּנָן וַנִּפַּק עוֹג מֶלֶךְ דְּמִתָּנָן לְקִדְמוֹתָנָה הוּא וְכָל עַמֶּיהָ לְאַגָּחָה קִרְבָּה לְאֶדְרֵעִי:
2	And the LORD said unto me: 'Fear him not; for I have delivered him, and all his people, and his land, into thy hand; and thou shalt do unto him as thou didst unto Sihon king of the Amorites, who dwelt at Heshbon.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל-תִּירָא אֹתוֹ כִּי בְיָדִי נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת- כָּל-עַמּוֹ וְאֶת-אֶרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן: וַאֲמַר יְיָ לִי לֹא תִדְחַל מִנִּיהָ אֲרִי בְיָדִי מִסְרִית יְתִיהָ וַיֵּת כָּל עַמֶּיהָ וַיֵּת אֶרְעִיהָ וַתַּעֲבִיד לִיהָ כְּמָה דְּעַבְדָּתָה לְסִיחֹן מֶלֶךְ אֱמֹרָתָה דִּיתִיב בְּחֶשְׁבּוֹן:

(32) ויצא סיחון. לא שלח צבא עוג לעזור לו, ללמדך שלא היו צריכין זה לזה:

(33) ואת בניו. צנו כחיו, שהיה לו צנ גבור כמותו:

(34) מהם. אנשים, צביות סיחון נאמר בזונו לו, לשון ציה, שהיתה חציבה עליהם ובוזים איש לו, וכשצאו לצבית עוג כבר היו שצעים ומלאים, והיתה צויה צעיניהם, ומקרעין ומשליכין בהמה וצגדים ולא נטלו כי אם כסף וזהב, לכך נאמר צוזנו לנו לשון ציון, כך נדרש בספרי (צלק קלא) צפ' וַיֵּצֵא יִשְׂרָאֵל בְּשָׁטִים (במדבר כה, א):

(37) כל יד נחל יבק. כל אצל נחל יבק: וכל אשר צוה ה' אלהינו. שלא לכבוש, הנחנו:

(1) ונפן ונעל. כל צד נפון הוא עלייה:

3 So the LORD our God delivered into our hand Og also, the king of Bashan, and all his people; and we smote him until none was left to him remaining.	וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנִּכְהֶה עַד־בִּלְתִּי הִשָּׁאִיר־לּוֹ שְׂרִיד:	3 וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנִּכְהֶה עַד־בִּלְתִּי הִשָּׁאִיר־לּוֹ שְׂרִיד:
4 And we took all his cities at that time; there was not a city which we took not from them; threescore cities, all the region of Argob, the kingdom of Og in Bashan.	וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאֲתָם שְׁשִׁים עִיר כָּל־חֶבֶל אֲרָגֹב מִמְּלַכְתּוֹ עוֹג בְּבָשָׁן:	4 וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאֲתָם שְׁשִׁים עִיר כָּל־חֶבֶל אֲרָגֹב מִמְּלַכְתּוֹ עוֹג בְּבָשָׁן:
5 All these were fortified cities, with high walls, gates, and bars; beside the unwallled towns a great many.	כָּל־אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה וְגִבְחָה דִּלְתִּים וּבָרִית לְבָד מִעָרֵי הַפְּרוּזִי הַרְבֵּה מְאֹד:	5 כָּל־אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה וְגִבְחָה דִּלְתִּים וּבָרִית לְבָד מִעָרֵי הַפְּרוּזִי הַרְבֵּה מְאֹד:
6 And we utterly destroyed them, as we did unto Sihon king of Heshbon, utterly destroying every city, the men, and the women, and the little ones.	וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבֹּן הַחֲרָם כָּל־עִיר מֵתָם הַנָּשִׁים וְהַטָּף:	6 וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבֹּן הַחֲרָם כָּל־עִיר מֵתָם הַנָּשִׁים וְהַטָּף:
7 But all the cattle, and the spoil of the cities, we took for a prey unto ourselves.	וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשִׁלְל הָעָרִים בְּזִנּוֹנוֹ לָנוּ:	7 וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשִׁלְל הָעָרִים בְּזִנּוֹנוֹ לָנוּ:
8 And we took the land at that time out of the hand of the two kings of the Amorites that were beyond the Jordan, from the valley of Arnon unto mount Hermon—	וַנִּקַּח בְּעֵת הַהוּא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אֲרָנוֹן עַד־הָר הַחֶרְמוֹן:	8 וַנִּקַּח בְּעֵת הַהוּא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אֲרָנוֹן עַד־הָר הַחֶרְמוֹן:
9 which Hermon the Sidonians call Sirion, and the Amorites call it Senir—	צִידֹנִים יִקְרָאוּ לַחֶרְמוֹן שִׁרְיֹן וְהָאֲמֹרִי יִקְרָאוּ־לּוֹ שְׁנִיר:	9 צִידֹנִים יִקְרָאוּ לַחֶרְמוֹן שִׁרְיֹן וְהָאֲמֹרִי יִקְרָאוּ־לּוֹ שְׁנִיר:

- (2) אל תירא אותו. (נדה סא). ובסיחון לא הוצרך לומר אל תירא אותו, אלא מתיירא היה משה שלא תעמוד לו זכות ששמש לאברהם, שנאמר ויצא הפליט (בראשית יד, יג), והוא עוג:
- (4) חבל ארגב. מתרגמינו בזה פלד טרכונא, וראיתי תרגום ירושלמי (תרגום שני א, ג) במגלת אסתר קורא פלטין טרכונין, למדתי שכל ארגוב הפרסיה היכל מלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה, וכן את הארגוב דמלכים, אלא היכל מלך בקרבן פקח בן רמליהו לפקחיה (מלכים-ב טו, כה), למדתי שכן נקראת שם ההפרכיה:
- (5) מערי הפרזי. פרזות ופתוחות בלא חומה, וכן פקזות פשז ירושלם (זכריה ב, ח):
- (6) החרם. לשון הוה, הלוח וכלות:
- (8) מיד. מרשות:
- (9) צידנים יקראו לחרמון וגו'. ובמקום אחר הוא אומר ועד הר שאין הוא חרמון (לקמן ד, מח), הרי לו ארבעה שמות, למה הוצרכו ליכתב, להגיד שזה ארץ ישראל שהיו ארבע מלכויות מתפארות בך, זו אומרת על שמי יקרא וזו אומרת על שמי

10	all the cities of the plain, and all Gilead, and all Bashan, unto Salcah and Edrei, cities of the kingdom of Og in Bashan.—	כָּל־עָרֵי הַמִּישֹׁר וְכָל־הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סַלְכָה וְעַד־עֵרֵי קַרְנֵי מַלְכוּתֵיהֶם דְּעֹג בְּמִתָּנָן:	10
11	For only Og king of Bashan remained of the remnant of the Rephaim; behold, his bedstead was a bedstead of iron; is it not in Rabbah of the children of Ammon? nine cubits was the length thereof, and four cubits the breadth of it, after the cubit of a man.—	כִּי־רַק־עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאַר מִיֹּתֵר הַרְפָּאִים הַנֶּה עֲרֻשׁוֹ עֲרֻשׁ בַּרְזֶל הָלָה הוּא בְּרֶבֶת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשַׁע אַמּוֹת אָרְכָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחְבָּהּ בְּאַמַּת אִישׁ:	11
12	And this land we took in possession at that time; from Aroer, which is by the valley of Arnon, and half the hill-country of Gilead, and the cities thereof, gave I unto the Reubenites and to the Gadites;	וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יְרִשְׁנוּ בְּעֵת הַהוּא מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר־עַל־נַחַל אַרְנוֹן וְחֻצֵי הַר־הַגִּלְעָד וְעָרָיו נָתַתִּי לְרֵאוּבֵנִי וּלְגָדִי:	12
13	and the rest of Gilead, and all Bashan, the kingdom of Og, gave I unto the half-tribe of Manasseh; all the region of Argob—all that Bashan is called the land of Rephaim.	וְיֹתֵר הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן מִמַּלְכֻת עֹג נָתַתִּי לְחֻצֵי שֵׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה כָּל־חֶבְלֵי הָאֲרָגֹב לְכָל־הַבָּשָׁן הַהוּא יִקְרָא אֶרֶץ רְפָאִים:	13
14	Jair the son of Manasseh took all the region of Argob, unto the border of the Geshurites and the Maacathites, and called them, even Bashan, after his own name, Havvoth-jair, unto this day.—	יָאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת־כָּל־חֶבְלֵי אֲרָגֹב עַד־גְּבוּל הַגִּשּׁוּרִי וְהַמַּעַתִּי וַיִּקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמוֹ אֶת־הַבָּשָׁן חֲוֹת יָאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	14
15	And I gave Gilead unto Machir.	וְלִמְכִיר נָתַתִּי אֶת־הַגִּלְעָד:	15

יקרא: שניר. הוא שלג כלשון אשכנז (שנע) וכלשון כנען:
 (11) מיתר הרפאים. שהרגו אמרפל וחזיריו צעסות קרנים, והוא פלט מן המלחמה, שנאמר ויצא הפליט (צראשית יד, יג), זהו עוג (נדה סא). באמת איש. צאמת עוג:
 (12) ואת הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא. האמורה למעלה, מנחל ארנון ועד הר חרמון: מערער אשר על נחל ארנון. אינו מחובר לראשו של מקרא אלא לסופו, על נחמי לראובני ולגדי, אצל לענין ירושה עד הר חרמון היה:
 (13) ההוא יקרא ארץ רפאים. היא אותה שנחמי ללזרה:

16	And unto the Reubenites and unto the Gadites I gave from Gilead even unto the valley of Arnon, the middle of the valley for a border; even unto the river Jabbok, which is the border of the children of Ammon;	וְלִרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי נָתַתִּי מִן־הַגִּלְעָד וְעַד־נַחַל אַרְנוֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וְגַבְלֹל וְעַד יַבֶּק הַנָּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן:	וְלִשְׁבֵט רְאוּבֵן וּלְשֵׁבֶט גָּד יִהְיֶה מִן גִּלְעָד וְעַד נַחֲלָא דְאַרְנוֹן גֹּבְלָא וְתַחוּמֶיהָ וְעַד יוֹבְקָא דְנַחֲלָא תַּחוּמָא דְבְנֵי עַמּוֹן:
17	the Arabah also, the Jordan being the border thereof, from Chinnereth even unto the sea of the Arabah, the Salt Sea, under the slopes of Pisgah eastward.	וְהָעֲרָבָה וְחִירְבֹן וְגַבְלֹל מִכְנֶרֶת וְעַד יַם הָעֲרָבָה יַם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁר־הָיָה מִזְרָחָהּ:	וּמִיִּשְׂרָאֵל וּיְרֵדְנָא וּתַחוּמֶיהָ מִגִּיְסָר וְעַד יַמָּא דְמִיִּשְׂרָאֵל יָמָא דְמַלְחָא תַּחוּת מִשְׁפָּד מִי רְמָתָא מְדִנְחָה:
18	And I commanded you at that time, saying: 'The LORD your God hath given you this land to possess it; ye shall pass over armed before your brethren the children of Israel, all the men of valour.	וְאָצְוָה אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חִלּוּצִים תַּעֲבֹרוּ לִפְנֵי אַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חֵיל:	וּפְקִידֵי תִּכּוֹן בְּעֵדְנָא הַהוּא לְמִימַר יִי אֱלֹהֵינוּ יִהְיֶה לָנוּ יֵת אֲרֻעָא הָדָא לְמִירְתָּהּ מִזְרֹן תַּעֲבֹרוּן קֳדָם אַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל מְזֹרֵז חֵילָא:
19	But your wives, and your little ones, and your cattle—I know that ye have much cattle—shall abide in your cities which I have given you;	רַק נְשִׁיכֶם וְטַפְכֶם וּמִקְנֵכֶם יֵדְעֵתִי כִּי־מְקַנֶּה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:	לְחוּד נְשִׁיכוֹן וְטַפְלָכוֹן וּבְעִירְכוֹן יֵדְעֵנָא אֲרִי בְּעִיר סְגִי לָכוֹן יִתְבוּן בְּקָרְנֵיכוֹן דִּיהֶבִית לָכוֹן:
20	until the LORD give rest unto your brethren, as unto you, and they also possess the land which the LORD your God giveth them beyond the Jordan; then shall ye return every man unto his possession, which I have given you.	עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וְיָרְשׁוּ גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְשָׁבְתָם אִישׁ לְיִרְשָׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:	עַד דִּינִיחַ יִי לְאַחֵינוּ כְּנִתְכוֹן וְיִירְתוּן אַף אֲנִינוּ יֵת אֲרֻעָא דִּי אֱלֹהֵינוּ יִהְיֶה לָהֶן בְּעֶבְרָא דִּירְדְנָא וְתַחוּבוֹן גְּבַר לִירוּתָתִיהּ דִּיהֶבִית לָכוֹן:
21	And I commanded Joshua at that time, saying: 'Thine eyes have seen all that the LORD your God hath done unto these two kings; so shall the LORD do unto all the kingdoms whither thou goest over.	וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הָרְאִיתָ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשְׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה כֹּן־יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּמַלְכוֹת אֲשֶׁר אָתָּה עֹבֵר שָׁמָּה:	וְיֵת יְהוֹשֻׁעַ פְּקִידֵית בְּעֵדְנָא הַהוּא לְמִימַר עֵינֶךָ חִזְּאָה יֵת כָּל דְּעַבֵּד יִי אֱלֹהֵינוּ לְחֵרִין מִלְכֵּיָא הָאֵלִין כֹּן יַעֲבִיד יִי לְכָל מְלָכוּתָא דְאָתָּה עֹבֵר לְתַמּוֹן:

- (16) תוך הנחל וגבול. כל הנחל ועוד מעבר לשפתו, כלומר עד ועד צללל ויותר מכאן;
 (17) מכנרת. מעבר הירדן המערבי היה, ונחלת בני גד מעבר הירדן המזרחי, ונפל בגורלם רוחצ הירדן כנגדס ועוד מעבר לשפתו עד כנרת, וזהו שנאמר והירדן וגבול, הירדן ומעבר לו;
 (18) ואצו אחכם. לבני ראובן ובני גד היה מדבר: לפני אחיכם. הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה, לפי שהיו גבורים ואיזים נופלים לפניהם, שנאמר וקצף ורוע אף קדקד (לקמן לג, כ):

22	Ye shall not fear them; for the LORD your God, He it is that fighteth for you.'	ק"ה לא תיראום כי יהנה אלהיכם לא תדחלון מנהון ארי יי הוא הנלחם לכם: (ס) אלהכון מימריה מגיח לכון:
	The Haftara is Isaiah 1:1 - 1:27 on page 164.	
23	And I besought the LORD at that time, saying:	ואתחנן אליהוה בעת ההוא וצליתי קדם יי בעדנא ההוא ד לאמר: למימר:
24	'O Lord God, Thou hast begun to show Thy servant Thy greatness, and Thy strong hand; for what god is there in heaven or on earth, that can do according to Thy works, and according to Thy mighty acts?	24 אדני יהוה אתה החלית להראות את-עבדך את-גדלך לאחזקה ית עבדך ית רבותך וית ידך תקיפתא דאתה הוא אלהא דשכינתך בשמיא בשמיא מלעילא ושלית בארעא לית דיעביד פועבדך וכגבורתך: כמעשיך וכגבורתך:
25	Let me go over, I pray Thee, and see the good land that is beyond the Jordan, that goodly hill-country, and Lebanon.'	25 אעברה-נא ואראה את-הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנון: אעבר פון ואחזי ית ארעא שבתא דבעברא דירדנא טורא טבא הדין ובית מקדשא:
26	But the LORD was wroth with me for your sakes, and hearkened not unto me; and the LORD said unto me: 'Let it suffice thee; speak no more unto Me of this matter.'	26 ויתעבר יהוה בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר יהוה אלי רב לך אל-תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה: והנה רגז מן קדם יי עלי בדילכון ולא קביל מני ואמר יי לי סגי לך לא תוסף למללא קדמי עוד בפתגמא הדין:

(23) ואתחנן. אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם, אע"פ שיש להם לנדיקים לחלות צמעייהם הטובים, אין מצקשים מאת המקום אלא מתנת חנם, לפי שאמר לו וחסתי את אשר אתן (שמות לג, יט), אמר לו בלשון ואתחנן. דבר אחר, זה אחד מעשרה לשונות שנקראת חפלה, כדאיתא בספרי (כו): בעת ההיא. לאחר שכשתי ארץ סיחון ועוג דמייתי שמא הוטר הנדר (ספרי ס): לאמר. זה אחד משלשה מקומות שאמר משה לפני המקום, איני מניחך עד שמודיעני אם תעשה שאלתי אם לאו:

(24) ה' אלהים. חוס צדין: אתה החלית להראות את עבדך. פתח להיות עומד ומתפלל אע"פ שגזרה גזירה, אמר לו ממך למדתי, שאמרתי לי ועשה הניקה לי (שמות לג, י), וכי חופס הייתי צך, אלא לפתוח פתח שזי היה תלוי להחפלו עליהם (ספרי כו), כמו כן הייתי צורך לעשות עכשיו: את גדלך. זו מדת טובך, וכן הוא אומר, ועשה יגדל לא פחלדני (צמדבר יד, יז): ואת ידך. זו ימינך, שהיא פשוטה לכל צאי עולם: החזקה. שאתה כובש צרחמים את מידת הדין החזקה: אשר מי אל וגו'. אינך דומה למלך בשר ודם, שיש לו יועזין וסנקספדרין, הממחין בידו כשרוה לעשות חסד ולעצור על מדותיו, אתה אין מי ימחה בידך אם תמחול לי ותצטל גזירתך. ולפי פשוטו, אתה החלית להראות את עבדך, מלחמת סיחון ועוג, כדכתיב ראה הסלתי פת לקניך (דברים ז, לא), הראני מלחמת ל"א מלכים:

(25) אעברה נא. אין נא אלא לשון בקשה: ההר הטוב הזה. זו ירושלים: והלבנון. זה בית המקדש (יומא לט):
(26) ויתעבר ה'. נתמלא חמה (ספרי כט): למענכם. בשבילכם, אתם גרמתי לי, וכן הוא אומר, ויקלפו על מי מריבה וידע למשה צעקו (תהלים קו, לב): רב לך. שלא יאמרו הרב כמה קשה, והתלמיד כמה סרבן מפזיר. דבר אחר רב לך, הרבה מזה שמור לך, רב טוב הצפון לך (ספרי פנחס קלה):

27	Get thee up into the top of Pisgah, and lift up thine eyes westward, and northward, and southward, and eastward, and behold with thine eyes; for thou shalt not go over this Jordan.	עֲלֵהוּ רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְשֹׂא עֵינֶיךָ יָמָה וְצָפָנָה וְתִמְנָנָה וּמִזְרָחָה וּרְאֵה בְּעֵינֶיךָ כִּי-לֹא תַעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:	סֶם לְרִישׁ רְמֹתָּ וּמֶקֶד עֵינֶיךָ לְמַעַרְבָּא וּלְצָפוֹנָא וּלְדִרּוֹמָא וּלְמִדְנָחָא וְחֲזִי בְּעֵינֶיךָ אֲרִי לֹא תַעֲבֹר יַת יַרְדֵּנָא הַדִּין:
28	But charge Joshua, and encourage him, and strengthen him; for he shall go over before this people, and he shall cause them to inherit the land which thou shalt see.	וְצִוּ אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקֵהוּ וְאַמְצָהוּ כִּי-הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:	וּפְקִיד יֵת יְהוֹשֻׁעַ וְתַקִּיפוּהִי וְעַלִּימָהִי אֲרִי הוּא יַעֲבֹר קֳדָם עַמָּא הַדִּין וְהוּא יַחֲסִין יְתִיהוֹן יַת אֲרַעָא דְתַחְזִי:
29	So we abode in the valley over against Beth-peor.	וַנֵּשֶׁב בְּגֵיא מוֹל בֵּית פְּעוֹר: (פ)	וַיִּתְּכְנָא בְּחֻלְתָּא לְקַבִּיל בֵּית פְּעוֹר:
IV	And now, O Israel, hearken unto the statutes and unto the ordinances, which I teach you, to do them; that ye may live, and go in and possess the land which the LORD, the God of your fathers, giveth you.	וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל-הַחֻקִּים וְאֶל-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְלַמֵּד אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְיוּ וּבִאתֶם יְיָשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם:	וְכַעַן יִשְׂרָאֵל שְׁמַע לְקִימָיָא וּלְדִינָיָא דְאַנָּא מְלִיף יִתְכּוֹן לְמַעַבְדּוֹ בְּדִיל דְתִיחְיוֹן וְתִשְׁלֹן וְתִירְתּוּן יַת אֲרַעָא דִּי אֱלֹהָא דְאַבְרָהָם יְהִיב לָכּוֹן:
2	Ye shall not add unto the word which I command you, neither shall ye diminish from it, that ye may keep the commandments of the LORD your God which I command you.	לֹא תִסְפוּ עַל-הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם וְלֹא תִגְרַעוּ מִמֶּנּוּ לְשֹׁמֵר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם:	לֹא תִסְפוּן עַל פְּתֻמָּא דְאַנָּא מְפַקִיד יִתְכּוֹן וְלֹא תִמְנְעוּן מִנִּיהּ לְמַשֵּׁר יַת פְּקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהִיכֹן דְאַנָּא מְפַקִיד יִתְכּוֹן:
3	Your eyes have seen what the LORD did in Baal-peor; for all the men that followed the Baal of Peor, the LORD thy God hath destroyed them from the midst of thee.	עֵינֵיכֶם הִרְאֹת אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל-הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרָיו בְּעַל-פְּעוֹר הִשְׁמִידוּ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ מִקֶּרְבְּךָ:	עֵינֵיכֹן חֲזָא יַת דְּעַבְדֵּי בְּפִלְחֵי בְּעֻלָּא פְעוֹר אֲרִי כָל גּוֹבְרָא דְחִלְיָה בְּתַר בְּעֻלָּא פְעוֹר שִׁיבְיָה יִי אֱלֹהֵיךָ מִבִּינְךָ:

(27) וראה בעיניך. בקשת ממני ואראה את הארץ הטובה, אני מראה לך את כולה, שנאמר ויבאם ה' את כל הארץ (לקמן לד, א):

(28) רצו את יהושע. על המרחות ועל המשאות, ועל המריבות: וחזקוהו ואמצהו. דצדריך, שלא ירך לבו לומר, כשם שנענש רבי עליהם כך סופי ליענש עליהם, מצטיחו אני, כי הוא יעבור והוא ינחיל: כי הוא יעבר. אם יעבור לפניו ינחלו, ואם לאו לא ינחלו. וכן אתה מוצא כששלח מן העם אל העי, והוא יצא, ויפיו מהם אנשי דעי וגו' (יהושע ז, ה), וכיון שנפל על פניו, אמר לו קם לך (שם פסוק י), קם לך כתיב, אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה, למה זה אתה נופל על פניך, לא כך אמרתי למשה רבך, אם הוא עובר עוברין ואם לאו אין עוברין:

(29) ונשב בגיא וגו'. ונאמדתם לעבודת אלילים, ואעפ"כ ועתה ישראל שמע אל החקים, והכל מחול לך, ואני לא זכיתי לימחל לי (ספרי פנחס קלו):

(2) לא תוסיפו. כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשת מינין בזולב, וחמש זיזיות, וכן לא תגרעו (ספרי ראה פז):

4	But ye that did cleave unto the LORD your God are alive every one of you this day.	וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּיהוָה אֲלֵהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם: וְאַתֶּן דְּאֲדִבִּיקְתֶּן בְּדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֵכוֹן קִיְיִמִּין כּוּלְכוֹן יּוֹמָא דִּין:	4
5	Behold, I have taught you statutes and ordinances, even as the LORD my God commanded me, that ye should do so in the midst of the land whither ye go in to possess it.	רְאֵהוּ לְמַדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוֵּנִי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: חֲזוּ דְאֵלִיפִית יִתְכוֹן קִיְיִמִּין וְדִינִין כְּמָא דְפַקְדֵּנִי יְיָ אֱלֹהֵי לְמַעַבְדָּא כֵּן בְּגוּ אֶרֶץ אֲדַתֶּן עָלֵין לְתַמֵּן לְמִירְתָּהּ:	5
6	Observe therefore and do them; for this is your wisdom and your understanding in the sight of the peoples, that, when they hear all these statutes, shall say: 'Surely this great nation is a wise and understanding people.'	וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֲכַמְתְּכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם־חָכָם וְנָכוֹן הַגָּדוֹל הַזֶּה: וְתִטְרוּן וְתַעֲבִדוּן אֲרֵי הִיא חֲכַמְתְּכוֹן וְסוֹכְלַתְנוּתְכוֹן לְעֵינֵי עַמְמֵיָא דִּישְׁמְעוּן יֵת כָּל קִיְיִמָא הָאֵלִין וְיִימְרוּן לְחוּד עַם חָכִים וְסוֹכְלָתֵן עַמָּא רַבָּא הַדִּין:	6
7	For what great nation is there, that hath God so nigh unto them, as the LORD our God is whensoever we call upon Him?	כִּי מִי־גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו בַּיהוָה אֲלֵהֵינוּ בְּכָל־קְרָאָנוּ אֵלָיו: אֲרֵי מָאן עַם רַב דְּלִיה אֱלֹהֵי קְרִיב לִיה לְקַבְּלָא צְלוֹתֶיהּ בְּעֵדֵן עֲקָתִיהּ כִּי אֱלֹהֵנָא בְּכָל עֵדֵן דְּאַנְחָנָא מְצַלֵּן קְדָמוּהִי:	7
8	And what great nation is there, that hath statutes and ordinances so righteous as all this law, which I set before you this day?	וּמִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּל־תְּתוּרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִכִּי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם: וּמֵן עַם רַב דְּלִיה קִיְיִמִּין וְדִינִין קְשִׁיטִין כָּל־אֻרִּיתָא הָדָא דְּאַנָּא יְהִיב קְדָמִיכוֹן יּוֹמָא דִּין:	8
9	Only take heed to thyself, and keep thy soul diligently, lest thou forget the things which thine eyes saw, and lest they depart from thy heart all the days of thy life; but make them known unto thy children and thy children's children;	רַק הִשָּׁמֶר לָךְ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מֵאֲד פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן־יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וּלְבְנֵי בְנֵיךָ: לְחוּד אִסְתָּמֶר לָךְ וְטֹר נַפְשְׁךָ לְחָדָא דְלִמָּא תִתְנָשִׁי יֵת פִּתְגָמֵיָא דְחֻזָּא עֵינֶךָ וְדְלִמָּא יַעֲדוּן מִלְּבָבְךָ כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ וְתַהוֹדְעוּן לְבָנְךָ וּלְבְנֵי בְנֶךָ:	9

(6) ושמרתם. זו משנה: ועשיתם. כמשמעו: כי הוא חכמתכם ובינתכם וגו'. זאת תספצו חכמים ונבונים לעיני העמים:

(8) חקים ומשפטים צדיקים. הגונים ומקובלים:

(9) רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים. אז, כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמתתם, תחשבו חכמים ונבונים, ואם תעומו אותם ממך שכתה, תספצו שוטים:

10	<p>the day that thou stoodest before the LORD thy God in Horeb, when the LORD said unto me: 'Assemble Me the people, and I will make them hear My words that they may learn to fear Me all the days that they live upon the earth, and that they may teach their children.'</p>	<p>יוֹמָא דְּקָמַתָּא קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב כַּד אָמַר יְיָ לִי כְּנֹשׁ קְדָמִי יְתַעַמְּא וְאֶשְׁמַעְנוּן יְתַתְּנֵנִי דִּילְפוֹן לְמַדְחַל קְדָמִי כָּל יוֹמָא דְּאֵנוּן קְיָיִמִין עַל אַרְעָא וְיֵת בְּנֵיהוֹן יִלְפוּן:</p>	<p>יּוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּאָמַר יְהוָה אֵלַי הִקְהֵל-לִי אֶת-הָעָם וְאֶשְׁמָעֵם אֶת-דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֹתִי כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל-הָאָרֶץ וְאֵת-בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן:</p>
11	<p>And ye came near and stood under the mountain; and the mountain burned with fire unto the heart of heaven, with darkness, cloud, and thick darkness.</p>	<p>וּקְרִיבַתּוֹן וְקָמַתּוֹן בְּשִׁפּוּלֵי טוֹרָא וְטוֹרָא כְּעַר בְּאִשְׁתָּא עַד צִית שְׁמַיָּא חֲשׂוּכָא עֲנָנָא וְאֶמְטָתָא:</p>	<p>וַתִּקְרְבוּן וַתַּעֲמְדוּן תַּחַת הַהָר וְהָהָר בָּעַר בָּאֵשׁ עַד-לֵב הַשָּׁמַיִם חֲשָׁךְ עָנָן וְעָרְפָּל:</p>
12	<p>And the LORD spoke unto you out of the midst of the fire; ye heard the voice of words, but ye saw no form; only a voice.</p>	<p>וּמִלִּיל יְיָ עֲמָכוֹן מִגּוֹ אִישְׁתָּא קָל פְּתִגְמִין אֶתּוֹן שְׁמַעִין וְדָמוּ לִיתִּיכוֹן חֲזוֹן אֱלֹהִין קָלָא:</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שָׁמַעִים וְתִמוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים זוּלָּתִי קוֹל:</p>
13	<p>And He declared unto you His covenant, which He commanded you to perform, even the ten words; and He wrote them upon two tables of stone.</p>	<p>וְחַוִּי לָכוֹן יְתַקְיָמִיָּה דְּפָקִיד יִתְכוֹן לְמַעַבְדַּ עֲשֵׂרָא פְּתִגְמִין וּכְתַבְנוּן עַל תַּרְיִן לוחֵי אֲבִנְיָא:</p>	<p>וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת-בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֵׂרֵת הַדְּבָרִים וַיִּכְתְּבֵם עַל-שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים:</p>
14	<p>And the LORD commanded me at that time to teach you statutes and ordinances, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it.</p>	<p>וַיְתִי פָקִיד יְיָ בְּעַדְנָא הַהוּא לְאַלְפָּא יִתְכוֹן קְיָיִמִין וְדִינִין לְמַעַבְדְּכוֹן יִתְהוֹן בְּאַרְעָא דְּאֶתּוֹן עֲבָרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>וְאֹתִי צִוָּה יְהוָה בְּעֵת הַהוּא לְלַמֵּד אֲתֶכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשׂוֹתְכֶם אֲתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:</p>
15	<p>Take ye therefore good heed unto yourselves—for ye saw no manner of form on the day that the LORD spoke unto you in Horeb out of the midst of the fire—</p>	<p>וְתִסְתַּמְרוּן לְחַדָּא לְנַפְשְׁתְּכוֹן אֲרִי לֹא חֲזִיתוּן כָּל דָּמוּ בְּיוֹמָא דְּמִלִּיל יְיָ עֲמָכוֹן בְּחֹרֵב מִגּוֹ אִישְׁתָּא:</p>	<p>וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רִאִיתֶם כָּל-תִּמוּנָה בְּיוֹם דְּבַר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּחֹרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:</p>
16	<p>lest ye deal corruptly, and make you a graven image, even the form of any figure, the likeness of male or female,</p>	<p>דְּלִמָּא תַחְבְּלוּן וְתַעֲבְדוּן לָכוֹן צִילִם דְּמוּת כָּל צוּרָא דְּמוּת דְּכַר אוֹ נְקִבָּא:</p>	<p>פֶּן-תִּשְׁחָתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תִּמוּנַת כָּל-סִמָּל תִּבְנִית זָכָר אוֹ נְקִבָּה:</p>

(10) יום אשר עמדת. מוסד על מקרא שלמעלה ממנו, אשר ראו עיניך, יום אשר עמדת בחורב, אשר ראיתם את הקולות ואת הלפידים: ילמדו. ילפון לעצמם: ילמדו. ילפון לאחרים: (14) ואתי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם. מורה צעל פה:

17	the likeness of any beast that is on the earth, the likeness of any winged fowl that flieth in the heaven,	תבנית כל־בהמה אשר בארץ תבנית כל־צפור כנף אשר תעוף בשמים:	17
18	the likeness of any thing that creepeth on the ground, the likeness of any fish that is in the water under the earth; .	תבנית כל־רמש באדמה תבנית כל־דגה אשר־במים מתחת לארץ:	18
19	and lest thou lift up thine eyes unto heaven, and when thou seest the sun and the moon and the stars, even all the host of heaven, thou be drawn away and worship them, and serve them, which the LORD thy God hath allotted unto all the peoples under the whole heaven.	ופן־תשא עיניך השמימה וראית את־השמש ואת־הירח ואת־הכוכבים כל צבא השמים ונדהת והשתחית להם ועבדתם אשר חלק יהוה אלהיך אתם לכל העמים תחת כל־השמים:	19
20	But you hath the LORD taken and brought forth out of the iron furnace, out of Egypt, to be unto Him a people of inheritance, as ye are this day.	ואתכם לקח יהוה ויצא אתכם מכור הברזל ממצרים להיות לו לעם נחלה כיום הזה:	20
21	Now the LORD was angered with me for your sakes, and swore that I should not go over the Jordan, and that I should not go in unto that good land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance;	ויהנה התאנף בי על־דבריכם וישבע לבלתי עברי את־ הירדן ולבלתי־בא אל־הארץ הטובה אשר יהנה אלהיך נתן לך נחלה:	21
22	but I must die in this land, I must not go over the Jordan; but ye are to go over, and possess that good land.	כי אנכי מת בארץ הזאת אינני עבר את־הירדן ואתם עברים וירשתם את־הארץ הטובה הזאת:	22

(16) סמל. נורה:

(19) ופן תשא עיניך. להסתכל בדבר, ולתת לב לשוב לטעות אחריהם: אשר חלק ה'. להאיר להם. דבר אחר, לאלוהות, לא מנעו מלטעות אחריהם, אלא החליקם בדברי הצליה לטורדם מן העולם (ע"ז נה.), וכן הוא אומר, כִּי הִקְלִיק אֱלֹהֵינוּ בְּעֵינֵינוּ לְמַלְא עֵזְנוּ לְשָׂא (מהלים לו, ג):

(20) מכור. הוא כלי שמזקקים בו את הזהב:

(21) התאנף. נתמלא רוגז: על דבריכם. על אודותיכם על עסקיכם:

(22) כי אנכי מת וגו' אינני עובר. מאחר שמת מהיכן יעבור, אלא אף עלמותי אינם עוזרין:

<p>23 Take heed unto yourselves, lest ye forget the covenant of the LORD your God, which He made with you, and make you a graven image, even the likeness of any thing which the LORD thy God hath forbidden thee.</p>	<p>אֶתְּמָרוּ לְכוּן דְּלִמָּא תִתְנָשׁוּן יֵת קִמָּא דִּי אֱלֹהִינוּ דִּגְזַר עִמְכוּן וְתַעֲבִדוּן לְכוּן צִילִם דְּמוֹת כּוּלָּא דִּפְקֻדָּהּ יֵי אֱלֹהִיךָ:</p>	<p>23 הַשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכַּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֲלֵהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ:</p>
<p>24 For the LORD thy God is a devouring fire, a jealous God.</p>	<p>אֲרִי יֵי אֱלֹהֵיךָ מִימְרֵיהּ אִישָׁא אֲכָלָא הוּא אֵל קָנָא:</p>	<p>24 כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא אֵל קָנָא: (פ)</p>
<p>25 When thou shalt beget children, and children's children, and ye shall have been long in the land, and shall deal corruptly, and make a graven image, even the form of any thing, and shall do that which is evil in the sight of the LORD thy God, to provoke Him;</p>	<p>אֲרִי תִילְדוּן בָּנִין וּבְנֵי בָנִין וְתַתְּעַתְקוּן בְּאַרְעָא וְתַחֲבִלוּן וְתַעֲבִדוּן צִילִם דְּמוֹת כּוּלָּא וְתַעֲבִדוּן דְּבִישׁ קֳדָם יֵי אֱלֹהֵיךָ לְאַרְגָּזָא קְדָמוּהִי:</p>	<p>25 כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשַׁנְתֶּם בָּאָרֶץ וְהִשְׁחַתְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל וַעֲשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ:</p>
<p>26 I call heaven and earth to witness against you this day, that ye shall soon utterly perish from off the land whereunto ye go over the Jordan to possess it; ye shall not prolong your days upon it, but shall utterly be destroyed.</p>	<p>אֶסְהִידִית בְּכוּן יוֹמָא דִּין יֵת שָׁמַיָּא וְיֵת אַרְעָא אֲרִי מִיבְדַּ תִּיבְדּוּן בְּפָרִיעַ מַעַל אַרְעָא דְאַתּוּן עֲבַדְדִּין יֵת יַרְדֵּנָא לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ לֹא תִירְכוּן יוֹמִין עָלֶיהּ אֲרִי אֲשַׁתִּיצָאָהּ תִּשְׁתַּיְצוּן:</p>	<p>26 הָעֵידָתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אֲבַד תֵּאבְדוּן מִהַר מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תֹאדְרִיכּוּ יָמִים עָלֶיהָ כִּי הַשְׁמַד תִּשְׁמְדוּן:</p>
<p>27 And the LORD shall scatter you among the peoples, and ye shall be left few in number among the nations, whither the LORD shall lead you away.</p>	<p>וְיִבְדַּר יֵי יִתְכוּן בִּינֵי עַמֻּמֵּיָא וְתִשְׁתַּאֲרוּן עִם דְּמִנָּין בְּעַמֻּמֵּיָא דִּידְבַר יֵי יִתְכוּן לְתַמָּן:</p>	<p>27 וְהִפֵּיץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מִתִּי מִסְפָּר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהֹג יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה:</p>
<p>28 And there ye shall serve gods, the work of men's hands, wood and stone, which neither see, nor hear, nor eat, nor smell.</p>	<p>וְתַפְלְחוּן תַּמָּן לְעַמֻּמֵּיָא פְּלַחִי טַעֲוִתָּא עוֹבְדֵי יְדֵי אִנְשָׁא אָעָא וְאִבְנָא דְלֹא חֲנוּ וְלֹא שְׁמַעִין וְלֹא אֲכָלִין וְלֹא מְרִיחִין:</p>	<p>28 וַעֲבַדְתֶּם־שֵׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא־יִרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֹאכְלוּן וְלֹא יִרְיַחוּ:</p>

(23) תמונת כל. תמונת כל דבר: אשר צוך ה'. אשר צוך שלא לעשות:

(24) אל קנא. מקנא לנקום אנפרדמנ"ט בלע"ז (אייפער) מתקרה על רוגזו להפרע מעכו"ם:

(25) ונושנתם. רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושנים שנה, כמנין ונושנתם, והוא הקדים והגלס לסוף

שמונה מאות וחמשים, והקדים שתי שנים לנושנתם, כדי שלא יתקיים זהם כי אצד תאצדון, וזהו שנאמר, וישקד ה' על הקצה

ויציאה עלינו פי לדיק ה' אלהינו (דניאל ט, יד), נדקה עשה עמנו, שמהר להציאה צ' שנים לפני זמנה (סנהדרין לח.):

(26) העידתי בככם. הנני מזמנים להיות עדים העריתי בכם:

(28) ועבדתם שם אלהים. כתרוממו, משאחם עוזדים לעוזדיהם, כאילו אחם עוזדים להם:

29	But from thence ye will seek the LORD thy God; and thou shalt find Him, if thou search after Him with all thy heart and with all thy soul.	ובקשתם משם את־יהוה ותתבעון מתמון ית דחלתא אליה ומצאת כי תדרשנו בכל־לבבך ובכל־נפשך: מן קדמוהי בכל לבך ובכל נפשך:	29
30	In thy distress, when all these things are come upon thee, in the end of days, thou wilt return to the LORD thy God, and hearken unto His voice;	בצור לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד־יהוה אליה ושמעתי בקלו:	30
31	for the LORD thy God is a merciful God; He will not fail thee, neither destroy thee, nor forget the covenant of thy fathers which He swore unto them.	כי אל רחום יהוה והנה אליה לא ירפה ולא ישחיתך ולא ישכח את־ברית אבותיך אשר נשבע להם:	31
32	For ask now of the days past, which were before thee, since the day that God created man upon the earth, and from the one end of heaven unto the other, whether there hath been any such thing as this great thing is, or hath been heard like it?	כי שאל־נא לימים ראשנים אשר־היו לפניך למן־היום אשר ברא אלהים אדם על־הארץ ולמקצה השמים ועד־קצה השמים הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמהו:	32
33	Did ever a people hear the voice of God speaking out of the midst of the fire, as thou hast heard, and live?	השמע עם קול אלהים מדבר מתוך־האש כאשר־שמעת אתה ויחי:	33
34	Or hath God assayed to go and take Him a nation from the midst of another nation, by trials, by signs, and by wonders, and by war, and by a mighty hand, and by an outstretched arm, and by great terrors, according to all that the LORD your God did for you in Egypt before thine eyes?	או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באתת ובמופתים ובמלחמה וביריד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדלים ככל אשר־עשה לכם יהוה אלהיכם במצרים לעיניך:	34

(31) לא ירפה. מלהחזיק בך צידוי, ולשון לא ירפה לשון לא יפעיל הוא, לא יתן לך רפיון, לא יפריש אותך מאכלו, וכן חספיו ולא חרפנו (שיר השירים ג, ד), שלא ננקד חרפנו. כל לשון רפיון מוסב על לשון מפעיל ומתפעל, כמו הרפה לה (מלכים ב ד, כז), תן לה רפיון, הרך ממני (לקמן ט, יד), הרכפה ממני: (32) לימים ראשונים. על ימים ראשונים: ולמקצה השמים. וגם שאל לכל הצדואים אשר מקצה אל קצה, זה פשוטו. ומדרשו, מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים (חגיגה יב), והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה: הנהיה כדבר הגדול הזה. ומה הדבר הגדול, השמע עם וגו':

35	Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the LORD, He is God; there is none else beside Him.	אתה הראת לדעת כי יהוה הוא האלהים אין עוד מלבדו: מניח:	35
36	Out of heaven He made thee to hear His voice, that He might instruct thee; and upon earth He made thee to see His great fire; and thou didst hear His words out of the midst of the fire.	מן השמים השמיעך את-קולו ליסרך ועל-הארץ הראך את-אש הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש:	36
37	And because He loved thy fathers, and chose their seed after them, and brought thee out with His presence, with His great power, out of Egypt,	ותחת כי אהב את-אבותי ויבחר בנרעו אחרי ויוצאך בפניו בכח הגדל ממצרים:	37
38	to drive out nations from before thee greater and mightier than thou, to bring thee in, to give thee their land for an inheritance, as it is this day;	להוריש גוים גדלים ועצמים ממך מפניך להביאך לתת-לך את-ארצם נחלה כיום הזה:	38
39	know this day, and lay it to thy heart, that the LORD, He is God in heaven above and upon the earth beneath; there is none else.	וידעת היום והשבת אל-לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים ממעל ועל-הארץ מתחת אין עוד:	39
40	And thou shalt keep His statutes, and His commandments, which I command thee this day, that it may go well with thee, and with thy children after thee, and that thou mayest prolong thy days upon the land, which the LORD thy God giveth thee, for ever.	ושמרת את-חקיו ואת-מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך אחריך ולמען תאריך ימים על-האדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך כל-הימים: (פ)	40

(34) הנסה אלהים. הדי עשה נסים שום אלוה נצא לקחת לו גוי וגו', כל ההי"ן הללו תמיהות הן, לכך נקודות הן בחט"ף פת"ח, הנהיה, הנשמע, הנסה, השמע: במסות. על ידי נסיונות הודיעם גבורותיו, כגון התפאר עלי (שמות ח, ה), אם אוכל לעשות כן הרי זה נסיון: באותות. צסימנין, להאמין שהוא שלוחו של מקום, כגון מה זה צידך (שם ד, ז): ובמופתים. הם נפלאות, שהביא עליהם מכות מופלאות: ובמלחמה. ציס, שנאמר פי ה' נלחם להם (שם יד, כה): (35) הראת. כתרומתו וקסמו, כשנתן הקצ"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים, כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי, לכך נאמר אתה הראת לדעת: (37) ותחת כי אהב. כל זה תחת אשר אהב: ויוצאך בפניו. כאדם המנהיג בנו לפניו, שנאמר ויפגע מלאך ה' באלהים ההלך וגו' ויגד מלפניהם (שם יד, יט), דבר אחר ויוציאך בפניו, בפני אבותיו, כמו שנאמר נגד הצדקס עשה קלא (תהלים עח, יצ), ואל תתמה על שהזכירם בלשון יחיד, שהרי כתבם בלשון יחיד, ויבחר בזרעו אחריו: (38) ממך מפניך. סרסו ודרשהו, להוריש מפניך, גוים גדולים ועמומים ממך: כיום הזה. כאשר אתה רואה היום:

41	Then Moses separated three cities beyond the Jordan toward the sunrising;	אִזְ יַבְדִּיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ׃ בְּכִין אַפְרַיִם מֹשֶׁה תֵּלַת קָרוֹן בְּעֵבֶרָא דִּירְדְנָא מִדְּנַח שָׁמֶשׁ׃	שלישי ה
42	that the manslayer might flee thither, that slayeth his neighbour unawares, and hated him not in time past; and that fleeing unto one of these cities he might live:	לָנֶס שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת־רֵעֵהוּ בְּכַל־דַּעַת וְהוּא לֹא־שָׂנֵא לֹו מִתְּמַל שְׁלֹשָׁם וְנָס אֶל־אַחַת מִן־הָעָרִים הָאֵל וַחֲיִי׃ לְמַעַרְק לְתַמָּן קְטוּלָא דִּיקְטוּל יֵת חֲבֵרִיהּ בְּלֹא מִדַּעִיהּ וְהוּא לֹא שָׂנֵי לִיהּ מֵאַתְמָלִי וּמִדְּקִמּוּהִי וְיַעְרוֹק לְחֻדָּא מִן קָרוֹנָא הָאֵלִין וַיִּתְקַיֵּם׃	42
43	Bezer in the wilderness, in the table-land, for the Reubenites; and Ramoth in Gilead, for the Gadites; and Golan in Bashan, for the Manassites.	אֶת־בְּצֵר בַּמִּדְבָּר בְּאַרְצָן הַמִּישֹׁר לְרֵאוּבֵנִי וְאֶת־רָאמֹת בְּגִלְעָד לְגָדִי וְאֶת־גּוֹלָן בְּבָשָׁן לְמַנַּשֵּׁשׁ׃ יֵת בְּצֵר בַּמִּדְבָּרָא בְּאַרְעַ מִישָׁרָא לְשִׁיבֵט רְאוּבֵן וַיֵּת רָאמֹת בְּגִלְעָד לְשִׁיבֵט גָּד וַיֵּת גּוֹלָן בַּמַּתָּנָן לְשִׁבְטָא דְּמַנַּשֶׁה׃	43
44	And this is the law which Moses set before the children of Israel;	וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וְדָא אֹרִיתָא דְּסֵדֵר מֹשֶׁה קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃	44
45	these are the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which Moses spoke unto the children of Israel, when they came forth out of Egypt;	אֵלֶּה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם׃ אֵלִין סִהֲדוּתָא וּקְיֻמָּיָא וְדִינָיָא דְּמִלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַפְקָהוֹן מִמִּצְרַיִם׃	45
46	beyond the Jordan, in the valley over against Beth-peor, in the land of Sihon king of the Amorites, who dwelt at Heshbon, whom Moses and the children of Israel smote, when they came forth out of Egypt;	בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּנִיָּא מוֹל בֵּית פְּעוֹר בְּאַרְצָן סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם׃ בְּעֵבֶרָא דִּירְדְנָא בְּחֻלְתָּא לְקַבִּיל בֵּית פְּעוֹר בְּאַרְעַ סִיחוֹן מֶלְכָא אֲמֹרִיָּא דִּיחֵיב בְּחֶשְׁבּוֹן דְּמָחָא מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַפְקָהוֹן מִמִּצְרַיִם׃	46
47	and they took his land in possession, and the land of Og king of Bashan, the two kings of the Amorites, who were beyond the Jordan toward the sunrising;	וַיִּירְשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ וְאֶת־אַרְצוֹ עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ׃ וַיִּרְתּוּ יֵת אַרְעִיהּ וַיֵּת אַרְעַ עוֹג מֶלְכָּא דְּמַתָּנָן תַּרְיִן מַלְכֵי אֲמֹרִיָּא דְּבְעֵבֶרָא דִּירְדְנָא מִדְּנַח שָׁמֶשׁ׃	47

- (41) אז יבדיל. נמן לז להיות חרד לדָבֵר שיצדילס, ואף על פי שאינן קולטות עד שיצדלו אותן שצארץ כנען, אמר משה, מזהו שאפשר לקיימה, אקיימנה (מכות י.). בעבר הירדן מזרחה שמש. בלמות עזר שצמורחו של ירדן: מזרחה שמש. לפי שהוא דבוק נקודה ר"ש צמטף, מזרח של שמש, מקום זריחת השמש: (44) וזאת התורה. זו שהוא עמיד לסדר אחר פרשה זו: (45) אלה העדות וגו' אשר דבר. הם הם אשר דבר בלמות ממזרים, חזר ושנאה להם בערבות מואב: (47) אשר בעבר הירדן. שהוא צמורח, שהעבר השני היה צמערב:

48	from Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, even unto mount Sion—the same is Hermon—	מֵעֲרֹעַר אֲשֶׁר עַל-שְׂפַת-נַחַל אֲרֹנָן וְעַד-הָהָר שִׂיאוֹן הָהוּא הֶרְמוֹן:	48
49	and all the Arabah beyond the Jordan eastward, even unto the sea of the Arabah, under the slopes of Pisgah.	וְכָל-הָעֲרָבָה עֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִדְּנָחָא וְעַד יָמָא דְּמִישָׁא תַּחֲתֵי מִשְׁפַּד מִירְמָתָא:	49
V	And Moses called unto all Israel, and said unto them: Hear, O Israel, the statutes and the ordinances which I speak in your ears this day, that ye may learn them, and observe to do them.	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶת-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם:	רביעי
2	The LORD our God made a covenant with us in Horeb.	יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחֹרֵב:	2
3	The LORD made not this covenant with our fathers, but with us, even us, who are all of us here alive this day.	לֹא אֶת-אַבְתָּנוּ כָּרַת יְהוָה אֶת-הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֲתָנוּ אֲנִיחֵנוּ אֵלֶּה הֵם הַיּוֹם כָּלְנוּ חַיִּים:	3
4	The LORD spoke with you face to face in the mount out of the midst of the fire—	פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:	4
5	I stood between the LORD and you at that time, to declare unto you the word of the LORD; for ye were afraid because of the fire, and went not up into the mount—saying: .	אֲנִי עָמַד בֵּין-יְהוָה וּבֵינֵיכֶם בְּעֵת הַהִוא לְהַגִּיד לָכֶם אֶת-דִּבְרֵי יְהוָה כִּי יִרְאֹתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא-עֲלִיתֶם בְּהָר לֵאמֹר: (ס)	5

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 161.

- (3) לא את אבותינו. כלל כרת ה' וגו', כי אנו;
 (4) פנים בפנים. אמר רבי זכריה, כך אמר משה, אל תאמרו אני מטעה אתכם על לא דבר, כדרך שהקסור עושה בין המוכר ללוקח, הרי המוכר עמו מדבר עמכם;
 (5) לאמר. מוסב על דבר ה' עמכם זה מתוך האש לאמר אנכי ה' וגו' ואנכי עומד בין ה' וביניכם:

6	I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	אֲנִכִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	6
7	Thou shalt have no other gods before Me.	לֹא יִהְיֶה-לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנָי:	7
8	Thou shalt not make unto thee a graven image, even any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth.	לֹא-תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל ¹ וְכָל- תַּמּוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבְאֶרֶץ מִתְחַת וּבַמַּיִם וּבַמָּוֶלַע בַּמַּיִם וּבַמָּוֶלַע וּבַמָּוֶלַע:	8
9	Thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the third and upon the fourth generation of them that hate Me,	לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבָדֵם כִּי אֲנִכִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹקֵד עֲוֹן אֲבוֹת עַל- בָּנִים וְעַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשָׁנָי:	9
10	and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.	וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאֲלָפִים לְאֲהָבָי וְלֹשְׁמֵרַי (כ' מִצְוֹתוֹ) [ק' מִצְוֹתַי]: (ס)	10
11	Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.	לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנְקֹד יְהוָה אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוּא: (ס)	11
12	Observe the sabbath day, to keep it holy, as the LORD thy God commanded thee.	שָׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	12
13	Six days shalt thou labour, and do all thy work;	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל- מְלֶאכֶתְךָ:	13

(7) על פני. ככל מקום אשר אני שם, וזהו כל העולם. דבר אחר, כל זמן שאני קיים. עשרת הדברות כזר פרשתי:
(12) שמור. וזרשונות הוא אומר זכור, שניהם דבור אחד וזמניה אחת נאמרו, ובשמיעה אחת נשמעו (מכילתא בחדש פ"ו): כאשר צוך. קודם מתן תורה צמרה (שנת פז):

- 14 but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thine ox, nor thine ass, nor any of thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates; that thy man-servant and thy maid-servant may rest as well as thou.
- 14 וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל-בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ כָּמוֹךָ:
- 15 And thou shalt remember that thou was a servant in the land of Egypt, and the LORD thy God brought thee out thence by a mighty hand and by an outstretched arm; therefore the LORD thy God commanded thee to keep the sabbath day.
- 15 וְזָכַרְתָּ כִּי-עַבְד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה עַל-כֵּן צֻוֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת: (ס)
- 16 Honour thy father and thy mother, as the LORD thy God commanded thee; that thy days may be long, and that it may go well with thee, upon the land which the LORD thy God giveth thee.
- 16 כְּבָד אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צֻוֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יָאָרִיכוּ יָמֶיךָ וְלִמְעַן יֵיטֵב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יִתֶּנָּה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס)
- 17 Thou shalt not murder. Neither shalt thou commit adultery. Neither shalt thou steal. Neither shalt thou bear false witness against thy neighbour.
- 17 לֹא תִרְצַח: (ס) וְלֹא תִנָּאֵף: (ס) וְלֹא תִגְנוֹב: (ס) וְלֹא-תַעֲנֶה עַד שֵׁנִי: (ס)
- 18 Neither shalt thou covet thy neighbour's wife; neither shalt thou desire thy neighbour's house, his field, or his man-servant, or his maid-servant, his ox, or his ass, or any thing that is thy neighbour's.
- 18 וְלֹא תַחְמֹד אִשְׁתּוֹ רֵעֶךָ: (ס) וְלֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ שָׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ שׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכָל-אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (ס)

- (15) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדאך, ששהיה לו עצד ותשמור מצותיו:
 (16) כאשר צוה. אף על כיצוד אב ואם נצטוו במרה (סנהדרין נו:), שנאמר עַם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט (שמות טו, כה):
 (17) ולא תנאף. אין לשון ניאוף אלא באשת איש:
 (18) ולא תחמדה. לא תירוג, אף הוא לשון חמדה, כמו נחמד למראה (בראשית ז, ט), דמתרגמינן דמרגג למחזי:

25	And the LORD heard the voice of your words, when ye spoke unto me; and the LORD said unto me: 'I have heard the voice of the words of this people, which they have spoken unto thee; they have well said all that they have spoken.	וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם בְּדַבְּרְכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי שָׁמַעְתִּי אֶת־קוֹל דְּבָרַי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְּרוּ אֵלַיִךְ הִיטִיבוּ כָל־אֲשֶׁר דִּבְּרוּ:	וּשְׁמִיעַ קָדָם יְיָ יְתָ קָל פִּתְגָּמִיכֹן בְּמַלְלוֹתְכֹן עִמִּי וַאֲמַר יְיָ לִי שְׁמִיעַ קָדָמִי יְתָ קָל פִּתְגָּמִי עִמָּא הָדִין דְּמַלְלוּ עִמָּךְ אַתְּקִינוּ כָּל דְּמַלְלוּ:
26	Oh that they had such a heart as this alway, to fear Me, and keep all My commandments, that it might be well with them, and with their children for ever!	מִי־יִתֵּן וְהָיָה לְבָבְכֶם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי וּלְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי כָּל־הַיָּמִים לְמַעַן יֵיטֵב לָהֶם וּלְבָנֵיהֶם לְעֹלָם:	לֹא דִּיהִי לְבָא הָדִין לְהוֹן לְמַדְחַל קָדָמִי וּלְמִטָּר יְתָ כָּל פִּקּוּדֵי כָּל יוֹמֵינָא בְּדִיל דְּיֵיטֵב לְהוֹן וּלְבָנֵיהוֹן לְעֹלָם:
27	Go say to them: Return ye to your tents.	לֵךְ אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לְכֶם לְאַהֲלֵיכֶם:	אֵינִיל אֵימַר לְהוֹן תּוּבוּ לְכוּן לְמַשְׁכְּנֵיכֹן:
28	But as for thee, stand thou here by Me, and I will speak unto thee all the commandment, and the statutes, and the ordinances, which thou shalt teach them, that they may do them in the land which I give them to possess it.'	וְאַתָּה פֹּה עֹמֵד עִמָּדִי וְאֲדַבְּרָה אֵלַיִךְ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר תִּלְמָדֵם וַעֲשׂוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נָתַן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ:	וְאַתָּה הָכָא קוּם קָדָמִי וְאֲמַלִּיל עִמָּךְ יְתָ כָּל תַּפְסִידָתָא וְקִיּוּמָיָא וְדִינָיָא דְּתַלְפִּינוֹן וְעִבְדוֹן בָּאֲרֵעָא דְּאֵנָא יְהִיב לְהוֹן לְמִירְתָּהּ:
29	Ye shall observe to do therefore as the LORD your God hath commanded you; ye shall not turn aside to the right hand or to the left.	וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת כַּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֹכֶם לֹא תִסְרוּ יָמִין וּשְׂמָאל:	וְתִטְּרוּן לְמַעַבַּד כַּמָּא דְּפִקִּיד יְיָ אֱלֹהֵכֹן יִתְכוּן לֹא תִסְטוֹן לְיָמִינָא וּלְשְׂמָאֵלָא:
30	Ye shall walk in all the way which the LORD your God hath commanded you, that ye may live, and that it may be well with you, and that ye may prolong your days in the land which ye shall possess.	בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֹכֶם תֵּלְכוּ לְמַעַן תַּחְיוּן וְיֵטֵב לָכֶם וְהִאָרְכְּתֶם יָמִים בָּאָרֶץ אֲשֶׁר תִּירְשׁוּן:	בְּכָל אֲוִרְחָא דְּפִקִּיד יְיָ אֱלֹהֵכֹן יִתְכוּן תַּחְכוּן בְּדִיל דְּתִיחְיוּן וְיֵיטֵב לְכוּן וְתִירְכוּן יוֹמִין בָּאֲרֵעָא דְּתִירְתּוֹן:
VI	Now this is the commandment, the statutes, and the ordinances, which the LORD your God commanded to teach you, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it—	וְנָתַתְּ הַמִּצְוָה הַחֻקִּים וְהַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֲתֹכֶם לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	וְדָא תַּפְסִידָתָא קִיּוּמָיָא וְדִינָיָא דְּפִקִּיד יְיָ אֱלֹהֵכֹן לְאַלְפָא יִתְכוּן לְמַעַבַּד בָּאֲרֵעָא דְּאֵתוֹן עֲבְרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:

8	And thou shalt bind them for a sign upon thy hand, and they shall be for frontlets between thine eyes.	וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל־יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ
9	And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates.	וְכָתַבְתָּם עַל־מְזוּזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ: (ס) וְכָתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ
10	And it shall be, when the LORD thy God shall bring thee into the land which He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give thee—great and goodly cities, which thou didst not build,	וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֶת לָךְ עָרִים גְּדֹלֹת וְשָׁבַת אֲשֶׁר לֹא־בָנִיתָ וְהָיָה אֲרִי יַעֲלֶנְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָאֶרֶץ דְּקִיָּים לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֶת לָךְ קְרוֹיֵי רַבְרָבִן וְשָׁבַן דְּלֹא בָנִיתָ
11	and houses full of all good things, which thou didst not fill, and cisterns hewn out, which thou the didst not hew, vineyards and olive-trees, which thou didst not plant, and thou shalt eat and be satisfied—	וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל־טוֹבִי אֲשֶׁר לֹא־מָלֵאתָ וּבְרֹת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא־חָצַבְתָּ כְרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא־נִטַּעְתָּ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל־טוֹב דְּלֹא מָלֵאתָ וּגְוִיִּין פְּסִילִין דְּלֹא פָסַלְתָּ כְרָמִין וְזֵיתִין דְּלֹא נִצַּבְתָּ וְתִיכּוֹל וְתִשְׂבַּע
12	then beware lest thou forget the LORD, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים אֶתְּמַר לָךְ דְּלִמָּא תִּתְנָשִׁי יְת דְּחִלְתָּא דִּי דִּאֲפִקְךָ מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדוּתָא
13	Thou shalt fear the LORD thy God; and Him shalt thou serve, and by His name shalt thou swear.	אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאָתָּו תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִשְׁבַּע יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִדְחַל וּקְדַמּוּהִי תִפְלַח וּבִשְׁמֵיהּ תִקְרִי
14	Ye shall not go after other gods, of the gods of the peoples that are round about you;	לֹא תִלְכּוּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם לֹא תַחֲכִינוּ בְּתַר טַעֲוַת עַמֻּמָּיָא מִטַּעֲוַת עַמֻּמָּיָא דְּבִסְחָרְנִיכּוֹן

צָנִי עָפָה אֶל תְּשֻׁלוֹ (דצרי הימים-צ כט, יא), וכשם שהתלמידים קרוים צנים, שנאמר צנים אחס לה' אלהיכם, כך הרצ קרוי אב, שנאמר אָבִי אָבִי קָצָה יִשְׁרָאֵל וגו' (מלכים-ב, יב): ודברת בם. שלא יהא עיקר דבורך אלא צם, עָשָׂם עיקר ואל תַעֲשֶׂם טפל (ספרי לד): ובשכבך. יכול אפילו שכב צחצי היום, תלמוד לומר וצקומך, יכול אפילו עמד צחצי הלילה, תלמוד לומר בשצמך צציתך וצלכתך צדך, דרך ארץ דצרה תורה (ספרי שם), זמן שכינה וזמן קימה: (8) וקשרתם לאות על ירך. אלו תפילין שצורוע: והיו לטטפת בין עיניך. אלו תפילין שצראש, ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו טטפת, טט צחצי שמים, פת צחצי שמים (סנהדרין ד): (9) מזוזות ביתך. מזוזת כתיב, שאין צריך אלא אחת: ובשעריך. לרבות שערי חצרות ושערי מדינות ושערי עיירות (יומא יא):

- (11) חצובים. לפי שהיו מקום טרשין וסלעים, נופל בו לשון חציצה:
- (12) מבית עבדים. כתרומתו מצית עצמותא, ממקום שהייתם שם עבדים:
- (13) ובשמו תשבוע. אם יש צד כל המדות הללו, שאתה ירא את שמו ועוצד אותו, אז בשמו תשבוע, שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר בשבועתך, ואם לאו לא תשבוע:
- (14) מאלהי העמים אשר סביבותיכם. והוא הדין לרמוקים, אלא לפי שאתה רואה את סביבותיך תועים אחריהם, הוצרך להזהיר עליהם ציורם:

15	for a jealous God, even the LORD thy God, is in the midst of thee; lest the anger of the LORD thy God be kindled against thee, and He destroy thee from off the face of the earth.	כִּי אֵל קַנָּא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרִי אֵל קַנָּא יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ פֶּן־יִחַרְה אֶף־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ וְהִשְׁמִידֶךָ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: (ס)
16	Ye shall not try the LORD your God, as ye tried Him in Massah.	לֹא תִנְסֹו אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמַּסָּה: לֹא תִנְסֹו קִדָּם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם כִּמָּא דְנִסִּיתֹו בְּנִסְיָתָא:
17	Ye shall diligently keep the commandments of the LORD your God, and His testimonies, and His statutes, which He hath commanded thee.	שְׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְעִדְתּוֹ וְחֻקּוֹ אֲשֶׁר צִוָּךְ: מִטְר תִּטְרוּן יֵת פְּקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֵיכֶם וְסִדְרֹתֶיהָ וְקִימוֹתֶיהָ דְּפִקְדֵיךָ:
18	And thou shalt do that which is right and good in the sight of the LORD; that it may be well with thee, and that thou mayest go in and possess the good land which the LORD swore unto thy fathers,	וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטֹּב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וּבָאתָ וְיִרְשָׁתָּ אֶת־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם: וְתַעֲבִיד דְּכָשֵׁר וּדְתִקִּין קִדָּם יְיָ בְּדִיל דְּיִיטֵב לָךְ וְתִיעוּל וְתִירֵת יֵת אֲרַעָא טַבְתָּא דְּקַיִים יְיָ לְאַבְרָהָם:
19	to thrust out all thine enemies from before thee, as the LORD hath spoken.	לְהִדָּחַף אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ מִפְּנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס) לְמַתְּבַר יֵת כָּל בְּעָלֵי דְבִבְךָ מִן קִדְמָךָ כִּמָּא דְּמַלִּיל יְיָ:
20	When thy son asketh thee in time to come, saying: 'What mean the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which the LORD our God hath commanded you?	כִּי־יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה הָעִדֹּת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם: אֲרִי יִשְׁאַלְנָךְ בְּרַךְ מָחָר לְמִימַר מָה סִדְרֹתָא וְקִימוֹתָא וְדִינָא דְּפִקְדֵי יְיָ אֱלֹהֵנָא יִתְכוּן:
21	then thou shalt say unto thy son: 'We were Pharaoh's bondmen in Egypt; and the LORD brought us out of Egypt with a mighty hand.	וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וַיֹּצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה: וְתִימַר לְבְרַךְ עֲבָדִין הָוִינוּא לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וַאֲפָקֵנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם בְּיַד תְּקִיפָא:
22	And the LORD showed signs and wonders, great and sore, upon Egypt, upon Pharaoh, and upon all his house, before our eyes.	וַיֵּתֶן יְהוָה אוֹתֹת וּמוֹפְתִים גְּדֹלִים וָרָעִים בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ: וַיִּהְיֶה יְיָ אֲתִין וּמוֹפְתִין רַבְרַבִּין וּבִישִׁין בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל אָנָּשׁ בֵּיתֶיהָ לְעֵינֵנָא:
23	And He brought us out from thence, that He might bring us in, to give us the land which He swore unto our fathers.	וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לָאֶתְּ לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם: וְתִנָּא אֲפִיק מִתַּמָּן בְּדִיל לְאֶעְלֵא יִתְנָא לְמַתָּן לָנָא יֵת אֲרַעָא דְּקַיִים לְאַבְרָהָם:

(16) במסדה. כשיצאו ממצרים שנסוהו צמים, שנאמר וַיֵּשֶׁה' בְּקִרְבָּנוּ (שמות יז, 1):

(18) הישר והטוב. זו פשרה לפני משורת הדין:

(19) כאשר דבר. והיכן דבר, והמתי את כל העם וגו' (שמות כג, כז):

(20) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהוא אחר זמן:

24	And the LORD commanded us to do all these statutes, to fear the LORD our God, for our good always, that He might preserve us alive, as it is at this day.	וַיִּצְוֵנוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל-הַיָּמִים לְחַיֵּיתָנוּ בַּחַיּוֹם הַזֶּה:	24
25	And it shall be righteousness unto us, if we observe to do all this commandment before the LORD our God, as He hath commanded us.'	וַיִּצְדָּקָה תְּהִיָּה-לָנוּ כִּי-נִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַמִּצְוֹת הַזֹּאת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר צֻוֵּנוּ: (ס)	25
VII	When the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, and shall cast out many nations before thee, the Hittite, and the Girgashite, and the Amorite, and the Canaanite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, seven nations greater and mightier than thou;	כִּי יָבִיאוּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אָמַרְתָּה בְּאֶ-שְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ וְנָשַׁל גּוֹיִם-רַבִּים מִפְּנֶיךָ הַחֲתִי וְהַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֱמֹרִי וְהַכְנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי שִׁבְעָה גּוֹיִם רַבִּים וְעַצוּמִים מִמֶּךָ:	שביעי
2	and when the LORD thy God shall deliver them up before thee, and thou shalt smite them; then thou shalt utterly destroy them; thou shalt make no covenant with them, nor show mercy unto them;	וּנְתַתָּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִפְנֶיךָ וְהַפִּיתָם הַחֶרֶם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא-תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תַחֲנֹם:	2
3	neither shalt thou make marriages with them: thy daughter thou shalt not give unto his son, nor his daughter shalt thou take unto thy son.	וְלֹא תִתַּחַתֵּן בָּהֶן בְּרִיתְךָ לֹא תִתִּין לְבָרְיָהּ וּבְרִיתָהּ לֹא תִסָּב לְבָרְךָ:	3
4	For he will turn away thy son from following Me, that they may serve other gods; so will the anger of the LORD be kindled against you, and He will destroy thee quickly.	כִּי-יָסִיר אֶת-בְּנֶךָ מֵאַחֲרַי וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְחָרָה אַף-יְהוָה בָּכֶם וְהִשְׁמִידֶךָ מְהֵרָה:	4

- (1) ונשל. לשון השלכה והטוה, וכן ונשל הצקל (לקמן יט, ה);
(2) ולא תחנם. לא תתן להם חן, אסור לו לאדם לומר כמה נאה כותי זה. דבר אחר, לא תתן להם חנייה צארץ (עבודה זרה כ).
(4) כי יסיר את בנך מאחרי. בנו של כותי כשישא את בתך, יסיר את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי, למדנו שכן בתך תלד מן הכותי קרוי בנך, אבל בן בנך תלד מן הכותית, אינו קרוי בנך אלא בנה, שהרי לא נאמר על בנה, לא תתן כי תסיר את בנך מאחרי, אלא כי יסיר את בנך וגו' (קידושין סח):

<p>But thus shall ye deal with them: ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and hew down their Asherim, and burn their graven images with fire.</p>	<p>כִּי־אִם־כֹּה תַעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֵיהֶם תִּהְיוּ וּמִצֻּצֵיהֶם תִּשְׁבְּרוּ וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּגְדְּעוּ וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּ בְאֵשׁ׃</p>	<p>כִּי־אִם־כֹּה תַעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֵיהֶם תִּהְיוּ וּמִצֻּצֵיהֶם תִּשְׁבְּרוּ וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּגְדְּעוּ וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּ בְאֵשׁ׃</p>
<p>For thou art a holy people unto the LORD thy God: the LORD thy God hath chosen thee to be His own treasure, out of all peoples that are upon the face of the earth.</p>	<p>כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּרָךְ בְּתָרוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהֵיוֹת לְךָ לְעָם סִגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה׃</p>	<p>כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּרָךְ בְּתָרוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהֵיוֹת לְךָ לְעָם סִגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה׃</p>
<p>The LORD did not set His love upon you, nor choose you, because ye were more in number than any people—for ye were the fewest of all peoples—</p>	<p>לֹא מִדְּסֻגִּיאוֹן אֶתּוֹן מִכָּל־עַמֻּמְיָא צָבִי יְיָ בָּכוֹן וְאֶתְרַעִי בָּכוֹן אֲרִי אֶתּוֹן זְעִירִין מִכָּל־עַמֻּמְיָא׃</p>	<p>לֹא מִדְּבָכְכֶם מִכָּל־הָעַמִּים חֲשַׁק יְהוָה בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם כִּי־אַתֶּם הַמְעַט מִכָּל־הָעַמִּים׃</p>
<p>but because the LORD loved you, and because He would keep the oath which He swore unto your fathers, hath the LORD brought you out with a mighty hand, and redeemed you out of the house of bondage, from the hand of Pharaoh king of Egypt.</p>	<p>כִּי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשְׁמְרוֹ אֶת־הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם הוֹצֵא יְהוָה אֶתְכֶם בְּיָד חֲזָקָה וַיַּפְדֶּךָ מִבֵּית עַבְדִּים מִיַּד פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם׃</p>	<p>כִּי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשְׁמְרוֹ אֶת־הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם הוֹצֵא יְהוָה אֶתְכֶם בְּיָד חֲזָקָה וַיַּפְדֶּךָ מִבֵּית עַבְדִּים מִיַּד פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם׃</p>
<p>Know therefore that the LORD thy God, He is God; the faithful God, who keepeth covenant and mercy with them that love Him and keep His commandments to a thousand generations;</p>	<p>וַתֵּדַע אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא אֱלֹהִים אֶלְהָא מְהִימָנָא נָטַר קִימָא וְחֻסְדָּא לְרַחֲמוּהִי וּלְנָטְרִי פְקוּדוּהִי לְאֶלְהֵי דְרִין׃</p>	<p>וַיֵּדַעְתָּ כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא אֱלֹהִים הָאֵל הַנֶּאֱמָן שָׁמַר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְאַהֲבָיו וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוָתוֹ לְאֶלֶף דּוֹר׃</p>

מפטיר

(5) מזבחתייהם. של צנין: ומצבותם. אכן אחס: ואשיריהם. חילנות שעוצדין אותן (עבודה זרה מה).: ופסיליהם. כלמים:

(7) לא מרבהם. כפשוטו. ומדרשו, לפי שאין אחס מגדילים עצמכם כשאני משפיע לכם טובה, לפיכך חשקתי בכם (חולין פט.). כי אתם המעט. הממעטין עצמכם, כגון אברהם שאמר ואֲנִי עֶפְרָא וְאֶפְרָא (בראשית יח, כז), וכגון משה ואהרן שאמרו וְנָתַן מָה (שמות טז, ז), לא כנצודנצר שאמר אֲדַמָּה לְעֵלְיוֹן (ישעיה יד, יד), וסנחריב שאמר מִי צָלָל אֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת (שם לו, כ), וחירש שאמר אֲנִי מוֹשֵׁב בְּלִיָּהִים יִשְׁצָפִי (יחזקאל כח, ז): כי אתם המעט. הרי כי משמש צלשון דהא: (8) כי מאהבת ה'. הרי כי משמש צלשון אלא, לא מרובכם חשק ה' בכם אלא מאהבת ה' אתכם: ומשמרו את השבועה. מחמת שמרו את השבועה:

(9) לאֵלֶיךָ דור. ולהלן הוא אומר לְאֶלֶפִים (לעיל ה, י), כאן שהוא סמוך אלל לשומרי מצותיו העושין מיראה, הוא אומר לאֵלֶיךָ, ולהלן שהוא סמוך אלל לאוהבי העושין מאהבה, ששכרם יותר גדול, הוא אומר לאֵלֶפִים (סוטה לא.). לאוהביו. אלו העושין מאהבה: ולשומרי מצותיו. אלו העושין מיראה:

10	and repayeth them that hate Him to their face, to destroy them; He will not be slack to him that hateth Him, He will repay him to his face.	וּמִשְׁלָם לְשֹׂנְאָיו טָבוֹן דָּאֲנוּן עֲבָדִין קְדְמוֹהִי בְּחִיָּהוֹן לְאֹבְדֵיהוֹן לֹא מֵאַחַר עוֹבֵד טָב לְשֹׂנְאָיו טָבוֹן דָּאֲנוּן עֲבָדִין קְדְמוֹהִי בְּחִיָּהוֹן מִשְׁלָם לְהוֹן:	וּמִשְׁלָם לְשֹׂנְאָיו אֶל-פָּנָיו לְהֹאבִידוֹ לֹא יֵאָחֵר לְשֹׂנְאָו אֶל-פָּנָיו יִשְׁלֹם-לּוֹ:	10
11	Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them.	וְתִטֵּר יֵת תַּפְסִידָתָא וְיֵת קִמְיָא וְיֵת דִּינָא דְאָנָא מִפְּקִיד לָךְ יֻמָּא דִּין לְמַעֲבָדְהוֹן:	וְשִׁמְרָתָּ אֶת-הַמִּצְוָה וְאֶת- הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם: (פ)	קכ"ג
The Haftara is Isaiah 40:1 - 40:26 on page 166.				
12	And it shall come to pass, because ye hearken to these ordinances, and keep, and do them, that the LORD thy God shall keep with thee the covenant and the mercy which He swore unto thy fathers,	וְיִהְיֶה חֶלֶף דְּתַקְבְּלוּן יֵת דִּינָא הָאֱלֹוִן וְחִטְרוֹן וְתַעֲבָדוּן יִתְהוֹן וְיִטֵּר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָךְ יֵת קִמְיָא וְיֵת חֶסֶדָא דְקָיִים לְאַבְהָתְךָ:	וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמָעוֹן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשִׁמְרָתֶם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת-הַבְּרִית וְאֶת- הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתֶּיךָ:	עקב ז
13	and He will love thee, and bless thee, and multiply thee; He will also bless the fruit of thy body and the fruit of thy land, thy corn and thy wine and thine oil, the increase of thy kine and the young of thy flock, in the land which He swore unto thy fathers to give thee.	וְיִרְחַמְנֶךָ וְיִבְרַכְנֶךָ וְיִסְגִּינֶךָ וְיִבְרִיךְ וְלֵדָא דְמַעַד וְאִבָּא דְּאַרְעָךָ עֲבוּרָךְ וְחִמְרָךְ וּמִשְׁחָךְ בְּקָרִי תוֹרֶךָ וְעֵדְרִי עֲנָךְ עַל אֲרֻעָא דְקָיִים לְאַבְהָתְךָ לְמַתָּן לָךְ:	וְאִתְבָּרַךְ וְיִבְרַכְךָ וְיִהְיֶה וְיִבְרַךְ פְּרִי-בִטְנְךָ וּפְרִי-אֲדָמָתְךָ דְּגִנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ שְׁגַר-אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לְאַבְתֶּיךָ לָתֵת לָךְ:	13
14	Thou shalt be blessed above all peoples; there shall not be male or female barren among you, or among your cattle.	בְּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל-הָעַמִּים לֹא-יִתְיָה בֶּן עֲקָרָה וְעֲקָרָה וּבְכֻעִיָּרָה:	בְּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל-הָעַמִּים לֹא-יִתְיָה בֶּן עֲקָרָה וְעֲקָרָה וּבְכֻעִיָּרָה:	14

(10) ומשלם לשנאיו אל פניו. צחייו משלם לו גמולו הטוב, כדי להאזידו מן העולם הזה:

(11) היום לעשותם. ולמחר לעולם הזה ליטול שכרם:

(12) והיה עקב תשמעון. אם המצות הקלות שאלם דש עקציו תשמעון: ושמר ה' וגו'. ישמור לך הבטחתו:

(13) שגר אלפיד. ולדי בקרך, שהנצבה משגרת ממעיה: ועשתרות צאנך. מנחם פירש אֲבִירִי בָשָׁן (מהלים כז, יג),

מזכר הזאן, כמו עֲשָׂתָה קִרְנִים (בראשית יד, ה) לשון חוזק, ואונקלוס תרגם וְעֲדִי עֲנָךְ ורבותינו אמרו (חולין פד:): למה נקרא שם עשטרות, שמעשרות את צעליהן:

(14) עקר. שאינו מוליד:

15	And the LORD will take away from thee all sickness; and He will put none of the evil diseases of Egypt, which thou knowest, upon thee, but will lay them upon all them that hate thee.	וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּנִּי כָּל-חֲלִי וְכָל-מִדְּוֵי מִצְרַיִם הָרָעִים אֲשֶׁר יִדְעָתָה לֹא יִשְׁיֶמֶם בָּךְ וְנִתְּנָם בְּכָל-שֹׂנְאֶיךָ:	וְיִעֲדֵי יְיָ מִנֶּנִּי כָּל מַרְעִין וְכָל מַכָּתְשֵׁי מִצְרַיִם בִּישִׁיא יִדְעָתָה לֹא יִשְׁיֶמֶם בָּךְ וְנִתְּנָם בְּכָל-שֹׂנְאֶיךָ:
16	And thou shalt consume all the peoples that the LORD thy God shall deliver unto thee; thine eye shall not pity them; neither shalt thou serve their gods; for that will be a snare unto thee.	וְאָכַלְתָּ אֶת-כָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא-תַחֹס עֵינֶךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵיהֶם כִּי-מוֹקֵשׁ הוּא לָךְ: (ס)	וְהִגְמַר יְיָ כָּל עַמֻּמִּיא דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ לֹא תַחֹס עֵינֶךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַפְלַח יְיָ שְׁעוֹתֵהוֹן אֲרִי לְתַקְלָא יִהְיוֹן לָךְ:
17	If thou shalt say in thy heart: 'These nations are more than I; how can I dispossess them?'	כִּי תֹאמַר בְּלִבְּךָ רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי אֵיכָה אוֹכַל לְהוֹרִישָׁם:	אֲרִי תִימַר בְּלִבְּךָ סְגִיאיִן עַמֻּמִּיא הָאֵלֶּיךָ מִנִּי אֵיכָדִין אֲכֹל לְתַרְכֻּוֹתֵהוֹן:
18	thou shalt not be afraid of them; thou shalt well remember what the LORD thy God did unto Pharaoh, and unto all Egypt:	לֹא תִירָא מֵהֶם זָכֹר תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעֹה וּלְכָל-מִצְרַיִם:	לֹא תִדְחַל מִנְּהוֹן אֲדַכְרָא תִדְכַּר יְיָ דְּעַבֵּד יְיָ אֱלֹהֶךָ לְפָרְעָה וּלְכָל מִצְרָאִי:
19	the great trials which thine eyes saw, and the signs, and the wonders, and the mighty hand, and the outstretched arm, whereby the LORD thy God brought thee out; so shall the LORD thy God do unto all the peoples of whom thou art afraid.	הַמַּסֹּת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֹתוֹת וְהַמִּפְתִּים וְהַיָּד הַחֲזָקָה וְהַזְרֹעַ הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצֵאָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כֹּן-יַעֲשֶׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל-הָעַמִּים אֲשֶׁר-אֹתָה יִירָא מִפְּנֵיהֶם:	נִסִּין רַבִּרְבִּין דִּחְזָא עֵינֶךָ וְאֹתֵי וּמִפְתֵּי וִידָא תְּקִיפָתָא וְזִרְעָא מִרְמָא דְּאַפְקָד יְיָ אֱלֹהֶךָ כֹּן יַעֲבִיד יְיָ אֱלֹהֶךָ לְכָל עַמֻּמִּיא דְּאֵת דִּחִיל מִן קְדָמֵיהוֹן:
20	Moreover the LORD thy God will send the hornet among them, until they that are left, and they that hide themselves, perish from before thee.	וְגַם אֶת-הַצִּרְעָה יִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד-אֲבָד הַנִּשְׁאָרִים וְהַנִּסְתָּרִים מִפְּנֵיךָ:	וְאַף יְיָ עֲרֵעִיתָא יִגְרִי יְיָ אֱלֹהֶךָ בְּהוֹן עַד דְּיִיבְדִּין דְּאִשְׁתָּארוּ וְדִאֲשְׁמְרוּ מִן קְדָמֶךָ:
21	Thou shalt not be affrighted at them; for the LORD thy God is in the midst of thee, a God great and awful.	לֹא תַעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם כִּי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא:	לֹא תִתְּבַר מִן קְדָמֵיהוֹן אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶךָ שְׂכִינְתִּיה בֵּינֶךָ אֱלֹהָא רַבָּא וְדִחִילָא:

(17) כי תאמר בלבבך. על כרחך לשון דלמא הוא, שמא תאמר בלבבך, מפני שהם רבים לא אוכל להורישם, אל תאמר כן, לא תירא מהם, ולא ימנע לפרש צאח משאר לשונות של כי, שיפול עליו שוב לא תירא מהם: (19) המסות. נסיונות: והאותות. כגון ויהי לנפש (שמות 7, א), ויהי לךם ציצצת (שם ט): והמפותים. המכות המופלאות: והיד החזקה. זה הדגדג: והזרוע הנטויה. זו המרצ של מכת צפור: (20) הצרעה. מין שרץ העוף, שהיתה זורקת צהם מרה ומסרסתו ומסמאח את עיניהם, בכל מקום שהיו נסתרים שם (סוטה לז).

<p>22 And the LORD thy God will cast out those nations before thee by little and little; thou mayest not consume them quickly, lest the beasts of the field increase upon thee.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּם מִפְּנֶיךָ מֵעַתָּה מֵעַתָּה לֹא תֹכֵל כָּל־כְּלֵיתָם מִהֵרָ פֶּן־תִּרְבֶּה עָלֶיךָ חֵית הַשָּׂדֶה:</p>	<p>לוי וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּם מִפְּנֶיךָ מֵעַתָּה מֵעַתָּה לֹא תֹכֵל כָּל־כְּלֵיתָם מִהֵרָ פֶּן־תִּרְבֶּה עָלֶיךָ חֵית הַשָּׂדֶה:</p>
<p>23 But the LORD thy God shall deliver them up before thee, and shall discomfit them with a great discomfiture, until they be destroyed.</p>	<p>וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָמָם מְהוּמָה גְדֹלָה עַד הַשְׁמָדָם:</p>	<p>23 וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָמָם מְהוּמָה גְדֹלָה עַד הַשְׁמָדָם:</p>
<p>24 And He shall deliver their kings into thy hand, and thou shalt make their name to perish from under heaven; there shall no man be able to stand against thee, until thou have destroyed them.</p>	<p>וְנָתַן מַלְכֵיהֶם בְּיָדְךָ וְהָאֲבֵדָה אֶת־שְׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא־יִתְנָצֵב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הַשְׁמָדָה אֹתָם:</p>	<p>24 וְנָתַן מַלְכֵיהֶם בְּיָדְךָ וְהָאֲבֵדָה אֶת־שְׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא־יִתְנָצֵב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הַשְׁמָדָה אֹתָם:</p>
<p>25 The graven images of their gods shall ye burn with fire; thou shalt not covet the silver or the gold that is on them, nor take it unto thee, lest thou be snared therein; for it is an abomination to the LORD thy God.</p>	<p>פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ לֹא־תַחַמֵּד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלִקְחָתָ לָךְ פֶּן תִּקָּשׁ בּוֹ כִּי תֹעֲבֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא:</p>	<p>25 פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ לֹא־תַחַמֵּד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלִקְחָתָ לָךְ פֶּן תִּקָּשׁ בּוֹ כִּי תֹעֲבֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא:</p>
<p>26 And thou shalt not bring an abomination into thy house, and be accursed like unto it; thou shalt utterly detest it, and thou shalt utterly abhor it; for it is a devoted thing.</p>	<p>וְלֹא־תָבִיא תֹעֲבָה אֶל־בֵּיתְךָ וְהָיִיתָ חָרָם כָּמֹהוּ שִׁקָץ וְשִׁקְצָנֹו וְתֹעֵב וְתִתְעַבְנֹו כִּי־חָרָם הוּא: (פ)</p>	<p>26 וְלֹא־תָבִיא תֹעֲבָה אֶל־בֵּיתְךָ וְהָיִיתָ חָרָם כָּמֹהוּ שִׁקָץ וְשִׁקְצָנֹו וְתֹעֵב וְתִתְעַבְנֹו כִּי־חָרָם הוּא: (פ)</p>
<p>VIII All the commandment which I command thee this day shall ye observe to do, that ye may live, and multiply, and go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers.</p>	<p>כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְיוּן וְיִרְבְּתֶם וּבְאֲתֶם יְרִשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם:</p>	<p>VIII כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְיוּן וְיִרְבְּתֶם וּבְאֲתֶם יְרִשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם:</p>

(22) פן תרבה עליך חית השדה. והלא אם עושין רצונו של מקום אין מתיראין מן החיה, שנאמר וְחֵית הַשָּׂדֶה הִקְלָמָה לָךְ (איז, ה, כג), אלא גלוי היה לפניו שעתידין לחטוא: (23) והמים. נקוד קמץ כולו, לפי שאין מ"ם אחרונה מן היסוד, והרי הוא כמו והם אותם, אבל וְהָמָם גִּלְגַּל עָלֶיךָ (ישעיה כח, כח), כולו יסוד, לפיכך חזיו קמץ וחזיו פת"ח, כשאר פעל של שלש אותיות: (1) כל המצוה. כפשוטו. ומדרש אגדה (תנחומא עקב ו), אם התחלת במצוה גמור אותה, שאינה נקראת המצוה אלא על שם הגומרה, שנאמר וְאֵת עֲמֻת יוֹסֵף הָאֵשֶׁר הָעֵלָו זִנְי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָצְרוּ זִשְׁכָם (יהושע כד, לב), והלא משה לבדו נחמסק זהם להעלותם, אלא לפי שלא הספיק לגומרה וגמורה ישראל, נקראת על שמו:

<p>And thou shalt remember all the way which the LORD thy God hath led thee these forty years in the wilderness, that He might afflict thee, to prove thee, to know what was in thy heart, whether thou wouldest keep His commandments, or no.</p>	<p>וְזָכַרְתָּ אֶת-כָּל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לִמְעַן עֲנֹתְךָ לְנִסְתָּךְ לִדְעוֹת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ הִתְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו אִם לֹא:</p>	<p>2 וְזָכַרְתָּ אֶת-כָּל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לִמְעַן עֲנֹתְךָ לְנִסְתָּךְ לִדְעוֹת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ הִתְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו אִם לֹא:</p>
<p>And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the LORD doth man live.</p>	<p>וַיַּעֲנֶךָ וַיִּרְעַבְךָ וַיֹּאכְלֶךָ יֵת מִנָּה דָּלָא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּ אֲבֹתֶיךָ כִּדִּיל לְהוֹדִיעוֹתְךָ אֲרִי לֹא עַל לֶחֶם בַּלְחֹדוֹהִי מִתִּשְׁבִּים אֲנָשׁ אֲרִי עַל כָּל אִפְסוֹת מִימֵר מִן קֶדֶם יְיָ חַי אֲנָשׁ:</p>	<p>3 וַיַּעֲנֶךָ וַיִּרְעַבְךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת-הַמָּן אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּ אֲבֹתֶיךָ לִמְעַן הוֹדִיעוֹתְךָ כִּי לֹא עַל-לֶחֶם לִבְדּוֹ יְחִיָּה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצֵא פִי-יְהוָה יְחִיָּה הָאָדָם:</p>
<p>Thy raiment waxed not old upon thee, neither did thy foot swell, these forty years.</p>	<p>כְּסוּתְךָ לֹא בִלִּיאֵת מִנֶּה וּמַסְנַךְ לֹא יָחִיפוּ דָנָן אַרְבָּעִין שָׁנִים:</p>	<p>ישראל שְׁמִלְתְּךָ לֹא בִלְתָּה מֵעֲלֶיךָ וְרַגְלְךָ לֹא בָצָקָה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה:</p>
<p>And thou shalt consider in thy heart, that, as a man chasteneth his son, so the LORD thy God chasteneth thee.</p>	<p>וְיָדַעְתָּ עִם-לִבְּךָ כִּי כַּאֲשֶׁר יִסֵּר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִיִּסְרֶךָ:</p>	<p>5 וְיָדַעְתָּ עִם-לִבְּךָ כִּי כַּאֲשֶׁר יִסֵּר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִיִּסְרֶךָ:</p>
<p>And thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, to walk in His ways, and to fear Him.</p>	<p>וְחָטַר יֵת פְּקוּדֵי דֵי אֱלֹהֶיךָ לְמַחֲךָ בְּאֻרְחֵן דִּתְקַנָּן קְדָמוֹהִי וּלְמַדְחַל יְתִיה:</p>	<p>6 וְשָׁמַרְתָּ אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵלְכַת בְּדַרְכָּיו וּלְיִרְאָה אֹתוֹ:</p>
<p>For the LORD thy God bringeth thee into a good land, a land of brooks of water, of fountains and depths, springing forth in valleys and hills;</p>	<p>אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מַעִיל לְךָ לָאֲרֶעָא טַבְתָּא אֲרַע נָגְדָא נַחְלִין דְּמִיין מְבוּעֵי עֵינִין וְתַהוֹמִין נָפְסִין בְּבִקְעֵן וּבְטוּרִין:</p>	<p>7 כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֶךָ אֶל-אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחְלֵי מַיִם עֵינֹת וְתַהוֹמֹת יִצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָר:</p>
<p>a land of wheat and barley, and vines and fig-trees and pomegranates; a land of olive-trees and honey;</p>	<p>אֲרַע חֲטִין וּשְׂעִרִין וּגְוִפְנִין וְתִינִין וְרִמּוֹנִין אֲרַעָא דְּזִיתָהָא עֲבָדִין מִשְׁחָא וְהִיא עֲבָדָא דְּבִשׁ:</p>	<p>8 אֶרֶץ חֲטָה וּשְׂעִרָה וּגְפִן וְתַאנָּה וְרִמּוֹן אֶרֶץ-זֵית וְדִבְשׁ:</p>

(2) התשמור מצותיו. שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו:

(4) שמלתך לא בלתה. ענני כבוד היו שפין בכסותם ומגהצים אותם כלים מגוהצים, ואף קטניהם כמו שהיו גדלים היה גדל לצושן עמהם, כלבוס הזה של חומט שגדל עמו: לא בצקה. לא נפחה כנף, כדרך הולכי יחף שרגליהם נפוחות: (8) זית שמן. זיתים העושים שמן:

9	a land wherein thou shalt eat bread without scarceness, thou shalt not lack any thing in it; a land whose stones are iron, and out of whose hills thou mayest dig brass.	אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָה תֹאכַל-בֶּהָ לֶחֶם לֹא-תִחְסַר כָּל בְּהֵמָה אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִנֶיהָ בְּרֹזָל וּמִטִּירָהּ תִּפְסֹל נְחָשׁ:	9
10	And thou shalt eat and be satisfied, and bless the LORD thy God for the good land which He hath given thee.	וְתִכּוֹל וְתִשְׂבַּע וְתִבְרַךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל אֶרֶץ טֹבָתָא דִּיהֵב לָךְ:	10
11	Beware lest thou forget the LORD thy God, in not keeping His commandments, and His ordinances, and His statutes, which I command thee this day;	הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְבַלְתִּי שָׁמֹר מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה תְּיוֹם:	שני 11
12	lest when thou hast eaten and art satisfied, and hast built goodly houses, and dwelt therein;	פֶּן-תֹאכַל וּשְׂבַעְתָּ וּבְתִים טֹבִים תִּבְנֶה וְיִשְׁבַּתָּ:	12
13	and when thy herds and thy flocks multiply, and thy silver and thy gold is multiplied, and all that thou hast is multiplied;	וּבִקְרָךְ וּצֹאֲנֶךָ יִרְבּוּן וְכֶסֶף וְזָהָב יִרְבֶּה-לָּךְ וְכָל אֲשֶׁר-לָךְ יִרְבֶּה:	13
14	then thy heart be lifted up, and thou forget the LORD thy God, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage;	וְרָם לִבְּךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֶךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	14
15	who led thee through the great and dreadful wilderness, wherein were serpents, fiery serpents, and scorpions, and thirsty ground where was no water; who brought thee forth water out of the rock of flint;	הַמוֹלִיכְךָ בַּמִּדְבָּר הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נָחַשׁ וְשָׂרָף וְעַקְרָב וּצְמָאֹן אֲשֶׁר אֵין-מַיִם הַמוֹצִיא לָךְ מַיִם מִצּוֹר הַחֲלָמִישׁ:	15
16	who fed thee in the wilderness with manna, which thy fathers knew not, that He might afflict thee, and that He might prove thee, to do thee good at thy latter end;	הַמֵּאֲכִילְךָ מִן בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לִמְעַן עֲנֹתְךָ וּלְמַעַן נִסְתָּךְ לְהִיטֵב בְּאַחֲרִיתֶךָ:	16
17	and thou say in thy heart: 'My power and the might of my hand hath gotten me this wealth.'	וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ כַּחַי וְעַצָּם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת-הַחֵיל הַזֶּה:	17

18	But thou shalt remember the LORD thy God, for it is He that giveth thee power to get wealth, that He may establish His covenant which He swore unto thy fathers, as it is this day.	וְזָכַרְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הֵנִיחַ לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל לְמַעַן הָקִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם בְּיוֹם הַהוּא: (פ)	וְתִדְבֵּר יְתִי אֱלֹהֶיךָ אֲרִי הוּא יְהִיב לְךָ עֵצָא לְמִקְנִי נִכְסִין בְּדִיל לְשִׂמְאָ יְתִי קִמְיָה דְּמִיִּים לְאַבְרָהָם בְּיוֹמָא הַדִּין:
19	And it shall be, if thou shalt forget the LORD thy God, and walk after other gods, and serve them, and worship them, I forewarn you this day that ye shall surely perish.	וְהָיָה אִם־שָׁכַח תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הִנֵּנִי בְּכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבְדֶּה תֹאבְדוּן:	וְיִהְיֶה אִם אֶתְנַשָּׂא תִתְנַשֵּׂי יְתִי דִּחְלָתָא דִּיִּי אֱלֹהֶיךָ וְתִתְהַדֵּ בְּתַר טַעֲנוֹת עַמְּמָא וְתַפְלַחְנִין וְתִסְגֹּד לְהוֹן אִסְתִּידִית בְּכוֹן יוֹמָא דִּין אֲרִי מִיבְדִּי תִיבְדוּן:
20	As the nations that the LORD maketh to perish before you, so shall ye perish; because ye would not hearken unto the voice of the LORD your God.	כַּגֹּוִים אֲשֶׁר יִהְיֶה מֵאֲבִיד מִפְּנֵיכֶם כֵּן תֹאבְדוּן עַקֵּב לֹא תִשְׁמָעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (פ)	כַּעַמְּמָא דִּיִּי מוֹבִיד מִן קְדָמִיכוֹן כֵּן תִיבְדוּן חֲלָף דְּלֹא קִבִּילְתוּן לְמִימְרָא דִּיִּי אֱלֹהֵיכוֹן:
IX	Hear, O Israel: thou art to pass over the Jordan this day, to go in to dispossess nations greater and mightier than thyself, cities great and fortified up to heaven,	ח שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשְׁתָּ גֹוִים גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִמֶּנִּי עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בַּשָּׁמַיִם:	שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתָּה עֹבֵר יוֹמָא דִּין יְתִי יִרְדָּנָא לְמִיעַל לְמִירַת עַמְּמִין רַבְרָבִין וְתַקִּיפִין מִנְּךָ קְרוּין רַבְרָבִין וְכָרִיבִין עַד צִית שָׁמַיָא:
2	a people great and tall, the sons of the Anakim, whom thou knowest, and of whom thou hast heard say: 'Who can stand before the sons of Anak?'	2 עַם־גְּדוֹל וָרֵם בְּנֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר אַתָּה יָדַעְתָּ וְאַתָּה שָׁמַעְתָּ מִי יְתִי צֵיב לִפְנֵי בְנֵי עֲנָק:	עַם רַב וְתַקִּיף בְּנֵי גִבְרִיא דְּאַתָּה יָדַעְתָּ וְאַתָּה שָׁמַעְתָּ מִן יִבּוֹל לְמַקָּם קָדָם בְּנֵי גִבְרִיא:
3	Know therefore this day, that the LORD thy God is He who goeth over before thee as a devouring fire; He will destroy them, and He will bring them down before thee; so shalt thou drive them out, and make them to perish quickly, as the LORD hath spoken unto thee.	3 וַיִּדַּעְתָּ הַיּוֹם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא־הָעֹבֵר לִפְנֶיךָ אִשׁ אֹכֶלֶת הוּא יִשְׁמִדֶם וְהוּא יַכְנִיעֶם לִפְנֶיךָ וְהוֹרִשְׁתָּם וְהִאֲבַדְתָּם מִהֵר כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה לְךָ:	וְתִדַּע יוֹמָא דִּין אֲרִי יְתִי אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר קְדָמְךָ מִימְרִיהָ אִישָׁא אֹכְלָא הוּא יִשְׁצִינֹן וְהוּא יַתְּבַרְנֹן קְדָמְךָ וְתִתְּרִיכְנֹן וְתוֹבִידְנֹן בְּפָרִיעַ כְּמָא דְּמַלְלִיל יְתִי לְךָ:

(1) גדולים ועצומים ממך. אתה עוֹס, והם עוֹמִים ממך:

<p>4 Speak not thou in thy heart, after that the LORD thy God hath thrust them out from before thee, saying: 'For my righteousness the LORD hath brought me in to possess this land'; whereas for the wickedness of these nations the LORD doth drive them out from before thee.</p>	<p>אל־תֹאמַר בְּלִבְּךָ בְּהַתָּךְ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ אַתָּה מְלַפְּנִיךָ לֹא־מֹר בְּצַדִּיקְתִּי הֵבִיאֵנִי יְהוָה לְרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְרַשַׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יְהוָה מֹרִישָׁם מִפְּנֵיךְ:</p> <p>לֹא תִימַר בְּלִבְּךָ בְּדִיתְכֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ יִתְּהוֹן מִן קִדְמְךָ לְמִימַר בְּזִכּוֹתֵי אֶעֱלֵנִי יְיָ לְמִירַת יְת אֶרֶעָא הָדָא וּבַחֲבוֹבֵי עַמִּמֵּיָא הָאֵלִין יְיָ מִתְּרִיד לְהוֹן מִן קִדְמְךָ:</p>	<p>שלישי</p>
<p>5 Not for thy righteousness, or for the uprightness of thy heart, dost thou go in to possess their land; but for the wickedness of these nations the LORD thy God doth drive them out from before thee, and that He may establish the word which the LORD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.</p>	<p>לֹא בְצַדִּיקְתְּ וּבִישׁוֹר לִבְּךָ אַתָּה בָּא לְרֶשֶׁת אֶת־אֶרֶצָם כִּי בְרַשַׁעַתוֹ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֹרִישָׁם מִפְּנֵיךְ וּלְמַעַן הִקִּים אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבוֹתֶיךָ לֹא־בִרְהֵם לִיצְחָק וְלִיֶּעֱקֹב:</p> <p>לֹא בְזִכּוֹתֶיךָ וּבִקְשִׁיטוֹת לִבְּךָ אַתָּה עָלִיל לְמִירַת יְת אֶרֶעָהוֹן אֲרִי בַחֲבוֹבֵי עַמִּמֵּיָא הָאֵלִין יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִתְּרִיד לְהוֹן מִן קִדְמְךָ וּבְדִיל לְשִׁימָא יְת פְּתִגְמָא דְּגִנִּים יְיָ לֹא־בִרְהֵם לִיצְחָק וְלִיֶּעֱקֹב:</p>	<p>5</p>
<p>6 Know therefore that it is not for thy righteousness that the LORD thy God giveth thee this good land to possess it; for thou art a stiffnecked people.</p>	<p>וַיִּדְעַתְּ כִּי לֹא בְצַדִּיקְתְּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת לְרֶשֶׁתָּהּ כִּי עַם־קָשֶׁה־עֲרָף אַתָּה:</p> <p>וַיִּדְעַתְּ אֲרִי לֹא בְזִכּוֹתֶיךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ יְת אֶרֶעָא טַבָּתָא הָדָא לְמִירַתָּה אֲרִי עַם קָשִׁי קָדָל אַתָּה:</p>	<p>6</p>
<p>7 Remember, forget thou not, how thou didst make the LORD thy God wroth in the wilderness; from the day that thou didst go forth out of the land of Egypt, until ye came unto this place, ye have been rebellious against the LORD.</p>	<p>זָכֹר אֶל־תִּשְׁכַּח אֶת אֲשֶׁר־הִקְצַפְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמִּדְבָּר לְמַן־הַיּוֹם אֲשֶׁר־יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־בָּאֲכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה מִמֶּרֶם הָיִיתֶם עִם־יְהוָה:</p> <p>זָכֹר אֲרִי לֹא תִתְנָשִׁי יְת דְּאַרְגִּיזִיתָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בַּמִּדְבָּרָא לְמַן וַיִּמָּא דְּנִפְקִיתָא מֵאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם עַד מִיתִּכּוֹן עַד אַתְרָא הַדִּין מִסְרִבִּין הָיִיתוֹן קָדָם יְיָ:</p>	<p>7</p>
<p>8 Also in Horeb ye made the LORD wroth, and the LORD was angered with you to have destroyed you.</p>	<p>וּבְחֹרֵב הִקְצַפְתֶּם אֶת־יְהוָה וַיִּתְאַנֶּף יְהוָה בְּכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם:</p> <p>וּבַחֲוֵרֵב אֲרִגִּיזִיתוֹן קָדָם יְיָ וַתִּסְרִיף רוּגְזָא דִּי בְכוֹן לְשִׁיזָּאָה יִתְכוֹן:</p>	<p>8</p>
<p>9 When I was gone up into the mount to receive the tables of stone, even the tables of the covenant which the LORD made with you, then I abode in the mount forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water.</p>	<p>בְּעָלְתִּי הַהָרָה לָקַחַת לוֹחַת הָאֲבָנִים לוֹחַת הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם וַאֲשֶׁב בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וָאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי:</p> <p>בְּמַסְקִי לְטוֹרָא לְמַסָּב לוֹחֵי אֲבָנֵיָא לוֹחֵי קִימָא דְּגִזֵּר יְיָ עִמָּכוֹן וַיִּתִּיבִית בְּטוֹרָא אַרְבָּעִין יָמִין וָאַרְבָּעִין לַיְלָן לֶחֶמָא לֹא אָכַלְתִּי וּמֵיָא לֹא שָׁתִיתִי:</p>	<p>9</p>

- (4) אל תאמר בלבבך. לדקמי ורשעת הגוים גרמו:
 (5) לא בצדקתך וגור אתה בא לרשת וגור כי ברשעת הגוים. הרי כי משמש כלשון אלה:

10	And the LORD delivered unto me the two tables of stone written with the finger of God; and on them was written according to all the words, which the LORD spoke with you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly.	וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים כְּתוּבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים וְעַל־יָהֶם כָּכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַהוּא:	וַיִּתֵּב יי לִי יֵת תְּרִין לוחֵי אֲבָנָא כְּתִיבִין בְּאֶצְבָּע דִּי וְעַל־יָהֹן כָּכָל פְּתִגְמָא דְּמִלִּיל יי עִמָּכוֹן בְּטוֹרָא מִגֹּו אִישָׁתָא בְּיוֹמָא דִּקְהָלָא:
11	And it came to pass at the end of forty days and forty nights, that the LORD gave me the two tables of stone, even the tables of the covenant.	וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה נָתַן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים לְחֹת הַבְּרִית:	וַהֲוָה מִסּוּף אַרְבַּעִין יָמִין וְאַרְבַּעִין לַיְלָן יֵתב יי לִי יֵת תְּרִין לוחֵי אֲבָנָא לוחֵי קִימָא:
12	And the LORD said unto me: 'Arise, get thee down quickly from hence; for thy people that thou hast brought forth out of Egypt have dealt corruptly; they are quickly turned aside out of the way which I commanded them; they have made them a molten image.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם רַד מִהֵר מִזֶּה כִּי שַׁחַת עָמְדָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם סָרוּ מִהֵר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם מִסֻּכָּה:	וַאֲמַר יי לִי קוּם חוּת בְּפָרִיעַ מִכָּא אֲרִי חֲבִיל עָמְדָה דְּאִפִּיקְתָּא מִמִּצְרַיִם סָטוּ בְּפָרִיעַ מִן אוֹרְחָא דְּפִקִּידָתְנֹן עֲבָדוּ לַהֲוֹן מִתְכָּא:
13	Furthermore the LORD spoke unto me, saying: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people;	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֹאֲמֹר רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם־קִשְׁיָה עֶרְפָּה הוּא:	וַאֲמַר יי לִי לְמִימֹר גְּלִי קָדְמִי עָמָא הָדִין וְהָא עִם קִשִּׁי קָדָל הוּא:
14	let Me alone, that I may destroy them, and blot out their name from under heaven; and I will make of thee a nation mightier and greater than they.'	הֲרַף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם וְאַמְחָה אֶת־שֵׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאַעֲשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי־עָצוּם וְרַב מִמֶּנִּי:	אַנַּח בְּעוֹתְךָ מִן קָדְמִי וְאַשְׁצִינֵנּוּ וְאַמְחִי יֵת שׁוֹמְהוֹן מִתַּחַת שָׁמַיָא וְאַעֲבִיד יְתָךְ לְעַם תְּקִיף וְסָגִי מִנְּהוֹן:
15	So I turned and came down from the mount, and the mount burned with fire; and the two tables of the covenant were in my two hands.	וְאַפֵּן וְאַרְדִּי מִן־הָהָר וְהָהָר בָּעַר בָּאֵשׁ וְשְׁנֵי לוחֹת הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדַי:	וְאַתְפַּנִּיתִי וְנַחֲתִית מִן טוֹרָא וְטוֹרָא בָּעַר בְּאִישָׁתָא וְתִרִין לוחֵי קִימָא עַל תְּרֵתִין יָדַי:
16	And I looked, and, behold, ye had sinned against the LORD your God; ye had made you a molten calf; ye had turned aside quickly out of the way which the LORD had commanded you.	וְאַרְא וְהִנֵּה חָטֵאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֵגֶל מִסֻּכָּה סָרְתֶם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־צִוִּה יְהוָה אֶתְכֶם:	וְחִזִּית וְהָא חֲבַתוֹן קָדָם יי אֱלֹהֵכוֹן עֲבַדְתוֹן לָכוֹן עֵיגֶל מִתְכָּא סָטִיתוֹן בְּפָרִיעַ מִן אוֹרְחָא דְּפִקִּיד יי יִתְכוֹן:

(9) ואשב בהר. אין ישיבה אלא לשון עכבה (מגילה כא.).

(10) לוחות. למת כתיב, ששמייהן שוות:

17	And I took hold of the two tables, and cast them out of my two hands, and broke them before your eyes.	וְאֶת־פֶּשֶׁל בִּשְׁנֵי הַלַּחֹת וְאֶשְׁלַכְם מֵעַל שְׁתֵּי יָדַי וְאֶשְׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם: וְאֶחָדִית בְּתָרִין לוֹחֵיָא וּרְמִיתָנֹן מֵעַל תַּרְתִּין יָדַי וְתִבְרַתָּנֹן לְעֵינֵיכֹן:	17
18	And I fell down before the LORD, as at the first, forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water; because of all your sin which ye sinned, in doing that which was evil in the sight of the LORD, to provoke Him.	וְאֶתְנַפַּל לִפְנֵי יְהוָה כְּרֹאשֹׁנָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי עַל כָּל חַטֹּאתֵיכֶם אֲשֶׁר חָטַאתֶם לַעֲשׂוֹת הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ: וְאֶשְׁתַּטַּחֲחִית קֶדֶם יְיָ כַּד בְּקִדְמִיתָא אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלָן לֶחֶמָא לֹא אָכַלְתִּי וּמַיָּא לֹא שָׁתִיתִי עַל כָּל חֻבַּתְכוֹן דְּחִבַּתָּנוּן לְמַעַבְד דְּבִיש קֶדֶם יְיָ לְאַרְגָּזָא קִדְמוּהִי:	18
19	For I was in dread of the anger and hot displeasure, wherewith the LORD was wroth against you to destroy you. But the LORD hearkened unto me that time also.	כִּי יִגְרַתִּי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר קִצַּף יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהוּא: אַרִי דְחִילִית מִן קֶדֶם רוּגָזָא וְחַמָּתָא דְרִגּוּ יְיָ עֲלֵיכֹן לְשִׁיזָאָה יִתְכוֹן וְסָבִיל יְיָ צָלוּתִי אֵף בְּזִמְנָא הַהוּא:	19
20	Moreover the LORD was very angry with Aaron to have destroyed him; and I prayed for Aaron also the same time.	וּבְאַהֲרֹן הַתַּאֲנַף יְהוָה מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ וְאֶתְפַּלֵּל גַּם-בְּעַד אַהֲרֹן בַּעַת הַהוּא: וְעַל אַהֲרֹן הָיָה רִגּוּ מִן קֶדֶם יְיָ לְחַדָּא לְשִׁיזִיּוּתִיהּ וְצָלוּתִי אֵף עַל אַהֲרֹן בְּעַדָּנָא הַהוּא:	20
21	And I took your sin, the calf which ye had made, and burnt it with fire, and beat it in pieces, grinding it very small, until it was as fine as dust; and I cast the dust thereof into the brook that descended out of the mount.—	וְאֶת-חַטֹּאתֵיכֶם אֲשֶׁר-עָשִׂיתֶם אֶת-הָעֵגֹל לְקַחְתִּי וְאֲשַׂרְף אֹתוֹ בְּאֵשׁ וְאָכַת אֹתוֹ טָחוֹן הֵיטֵב עַד אֲשֶׁר-דָּק לְעָפָר וְאֶשְׁלַף אֶת-עָפָרוֹ אֶל-הַנָּחַל הַיָּרֵד מִן-הַהָר: וְיֵת חֻבַּתְכוֹן דְּעַבַּדְתָּנוּן יֵת עֲגֹלָא נְסִיבִית וְאֹקִידִית וְיֵת בְּנוּרָא וְשִׁפִּית יֵתִיה בְּשׁוּפִינָא יָאוּת עַד דְּהָיָה דָּקִיק לְעָפָרָא וּרְמִית יֵת עָפְרִיהּ לְנַחְלָא דְנַחֲתִית מִן טוּרָא:	21
22	And at Taberah, and at Massah, and at Kibroth-hattaavah, ye made the LORD wroth.	וּבְתַבְעֵרָה וּבְמִסָּה וּבְקִבְרַת הַתַּאֲוָה מִקְצָפִים הָיִיתֶם אֶת-יְהוָה: וּבְדִלִיקְתָא וּבְנִסִּיתָאוּבְקִבְרִי דְמִשְׁאֲלֵי מְרִגְזִין הָוִיתָן קֶדֶם יְיָ:	22

(18) ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום. שנאמר וקשה אעלה אל ה' אולי חכפרה (שמות לז, ל), באותה עלייה נתעבצתי ארבעים יום, נמצאו פלים כ"ט באב, שהוא עלה בשמונה עשר בתמוז, זו ביום נמראה הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר לו למשה פסל לך שני לחם (שם לד, א), עשה עוד מי יום, נמצאו פלים ביום הכפורים, זו ביום נמראה הקדוש לישראל בשמחה ואמר לו למשה סלחתי כדצרך (במדבר יד, כ), לכך הוקצו למחילה ולסליחה, ומנין שנמראה בראון שלם, שנאמר בארבעים של לוחות אחרונות ואנכי עמדתי צדק פנימים הראשונים בראון אף אחרונים בראון, אמור מעתה, אמצעים היו צדעם:

(20) ובאהרן התאנף ה'. לפי ששמע לכם: להשמידו. זה פלוגי צנים, וכן הוא אומר ואשמיד פקדיו ממעל (עמוס ז, ט): ואתפלל גם בעד אהרן. והועילה תפילתי לכפר מחסה, ומתו שנים וגשארו השנים: (21) טחון. לשון הווה, כמו קלון (בראשית יב, ט) וקלות (דברים כח, לב). מולאנ"ט בלע"ז:

23	<p>And when the LORD sent you from Kadesh-barnea, saying: 'Go up and possess the land which I have given you'; then ye rebelled against the commandment of the LORD your God, and ye believed Him not, nor hearkened to His voice.</p>	<p>ובשלח יהוה אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם ותמרו אתפי יהוה אלהיכם ולא האמנתם לו ולא שמעתם בקלו:</p>	23
24	<p>Ye have been rebellious against the LORD from the day that I knew you.—</p>	<p>ממרים היתם עם יהוה מיום דעתי אתכם:</p>	24
25	<p>So I fell down before the LORD the forty days and forty nights that I fell down; because the LORD had said He would destroy you.</p>	<p>ואשתטחית קדם יי ית ארבעין ימין וית ארבעין לילן דאשתטחית ארי אמר יי לשיצאה יתכון:</p>	25
26	<p>And I prayed unto the LORD, and said: 'O Lord GOD, destroy not Thy people and Thine inheritance, that Thou hast redeemed through Thy greatness, that Thou hast brought forth out of Egypt with a mighty hand.</p>	<p>ואתפלל אל יהוה ואמר אדני יהוה אל תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך אשר הוצאת ממצרים בגד חזקה:</p>	26
27	<p>Remember Thy servants, Abraham, Isaac, and Jacob; look not unto the stubbornness of this people, nor to their wickedness, nor to their sin;</p>	<p>זכר לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל תפן אל קשי העם הנה ואל רשעו ואל חטאתו:</p>	27
28	<p>lest the land whence Thou broughtest us out say: Because the LORD was not able to bring them into the land which He promised unto them, and because He hated them, He hath brought them out to slay them in the wilderness.</p>	<p>פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלי יכלת יהוה להביאם אל הארץ אשר דבר להם ומשנאתו אותם הוציאם להמתם במדבר:</p>	28
29	<p>Yet they are Thy people and Thine inheritance, that Thou didst bring out by Thy great power and by Thy outstretched arm.'</p>	<p>והם עמך ונחלתך אשר הוצאת בכחך הגדל ובזרעך הגבוה: (פ)</p>	29

(25) ואתנפל וגו'. אלו הן עזמם האמורים למעלה, וכפלן כאן, לפי שכחז כאן סדר תפלתו, שנאמר ה' אלהים אל תשחת עמך וגו'.

X	At that time the LORD said unto me: 'Hew thee two tables of stone like unto the first, and come up unto Me into the mount; and make thee an ark of wood.	בַּעֲתֵּה הָהוּא אָמַר יְהוָה אֵלַי פֶּסֶל-לֶךְ שְׁנֵי-לוחֹת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים וְעֵלָה אֵלַי הַהָרָה וַעֲשִׂיתָ לֶךְ אֲרוֹן עֵץ: וְאָכַתְבִּי עַל-הַלֹּחֹת אֶת- הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלֹּחֹת הָרִאשִׁינִים אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ וְשָׁמַתָּם בָּאֲרוֹן: וַאֲעֲשֶׂה אֲרוֹן עֵצִי שְׁטִים וְאֶפְסָל שְׁנֵי-לוחֹת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים וְאָעַל הַהָרָה וְשְׁנֵי הַלֹּחֹת בְּיָדִי: וַיִּכְתֹּב עַל-הַלֹּחֹת כַּמִּכְתָּב הָרִאשֹׁן אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַיכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל וַיִּתֶּנָּם יְהוָה אֵלַי: וְאָפִן וְאָרַד מִן-הָהָר וְאָשַׁם אֶת-הַלֹּחֹת בָּאֲרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיִּהְיוּ שָׁם כְּאֲשֶׁר צֻוֵּנִי יְהוָה: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֶרֶת בְּנֵי- יַעֲקֹב מוֹסֶרֶה שָׁם מֵת אֶהֱרֹן וַיִּקְבֹּר שָׁם וַיִּכְתֹּן אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַּחְתָּיו: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָשְׁלוּ מִבְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקֹב לְמוֹסֶרֶה תַּמֹּן מִית אֶהֱרֹן וְאַתָּקֶבֶר תַּמֹּן וְשִׁמְיִשׁ אֶלְעָזָר בְּרִיהַ תַּחֲוֹתָיו:	רביעי ט
2	And I will write on the tables the words that were on the first tables which thou didst break, and thou shalt put them in the ark.'	וְאָכַתְבִּי עַל-הַלֹּחֹת אֶת- הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלֹּחֹת הָרִאשִׁינִים אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ וְשָׁמַתָּם בָּאֲרוֹן: וַאֲעֲשֶׂה אֲרוֹן עֵצִי שְׁטִים וְאֶפְסָל שְׁנֵי-לוחֹת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים וְאָעַל הַהָרָה וְשְׁנֵי הַלֹּחֹת בְּיָדִי: וַיִּכְתֹּב עַל-הַלֹּחֹת כַּמִּכְתָּב הָרִאשֹׁן אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַיכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל וַיִּתֶּנָּם יְהוָה אֵלַי: וְאָפִן וְאָרַד מִן-הָהָר וְאָשַׁם אֶת-הַלֹּחֹת בָּאֲרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיִּהְיוּ שָׁם כְּאֲשֶׁר צֻוֵּנִי יְהוָה: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֶרֶת בְּנֵי- יַעֲקֹב מוֹסֶרֶה שָׁם מֵת אֶהֱרֹן וַיִּקְבֹּר שָׁם וַיִּכְתֹּן אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַּחְתָּיו: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָשְׁלוּ מִבְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקֹב לְמוֹסֶרֶה תַּמֹּן מִית אֶהֱרֹן וְאַתָּקֶבֶר תַּמֹּן וְשִׁמְיִשׁ אֶלְעָזָר בְּרִיהַ תַּחֲוֹתָיו:	2
3	So I made an ark of acacia-wood, and hewed two tables of stone like unto the first, and went up into the mount, having the two tables in my hand.	וַאֲעֲשֶׂה אֲרוֹן עֵצִי שְׁטִים וְאֶפְסָל שְׁנֵי-לוחֹת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים וְאָעַל הַהָרָה וְשְׁנֵי הַלֹּחֹת בְּיָדִי: וַיִּכְתֹּב עַל-הַלֹּחֹת כַּמִּכְתָּב הָרִאשֹׁן אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַיכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל וַיִּתֶּנָּם יְהוָה אֵלַי: וְאָפִן וְאָרַד מִן-הָהָר וְאָשַׁם אֶת-הַלֹּחֹת בָּאֲרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיִּהְיוּ שָׁם כְּאֲשֶׁר צֻוֵּנִי יְהוָה: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֶרֶת בְּנֵי- יַעֲקֹב מוֹסֶרֶה שָׁם מֵת אֶהֱרֹן וַיִּקְבֹּר שָׁם וַיִּכְתֹּן אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַּחְתָּיו: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָשְׁלוּ מִבְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקֹב לְמוֹסֶרֶה תַּמֹּן מִית אֶהֱרֹן וְאַתָּקֶבֶר תַּמֹּן וְשִׁמְיִשׁ אֶלְעָזָר בְּרִיהַ תַּחֲוֹתָיו:	3
4	And He wrote on the tables according to the first writing, the ten words, which the LORD spoke unto you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly; and the LORD gave them unto me.	וַיִּכְתֹּב עַל-הַלֹּחֹת כַּמִּכְתָּב הָרִאשֹׁן אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַיכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל וַיִּתֶּנָּם יְהוָה אֵלַי: וְאָפִן וְאָרַד מִן-הָהָר וְאָשַׁם אֶת-הַלֹּחֹת בָּאֲרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיִּהְיוּ שָׁם כְּאֲשֶׁר צֻוֵּנִי יְהוָה: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֶרֶת בְּנֵי- יַעֲקֹב מוֹסֶרֶה שָׁם מֵת אֶהֱרֹן וַיִּקְבֹּר שָׁם וַיִּכְתֹּן אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַּחְתָּיו: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָשְׁלוּ מִבְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקֹב לְמוֹסֶרֶה תַּמֹּן מִית אֶהֱרֹן וְאַתָּקֶבֶר תַּמֹּן וְשִׁמְיִשׁ אֶלְעָזָר בְּרִיהַ תַּחֲוֹתָיו:	4
5	And I turned and came down from the mount, and put the tables in the ark which I had made; and there they are, as the LORD commanded me.—	וְאָפִן וְאָרַד מִן-הָהָר וְאָשַׁם אֶת-הַלֹּחֹת בָּאֲרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיִּהְיוּ שָׁם כְּאֲשֶׁר צֻוֵּנִי יְהוָה: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֶרֶת בְּנֵי- יַעֲקֹב מוֹסֶרֶה שָׁם מֵת אֶהֱרֹן וַיִּקְבֹּר שָׁם וַיִּכְתֹּן אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַּחְתָּיו: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָשְׁלוּ מִבְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקֹב לְמוֹסֶרֶה תַּמֹּן מִית אֶהֱרֹן וְאַתָּקֶבֶר תַּמֹּן וְשִׁמְיִשׁ אֶלְעָזָר בְּרִיהַ תַּחֲוֹתָיו:	5
6	And the children of Israel journeyed from Beeroth-benejaakan to Moserah; there Aaron died, and there he was buried; and Eleazar his son ministered in the priest's office in his stead.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֶרֶת בְּנֵי- יַעֲקֹב מוֹסֶרֶה שָׁם מֵת אֶהֱרֹן וַיִּקְבֹּר שָׁם וַיִּכְתֹּן אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַּחְתָּיו: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָשְׁלוּ מִבְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקֹב לְמוֹסֶרֶה תַּמֹּן מִית אֶהֱרֹן וְאַתָּקֶבֶר תַּמֹּן וְשִׁמְיִשׁ אֶלְעָזָר בְּרִיהַ תַּחֲוֹתָיו:	6

(1) בעת ההיא. לסוף מ' יום נחלצה לי, ואמר לי פסל לך ואח"כ ועשית ארון, ואני עשיתי ארון תחלה, שכשאצא והלוחות בידי היכן אחנס, ולא זה הוא הארון שעשה בצלאל, שהרי משכן לא נעסקו בו עד לאחר יום הכפורים, כי צדמו מן ההר צוה להם על מלכת המשכן, וצלאל עשה משכן תחלה ואחר כך ארון וכלים, נמצא זה ארון אחר היה, וזה שהיה יוצא עמהם למלחמה, ואותו שעשה צלאל לא יצא למלחמה אלא בימי עלי, ונעשו עלי ונשפחה:

(6) ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקב מוסרה וגו' (במדבר לג, לא), ועוד שם מת אהרן, והלא צהר ההר מת, לא וחסו ותמצא שמונה מסעות ממוסרות להר ההר, אלא אף זו מן התוכחה, ועוד עשיתם זאת, כשמת אהרן צהר ההר לסוף ארבעים שנה ונסתלקו ענני כבוד, וקאמס לכם ממלחמת מלך ערד, וקאמס ראש לחזור למצרים, וחזרתם לאחוריים שמונה מסעות עד בני יעקב ומשם למוסרה, שם נלחמו לכם בני לוי והרגו מכם ואתם מהם, עד שהחזירו אתכם צדך חזרתכם, ומשם חזרתם

7	From thence they journeyed unto Gudgod; and from Gudgod to Jotbah, a land of brooks of water.—	מִשָּׁם נָסְעוּ הַגִּדְגָּדָה וּמִן־הַגִּדְגָּדָה יִטְבַּתָּה אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם׃ מִתְמָן נָטְלוּ לַגִּדְגֹּד וּמִן־גִּדְגֹּד לִיִּטְבַּת אֶרֶע נְגִידָא נַחֲלִין דְּמִיין׃	7
8	At that time the LORD separated the tribe of Levi, to bear the ark of the covenant of the LORD, to stand before the LORD to minister unto Him, and to bless in His name, unto this day.	בַּעֲתֵּה הַהִוא הִבְדִּיל יְהוָה אֶת־שִׁבְטֵה לֵוִי לְשֵׂאת אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לַעֲמֹד לִפְנֵי יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ בְּעִדְנָא הַהוּא אִפְרִישׁ יי יֵת שִׁבְטָא דְּלוי לְמַטְל יֵת אֲרוֹן קִמָּא דְּיי לְמָקָם קָדָם יי לְשִׁמְשׁוּתִיהּ וּלְבָרְכָא בְּשִׁמְיהּ עַד יוֹמָא הָרִין׃	8
9	Wherefore Levi hath no portion nor inheritance with his brethren; the LORD is his inheritance, according as the LORD thy God spoke unto him.—	עַל־כֵּן לֹא־הָיָה לִלְוִי חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם־אֶחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לוֹ׃ עַל כֵּן לֹא הָיָה לְלוי חֵלֶק וְאִחְסָנָא עִם אֶחָוֵי מִתְנָן דִּי־הֵב לִיהּ יי אֲנוֹן אִחְסָנִתִּיהּ כִּמָּא דְּמַלִּיל יי אֱלֹהֶיךָ לִיהּ׃	9
10	Now I stayed in the mount, as at the first time, forty days and forty nights; and the LORD hearkened unto me that time also; the LORD would not destroy thee.	וְאֲנִי עֲמַדְתִּי בְּהָר פְּנִימִים הָרְאשִׁימִים אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהִוא לֹא־אַבְהָה יְהוָה הַשְׁחִיתֶךָ׃ וְאֲנִי הוֹיְתִי קָאִים בְּטוֹרָא כְּיוֹמָא קִדְמָא אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלֹן וְקִבִּיל יי צְלוֹתִי אַף בְּזִמְנָא הַהוּא לֹא אָבָא יי לְחַבְלוֹתֶיךָ׃	10
11	And the LORD said unto me: 'Arise, go before the people, causing them to set forward, that they may go in and possess the land, which I swore unto their fathers to give unto them.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם לֶךְ לְמַסַּע לִפְנֵי הָעָם וַיְבֹאוּ וַיִּירָשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם׃ (פ) וַיֹּאמֶר יי לִי קוּם אִיצִיל לְמַטּוֹל קָדָם עָמָא וַיִּיעֲלוּ וַיִּירָתוּן יֵת אֶרֶעָא דְּקִנְיִמִית לְאֲבֹתָהוֹן לְמִיתָן לְהוֹן׃	11

הגדגדה הוא חר הגדגד:

(7) ומן הגדגדה וגר. וזמורה עשיתם אצל כד על מיתחו של אהרן שגרמה לכס זאת, ונדמה לכס כאילו מת שם, וסמך משה תוכחה זו לשבירת הלוחות, לומר שקשה מיתחו של נדיקים לפני הקב"ה כיום שנשברו בו הלוחות, ולהודיעך שהקשה לו מה שאמרו נתנה ראש לפרוש ממנו, כיום שעשו בו את העגל:

(8) בעת ההוא הבדיל ה' וגר. מוסב לענין הראשון: בעת ההוא. צנה הראשונה לצאתכם ממזרים, וטעיתם צעגל, וצני לוי לא טעו הצדילים המקום מכס. וסמך מקרא זה לחזרת צני יעקן לומר שאף בזה לא טעו צני לוי, אלא עמדו באמונתם: לשאת את ארון. הלויס: לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו. הכהנים, והוא נשיאת כפיים:

(9) על כן לא היה ללוי חלק. לפי שהוצלו לעבודת מזבח ואינן פנויים לחרוש ולזרוע: ה' הוא נחלתו. נוטל פרס מזמן מבית המלך:

(10) ואנכי עמדתי בהר. לקבל הלוחות האחרונות, ולפי שלא פירש למעלה כמה עמד צהר בעליה אחרונה זו, חזר והתחיל צה: כימים הראשונים. של לוחות הראשונות, מה הם צרפון אף אלו צרפון, אצל האמצעיים שעמדתי שם להתפלל עליכם, היו צדקס:

(11) ויאמר ה' אלי וגר. אע"פ שפרסם מאחריו וטעיתם צעגל, אמר לי לך נחה את העם וגר' (שמות לב, ד):

12	And now, Israel, what doth the LORD thy God require of thee, but to fear the LORD thy God, to walk in all His ways, and to love Him, and to serve the LORD thy God with all thy heart and with all thy soul;	ועתה ישראל מה יהוה אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה את יהוה אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבד את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך:	חמישי
13	to keep for thy good the commandments of the LORD, and His statutes, which I command thee this day?	לשמור את מצוות יהוה ואת חקתיו אשר אנכי מצווה היום לטוב לך:	13
14	Behold, unto the LORD thy God belongeth the heaven, and the heaven of heavens, the earth, with all that therein is.	הן ליהוה אלהיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה:	14
15	Only the LORD had a delight in thy fathers to love them, and He chose their seed after them, even you, above all peoples, as it is this day.	רק באבתיך חשק יהוה לאהבה אותם ויבחר בנרעם אחריהם בכם מפל העמים כיום הזה:	15
16	Circumcise therefore the foreskin of your heart, and be no more stiffnecked.	ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד:	16
17	For the LORD your God, He is God of gods, and Lord of lords, the great God, the mighty, and the awful, who regardeth not persons, nor taketh reward.	כי יהוה אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדני האדנים האל הגדל הגבר והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד:	17
18	He doth execute justice for the fatherless and widow, and loveth the stranger, in giving him food and raiment.	עשה משפט יתום ואלמנה ואהב גר לתת לו לחם ושמלה:	18

- (12) ועתה ישראל. אע"פ שעשיתם כל זאת, עודנו רחמיו וחצתו עליכם, ומכל מה ששטחתם לפניו אינו שואל מכם כי אם ליראה וגו': כי אם ליראה וגו'. רבותינו דרשו מכאן, הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (זרכות לג:):
- (13) לשמור את מצוות ה'. ואף היא לא לחנם, אלא לטוב לך שתקבלו שכר:
- (14) הן לה' אלהיך. הכל, ואעפ"כ רק בצוותיך חשק ה' מן הכל:
- (15) בכם. כמו שאתם (רואים אתכם) חשוקים מכל העמים היום הזה:
- (16) ערלת לבבכם. אוטם לזככם וכיסויו:
- (17) ואדוני האדונים. לא יוכל שום אדון להגיל אתכם מידו: לא ישא פנים. אם תפרקו עולו: ולא יקח שחד. לפייסו בזמון:
- (18) עשה משפט יתום ואלמנה. הרי גזורה, אלל גזורתו אתה מוצא ענותנותו (מגילה לא:). ואהב גר לתת לו

19	Love ye therefore the stranger; for ye were strangers in the land of Egypt.	וְאָהַבְתֶּם אֶת־הַגֵּר כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְתִרְחַמּוּן יֵת גֵּיזְרָא אֲרֵי דִי־רִין הָיִיתִן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	19
20	Thou shalt fear the LORD thy God; Him shalt thou serve; and to Him shalt thou cleave, and by His name shalt thou swear.	אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא אַתָּה: יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִדְחַל וּקְדַמוּהִי תַעֲבֹד וְכוּ תִדְבֹק וּבְשֵׁמוֹ תִשָּׁבַע: אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא אַתָּה: יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִדְחַל וּקְדַמוּהִי תַעֲבֹד וְכוּ תִדְבֹק וּבְשֵׁמוֹ תִשָּׁבַע:	20
21	He is thy glory, and He is thy God, that hath done for thee these great and tremendous things, which thine eyes have seen.	הוּא תְהִלָּתְךָ וְהוּא אֱלֹהֶיךָ: הוּא תּוֹשֵׁבְחָתְךָ: וְהוּא אֱלֹהֶיךָ: אֲשֶׁר־עָשָׂה אִתָּךְ אֶת־הַגְּדֹלֹת וְאֶת־הַנּוֹרָאִת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ: אֲשֶׁר־עָשָׂה אִתָּךְ אֶת־הַגְּדֹלֹת וְאֶת־הַנּוֹרָאִת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ:	21
22	Thy fathers went down into Egypt with threescore and ten persons; and now the LORD thy God hath made thee as the stars of heaven for multitude.	בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיִם: וְעַתָּה שְׁמֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב: בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיִם: וְעַתָּה שְׁמֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב:	22
XI	Therefore thou shalt love the LORD thy God, and keep His charge, and His statutes, and His ordinances, and His commandments, always.	וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְשָׁמַרְתָּ מִשְׁמְרָתוֹ וְחֻקָּתָיו וּמִצְוֹתָיו וּמִצְוֹתָיו כָּל־הַיָּמִים: וְתִרְחַם יְיָ אֱלֹהֶיךָ: וְשָׁמַרְתָּ מִשְׁמְרָתוֹ וְחֻקָּתָיו וּמִצְוֹתָיו וּמִצְוֹתָיו כָּל־הַיָּמִים:	XI
2	And know ye this day; for I speak not with your children that have not known, and that have not seen the chastisement of the LORD your God, His greatness, His mighty hand, and His outstretched arm,	וַיַּדְעֶתֶם הַיּוֹם כִּי לֹא אֶת־בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ וְאֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֶת־מוֹסֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת־גְּדֻלָּתוֹ אֶת־יָדוֹ הַחֲזָקָה וְזִרְעוֹ הַנְּטוּיָה: וַיַּדְעֶתֶם הַיּוֹם כִּי לֹא אֶת־בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ וְאֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֶת־מוֹסֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת־גְּדֻלָּתוֹ אֶת־יָדוֹ הַחֲזָקָה וְזִרְעוֹ הַנְּטוּיָה:	2
3	and His signs, and His works, which He did in the midst of Egypt unto Pharaoh the king of Egypt, and unto all his land;	וְאֶת־אֲתָתָיו וְאֶת־מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה בְּתוֹךְ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְלִכְל־אֶרֶצוֹ: וְאֶת־אֲתָתָיו וְאֶת־מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה בְּתוֹךְ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְלִכְל־אֶרֶצוֹ:	3
4	and what He did unto the army of Egypt, unto their horses, and to their chariots; how He made the water of the Red Sea to overflow them as they pursued after you, and how the LORD hath destroyed them unto this day;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֵיל מִצְרַיִם לְסוּסָיו וּלְרֶכֶבּוֹ אֲשֶׁר הִצִּיף אֶת־מִי יַם־סוּף עַל־פְּנֵיהֶם בְּרֹדְפָם אַחֲרֵיהֶם וַיִּאֲבָדוּ: יְהוָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֵיל מִצְרַיִם לְסוּסָיו וּלְרֶכֶבּוֹ אֲשֶׁר הִצִּיף אֶת־מִי יַם־סוּף עַל־פְּנֵיהֶם בְּרֹדְפָם אַחֲרֵיהֶם וַיִּאֲבָדוּ: יְהוָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	4

לחם ושמלה. ודבר חשוב הוא זה, שכל עצמו של יעקב אבינו על זה התפלל, ונסן לי לחם וללכל וגדל ללבוש (בראשית כח, כ):

(19) כי גרים הייתם. מוס שכן אל תאמר לחצרך:

(20) את ה' אלהיך תירא. ומעבוד לו ומדבק בו, ולאחר שיהיו בך כל המדות הללו, אז בשמו תשבע:

(2) וידעתם היום. מנו לצדעת ולהצין ולקבל מוכחתי: כי לא את בניכם. אני מדבר עכשיו, שיוכלו לומר אנו לא ידענו ולא ראינו בכל זה:

5	and what He did unto you in the wilderness, until ye came unto this place;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם בַּמִּדְבָּר עַד-בָּאֲכֶם עַד-הַמָּקוֹם הַזֶּה:	וְדַעְבַּד לָכֹן בַּמִּדְבָּרָא עַד מִיִּתְכֹּן עַד אֶתְרָא הָדִין:
6	and what He did unto Dathan and Abiram, the sons of Eliab, the son of Reuben; how the earth opened her mouth, and swallowed them up, and their households, and their tents, and every living substance that followed them, in the midst of all Israel;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתָן וּלְאֶבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן-רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת-פִּיהָ וַתִּבְלַעֵם וְאֶת-בְּתִיחֵם וְאֶת-אֹהֲלֵיהֶם וְאֶת כָּל-הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם בְּקֶרֶב כָּל-יִשְׂרָאֵל:	וְדַעְבַּד לְדָתָן וּלְאֶבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן רְאוּבֵן דִּפְתַּחְתָּ אֶרְעָא יָת פּוּמָהּ וּבִלְעָתָנָן וַיִּתּ אָנֶשׁ בְּתִיחֹן וַיִּתּ מִשְׁכְּנֵיהֹן וַיִּתּ כָּל יְקוּמָא דְעַמְהֹן בְּגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל:
7	but your eyes have seen all the great work of the LORD which He did.	כִּי עֵינֵיכֶם הִרְאִיתָ אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגָּדֹל אֲשֶׁר עָשָׂה:	אֲרִי עֵינֵיכֹן חֲזָאָה יָת כָּל עוֹבְדָא דִּי רַבָּא דַּעְבַּד:
8	Therefore shall ye keep all the commandment which I command thee this day, that ye may be strong, and go in and possess the land, whither ye go over to possess it;	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לְמַעַן תַּחֲזִקוּ וּבִאתֶם וְיִרְשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	וְתִטְרוּן יָת כָּל תַּפְקִידָתָא דְאֲנָא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין בְּדִיל דְתַתְּקַפּוּן וְתִיעֲלוּן וְתִירְתּוּן יָת אֶרְעָא דְאֵתוֹן עֲבְרִין לְתַמֵּן לְמִירְתָּהּ:
9	and that ye may prolong your days upon the land, which the LORD swore unto your fathers to give unto them and to their seed, a land flowing with milk and honey.	וּלְמַעַן תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל-הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבֹתֵיכֶם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם וּלְזֶרְעָם אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ: (ס)	וּבְדִיל דְתִירְכּוּן יוֹמִין עַל אֶרְעָא דְקַיִים יִי לְאֲבֹתְהֹן לְמַתָּן לְהוֹן וּלְבְנֵיהֹן אֶרֶע עֲבָדָא חֶלֶב וְדִבְשׁ:
10	For the land, whither thou goest in to possess it, is not as the land of Egypt, from whence ye came out, where thou didst sow thy seed, and didst water it with thy foot, as a garden of herbs;	כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְאֶרֶץ מִצְרַיִם הִוא אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת-זֶרְעֶךָ וְהִשְׁקִיתָ בְּרַגְלֶךָ כְּגַן הָיִרְק:	אֲרִי אֶרְעָא דְאֵתָּה עֲלִיל לְתַמֵּן לְמִירְתָּהּ לֹא כְאֶרְעָא דְמִצְרַיִם הִיא דְנִפְקְתּוּן מִתַּמֵּן דְתִזְרַע יָת זֶרְעֶךָ וּמִשְׁקִיתָ לִיָּה בְּרַגְלֶךָ כְּגַנָּתָא יִרְקָא:

ששי
י

(6) בקרב כל ישראל. כל מקום שהיה אחד מהם צורח, הארץ נזקעת מתחתיו וכולעתו, אלו דברי רבי יהודה, אמר לו רבי נחמיה, והלא כבר נאמר וּשְׁפַח דְאֶרֶץ קָת פִּיָּה (במדבר טו, לב), ולא פיוּתִיה, אמר לו ומה אני מקיים צָרַב כָּל יִשְׂרָאֵל, אמר לו שנעשית הארץ מדרון כמשפך, וכל מקום שהיה אחד מהם, היה מתגלגל וצא עד מקום הצקיעה: ואת כל היקום אשר ברגליהם. זה ממונו של אדם, שמעמידו על רגליו (פסחים קיט.).

(7) כי עיניכם הִרְאוּת. מוסב על המקרא האמור למעלה, כי לא את בניכם אשר לא ידעו וגו', כי אם עמכם, אשר עיניכם הִרְאוּת וגו':

(10) לא בארץ מצרים היא. אלא טובה הימנה, ונאמרה הצטחה זו לישראל צִיִּיתָחַם מִמִּצְרַיִם, שהיו אומרים שמה לא נצא אל ארץ טובה ויפה כזו, יכול בגנותה הכתוב מדבר, וכך אמר להם לא כארץ מצרים היא אלא רעה הימנה, תלמוד לומר וְצָבְרוֹן עָצָב עָנִים נִצְנָקָה לִפְנֵי וגו' (במדבר יג, כב), אדם אחד בנאן, וחס בנה נוען למצרים בנו וחצרון לכנען, דרך ארץ אדם בונה את הנאה ואחר כך בונה את הפעור (ס"א הגרוע), שפסולתו של ראשון הוא נותן בשני, ובכל מקום החציב קודם,

11	but the land, whither ye go over to possess it, is a land of hills and valleys, and drinketh water as the rain of heaven cometh down;	וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבִקְעֹת לְמִטְרַת הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה-מִּמֶּנּוּ: וְאֶרֶעָא דְאַתּוֹן עֹבְרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ אֶרֶע טוּרִין וּבִקְעָן לְמִטְרַת שָׁמַיָא שְׁתֵּיָא מִיָּא:	11
12	a land which the LORD thy God careth for; the eyes of the LORD thy God are always upon it, from the beginning of the year even unto the end of the year. .	אֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּהַתְּחִלַּת שָׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה: (ס)	12
13	And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto My commandments which I command you this day, to love the LORD your God, and to serve Him with all your heart and with all your soul,	וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתְּ תִשְׁמְעוּ אֵל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעִבְדוֹ בְּכָל-לְבַבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם: וְיָהִי אִם קִבַּלְתֶּם תִּקְבְּלוּן לְפָקוּדֵי דִּבְרָא מִפְּקִיד יִתְכוּן יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יָת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְמַפְלַח קִדְמוּהִי בְּכָל לְבָבְכוֹן וּבְכָל נַפְשְׁכוֹן:	13
14	that I will give the rain of your land in its season, the former rain and the latter rain, that thou mayest gather in thy corn, and thy wine, and thine oil.	וְנָתַתִּי מִטְר-אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ וְאַסְפֹּת דְּגָנְךָ וְחִמְרְךָ וּמִשְׁחָךָ: וְאֶתִּין מִטְר אֶרֶעְכוֹן בְּעֵדְנִיהָ	14

הא למדת שחזרון יפה מזוען, ומארים משוכחת מכל הארצות, שנאמר קָנָן ה' קָרָן מִנְרִים (בראשית יג, י), וזוען שזח מארים היא, שהיתה מקום מלכות, שכן הוא אומר פִּי הָיוּ צִלְעֵן שָׁרִיו (ישעיה ל, ד), וחזרון פסולתה של ארץ ישראל, לכך הקנינה לקצורת מתים, ואע"פ כן היא יפה מזוען (ספרי לו). ובכחוצות (דף קיז). דרשו צענין אחר, אפשר אדם בונה בית לבנו הקטן ואח"כ לבנו הגדול, אלא שצנינה על אחד משצעה צלוען: אשר יצאתם משם. אפילו ארץ רעמסס אשר ישבתם בה, והיא צמיטצ ארץ מארים, שנאמר צָמִיטצ קָרָן וגו' (בראשית מז, יא), אף היא אינה כארץ ישראל: והשקית ברגלך. ארץ מארים היית צריך להביא מים מנילוס ברגלך, ולהשקותה צריך אתה לגדל מִשְׁקָתָ וּלְעִמּוֹל, והנמוך שותה ולא הגבוה, ואחיה מעלה המים מן הנמוך לגבוה, אבל זו למטר השמים תשתה מים, אתה ישן על מטתך והקצ"ה משקה נמוך וגבוה, גלוי ושאינו גלוי, כאחת: כגן הירק. שאין די לו בגשמים ומשקין אותו צרגל ובכתף:

(11) ארץ הרים ובקעות. משוכחת ההר מן המישור, שהמישור צבית כור אתה זורע כור, אבל ההר, צית כור ממנו חמשת כורין, ארבע מארבע שפועיו ואחד צראשו: ובקעות. הן מישור:

(12) אשר ה' אלהיך דורש אותה. והלא כל הארצות הוא דורש, שנאמר לְהַמְטִיר עַל אֶרֶץ לֹא חַיִּשׁ (איוב לח, כו), אלא כצנין אינו דורש אלא אותה, וע"י אותה דרישה שדורשה, דורש את כל הארצות עמה: תמיד עיני ה' אלהיך בה. לראות מה היא צריכה ולחדש בה גזרות, עמים לטובה ועמים לרעה כו', כדאיתא צ"ה (דף יז): מרשית השנה. מר"ה נדון מה יהא צפופה (ר"ה ח.א):

(13) והיה אם שמוע. והיה, מוסב על האמור למעלה למטר השמים תשתה מים: והיה אם שמוע תשמעו. אם תשמע צינן תשמע צדדש (סוכה מו). וכן אם שָׁלַח תִּשְׁלַח (דברים ח, יט), אם תחלחל לשכוח, סופך שתשכח כולה, שכן כתיב צמגלה אם תעצני יום יומים אעונך: מצוה אחתם היום. שהיו עליכם חדשים כאילו שמעתם צו ציוס (ספרי ראה נח): לאהבה את ה'. שלא תאמר הרי אני לומד צצציל שאתה עשיר, צצציל שאקרא רב, צצציל שאקבל שכר, אלא כל מה שתעשו עשו מאהבה, וסוף הכבוד לצא (נדרים סב). ולעבדו בכל לבבכם. עבודה שהיא צלצ, וזו היא תפלה, שהתפלה קרויה עבודה, שנאמר אֱלֹהֶיךָ דִּי אֶתְּ פִלְתָּ לָהּ צָדִיקָא (דניאל ו, יז), וכי יש פולחן צצצל, אלא על שהיה מתפלל, שנאמר וְכוּיִן פְּסִיקָן לָהּ וגו' (שם יא), וכן צדוד הוא אומר, תפון תפלתך קטרת לקניך (תהלים קמא, ז): בכל לבבכם ובכל נפשכם. והלא כצ הזהיר צכל צצצן ובכל נפשך, אלא אזרה להיחיד אזרה לציצור:

(14) ונתתי מטר ארצכם. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי (ספרי מא): בעתו, צלילות, שלא יעריחו אתכם.

- 15 And I will give grass in thy fields for thy cattle, and thou shalt eat and be satisfied. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶה לְבִהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ: וְאֶתִּין עֵשֶׂבָא בְּחֻקְךָ לְבִעִירְךָ וְתִיכּוֹל וְתִשְׂבַּע:
- 16 Take heed to yourselves, lest your heart be deceived, and ye turn aside, and serve other gods, and worship them; אֲסַתְּמְרוּ לְכוֹן דְּלִמָּא יִשְׁעֵי לְבָבוֹן וְתַסְטוֹן וְתַפְלְחוֹן לְטִיעוֹת עַמּוּזָא וְתַסְגְּדוֹן לַהוֹן: הַשְׁמַנּוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם:
- 17 and the anger of the LORD be kindled against you, and He shut up the heaven, so that there shall be no rain, and the ground shall not yield her fruit; and ye perish quickly from off the good land which the LORD giveth you. וַיִּתְּקֵף רוּגְזָא דִּי בָבוֹן וַיִּיחּוּד יֵת שְׁמַיָא וְלֹא יְהִי מִטְרָא וְאַרְעָא לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְאֲבָדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם: אֶת־הַשְׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְאֲבָדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם:
- 18 Therefore shall ye lay up these My words in your heart and in your soul; and ye shall bind them for a sign upon your hand, and they shall be for frontlets between your eyes. וְתַשּׁוּוֹן יֵת פְּתַגְמֵי אֱלִין עַל לְבָבוֹן וְעַל נַפְשָׁכוֹן וְתַקְטְרוֹן יְתָהוֹן לְאֵת עַל יָדְכוֹן וַיְהוֹן לְתַפְלִין בֵּין עֵינֵיכֶם: וְשִׁמַּתֶּם אֶת־דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֵיכֶם:

דבר אחר צעמו, כלילי צמות (ספרי מז), שהכל מזויין צמיהם: יורה. היא רביעה הנופלת לאחר הזריעה, שְׁמִרְיָה אֶת הארץ ואת הזרעים (תענית ו). ומלקוש. רביעה היורדת סמוך לקציר, למלאות התבואה בקשיה (שם), ולשון מלקוש דבר המאחר, כדמתרגמינן וְהָיָה הַעֲטָפִים לְלָצוֹן (בראשית ל, מז), לְקִשְׁיָא. דבר אחר, לכך נקראת מלקוש, שירדת על המלילות ועל הקשין (שם): ואספת דגנך. אתה תאספנו אל הצית ולא אויבך, כענין שנאמר אִם תִּפְּסֶנָּה לְךָ דְּגָנְךָ וְגו' כִּי מֵאֲסָפוּ יֹאכְלֶהוּ (ישעיה סב, ח-ט), ולא כענין שנאמר וְהָיָה אִם יָרַע יִשְׂרָאֵל וְגו' (שופטים ו, ג):

(15) ונתתי עשב בשדך. שלא תטרוך להוליכה למדבריות. דבר אחר, שמהיגוזה תבואתך כל ימות הגשמים, ומשליך לפני צהמתך, ואתה מונע ידך ממנה שלשים יום קודם לקציר, ואינך פוחתת מדְגָנָה (ספרי מג): ואכלת ושבעת. הרי זו צרכה אחרת, שמהא צרכה מנויה צפת בתוך המעים, ואכלת ושבעת:

(16) השמרו לכם. כיון שמהיו אוכלים ושצעים, השמרו לכם שלא תצטוו, שאין אדם מורד בהקצ"ה אלא מתוך שציעה, שנאמר פֶּן תֵּאָכַל וְשָׂבַעְתָּ (דברים ח, יב), וְהָקֵדְךָ וְלֹא תִּפְּסֶנָּה (שם יג), מה הוא אומר אחריו, וְכֵן לְדָבָר וְשָׂבַעְתָּ (שם יד): וסרתם. לפרוש מן התורה, ומתוך כך ועצדתם אלהים אחרים, שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק בעבודת אלילים, וכן דוד הוא אומר, כִּי גִּשְׁוִי הָיִים מִהֶסְפֶּם צִנְחֹת ה' לֹא־מֵרָא לִּי עֶזְד וְגו' (שמואל"א כו, יט), ומי אמר לו כן, אלא כיון שאני מגורש מלעסוק בתורה, הריני קרוב לעבוד אלהים אחרים: אלהים אחרים. שהם אחרים לעובדיהם, לועק אליו ואינו עוניהו (ספרי מג), נמא עשוי לו כנכרי:

(17) את יבולך. אף מה שאתה מוציל לה, כענין שנאמר וְרַעְשָׁם הִרְבֵּה וְהָיָה מִעֵט (חגי"א, ו): ואבדתם מהרה. על כל שאר היסורין אגלה אתכם מן האדמה שגרמה לכם לחטוא, משל למי ששלח צנו לצית המשחה, והיה יושב ומפקידו אל תאכל יתור מנכרך שחצא נקי לביטך, ולא השגיח הבן ההוא, אכל ושחה יתור מנכרכו והקיא וטנף את כל בני המסיבה, נטלוהו בידיו וברגליו וזרקוהו אחורי פלטרין (ספרי שם): מהרה. איני נותן לכם אֶקְרָא, ואם תאמרו והלא נחנה אֶקְרָא לדור המצול, שנאמר וְהָיָה יְמֵי מִאָּה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה (בראשית ו, ג), דור המצול לא היה להם ממנו ללמוד, ואתם יש לכם ממנו ללמוד (ספרי שם):

(18) ושמתם את דברי. אף לאחר שחגלו היו מזויינים צמיות, הניחו תפילין, עָשׂוּ מַזּוּזוֹת, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו, וכן הוא אומר הִזְכִּיר לְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ (ירמיה לא, כ ספרי שם):

19	And ye shall teach them your children, talking of them, when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.	וְלַמְדֵתֶם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם וְתִלְפֹן יְתֵהוּן יְת בְּנֵיכֹן לְדַבֵּר בָּם בְּשֹׁבְתְךָ בְּבֵיתְךָ לְמַלְלָא בְּהוֹן בְּמַתְבְּךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְמִקְוֶה וּבְקוּמְךָ	19
20	And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates;	וְכָתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וְכָתַבְתָּ עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וְכָתַבְתָּ עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ	20
21	that your days may be multiplied, and the days of your children, upon the land which the LORD swore unto your fathers to give them, as the days of the heavens above the earth.	לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיְמֵי בְנֵיכֶם עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּי־יָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ: (בספרי תימן הארץ: בצד"י גדולה) (ס)	21
22	For if ye shall diligently keep all this commandment which I command you, to do it, to love the LORD your God, to walk in all His ways, and to cleave unto Him,	כִּי־אִם־שָׁמַרְתֶּם תְּשִׁמְרוּן אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוֶּה אֹתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לָלֶכֶת בְּכָל־דְּרָכָיו וּלְדַבְּקָה־בּוֹ: אֲרִי אִם־מִשְׁרֵת תִּשְׁרֹן יְת כָּל־תִּפְשִׁידָתָא הָדָא דְאֵנָּה מִפְּשִׁיד יִתְכּוֹן לְמַעֲבָדָה לְמַרְחָם יְת יְת אֶלְהֹכּוֹן לְמַהֲדָה בְּכָל אֹרְחָן דְּתַקְנָן קְדָמוּהִי וּלְאַתְקָרְבָּא לְדַחֲלִיתָהּ:	22
23	then will the LORD drive out all these nations from before you, and ye shall dispossess nations greater and mightier than yourselves.	וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלִּפְנֵיכֶם וְיִרְשְׁתֶּם גּוֹיִם גְּדֻלִּים וְעֲצָמִים מִכֶּם: וְיִתְרִיךָ יְת יְת כָּל עַמֵּיכֶם הָאֵלֶּיךָ מִן קְדָמִיכֹן וְיִתְרִיתֶם עִמָּמִין רַבְרָבִין וְתִשְׁפִּין מִנְכֶּם:	23

(19) לדבר בם. משעה שהבן יודע לדבר למדו תורה לזה לנו משה, שיהא זה למוד דבורו, מכאן אמרו, כשהתינוק מתחיל לדבר, אציו מסיח עמו כלשון הקדש ומלמדו תורה (ספרי מו), ואם לא עשה כן, הרי הוא כאלו קוצרו, שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר צם וגו'.

(21) למען ירבו ימיכם וימי בניכם. אם עשיתם כן ירבו, ואם לאו לא ירבו, שדברי תורה נדרשין מכלל לאו הן ומכלל הן לאו: ליתת להם. ליתת לכם אין כתיב כאן, אלא ליתת להם, מכאן מצינו למדים תחיית המתים מן התורה (ספרי מו):

(22) שמר תשמרו. אזהרת שמירות הרצה, להזהר בתלמודו שלא ישתכח: ללכת בכל דרכיו. הוא רחוס ואמה מהא רחוס, הוא גומל חסדים ואמה גומל חסדים: ולדבקה בו. אפשר לומר כן, והלא אש אוכלה הוא, אלא הדבק בתלמידים ובחכמים, ומעלה אני עליך כאילו נדבקת בו:

(23) והוריש די. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי: ועצמים מכם. אתם גבורים והם גבורים מכם, שאם לא שיראל גבורים, מה השבח הוא שמשבח את האמוריים לומר ועצמים מכם, אלא אתם גבורים משאר האומות, והם גבורים מכם:

24	Every place whereon the sole of your foot shall tread shall be yours: from the wilderness, and Lebanon, from the river, the river Euphrates, even unto the hinder sea shall be your border.	כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תֵּדְרֹךְ כָּף־רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם יִהְיֶה מִן־הַמִּדְבָּר וְהַלְבָּנוֹן מִן־הַנָּהָר נָהָר־פָּרָת וְעַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן יִהְיֶה גְבֻלְכֶם:	24
25	There shall no man be able to stand against you: the LORD your God shall lay the fear of you and the dread of you upon all the land that ye shall tread upon, as He hath spoken unto you.	לֹא־יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיכֶם פָּחַדְכֶם וּמֹרָאֲכֶם יִתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עַל־פָּנָי כָּל־הָאֲרֶץ אֲשֶׁר תֵּדְרֹכֶנָּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: (ס)	ק"ה
The Haftara is Isaiah 49:14 – 51:3 on page 168.			
26	Behold, I set before you this day a blessing and a curse:	רְאֵה אֲנִכִּי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה:	ראה
27	the blessing, if ye shall hearken unto the commandments of the LORD your God, which I command you this day;	אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִכִּי מְצִוֶּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם:	27
28	and the curse, if ye shall not hearken unto the commandments of the LORD your God, but turn aside out of the way which I command you this day, to go after other gods, which ye have not known.	וְהַקְלָלָה אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסָרְתֶם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִכִּי מְצִוֶּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרַי אֲלֵהֶם אַחֲרַי אֲשֶׁר לֹא־יִדְעֶתֶם: (ס)	28

(25) לא יתיצב איש וגו'. אין לי אלא איש, אומה ומשפחה ואשה כשפיה מנין, תלמוד לומר לא יתיצב מכל מקום, א"כ מה תלמוד לומר איש, אפילו כעוג מלך העשן (ספרינז): פחדכם ומוראכם. והלא פחד הוא מורא, אלא פחדכם על הקרובים, ומוראכם על הרחוקים: פחד. לשון צעיתת פתאום: מורא. לשון דאגה מימים רבים: כאשר דבר לכם. והיכן דבר, ק"ת אימתי יִשְׁלַח לְפָנֶיךָ וגו' (שמות כג, כז):

(26) ראה אנכי נותן. ברכה וקללה. האמורות צהר גרזים וצהר עיזל:

(27) את הברכה. על מנת אשר תשמעו:

(28) מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו'. הא למדת, שכל העווד עצודת אלילים, הרי הוא קר מכל הדרך שנשטוו ישראל, מכאן אמרו, כל המודה בעצודת אלילים ככופר בכל התורה כולה (ספרינז):

<p>29 And it shall come to pass, when the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, that thou shalt set the blessing upon mount Gerizim, and the curse upon mount Ebal.</p>	<p>וְהָיָה כִּי יָבִיֹאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הָהָר גְּרִזִּים וְאֶת-הַקְלָלָה עַל-הָהָר עֵיבָל:</p>	<p>29 וְהָיָה כִּי יָבִיֹאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הָהָר גְּרִזִּים וְאֶת-הַקְלָלָה עַל-הָהָר עֵיבָל:</p>
<p>30 Are they not beyond the Jordan, behind the way of the going down of the sun, in the land of the Canaanites that dwell in the Arabah, over against Gilgal, beside the terebinths of Moreh?</p>	<p>הֲלֹא הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִים הַיֹּשֵׁב בְּעֵבֶר־הַמֶּוֹל הַגִּלְגָּל אֶצֶל אֱלוֹנֵי מֹרָה:</p>	<p>30 הֲלֹא הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִים הַיֹּשֵׁב בְּעֵבֶר־הַמֶּוֹל הַגִּלְגָּל אֶצֶל אֱלוֹנֵי מֹרָה:</p>
<p>31 For ye are to pass over the Jordan to go in to possess the land which the LORD your God giveth you, and ye shall possess it, and dwell therein.</p>	<p>אֲרִי אַתֶּם עֹבְרִים יַם הַיַּרְדֵּן לְמִיַּעַל לְמִירַת יְת אֶרֶץ דִּי אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וְיִרְשְׁתֶּם אֹתָהּ וַיִּשְׁבְּתֶם-בָּהּ:</p>	<p>31 כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשְׁתָּהּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וְיִרְשְׁתֶּם אֹתָהּ וַיִּשְׁבְּתֶם-בָּהּ:</p>
<p>32 And ye shall observe to do all the statutes and the ordinances which I set before you this day.</p>	<p>וְחֻצְרוֹן לְמַעַבְד יְת כָּל קִמְיָא וְיִת דִּינִיא דְאַנָּא יְהִיב קְדָמִיכוֹן יוֹמָא דִּין:</p>	<p>וְשִׁמְרֶתֶם לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:</p>
<p>XII These are the statutes and the ordinances, which ye shall observe to do in the land which the LORD, the God of thy fathers, hath given thee to possess it, all the days that ye live upon the earth.</p>	<p>אֵלֶּין קִמְיָא וְדִינִיא דְחֻצְרוֹן לְמַעַבְד בְּאֶרֶץ דִּיהִב יְיָ אֱלֹהֵא דְאַבְהָתְךָ לְךָ לְמִירַתָּה כָּל יוֹמֵי דְאַתּוֹן קִימִין עַל אֶרֶץ:</p>	<p>XII אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ לְרִשְׁתָּהּ כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר-אַתֶּם חַיִּים עַל-הָאָדָמָה:</p>

(29) ונתתה את הברכה. כמרגמו, ית מצרכי, את המצרכים: על הר גרזים. כלפי הר גרזים. הופכים פניהם, ופתחו בצרכה צדק האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'. כל האחרים שצפרשה אמרו תחלה בלשון צדק, ואח"כ הפכו פניהם כלפי הר עיבל, ופתחו בקללה (סוטה לז):

(30) הלא המה. נתן בהם סימן: אחרי. אחרי העצרת הירדן הרצה והלאה למרחוק, וזהו לשון אחרי, כל מקום שנאמר אחרי, מופלג הוא: דרך מבוא השמש. להלן מן הירדן לזד מערב, וטעם המקרא מוכיח שהם שני דברים, שנקדו בשני טעמים, אחרי נקוד בפשטא, ודרך נקוד במשפל והוא דגוש, ואם היה אחרי דרך דבור אחד, היה נקוד אחרי צמ"ק צד שופר הפוף, ודרך בפשטא ורפה: מול הגלגל. רחוק מן הגלגל (סוטה לג): אלוני מורה. הוא שם, שנאמר עד מקום שָׁכָם עד אֵלוֹן מֹרָה (בראשית יב, ו):

(31) כי אתם עוברים את הירדן וגו'. נסים של ירדן יהיו סימן צידכם שתצאו ותישרו את הארץ:

<p>2 Ye shall surely destroy all the places, wherein the nations that ye are to dispossess served their gods, upon the high mountains, and upon the hills, and under every leafy tree.</p>	<p>אֲבַד תֹּאבְדוּן אֶת־כָּל־הַמִּקְדָּשִׁים אֲשֶׁר עֲבָדוּ־שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אִתָּם אֶת־ אֱלֹהֵיהֶם עַל־הַהָרִים הַרְּמִים וְעַל־הַגְּבוּעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ רֹעֵן:</p>	<p>אֲבַד תֹּאבְדוּן אֶת־כָּל־הַמִּקְדָּשִׁים אֲשֶׁר עֲבָדוּ־שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אִתָּם אֶת־ אֱלֹהֵיהֶם עַל־הַהָרִים הַרְּמִים וְעַל־הַגְּבוּעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ רֹעֵן:</p>
<p>3 And ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and burn their Asherim with fire; and ye shall hew down the graven images of their gods; and ye shall destroy their name out of that place.</p>	<p>וְנִצַּצְתֶּם וְשִׁבַּרְתֶּם אֶת־מִזְבְּחֵיהֶם וְאֶת־מַצְבְּבֵיהֶם וְאֶת־אֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפּוּ בָאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּ וְאֲבַדְתֶּם אֶת־שְׁמֵם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:</p>	<p>וְנִצַּצְתֶּם וְשִׁבַּרְתֶּם אֶת־מִזְבְּחֵיהֶם וְאֶת־מַצְבְּבֵיהֶם וְאֶת־אֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפּוּ בָאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּ וְאֲבַדְתֶּם אֶת־שְׁמֵם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:</p>
<p>4 Ye shall not do so unto the LORD your God.</p>	<p>לֹא תַעֲבֹדוּן כֵּן קִדְּם יי אֱלֹהֵיכֶם:</p>	<p>לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:</p>
<p>5 But unto the place which the LORD your God shall choose out of all your tribes to put His name there, even unto His habitation shall ye seek, and thither thou shalt come;</p>	<p>כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שְׁבִיטֵיכֶם לָשׁוּם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם לְשִׁכְנוֹ תִּדְרְשׁוּ וּבֵאתָ שָׁמָּה:</p>	<p>כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שְׁבִיטֵיכֶם לָשׁוּם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם לְשִׁכְנוֹ תִּדְרְשׁוּ וּבֵאתָ שָׁמָּה:</p>
<p>6 and thither ye shall bring your burnt-offerings, and your sacrifices, and your tithes, and the offering of your hand, and your vows, and your freewill-offerings, and the firstlings of your herd and of your flock;</p>	<p>וְהֵבֵאתֶם שְׁמָה עֲלֵיכֶם וּזְבִיחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשְׂרֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יְדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבָתֵיכֶם וּבְכֹרֶת בְּקָרְכֶם וּצְאֹנְכֶם:</p>	<p>וְהֵבֵאתֶם שְׁמָה עֲלֵיכֶם וּזְבִיחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשְׂרֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יְדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבָתֵיכֶם וּבְכֹרֶת בְּקָרְכֶם וּצְאֹנְכֶם:</p>

ישראל

- (2) אבד תאבדון. אצל, ואח"כ תאבדון, מכאן לעוקר עדות גלולים שצריך לשרש אחריה (עבודה זרה מה:). את כל המקומות אשר עבדו שם וגו'. ומה תאבדון מהם, את אלהיהם אשר על ההרים:
- (3) מזבח. של אצנים הרצה: מצבה. של אצן אחת, והיא צימוס ששנויה במשנה (שם מו:), אצן שחלצה מתחלתה לצימוס: אשרה. אילן הנעצד (שם מח:). ואבדתם את שמם. לנכות להם שם לגנאי, ציט גליא קורין לה ציט כריא, עין כל עין קין (שם מו:).
- (4) לא תעשון כן. להקטיר לשמים בכל מקום, כי אם במקום אשר יבחר. דבר אחר ונתתם את מזבחותם ואבדתם את שמם לא תעשון כן, אזוהרה למוחק את השם ולנותן אצן מן המזבח או מן העזרה, אמר רבי ישמעאל, וכי תעלה על דעתך שישראל נתתן את המזבחות, אלא שלא תעשו כמעשיהם, ויגרמו עונותיהם למקדש אבותיהם שיחרצו (ספרי סא:).
- (5) לשכנו תדרשו. זה משכן שילה (ספרי סז:).
- (6) זבחיכם. למים של חוצה: מעשרותיכם. מעשר צהמה ומעשר שני לאכול לפני מן החומה: תרומת ידכם. אלו הנזכרים, שנאמר צהם ולקח הפהון הפוגא מידך (לקמן כו, ד:). ובכרת בקרבם. לתתם לכהן ויקריבו שם:

7	and there ye shall eat before the LORD your God, and ye shall rejoice in all that ye put your hand unto, ye and your households, wherein the LORD thy God hath blessed thee.	וְאָכַלְתֶּם-שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל מַשְׁלַח יְדְכֶם אֹתָם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ: וְתִיכְלוּן תָּמָן קֶדֶם יי אֱלֹהֵיכֶם וְתַחֲדוּן בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יְדְכֶם אֹתוֹן וְאִנֹּשׁ בְּתִיכֶם דְּבִרְכָה יי אֱלֹהֵיךָ:	7
8	Ye shall not do after all that we do here this day, every man whatsoever is right in his own eyes;	לֹא תַעֲשׂוּן כָּכָל אֲשֶׁר אָנַחְנוּ עֹשִׂים פֹּה הַיּוֹם אִישׁ כָּל-הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו: לֹא תַעֲבֹדוּן כָּכָל דְּאָנַחְנָא עֹבְדִין כָּא יוֹמָא דִּין גְּבֵר כָּל דְּכֶשֶׁר בְּעֵינֵיהּ:	8
9	for ye are not as yet come to the rest and to the inheritance, which the LORD your God giveth thee.	כִּי לֹא-בָאתֶם עַד-עֵתָה אֶל-הַמְנוּחָה וְאֶל-הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ: אֲרִי לֹא אֲתִיתוֹן עַד כְּעַן לְבֵית נִיחָא וְלֹא-חֲסִנְתָּא דִּי אֱלֹהֵיךָ יְהִיב לָךְ:	9
10	But when ye go over the Jordan, and dwell in the land which the LORD your God causeth you to inherit, and He giveth you rest from all your enemies round about, so that ye dwell in safety;	וְעַבְרַתֶּם אֶת-הַיַּרְדֵּן וְיִשְׁבַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהֵנִיחַ לָכֶם מִכָּל-אֹיְבֵיכֶם וְיִשְׁבַתֶּם-בְּטָח: וְתַעֲבְרוּן יַת יַרְדֵּנָא וְתִתְּבוּן בְּאֶרֶשׂא דִּי אֱלֹהֵיכֶם מַחֲסִין יִתְּבוּן וְיֵנִיחַ לְכוּן מִכָּל בְּעָלֵי דְבִבְיָכוֹן מִסְּחוּר סְחוּר וְתִתְּבוּן לְרוּחָצֵן:	10
11	then it shall come to pass that the place which the LORD your God shall choose to cause His name to dwell there, thither shall ye bring all that I command you: your burnt-offerings, and your sacrifices, your tithes, and the offering of your hand, and all your choice vows which ye vow unto the LORD.	וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם שָׁמָּה תָּבִיאוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֲנִי מֻצְוָה אֶתְכֶם עוֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעֲשְׂרֵיכֶם וְתִרְמַת יְדְכֶם וְכָל מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַיהוָה: וְיָהִי אֵתְרָא דִּיתְרָעִי יי אֱלֹהֵיכֶם בֵּיה לְאִשְׁרָאָה שְׂכִינְתִּיהָ תָּמָן לְתָמָן תִּיתוֹן יַת כָּל דְּאָנָא מִפְּקִיד יִתְּבוּן עֲלוֹתְכֶם וְנִכְסֵת קוֹדְשֵׁיכֶם מַעֲשְׂרֵיכֶם וְאִפְרָשׁוֹת יְדְכֶם וְכָל שְׁפָר נְדָרֵיכֶם דִּתְדָרוּן קֶדֶם יי:	11

שני

- (7) אשר ברכך ה'. לפי הזכרה הזאת (ספרי סד):
- (8) לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים וגו'. מוסד למעלה על כי אחס עוזרים את הירדן וגו', כשתעברו את הירדן, מיד מותרים אחס להקריב צבמה כל י"ד שנה של כבש וחלוק, וצבמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום צמשכן, שהוא עמסם ונמשח, והוא כשר להקריב צו חטאות ואשמות נדרים ונדבות, אבל צבמה אין קרב אלא הנידר והנידב, והוא איש כל הישר בעיניו, נדרים ונדבות שאתם מתנדבים על ידי שישר בעיניכם להזיזם, ולא ע"י חובה, אותם תקריבו צבמה (זחיס קיז):
- (9) כי לא באתם. כל אותם י"ד שנה: עד עתה. כמו עדיין: אל המנוחה. זו שילה (שם קיט): הנחלה. זו ירושלים:
- (10) ועברתם את הירדן וישבתם בארץ. שחלוקה, ויהא כל אחד מכיר את חלקו ואת שצטו: והניח לכם. לאחר כבש וחלוק ומנוחה הגזים אשר הניחם לנפשותם את ישראל (שופטים ג, א), ואין זו אלא צימי דוד. אז:
- (11) והיה המקום וגו'. צנו לכם בית הצמירה בירושלים, וכן הוא אומר בדוד, ויהי כי יבשץ הפלך צביתו וה' הניח לו מפצב מכל חזיו, ויאמר הפלך אל תן הגזיא ראה גא אנוכי יושב צבית חרזים וחרון הפלחים יבשץ פתוך היקיעה (שמואל ב' ז, א-ב): שמה תביאו וגו'. למעלה אמור לענין שילה וכאן אמור לענין ירושלים, ולכן חלקם הכתוב, ליתן היתר צין זו לזו, משחרבה שילה וצאו לנוז ומרבה נוז וצאו לגצוען, היו הצמות מותרות, עד שצאו לירושלים (שם): מלמד שיציאו

- 12 And ye shall rejoice before the LORD your God, ye, and your sons, and your daughters, and your men-servants, and your maid-servants, and the Levite that is within your gates, forasmuch as he hath no portion nor inheritance with you.
- 13 Take heed to thyself that thou offer not thy burnt-offerings in every place that thou seest;
- 14 but in the place which the LORD shall choose in one of thy tribes, there thou shalt offer thy burnt-offerings, and there thou shalt do all that I command thee.
- 15 Notwithstanding thou mayest kill and eat flesh within all thy gates, after all the desire of thy soul, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee; the unclean and the clean may eat thereof, as of the gazelle, and as of the hart.
- 16 Only ye shall not eat the blood; thou shalt pour it out upon the earth as water.
- 17 Thou mayest not eat within thy gates the tithe of thy corn, or of thy wine, or of thine oil, or the firstlings of thy herd or of thy flock, nor any of thy vows which thou vowest, nor thy freewill-offerings, nor the offering of thy hand;
- וְשִׂמְחֶתֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאַתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבָנֹתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וַאֲמָהֹתֵיכֶם וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה אִתְּכֶם:
- הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֵיתִיךָ בְּכָל-מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה:
- כִּי אִם-בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבָטֶיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֲלֵיתִיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה:
- רַק בְּכָל-אַוֶּת נַפְשְׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר כִּבְרֶפֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטְהוֹר יֹאכְלֻוּ כִּצְבִי וְכֹאִיל:
- רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֻוּ כַּמַּיִם:
- לֹא-תֹכֵל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מֵעֵשֶׂר דִּגְגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבִכְלֹת בָּקָרְךָ וְצֹאנְךָ וְכָל-נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְּר וְנִדְבֹתֶיךָ וְתִרְוַמֹת יָדְךָ:

מן המוצח:

- (13) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדבר (ספרי ע): בכל מקום אשר תראה. אשר יעלה בלבך, אצל אתה מקריב ע"פ נביא, כגון אליהו בהר הכרמל:
- (14) באחד שבטיך. בחלקו של בנימין, ולמעלה (פסוק ה) הוא אומר מכל שבטיכם, הא כיצד, כשקנה דוד את הגורן מִלְרֹנֶה היבוס, גזה הזהב מכל השבטים, ומכל מקום הגורן בחלקו של בנימין היה:
- (15) רק בכל אות נפשך. צמה הכתוב מדבר, אם צבצר תאווה, להמירה להם בלא הקרבת אימורים, הרי אמור צמקום אחר, פי יקריב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גִּזְלֶיךָ וְאֶת מִכְרֶם אֶרְצְךָ וְאֶת דָּשָׁר וְגו' (פסוק כ), צמה זה מדבר, בקדשים שנפל צהם מוס, שיפדו ויאכלו בכל מקום (ספרי עא), יכול יפדו על מוס עובר, תלמוד לומר רק: תזבח ואכלת. אין לך צהם היתר גזיה וקלצ, אלא אכילה על ידי זביחה (בכורות טו:). השמא והטהור. לפי שצאו מכם קדשים שנאמר צהם וְהַצֵּשׁר אֲשֶׁר יֵגַע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל (ויקרא ז, יט), הוֹרֵךְ להמיר צו שטמא וטהור אוכלין בקדשה אחת (יצמות עג): כצבי וכאיל. שאין קרבן צה מהם: כצבי וכאיל. לפוטמן מן הזרוע והלחיים והקצה:
- (16) רק הדם לא תאכלו. אע"פ שאמרתי שאין לך צו זריקת דם צמזח, לא תאכלנו: תשפכנו כמים. לומר לך שאין נריך כסוי (חולין פד). דבר אחר, הרי הוא כמים להכשיר את הזרעים (ספרי עא):

18	<p>but thou shalt eat them before the LORD thy God in the place which the LORD thy God shall choose, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite that is within thy gates; and thou shalt rejoice before the LORD thy God in all that thou puttest thy hand unto.</p>	<p>כִּי אִם-לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְחִלּוֹי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְשִׁמְחָתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:</p>	18
19	<p>Take heed to thyself that thou forsake not the Levite as long as thou livest upon thy land.</p>	<p>הַשְׁמַר לְךָ פֶּן-תַּעֲזֹב אֶת-חִלּוֹי כָּל-יְמֶיךָ עַל-אֲדֹמְתְךָ: (ס)</p>	19
20	<p>When the LORD thy God shall enlarge thy border, as He hath promised thee, and thou shalt say: 'I will eat flesh', because thy soul desireth to eat flesh; thou mayest eat flesh, after all the desire of thy soul.</p>	<p>כִּי-יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לְךָ וַאֲמַרְתָּ אֹכֶלָה בָּשָׂר כִּי-תִאֱוָה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל-אוֹת נַפְשְׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר:</p>	יא
21	<p>If the place which the LORD thy God shall choose to put His name there be too far from thee, then thou shalt kill of thy herd and of thy flock, which the LORD hath given thee, as I have commanded thee, and thou shalt eat within thy gates, after all the desire of thy soul.</p>	<p>כִּי-יִרְחַק מִמֶּנּוּ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וּזְבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ בְּכָל אוֹת נַפְשְׁךָ:</p>	21
22	<p>Howbeit as the gazelle and as the hart is eaten, so thou shalt eat thereof; the unclean and the clean may eat thereof alike.</p>	<p>אֵךְ כַּאֲשֶׁר יֹאכַל אֶת-הַצִּבִּי וְאֶת-הָאֵילָן כֵּן תֹאכְלֶנּוּ הַטְּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלֶנּוּ:</p>	22

(17) לא תוכל. צא הכחז ליתן לא תעשה על הדבר: לא תוכל. רבי יהושע בן קרחה אומר, יכול אתה, אצל אינך רשאי. כיוצא בו, וְאֵת הַיְּצוּסִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לֹא יָכֻלוּ צַנִי יְהוּדָה הַלְוִיִּשִׁים (יהושע טו, סג), יכולים היו, אלא שאינן רשאים, לפי שכרת להם אברהם צריח כשלקח מהם מערת המכפלה, ולא יצוסיס היו אלא חתיים היו, אלא על שם העיר ששמה יצוס, כך מפורש צפרקי דר' אליעזר (פרק לו), והוא שנאמר פי אס הסיקף העוריס והפססס (שמואל-ב ה, ו), כלמים שכחבו עליהם את השזועה: ובכרת בקרך. אזוהרה לכהניס: ותרומת ידך. אלו הצכוריס:

(18) לפני ה'. לפניס מן החומה: והלוי אשר בשעריך. אס אין לך לתת לו מחלקו, כגון מעשר ראשון, תן לו מעשר עני, אין לך מעשר עני, הזמינהו על שלמך:

(19) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדבר: על אדמתך. אצל צגולה אינך מוזהר עליו יותר מעניי ישראל:

(20) כי ירחיב וגו'. למדה תורה דרך ארץ, שלא יתאזהר אדם לאכול זשר, אלא מתוך רחצת ידיס ועושר (חולין פד): בכל אות נפשך וגו'. אצל צמדצר נאסר להס צשר חולין, אלא אס כן מקדישה ומקריצה שלמיס:

(21) כי ירחק ממך המקום. ולא תוכל לצא ולעשות שלמיס בכל יוס, כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכס: וזבחת וגו' כאשר צויתך. למדנו שיש צווי צזיחה היאך ישחוט, והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה מסיני (חולין כח):

(22) אך כאשר יאכל את הצבי וגו'. אינך מוזהר לאכלן צטירה, אי מה צבי ואיל חלצן מותר אף חולין חלצן מותר, תלמוד

23	Only be stedfast in not eating the blood; for the blood is the life; and thou shalt not eat the life with the flesh.	23	רַק חֹזֶק לִבְלֹתִי אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא-תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם-הַבָּשָׂר:
24	Thou shalt not eat it; thou shalt pour it out upon the earth as water.	24	לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם:
25	Thou shalt not eat it; that it may go well with thee, and with thy children after thee, when thou shalt do that which is right in the eyes of the LORD.	25	לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי-תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה:
26	Only thy holy things which thou hast, and thy vows, thou shalt take, and go unto the place which the LORD shall choose;	26	רַק קֹדְשֶׁיךָ אֲשֶׁר-יִהְיוּ לָךְ וְנִדְרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתְ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה:
27	and thou shalt offer thy burnt-offerings, the flesh and the blood, upon the altar of the LORD thy God; and the blood of thy sacrifices shall be poured out against the altar of the LORD thy God, and thou shalt eat the flesh.	27	וְעָשִׂיתָ עַל-תִּיבֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם זִבְחֶיךָ יִשְׁפָּךְ עַל-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹּאכַל:
28	Observe and hear all these words which I command thee, that it may go well with thee, and with thy children after thee for ever, when thou doest that which is good and right in the eyes of the LORD thy God.	28	שָׁמַר וְשָׁמַעְתָּ אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד-עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)

לומר אך:

(23) רק חזק לבלתי אכל הדם. ממה שנאמר חזק, אתה למד שהיו שטופים בדם לאכלו, לפיכך הוצרך לומר חזק, דברי רבי יהודה, רבי שמעון בן עזאי אומר, לא צא הכתוב, אלא להזהירך וללמדך, עד כמה אתה צריך להתחזק במצוות, אם הדם שהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאווה לו, הוצרך לחזקך בזה הרעיון, ק"ו לשאר מצוות (ספרי עו): ולא תאכל הנפש עם הבשר. אזהרה לאצר מן החי (חולין קצ):

(24) לא תאכלנו. אזהרה לדם התמנות:

(25) לא תאכלנו. אזהרה לדם האיברים: למען ייטב לך וגו'. צא ולמד מתן שכרן של מצוות, אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו זוכה לו ולבניו אחריו, ק"ו לגזל ועריות שנפשו של אדם מתאווה להם (מכות כג):

(26) רק קדשך. אע"פ שאתה מותר לשחוט חולין, לא התרתי לך לשחוט את הקדשים ולאכלן בשעריך בלא הקרבה, אלא הביאם לציית הצחירה:

(27) ועשית עלתיך. אם עולות הם, תן הבשר והדם על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך ישפך על המזבח תחלה, ואח"כ והבשר תאכל. ועוד דרשו (ספרי עז) רק קדשך, שצא ללמד על הקדשים שצחוה לארץ, וללמד על התמורות ועל ולדות קדשים שיקריבו (בכורות יד):

(28) שמור. זו משנה, שאתה צריך לשמרה בצטנך שלא תשכח, כענין שנאמר, פי נעים פי תשמרם צבטנך (משלי כב, יח), ואם שנית, אפשר ששמעו ותקיים, הא כל שאינו בכלל משנה, אינו בכלל מעשה (ספרי עט): את כל הדברים. שמהא חציבה

29	When the LORD thy God shall cut off the nations from before thee, whither thou goest in to dispossess them, and thou dispossesest them, and dwellest in their land;	כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בֹא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וַיִּרְשֶׁתָּ אֹתָם וַיִּשְׁבֹּתָ בְּאַרְצָם:	שלישי
30	take heed to thyself that thou be not ensnared to follow them, after that they are destroyed from before thee; and that thou inquire not after their gods, saying: 'How used these nations to serve their gods? even so will I do likewise.'	הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן־תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְּׂמָדָם מִפְּנֵיךָ וּפֶן־תִּדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָּה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה־כֵּן גַּם־אֲנִי:	30
31	Thou shalt not do so unto the LORD thy God; for every abomination to the LORD, which He hateth, have they done unto their gods; for even their sons and their daughters do they burn in the fire to their gods.	לֹא תַעֲבִיד כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֹת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂנֵא עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בָּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בְּאֵשׁ לֵאלֹהֵיהֶם:	31
XIII	All this word which I command you, that shall ye observe to do; thou shalt not add thereto, nor diminish from it.	אֶת כָּל־הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתָכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסָּף עָלָיו וְלֹא תִגָּרַע מִמֶּנּוּ: (פ)	XIII
2	If there arise in the midst of thee a prophet, or a dreamer of dreams—and he give thee a sign or a wonder,	כִּי־יָקֻם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חֹלֶם חֹלֹם וְנָתַן אֵלָיֶךָ אוֹת אוֹ מוֹפֶת:	יא*

עליך מזה קלה כמורה חמורה (ספרי שם): הטוב. עיני השמים: והישר. צעיני אדם: (30) פן תנקש. אונקלוס תרגם לשון מוקש, ואני אומר שלא חש לדקדק בלשון, שלא מצינו נו"ן בלשון יוקש, ואפילו ליסוד הנופל ממנו, אבל בלשון טירוף וקשקוש מצינו נו"ן, ואך בַּפֶּסֶס דָּא לְדָא נִקְשָׁן (דניאל ה, ו), ואף זה אני אומר, פן תנקש אחריהם, פן תטרף אחריהם, להיות כרוך אחר מעשיהם, וכן נִקְשָׁא נִשְׁפָּה לְכָל אִשָּׁר לוֹ (תהלים קט, יא), מקלל את הרשע להיות עליו נושאים רבים, ויהיו מחזירין ומתנקשין אחר ממונו: אחרי השמדם מפניך. אחר שמראה שאמידם מפניך, יש לך לתת לב מפני מה נשמדו אלו, מפני מעשים מקולקלים שצדיהם, אף אמה לא תעשה כן, שלא יבואו אחרים וישמידוך: איכה יעבדו. לפי שלא ענש על עבודת אלילים, אלא על זבח וקטור ונסוך והשתחואה, כמו שכתוב בַּלְּטִי לֵה' לְצִדוֹ (שמות כב, יט), דברים הנעשים לגבוה, בלא ולמדך כאן, שאם דרכה של עבודת אלילים לעצדה דבר אחר, כגון פוער לפעור וזורק אצן למרקולים, זו היא עבודתה וחייה, אבל זבח וקטור ונסוך והשתחואה, אפילו שלא כדרכה חייב: (31) כי גם את בנייהם. גם, לרצות את אבותיהם ואמותיהם. א"ר עקיבא, אני ראיתי נכרי שכפתו לאציו לפני כלבו, ואכלו:

- (1) את כל הדבר. קלה כחמורה: תשמרו לעשות. ליתן לא תעשה על עשה האמורים צפרשה, שכל השמר לשון לא תעשה הוא (מכות יג:), אלא שאין לוקין על השמר של עשה: לא תספך עליו. חמשה טופפות בתפלין, חמשה מינין בלולב, ארבע ברכות בברכת כהנים (ספרי פב):
- (2) ונתן אליך אות. בשמים, כענין שנאמר בגדעון וְעָשִׂיתָ לִי אוֹת (שופטים ו, יז), ואומר יְהִי קָדְךָ אֵל הַגִּזָּה וגו' (שם)

3 and the sign or the wonder come to pass, whereof he spoke unto thee—saying: 'Let us go after other gods, which thou hast not known, and let us serve them';

4 thou shalt not hearken unto the words of that prophet, or unto that dreamer of dreams; for the LORD your God putteth you to proof, to know whether ye do love the LORD your God with all your heart and with all your soul.

5 After the LORD your God shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave.

6 And that prophet, or that dreamer of dreams, shall be put to death; because he hath spoken perversion against the LORD your God, who brought you out of the land of Egypt, and redeemed thee out of the house of bondage, to draw thee aside out of the way which the LORD thy God commanded thee to walk in. So shalt thou put away the evil from the midst of thee.

7 If thy brother, the son of thy mother, or thy son, or thy daughter, or the wife of thy bosom, or thy friend, that is as thine own soul, entice thee secretly, saying: 'Let us go and serve other gods,' which thou hast not known, thou, nor thy fathers;

וּבָא הָאוֹת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר-
דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר גִּלְכָּה אַחֲרֵי
אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-
יָדַעְתֶּם וְנִעְבְּדֶם:

לֹא תִשְׁמָע אֶל-דִּבְרֵי הַנָּבִיא
הַהוּא אוֹ אֶל-חֹלֶם הַחֲלוֹם
הַהוּא כִּי מִנְסָה יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם
אֲתֶכֶם לַדַּעַת הַיֹּשָׁבִים אֲתֵיכֶם
אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל-
לְבַבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם:

אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ
וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת-מִצְוֹתָיו
תִּשְׁמְרוּ וּבְקוֹל תִּשְׁמָעוּ וְאֹתוֹ
תַעֲבֹדוּ וְכוּ תִדְבָּקוּ:

וְהַנָּבִיא הַהוּא אוֹ חֹלֶם הַחֲלוֹם
הַהוּא יוּמָת כִּי דִבֶּר-סָרָה עָלֶי-
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם וְהַפֹּדֶד מִבֵּית
עֲבָדִים לְהַדְיָחָה מִן-הַדֶּרֶךְ
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לָלֶכֶת
בָּהּ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבְּךָ: (ס)

כִּי יִסְתִּיךְ אֲחִיךָ בֶן-אִמֶּךָ אוֹ-
בִנְךָ אוֹ-בִתְּךָ אוֹ אִשְׁתְּ חֵיקְךָ
אוֹ רֵעֶךָ אֲשֶׁר כִּנְפִשְׁךָ בְּסֵתֶר
לֵאמֹר גִּלְכָּה וְנִעְבְּדָה אֱלֹהִים
אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אֹתָהּ
וְאַבְתִּיךָ:

(לט): או מופת. צאריך, דכתיב אס על יהיה על הגזה לצדה ועל כל הקרץ חרץ) אע"פ כן לא תשמע לו. ואם תאמר מפני מה
נותן לו הקצ"ה ממשלה לעשות אות, כי מנסה ה' אלהיכם אחכם:
(5) ואת מצותיו תשמור. תורת משה: ובקולו תשמעו. צקול הנציאים (ספרי פה): ואותו תעבדו. צמקדשו:
ובו תדבקו. הדצק דדרכיו, גמול חסדים, קצור מתים, צקר חולים, כמו ששעה הקצ"ה (סוטה יד):
(6) סרה. דצר המוסר מן העולם, שלא היה ולא נצרא ולא נזימיו לזכר כן, דיטעודר"א צלע"ו: והפדך מבית עבדים.
אפילו אין לו עליך אלא שפדאך, דיו (ספרי פו):

8	of the gods of the peoples that are round about you, nigh unto thee, or far off from thee, from the one end of the earth even unto the other end of the earth;	מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבְתֶיכֶם הַקְרִיבִים אֵלֶיךָ אוֹ הַרְחֵקִים מִמֶּךָ מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ:	מִטְעוֹת עַמֻּמִּי דְבַסְחָרְנִיכֹן דְּקָרִיבִין לָךְ אוֹ דְּרַחֲקִין מִנְּךָ מִסִּיפֵי אֶרֶץ אֲרָעָא וְעַד סִיפֵי אֶרֶץ:
9	thou shalt not consent unto him, nor hearken unto him; neither shall thine eye pity him, neither shalt thou spare, neither shalt thou conceal him;	לֹא־תֹאבֶדָה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא־תַחֲסֹס עֵינֶיךָ עָלָיו וְלֹא־תַחְמֹל וְלֹא־תִכְסֶה עָלָיו:	לֹא תִיבִי לֵיהּ וְלֹא תִקְבִּיל מִנִּיהּ וְלֹא תַחֲסֹס עֵינֶךָ עָלֹהִי וְלֹא תִרְחִים וְלֹא תִכְסִי עָלֹהִי:
10	but thou shalt surely kill him; thy hand shall be first upon him to put him to death, and afterwards the hand of all the people.	כִּי הָרֹג תִּהְרַגְנוּ יָדְךָ תִּהְיֶה בּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל־הָעָם בְּאַחֲרָנָה:	אֲרִי מִקְטֹל תִּקְטְלֶנִּיהּ יָדְךָ תִּהְיֶה בִּיהּ בְּקֶדְמִיתָא לְמִקְטָלֶיהּ וְיָדָא דְכָל עַמָּא בְּבִתְרִיתָא:
11	And thou shalt stone him with stones, that he die; because he hath sought to draw thee away from the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	וּסְקַלְתֹּהוּ בְּאֲבָנִים וּמָת כִּי בִקֵּשׁ לְהַדְיֹחַךְ מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	וְתִרְגְּמֶנִּיהּ בְּאֲבָנִיָּא וְיָמוּת אֲרִי בְּעָא לְאַטְעִייתָךְ מִדְּחַלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ דְאַפְקָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדֹתָא:
12	And all Israel shall hear, and fear, and shall do no more any such wickedness as this is in the midst of thee.	וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִירָאוּ וְלֹא־יִסְפּוּ לַעֲשׂוֹת כַּדְּבַר הַזֶּה הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: (ס)	וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִדְחִלוּ וְלֹא יִסְפּוּ לַמַּעֲבֹד כַּפְתִּגְמָא בִישָׁא הָדִין בִּינֶיךָ:
13	If thou shalt hear tell concerning one of thy cities, which the LORD thy God giveth thee to dwell there, saying:	כִּי־תִשְׁמָע בְּאַחַת עָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְתְּךָ שֶׁם לְאֻמָּר:	אֲרִי תִשְׁמַע בְּחֶדָא מִן קִרְוֶךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ לְמִתְבּ תַּמָּן לְמִימַר:

(7) כי יסיתך. אין הסתה אלא גרוי, שנאמר וְהָיָה כִּי יִסֶּיךָ (שמואל"א כו, יט), אמר"ל צלע"ל שמיאז לעשות כן: אחיך. מאב: או בן אמן. מאס: חיקך. השוכנת בחיקך ומחקהך, אפקייט"ל צלע"ל וכן ומסיק ה'רמב"ם (יחזקאל מג, יד), מיסוד התקוע צאריך: אשר כנפשיך. זה אצריך, פירש לך הכתוב את החציצין לך, ק"ו לאחרים: בסתר. דבר הכתוב צהויה, שאין דברי מסית אלא בסתר, וכן הוא אומר, צָנַף צָעֲרָב יוֹם צָאִישׁוֹן לַיְלָה וְאִפְלָה (משלי ז, ט): אשר לא ידעת אתה ואבתך. דבר זה גנאי גדול הוא לך, שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזה אומר לך עוז מה שמסרו לך אבותיך:

(8) הקרבים אליך או הרחקים. למה פרט קרובים ורחוקים, אלא כך אמר הכתוב, מטיבין של קרובים אתה למד טיבן של רחוקים, כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים: מקצה הארץ. זו חמה ולזנה וזאב השמים, שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו:

(9) לא תאבה לו. לא תאהבנו לו, לא תאהבנו, לפי שנאמר וְאֶהְיֶה לָרֶעֱךָ קְמוֹךְ (ויקרא יט, יח), את זה לא תאהב: ולא תשמע אליו. צהחננו על נפשו למחול לו, לפי שנאמר עֹז עֹז עֲצָז עֲמוֹ (שמות כג, ה), לזה לא תעוז: ולא תחוס עינך עליו. לפי שנאמר לא תַעֲמֹד עַל דַּם רֶעֱךָ (ויקרא יט, טז), על זה לא תחוס: ולא תחמול. לא תהפך צדקתו: ולא תכסה עליו. אם אתה יודע לו חובה, אינך רשאי לשמוק:

(10) כי הרג תהרגנו. (אם יאב מצד זכאי החזירה לחובה) יאב מצד חייב, אל תחזירהו לזכות (ספרי פט): ידך תהיה בו בראשונה. מנהי ציד הניסת להמיתו, לא מת צידו, ימות ציד אחרים, שנאמר ויד כל העם וגו':

14	<p>'Certain base fellows are gone out from the midst of thee, and have drawn away the inhabitants of their city, saying: Let us go and serve other gods, which ye have not known';</p>	<p>נִפְקוּ גִוְבָרִין בְּנֵי רָשָׁע מִבֵּינְךָ וְאַטְעִיאוּ יָת יְתָבִי קִרְתְּהוֹן לְמִימַר נִהְיָ וְנַפְלָח לְטַעוֹת עִמָּמָא דְלֹא יִדְעָתוֹן:</p>	<p>יֵצְאוּ אָנָשִׁים בְּנֵי-בְלִיעַל מִקִּרְבְּךָ וַיִּגְדִּיחוּ אֶת-יִשְׁבֵּי עִירָם לֵאמֹר גִּלְכָּה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא- יִדְעָתֶם:</p>
15	<p>then shalt thou inquire, and make search, and ask diligently; and, behold, if it be truth, and the thing certain, that such abomination is wrought in the midst of thee;</p>	<p>וְתִתְבַּע וְתִבְדֹּק וְתִשְׁאַל יְאוֹת וְהָא קוֹשְׁטָא פִּינּוֹן פִּתְגָמָא אֲתַעֲבִידַת תּוֹעִיבָתָא הָדָא בֵּינְךָ:</p>	<p>וְדַרְשֶׁת וְחִקְרֶת וּשְׁאַלְתָּ הַיֵּטֵב וְהִנֵּה אָמֵת נִכּוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ:</p>
16	<p>thou shalt surely smite the inhabitants of that city with the edge of the sword, destroying it utterly, and all that is therein and the cattle thereof, with the edge of the sword.</p>	<p>מִמָּחָא תִמְחִי יָת יְתָבִי קִרְתָּא הֵחִיא לְפִתְגָם דְּחָרֵב גְּמַר יְתָה וְיָת כָּל דְּבָהּ וְיָת בְּעִירָהּ לְפִתְגָם דְּחָרֵב:</p>	<p>הִכָּה תִּכָּה אֶת-יִשְׁבֵּי הָעִיר הַהִוא לְפִי-חָרֵב הַחֶרֶם אֹתָהּ וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּהּ וְאֶת- בְּהֶמְתָּהּ לְפִי-חָרֵב:</p>
17	<p>And thou shalt gather all the spoil of it into the midst of the broad place thereof, and shall burn with fire the city, and all the spoil thereof every whit, unto the LORD thy God; and it shall be a heap for ever; it shall not be built again.</p>	<p>וְיָת כָּל עֲדָאָה תִּכְנוֹשׁ לְגֹ פִתְגָא וְתִסְקִיד בְּנוֹרָא יָת קִרְתָּא וְיָת כָּל עֲדָאָה גְּמִיר קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְתִהִי תֵל חָרוֹב לְעֹלָם לֹא תִבְנֶי עוֹד:</p>	<p>וְאֶת-כָּל-שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל- תּוֹךְ רַחֲבָהּ וְשִׂרְפֶתָּ בְּאֵשׁ אֶת- הָעִיר וְאֶת-כָּל-שְׁלָלָהּ כָּלִיל לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיְתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:</p>
18	<p>And there shall cleave nought of the devoted thing to thy hand, that the LORD may turn from the fierceness of His anger, and show thee mercy, and have compassion upon thee, and multiply thee, as He hath sworn unto thy fathers;</p>	<p>וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מִדְּעָם מִן חֶרֶם אֲבִידִל דִּיתוּב יְיָ מִתְקוֹף רַחֲמִיָּהּ וְיִתֵּן לְךָ רַחֲמִין וַיִּרְחִים עָלֶיךָ וַיַּסְגִּינְךָ כְּמָא דְּקִיָּים לְאַבְהָתְךָ:</p>	<p>וְלֹא-יִדְבַק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן- הַחֶרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מִחֲרוֹן אָפוֹ וְנָתַן-לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמָנָה וְהִרְבֶּךָ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתִּיךָ:</p>
19	<p>when thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the LORD thy God.</p>	<p>אֲרִי תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמַטֵּר יָת כָּל פְּקוּדֵיהִי דְּאֵנָּא מִפְּשִׁיד לְךָ יוֹמָא דִּין לְמַעַבְד דְּכִשְׁר קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הִנֵּי- בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)</p>

- (13) לשבת שם. פרט לירושלים שלא נחנה לדירה (ספרי צג): כי תשמע וגו' לאמר. אומרים כן יצאו וגו':
(14) בני בליעל. צליעול, שפרקו עולו של מקום (ספרי נג): אנשים. ולא נשים יישיבי עירם. ולא יושבי עיר אחרת, מכאן אמרו, אין נעשית עיר הנדחת עד שידחוה אנשים, ועד שיהיו מדיחיה מתוכה (סנהדרין קיא):
(15) ודרשת וחקרת ושאלת היטב. מכאן למדו (שם מ). שצטחקירות, מריצוי המקרא, כאן יש ג', דרישה וחקירה והיטב, ושאלת אינו מן המניין וממנו למדו צדיקות, וצמקום אחר הוא אומר ודקשו השפטים היטב (דברים יט, יח), ועוד צמקום אחר הוא אומר ודקשו היטב (שם יז, ד), ולמדו היטב היטב לגזירה שזה, ליתן האמור של זה צזה:
(16) הכה תכה. אם אינך יכול להמיתם צמיתה הכמזנה צזה, המיתם צאחרת (צבא מציעא לא):
(17) לה' אלהיך. לשמו וצבילו:
(18) למען ישוב ה' מחרון אפו. שכל זמן שעבדות אלילים צעולס, חרון אף צעולס:

XIV	Ye are the children of the LORD your God: ye shall not cut yourselves, nor make any baldness between your eyes for the dead.	בָּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ וְלֹא תִשְׂמְנו קַרְתָּה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת:	רביעי יב
2	For thou art a holy people unto the LORD thy God, and the LORD hath chosen thee to be His own treasure out of all peoples that are upon the face of the earth.	כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בָּחַר יְהוָה לְהִיְתוֹת לּוֹ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה: (ס)	2
3	Thou shalt not eat any abominable thing.	לֹא תֹאכַל כָּל-תוֹעֵבָה:	3
4	These are the beasts which ye may eat: the ox, the sheep, and the goat, the hart, and the gazelle, and the roebuck, and the wild goat, and the pygarg, and the antelope, and the mountain-sheep.	זֵאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹאכְלוּ שׁוֹר שֶׁה כְּשָׂבִים וְשֶׁה עֲזִים: אֵיל וְצִבִּי וְיַחְמוּר וְאֶקוֹ וְדִישָׁן וְתֹאז וְזֶמֶר: אֵילָא וְשִׁבְיָא וְיַחְמוּרָא וְיַעֲלָא וְרִימָא וְתוֹרְבֵלָא וְדִיצָא: וְכָל-בְּהֵמָה מִפְּרִסְתָּ פִרְסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעָ שְׁתֵּי פִרְסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בְּבֵהֶמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ: בָּרֶם יֵת דִּין לֹא תִיכְלוּ מִמֶּסְקִי פִשְׂרָא וּמִסְדִּיקִי פִרְסָתָא מִטְּלָפִי טְלָפִיא יֵת גִּמְלָא וְיֵת אֲרֻבָּא וְיֵת טְבִזָּא אֲרִי מִסְקִי פִשְׂרָא אֲנוּן וּפִרְסָתָהוֹן לֹא סְדִיקָא מִסְאָבִין אֲנוּן לָבוֹן:	4
6	And every beast that parteth the hoof, and hath the hoof wholly cloven in two, and cheweth the cud, among the beasts, that ye may eat.	וְכָל-בְּהֵמָה מִפְּרִסְתָּ פִרְסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעָ שְׁתֵּי פִרְסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בְּבֵהֶמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ:	6
7	Nevertheless these ye shall not eat of them that only chew the cud, or of them that only have the hoof cloven: the camel, and the hare, and the rock-badger, because they chew the cud but part not the hoof, they are unclean unto you;	אֲךָ אֵת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמִּפְרִסֵּי הַפִּרְסָה הַשְּׂסוּעָה אֵת-הַגִּמְלָא וְאֵת- הָאֲרֻבָּת וְאֵת-הַטְּבִי וְאֵת-הַטְּבִי גֵּרָה תִּמְדָּה וּפִרְסָה לֹא הִפְרִיסוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם:	7

- (1) לא תתגדדו. לא תתנו גדידה ושרט צצשרכס על מת, כדרך שהאמוריים עושין, לפי שאתם בניו של מקום, ואתם ראויין להיות נאים, ולא גדודים ומקורחים: בין עיניכם. אלל הפדחת, וצמקוס אחר הוא אומר, לא יקרחו קרקה צלאשם (ויקרא כא, ה), לעשות כל הראש כצין העינים:
- (2) כי עם קדוש אתה. קדושת עמך מאבותיך, ועוד וכן צמר ה':
- (3) כל תועבה. כל שמתעבתי לך, כגון קרס און צכור כדי לשוטטו צמדינה, הרי דצר שמתעבתי לך כל מוס לא יהיה צו, וצא ולמד כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המוס, צשל צצר צחלצ הרי דצר שמתעבתי לך, הזהיר כאן על אכילתו (חולין קיד:):
- (4) זאת הבהמה וגר איל וצבי ויחמור. למדנו שהחיה צכלל צהמה (שם עא), ולמדנו שהבהמה וחיה טמאה מרובה מן הטוהרה, צצכל מקוס פורט את המועט (שם סג:):
- (5) ואקו. ממורגס יעלא, יעלי קלע (איז לט, א), הוא אשטנצו"ק: ותאו. תורצל"א, תור היער, צאל"א יער צלשון ארמי:
- (6) מפרסת. סדוקה כמרגומו: פרסה. פלאנצ"ה: ושסעת. חלוקה צשתי צפרנים, שיש סדוקה ואינה חלוקה צצפרנים, והיא טמאה: בבהמה. משמע מה שגמלא צבהמה אכול, מכאן אמרו (חולין סט). שהשליל ניתר צשטיטת אמו:
- (7) השסועה. צריה היא שיש לה שני צצין ושני שדראות (נדה כד), אמרו צבותינו, למה נשנו צבהמות מפני השסועה,

8	and the swine, because he parteth the hoof but cheweth not the cud, he is unclean unto you; of their flesh ye shall not eat, and their carcasses ye shall not touch.	וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מַפְלִיס פְּרָסָה הוּא וְלֹא גִלָּה טֶמֶא הוּא לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ: (ס)	וְיֵת חֲזִירָא אֲרִי סְדִיק פְּרָסָתָא הוּא וְלֹא פֶשֶׁר מִסָּאב הוּא לְכוֹן מִבְּשָׂרָהוֹן לֹא תִיכְלוּן וּבְנִבְלַתְהוֹן לֹא תִקְרְבוּן:
9	These ye may eat of all that are in the waters: whatsoever hath fins and scales may ye eat;	אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם כָּל אֲשֶׁר־לּוֹ סַנְפִיר וְשִׁשְׁקָשֶׁת תֹאכְלוּ:	יֵת דִּין תִּיכְלוּן מִכָּל דְּבַמְיָא כָּל דְּלִיה צִיצִין וְסִלְפִין תִּיכְלוּן:
10	and whatsoever hath not fins and scales ye shall not eat; it is unclean unto you.	וְכָל אֲשֶׁר אֵין־לּוֹ סַנְפִיר וְשִׁשְׁקָשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טֶמֶא הוּא לָכֶם: (ס)	וְכָל דְּלִית לִיה צִיצִין וְסִלְפִין לֹא תִיכְלוּן מִסָּאב הוּא לְכוֹן:
11	Of all clean birds ye may eat.	כָּל־צִפּוֹר טְהוֹרָה תֹאכְלוּ: כָּל צִפּוֹר דְּכִי תִיכְלוּן:	
12	But these are they of which ye shall not eat: the great vulture, and the bearded vulture, and the osprey;	וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּשֶׁךְ וְהַפֶּרֶס וְהָעֲזָזִיָּה: וְדִין דְּלֹא תִיכְלוּן מִנְּהוֹן נִשְׂרָא וְעֵר וְעֲזִיָּא:	
13	and the glede, and the falcon, and the kite after its kinds;	וְהָרָאָה וְאֶת־הָאֵיָּה וְהַדִּיָּה וְהַמִּינִיָּה: וּבֵת כַּנְפָּא וְטַרְפִּיתָא וְדִיתָא לְזִנְיָה:	
14	and every raven after its kinds;	וְאֵת כָּל־עֶרֶב לְמִינוֹ: וְיֵת כָּל עוֹרְבָא לְזִנְיָה:	
15	and the ostrich, and the night-hawk, and the sea-mew, and the hawk after its kinds;	וְאֵת בֵּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחֲמָס וְאֶת־הַשְּׁחַף וְאֶת־הַנֶּץ לְמִינֵהוּ: וְיֵת בֵּת נַעֲמִיתָא וְצִיצָא וְצִפּוֹר שַׁחֲפָא וְנִצָּא לְזִנְיָה:	
16	the little owl, and the great owl, and the horned owl;	אֶת־הַכּוֹס וְהַתְּנַשְּׁמַת: וְאֶת־הַיִּנְשׁוּף וְקִדְיָא וְקַפּוּפָא וּבּוֹתָא:	
17	and the pelican, and the carrion-vulture, and the cormorant;	וְהַקָּאָת וְאֶת־הַרְחֻמָּה וְאֶת־הַשְּׁלֵיָד: וְקָתָא וִירְקָרִיקָא וְשְׁלֵינּוֹנָא:	

ובעופות מפני הראה (חולין סג:), שלא נאמרו צ"כ:

(8) ובנבלתם לא תגעו. רבותינו פירשו (תו"כ שמיני) צרגל, שאדם חייב לטער את עצמו צרגל, יכול יהיו מזהרים בכל השנה, תלמוד לומר לומר אל הפקדים וגו' (ויקרא כא, א), ומה טומאת המת חמורה כהנים מזהרים ואין ישראל מזהרים, טומאת נבלה קלה לא כל שכן (ר"ה טז:):

(11) כל צפור טהורה תאכלו. להחיר משולחת שצמורע (קידושין נז:):

(12) וזה אשר לא תאכלו מהם. לאסור את השחוט:

(13) והראה ואת האיה וגו'. היא ראה, היא איה, היא דיה, ולמה נקרא שמה ראה, שרואה ביותר, ולמה הזהירך בכל שמותיה, שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, שלא יאה האוסרה קורא אותה ראה, והבא להחיר אומר, זו דיה שמה או איה שמה, וזו לא אסר הכתוב. ובעופות פרט לך הטמאים, ללמד שהעופות טהורים מרובים על הטמאים, לפיכך פרט את המועט (חולין סג:):

(16) התנשמת. קלצ"א שורי"ץ:

18	and the stork, and the heron after its kinds, and the hoopoe, and the bat.	וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְחֹרִיתָא וְאֵבֹו לְזִנָּה וְנֹגֵר וְהַדּוּכִיפַת וְהָעֲטָלָף: טוֹרָא וְעֲטָלִיפָא:	18
19	And all winged swarming things are unclean unto you; they shall not be eaten.	וְכָל־שָׂרָץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם וְכָל־רֶחֶשׂא דְעוֹפָא מְקַאב הוּא לָכֹן לֹא יֵאָכְלוּ:	19
20	Of all clean winged things ye may eat.	כָּל־עוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ: כָּל עוֹף דְּכִי תִיכְלוּ:	20
21	Ye shall not eat of any thing that dieth of itself; thou mayest give it unto the stranger that is within thy gates, that he may eat it; or thou mayest sell it unto a foreigner; for thou art a holy people unto the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.	לֹא תֹאכְלוּ כָל־נֶבֱלָה לָגֵר אֲשֶׁר־בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאָכְלָה אוֹ מִכֹּר לְנֹכְרִי כִּי עִם קְדוּשָׁא אַתָּה לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי בְחֶלֶב אִמּוֹ: (פ)	21
22	Thou shalt surely tithe all the increase of thy seed, that which is brought forth in the field year by year.	עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל־תְּבוּאָת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: עֲשֹׂרָא תַעֲשֹׂר ית כָּל עֲלִילַת זֶרְעֶךָ דִּי־פִיק חֲקֵלָא שָׁנָא שָׁנָא:	תמישי 22
23	And thou shalt eat before the LORD thy God, in the place which He shall choose to cause His name to dwell there, the tithe of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the firstlings of thy herd and of thy flock; that thou mayest learn to fear the LORD thy God always.	וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם מַעֲשֶׂר דִּגְנֶךָ תִּירְשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וּבִכְרֹת בְּקִרְךָ וּצְאֻנְךָ לִמְעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־הַיָּמִים: וְתִיכּוֹל קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּי־תִרְעִי לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינִיתִיה תִּמְן מַעֲשֶׂר עֲבוּרְךָ חֲמֻרְךָ וּמִשְׁחָךָ וּבִכּוּרֵי תוֹרְךָ וְעֹנְךָ בְּדִיל דְּתִילַף לְמִדְּחַל קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ כָּל יוֹמֵי־א:	23

(17) שלך. השולה דגים מן הים (שם):

(18) דוכיפת. הוא חרנגול הצר, וצלע"ז הרופ"א, וכרצלמו כפולה:

(19) שרץ העוף. הם הנמוכים הרוחשים על הארץ, כגון זבובים וצרעים וחגבים טמאים, הם קרויים שרץ:

(20) כל עוף טהור תאכלו. ולא את הטמא, כל ליתן עשה על לא תעשה, וכן צהמה אותה תאכלו ולא צהמה טמאה, לאו הצא מכלל עשה עשה, לעצור עליהם צעשה ולא תעשה:

(21) לגר אשר בשעריך. גר תושב שקבל עליו שלא לעבוד עבודת אלילים ואוכל נבלות: כי עם קדוש אתה לך. קדש את עצמך במותר לך (ספרי קד), דברים המותרים ואחרים נוהגים בהם איסור, אל תתירם צפניהם: לא תבשל גדי. שלש פעמים, פרט לחיה ולעופות ולצהמה טמאה (חולין קיג):

(22) לא תבשל גדי וגו' עשר תעשר. מה ענין זה אלל זה, אמר להם הקב"ה לישראל, אל תגרמו לי לצלל גדיים של תצואה עד שהן צמעי אמותיהן, שאם אין אתם מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להצטלל אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן, שנאמר וישדפה לפני קמה (מלכים"ב יט, כו), וכן לענין צבורים: שנה שנה. מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן (ספרי קה):

(23) ואכלת וגו'. זה מעשר שני, שכבר למדנו ליתן מעשר ראשון ללוים, שנאמר כי תקחו מֵאֵת צְנִי יִשְׂרָאֵל וגו' (במדבר יח, כו), ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שנאמר וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם (שם לא), על כרחך זה מעשר אחר הוא:

24	<p>And if the way be too long for thee, so that thou art not able to carry it, because the place is too far from thee, which the LORD thy God shall choose to set His name there, when the LORD thy God shall bless thee;</p>	<p>וְכִי־יִרְבֶּה מִמֶּנּוּ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל לְשָׂאתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמֶּנּוּ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	24
25	<p>then shalt thou turn it into money, and bind up the money in thy hand, and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose.</p>	<p>וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בִּידְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:</p>	25
26	<p>And thou shalt bestow the money for whatsoever thy soul desireth, for oxen, or for sheep, or for wine, or for strong drink, or for whatsoever thy soul asketh of thee; and thou shalt eat there before the LORD thy God, and thou shalt rejoice, thou and thy household.</p>	<p>וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף כֹּל־אֲשֶׁר־תִּאֲוֶה נַפְשְׁךָ בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַיִּין וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשְׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמַּחְתָּ אִתָּהּ וּבֵיתְךָ:</p>	26
27	<p>And the Levite that is within thy gates, thou shalt not forsake him; for he hath no portion nor inheritance with thee.</p>	<p>וְחִלּוֹי אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: (ס)</p>	27
28	<p>At the end of every three years, even in the same year, thou shalt bring forth all the tithe of thine increase, and shall lay it up within thy gates.</p>	<p>מִקְצָהוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת־כָּל־מַעֲשֶׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהִיא וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>	28
29	<p>And the Levite, because he hath no portion nor inheritance with thee, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates, shall come, and shall eat and be satisfied; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hand which thou doest.</p>	<p>וּבָא חִלּוֹי כִּי אֵין־לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֵלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשִׂבְעוּ לִמְעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (ס)</p>	29

(24) כי יברכך. שמה המצוה מרובה לשאת:

(26) בכל אשר תאוה נפשך. כלל: בבקר ובצאן וביין ובשכר. פרט: ובכל אשר תשאלך נפשך. חזר וכלל, מה הפרט מפורש ולד, ולדות הארץ, וראוי למאכל אדם וכו' (עירונין כז):

(27) וחלוי וגו' לא תעזבונו. מליתן לו מעשר ראשון: כי אין לו חלק ונחלה עמך. ילאו לקט שמה ופאה והפקר, שאף הוא יש לו חלק עמך זהו כמון, ואינן חייבין צמעשר:

(28) מקצה שלש שנים. צא ולמד, שאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה לשמטה, שיצערס מן הצית בשלישית:

(29) ובא חלוי. יטול מעשר ראשון: והגר והיתום. ויטלו מעשר שני שהוא של עני של שנה זו, ולא תאכלנו אמה צירושלים כדרך שנוקטת לאכול מעשר שני של שמי שנים: ואכלו ושבעו. תן להם כדי שבעו, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן וכו', ואמה מוליך לירושלים מעשר של שנה ראשונה ושנייה שהם היתם, ומתוך זה נקרא מן הצית (דברים כו, יג),

xv	At the end of every seven years thou shalt make a release.	מסוף שבע שנים תעביר שמיטתא:	מקץ שבע שנים תעשה שמיטה:	שמי
2	And this is the manner of the release: every creditor shall release that which he hath lent unto his neighbour; he shall not exact it of his neighbour and his brother; because the LORD's release hath been proclaimed.	וזו דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגש את רעהו ואת אחיו כיקרא שמיטה ליהנה:	ודין פתגם שמיטתא די שמיט כל גבר מרי רשו דירשי בחבריה לא יתבע מן חבריה ומן אחוהי ארי קרא שמיטתא קדם יי:	2
3	Of a foreigner thou mayest exact it; but whatsoever of thine is with thy brother thy hand shall release.	את הנכרי תגש ואשר יהיה לך את אחיך תשמיט ידך:	מן פר עממין תתבע ודיהי לך עם אחיך תשמיט ידך:	3
4	Howbeit there shall be no needy among you—for the LORD will surely bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it—	אפס כי לא יהיה בך אביון כי יברכך יהוה בארץ אשר יתנה אלהיך נתן לך נחלה לרשתה:	לחוד ארי לא יהי בך מסכניא ארי ברכא וברכנך יי בארעא דיי אלהיך יהיב לך אחסנא למירתה:	4
5	if only thou diligently hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all this commandment which I command thee this day.	רק אם שמוע תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר לעשות את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום:	לחוד אם קבלא תקביל למימרא דיי אלהיך למטר למעבד ית כל תפקידתא הדא דאנא מפקיד לך יומא דין:	5
6	For the LORD thy God will bless thee, as He promised thee; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow; and thou shalt rule over many nations, but they shall not rule over thee.	כי יהוה אלהיך ברכך באשר דבר לך והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבט ומשלת בגוים רבים ובה לא ימשלו:	ארי יי אלהיך ברכך כמא דמליל לך ותונוף לעממין סגיאין ואת לא תונוף ותשלוט בעממין סגיאין ובה לא ישלוטון:	6

כמו שמפורש כבי תכלה לעשר (שם יז):

- (1) מקץ שבע שנים. יכול שבע שנים לכל מלוה ומלוה, תלמוד לומר קרצה שנת השבע (לקמן פסוק ט), ואם אתה אומר ז' שנים לכל מלוה ומלוה, להלוות כל אחד ואחד, היאך היא קרצה, הא למדת ז' שנים למנין השמיטות:
- (2) שמוט כל בעל משה ידו. שמוט את ידו של כל בעל משה:
- (3) את הנכרי תגש. זו מצוה עשה (ספרי קיג):
- (4) אפס כי לא יהיה בך אביון. ולהלן הוא אומר כי לא יחדל אציון, אלא בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אציונים באחרים ולא בכס, וכשאינ אתם עושים רצונו של מקום אציונים בכס: אביון. דל מעני, ולשון אציון שהוא תאז לכל דבר:
- (5) רק אם שמוע תשמע. אז לא יהיה צך אציון: שמוע תשמע. שמע קמעא, משמיעין אותו הרצה:
- (6) כאשר דבר לך. והיכן דבר, צרוף חסד צעיר (לקמן כח, ג). והעבטת. כל לשון הלוואה כשנופל על המלוה נופל בלשון מפעיל, כגון והלווית, והעבטת, ואם היה אומר ונעבטת, היה נופל על הלוה, כמו ולוית: והעבטת גוים. יכול שתהא ליה מזה ומלוה לזה, תלמוד לומר ואם לא תעבט: ומשלת בגוים רבים. יכול גויים אחרים מושלים עליך, תלמוד לומר ובך לא ימשלו:

<p>7 If there be among you a needy man, one of thy brethren, within any of thy gates, in thy land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not harden thy heart, nor shut thy hand from thy needy brother;</p>	<p>אָרִי יְהִי בְךָ מִסְכִּינָא חַד מֵאַחַד בְּחֻדָּא מִקְרָנְךָ בְּאַרְצְךָ דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ לֹא תַחֲסִיר יָת לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ יָת יָדְךָ מֵאַחֲוֶךָ מִסְכִּינָא:</p>	<p>כִּי־יְהִיֶּה בְּךָ אֶבְיוֹן מֵאַחַד אַחֲיֶיךָ בְּאַחַד שְׁעֹרֶיךָ בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא תִאָּמֵץ אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדְךָ מֵאַחֲוֶיךָ הָאֶבְיוֹן:</p>
<p>8 but thou shalt surely open thy hand unto him, and shalt surely lend him sufficient for his need in that which he wanteth.</p>	<p>אָרִי מִפְּתַח תִּפְתָּח יָת יָדְךָ לֵיה וְאוּזָפֵא תוּזְפִינָה כְּמִסַּת חוֹסְרִינָה דְחֹסִיר לֵיה:</p>	<p>כִּי־פָתַח תִּפְתָּח אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהֵעֵבֵט תַּעֲבִיטְנֻהוּ דִּי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ:</p>
<p>9 Beware that there be not a base thought in thy heart, saying: 'The seventh year, the year of release, is at hand'; and thine eye be evil against thy needy brother, and thou give him nought; and he cry unto the LORD against thee, and it be sin in thee.</p>	<p>אִסְתָּמַר לָךְ דִּלְמָא יְהִי פְתָגָם עִם לְבָבְךָ בְּרָשָׁע לְמִימַר קְרִיבַת שְׁתָּא דְשְׁבִיעִיתָא שְׁתָּא דְשְׁמִטָּתָא וְתִבְאֵשׁ עֵינְךָ בְּאַחֲוֶךָ מִסְכִּינָא וְלֹא תַתִּין לֵיה וְיִקְרִי עָלְךָ קָדָם יְיָ וְיִהְיִי בְּךָ חוֹבָא:</p>	<p>הִשָּׁמֶר לָךְ פְּרִי־יְהוָה דְּבָר עִם־ לְבָבְךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קְרִיבַת שְׁנַת־הַשְּׁמִטָּה שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינְךָ בְּאַחֲוֶיךָ הָאֶבְיוֹן וְלֹא תַתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֱלֹהֵינָה וְיִהְיֶה בְּךָ חָטָא:</p>
<p>10 Thou shalt surely give him, and thy heart shall not be grieved when thou givest unto him; because that for this thing the LORD thy God will bless thee in all thy work, and in all that thou puttest thy hand unto.</p>	<p>מִתָּן תַּתִּין לֵיה וְלֹא יִבְאֵשׁ לְבָבְךָ בְּמִתְּנָךְ לֵיה אָרִי בְּדִיל פְּתִיגָמָא הָדִין יִבְרַכְכֶּנָּךְ יְיָ אֱלֹהֶךָ בְּכָל עוֹבְדְךָ וּבְכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ:</p>	<p>נָתַתָּן תַּתֵּן לוֹ וְלֹא־יִרַע לְבָבְךָ בְּתַתְּךָ לוֹ כִּי בְּגִלְלָהּ הִדְבֵּר הָזֶה יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־ מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מְשָׁלַח יָדְךָ:</p>
<p>11 For the poor shall never cease out of the land; therefore I command thee, saying: 'Thou shalt surely open thy hand unto thy poor and needy brother, in thy land.'</p>	<p>אָרִי לֹא יִפְסוּק מִסְכִּינָא מִגּוֹ אֶרֶצָא עַל כֵּן אֲנָא מְפָקִיד לָךְ לְמִימַר מִפְּתַח תִּפְתָּח יָת יָדְךָ לְאַחֲוֶיךָ לְעִנְיָךְ וּלְמִסְכִּינְךָ בְּאַרְצְךָ:</p>	<p>כִּי לֹא־יִחְדַּל אֶבְיוֹן מִקְרַב הָאָרֶץ עַל־כֵּן אֲנֹכִי מְצִוֶּה לֵאמֹר פָּתַח תִּפְתָּח אֶת־יָדְךָ לְאַחֲוֶיךָ לְעִנְיָךְ וּלְאַבְיֶינְךָ בְּאַרְצְךָ: (ס)</p>

(7) כי יהיה בך אביון. המאז מאז קודם: מאחד אחיד. אחיד מאזין קודם לאחיד מאמץ: שערך. עניי עירך קודמין לעניי עיר אחרת: לא תאמץ. יש לך אדם שמנטער אס יתן אס לא יתן, לכך נאמר לא תאמץ, יש לך אדם שפושט את ידו וקופסה, לכך נאמר ולא תקפץ: מאחיד האביון. אס לא תתן לו, סופך להיות אחיו של אביון:

(8) פתח תפתח. אפילו כמה פעמים: כי פתח תפתח. הריכי משמש צלשון אלא: והעבט תעביטנו. אס לא רצה צמתנה תן לו צהלוסה: די מחסורו. ואי אסה מנוה להעשירו (כחצות סז): אשר יחסר לו. אפילו סוס לרכוב עליו ועצד לרוץ לפניו (סס): לו. זו אשה, וכן הוא אומר אַעֲשֶׂה לוֹ עֶזְרָא כְּגִדּוֹ (צראשית צ, יח) (סס)

(9) וקרא עליך. יכול מנוה, תלמוד לומר ולא יקרא (לקמן כד, טו ספרי קיז): והיה בך חטא. מכל מקום, אפילו לא יקרא, א"כ למה נאמר וקרא עליך, ממנהר אני ליפרע על ידי הקורא יותר ממי שאינו קורא:

(10) נתון תתן לו. אפילו מאה פעמים: לו. צינו וצניך: כי בגלל הדבר. אפילו אמרת ליתן, אסה נוטל שכר האמירה עס שכר המעשה:

(11) על כן. מפני כן: לאמר. (ספרי) ענה לטובתך אני מַשִּׁיחֶךָ (ספרי קיח): לאחיד לעניך. לאיזה אס, לעני: לעניך. צי"ד אחד לשון עני אחד הוא, אצל ענייך צנייך ודייך שני ענייך:

12	If thy brother, a Hebrew man, or a Hebrew woman, be sold unto thee, he shall serve thee six years; and in the seventh year thou shalt let him go free from thee.	כִּי־יִמְכַר לְךָ אֶתִּיךָ הָעֶבְרִי אוֹ הָעֶבְרִיָּה וַעֲבַדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְ�נֵהָ הַשְּׁבִיעִת תְּשַׁלְּחֶנּוּ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ: אֲרִי יִזְדָּבֶן לְךָ אֲחִיךָ בֶרֶ יִשְׂרָאֵל אוֹ בֵּת יִשְׂרָאֵל וַיִּפְלְחֶנּוּ שְׁתֵּי שָׁנִין וּבִשְׁתָּא שְׁבִיעִיתָא תַּפְטְרֵנִיהָ בֶר חֹרִין מֵעִמָּךְ:	12
13	And when thou lettest him go free from thee, thou shalt not let him go empty;	וְכִי־תִשְׁלַחֲנֹו חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תִשְׁלַחֲנֹו רִיקָם: וְאֲרִי תַּפְטְרֵנִיהָ בֶר חֹרִין מֵעִמָּךְ לֹא תַּפְטְרֵנִיהָ רִיקָן:	13
14	thou shalt furnish him liberally out of thy flock, and out of thy threshing-floor, and out of thy winepress; of that wherewith the LORD thy God hath blessed thee thou shalt give unto him.	הַעֲנִיֵּק תַעֲנִיֵּק לֹו מִצֹּאֲנֶךָ וּמִגֶּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ אֲשֶׁר בִּרְכָךָ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ תִתֵּן־לֹו: אִפְרָשָׁא תַּפְרִישׁ לִיהָ מֵעִמָּךְ וּמִאֲדָרְךָ וּמִמַּעַצְרֶתְךָ דְּבִרְכָךָ וְאֱלֹהֶךָ תִּתֵּן לִיהָ:	14
15	And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt, and the LORD thy God redeemed thee; therefore I command thee this thing to-day.	וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־כֵּן אֲנִכִּי מְצִוֶּה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם: וְתִדְכַּר אֲרִי עֲבָדָא הָיִיתָא בְּאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם וּפְרִקְךָ יי אֱלֹהֶךָ עַל כֵּן אֲנָא מְפָקִיד לְךָ יֵת פְּתִילָא דְּדִין יוֹמָא דִּין:	15
16	And it shall be, if he say unto thee: 'I will not go out from thee'; because he loveth thee and thy house, because he fareth well with thee;	וְהָיָה כִּי־יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצָא מֵעִמָּךְ כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֶת־בֵּיתְךָ כִּי־טוֹב לֹו עִמָּךְ: וַיְהִי אֲרִי יִימַר לְךָ לֹא אֲפֹק מֵעִמָּךְ אֲרִי רִיחֶמְךָ וּלְאִנְשִׁי בֵּיתְךָ אֲרִי טֹב לִיהָ עִמָּךְ:	16
17	then thou shalt take an awl, and thrust it through his ear and into the door, and he shall be thy bondman for ever. And also unto thy bondwoman thou shalt do likewise.	וְלָקַחְתָּ אֶת־הַמַּרְצֵעַ וּנְתַתָּהּ בְּאָזְנוֹ וּבִדְלַת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאִף לְאִמָּתְךָ תַעֲשֶׂה־כֵּן: וְתִסֵּב יֵת מַרְצָעָא וְתַתִּין בְּאֹזְנֶיהָ וּבִדְשָׁא וַיְהִי לְךָ עֶבֶד פֶּלַח לְעוֹלָם וְאִף לְאִמָּתְךָ תַעֲבִיד כֵּן:	17

(12) כי ימכר לך. על ידי אחרים, במכרוהו בית דין בגנבתו הכתוב מדבר (קידושין יד:), והרי כבר נאמר כי תקנה עבד עברי (שמות כא, ז) ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר. אלא מפני שני דברים שנחדשו כאן, אחד שכתוב או העבריה אף היא חלל בשש, ולא שמכרוהו בית דין שאין הקמה נמכרת בגנבה, שנאמר בגנבתו ולא בגנבה (סוטה כג:), אלא בקטנה שמכרה אביה, ולמד כאן שאם יאלו שש שנים קודם שחזיא סימנין, חלל, ועוד חידש כאן העניק תעניק:

(14) העניק תעניק. לשון עדי, בגובה ובמראית העין, דבר שיהא ניכר שהטיבות לו. ויש מפרשים לשון הטענה על זוארו: מצאנך מגרנד ומיקבך. יכול אין לי אלא אלו בלבד, תלמוד לומר אשר ברכך מכל מה שברכך בוראך. ולמה נאמרו אלו, מה אלו מיוחדים שהם בכלל ברכה, אף כל שהוא בכלל ברכה, יאלו פרדות. ולמדו רבותינו במסכת קידושין (יז) בגזירה שוה, כמה נותן לו מכל מין ומין:

(15) וזכרת כי עבד היית. והענקתי ושניתני לך מציאות מזכרים וציאות הים, אף אחת הענק ופגה לו:

(17) עבד עולם. יכול כמשמעו, תלמוד לומר וישבס אים אל חסותו ואים אל משפחתו פשבו (ויקרא כה, י), הא למדת שאין זה אלא עולמו של יובל (מכילתא משפטים פז): ואף לאמתך תעשה כן. הענק לה, יכול אף לרציעה השוה הכתוב אותה, תלמוד לומר ואם אומר יאמר העבד (שמות כא, ה), עבד נרע ואין אמה נרעעת:

18	It shall not seem hard unto thee, when thou lettest him go free from thee; for to the double of the hire of a hireling hath he served thee six years; and the LORD thy God will bless thee in all that thou doest.	לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְחֶךָ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעֶמְלֶךָ כִּי מִשְׁנֵה שָׂכָר שְׁכִיר עֲבָדְךָ שָׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכֶךָ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (פ)	18
19	All the firstling males that are born of thy herd and of thy flock thou shalt sanctify unto the LORD thy God; thou shalt do no work with the firstling of thine ox, nor shear the firstling of thy flock.	כָּל־הַבְּכֹרֹת אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרֶךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תִּקְדָּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּכֹר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגֹּז בְּכֹר צֹאנְךָ:	שביעי
20	Thou shalt eat it before the LORD thy God year by year in the place which the LORD shall choose, thou and thy household.	לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה אֹתָהּ וּבֵיתָךְ:	20
21	And if there be any blemish therein, lameness, or blindness, any ill blemish whatsoever, thou shalt not sacrifice it unto the LORD thy God.	וְכִי־יִהְיֶה בּוֹ מוֹם פֶּסֶחַ אוֹ עוֹר כָּל מוֹם רָע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:	21
22	Thou shalt eat it within thy gates; the unclean and the clean may eat it alike, as the gazelle, and as the hart.	בְּשַׁעְרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יִחְדּוּ כַצִּבִּי וְכֹאֵיל:	22
23	Only thou shalt not eat the blood thereof; thou shalt pour it out upon the ground as water.	רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַמָּיִם: (פ)	23

(18) כי משנה שכר שכיר. מכאן אמרו, עזד עזרי עוזד צין ציוס וצין צלילה, וזה כפלים שזעזודת שכירי יום, ומהו עזודתו צלילה, רבו מוסר לו שפחה כנענית והולדות לאדון (קידושין טו.).

(19) כל הבכור וגו' תקדיש. וצמקום אחר הוא אומר לא יקדיש, שנאמר אף בכור אֲשֶׁר יִצְכֹּר לה' וגו' (ויקרא כז, כו), הא כיצד, אינו מקדישו לקרבן אחר וכאן למד שמנוה לומר הרי אתה קדוש לזכורה. דבר אחר, א"א לומר תקדיש שכזר נאמר לא יקדיש, וא"א לומר לא יקדיש שהרי כזר נאמר תקדיש, הא כיצד, מקדישו אתה הקדש עליו, ונותן להקדש כפי טובת הנאה שזו (ערכין כט.). לא תעבוד בבכור שורך ולא תגזו וגו'. אף החילוף למדו רבותינו שאסור (חולין קלז.), אלא שדבר הכתוב זהוה:

(20) לפני ה' אלהיך תאכלנו. לכהן הוא אומר, שכזר מצינו שהוא ממתנות כהונה אחד חס ואחד צעל מוס, שנאמר וּבְשָׂרָם וְדָמָם לִפְנֵי יְהוָה (במדבר יח, יח זכורות כח.). שנה בשנה. מכאן שאין משהין אותו יותר על שנתו, יכול יהא פסול משעברה שנתו, כזר הוקש למעשר, שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגןך תירושך ויִהְיֶה וּבְכֹרֶת צֶרֶךְ וְאֵלֶיךָ (לעיל יד, כג), מה מעשר שני אינו נפסל משנה לחצרתה, אף בכור אינו נפסל, אלא שמנוה חוץ שנתו. שנה בשנה. אם שחטו בסוף שנתו, אוכלו אותו היום ויום אחד משנה אחרת, למד שנאכל לשני ימים ויליה אחד (שם כז: ספרי קכה):

(21) מום. כלל: פסח או עור. פרט: כל מום רע. חזר וכלל, מה הפרט מפורש מום הגלוי ואינו חוזר, אף כל מום שנגלוי ואינו חוזר:

(23) רק את דמו לא תאכל. שלא תאמר הואיל וכולו הישר הוא מכלל איסור הוא, שהרי קדוש, ונשחט בחוץ בלא פדיון ואכל, יכול יהא אף הדם מותר, תלמוד לומר רק את דמו לא תאכל:

XVI	<p>Observe the month of Abib, and keep the passover unto the LORD thy God; for in the month of Abib the LORD thy God brought thee forth out of Egypt by night.</p>	<p>שְׁמוֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאֲבִיב וְעָשִׂיתָ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאֲבִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה:</p>	XVI
2	<p>And thou shalt sacrifice the passover-offering unto the LORD thy God, of the flock and the herd, in the place which the LORD shall choose to cause His name to dwell there.</p>	<p>וּזְבַחְתָּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה לְשֵׁכֶן שְׁמוֹ שָׁם:</p>	2
3	<p>Thou shalt eat no leavened bread with it; seven days shalt thou eat unleavened bread therewith, even the bread of affliction; for in haste didst thou come forth out of the land of Egypt; that thou mayest remember the day when thou camest forth out of the land of Egypt all the days of thy life.</p>	<p>לֹא־תֹאכַל עִלּוֹי חֻמֵּץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עִלּוֹי מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזוֹן יֵצְאֶת מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִמְעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם יֵצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:</p>	3
4	<p>And there shall be no leaven seen with thee in all thy borders seven days; neither shall any of the flesh, which thou sacrificest the first day at even, remain all night until the morning.</p>	<p>וְלֹא־יֵרָאָה לָךְ שְׂאֹר בְּכָל־גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יָלִין מִן־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר:</p>	4

- (1) שמור את חודש האביב. מקודם בואו שמור שיהא ראוי לאביב, להקריב בו את מנחת העומר, ואם לאו עָזַר את השנה: ממצרים לילה. והלא ביום יצאו, שנאמר מִמִּצְרַיִם הֶפְסַח יְצִיאָךְ בְּגִי יִשְׂרָאֵל וגו' (במדבר לג, ג), אלא לפי שזלילה נתן להם פרעה רשות ללאת, שנאמר וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לֵילָה וגו' (שמות יב, לא):
- (2) וזבחת פסח לה' אלהיך צאן. שנאמר מִן הַכֶּזְשִׁים וּמִן הָעוֹשִׁים תִּקְחוּ (שמות יב, ה): ובקר. תזבח לחגיגה (ספרי קנט), שאם נמנו על הפסח חזורה מרובה, מציאים עמו חגיגה כדי שיהא נאכל על השזע (פסחים ע.). ועוד למדו רבותינו דברים הרבה מפסוק זה:
- (3) לחם עני. לחם שמזכיר את העוני שנענו צמזמים: כי בחפזון יצאת. ולא הספיק צֶאֱךְ להחמיץ, וזה יהיה לך לזכרון, וחפזון לא שלך היה, אלא של מנרים, שכן הוא אומר וַתִּזְכַּר מִצְרַיִם עַל הָעָם וגו' (שמות יב, לג): למען תזכר. על ידי אכילת הפסח והמנחה, את יום זאתך:
- (4) ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. אזוהרה למותיר צפסח דורות, לפי שלא נאמר אלא צפסח מנרים, ויום ראשון האמור כאן הוא י"ד בניסן, כמה דאת אמר אֵךְ צִיִּים הֶרְאִשׁוֹן פִּשְׁצִיתוּ שְׂאֹר מִצְרַיִם (שמות יב, טו), ולפי שנחלק הכתוב מענינו של פסח והתחיל לדבר בחקות שבעת ימים כגון שבעת ימים תאכל עליו מנחה ולא יראה לך שאור בכל גבולך, הוצרך לפרש באיזו זמנה הוא מזהיר, שאם כתב ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב לבקר, הייתי אומר שלמים הנשחטים כל שבעה, כולן צבל חותירו ואינן נאכלין אלא ליום ולילה, לכך כתב בערב ביום הראשון. דבר אחר, בחגיגת י"ד הכתוב מדבר, ולמד עליה שנאכלת לשני ימים, והראשון האמור כאן, צו"ט הראשון הכתוב מדבר, וכן משמעות המקרא, בשר חגיגה אשר תזבח בערב, לא ילין צו"ט הראשון עד בקרו של שני, אבל נאכלת היא בארבעה עשר וצט"ו, וכך היא שנויה במסכת פסחים (עא):

5	לֹא תֹכֵל לִזְבֹּחַ אֶת־הַפֶּסַח בְּאַתֶּד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:	לֹא תֹכֵל לִזְבֹּחַ אֶת־הַפֶּסַח בְּאַתֶּד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:
6	כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צִאתְךָ מִמִּצְרַיִם:	כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צִאתְךָ מִמִּצְרַיִם:
7	וּבִשְׁלָתָּ וּבְאֲכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בִּבְקָר וּהִלַּכְתָּ לֹאֲהֲלֶיךָ:	וּבִשְׁלָתָּ וּבְאֲכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בִּבְקָר וּהִלַּכְתָּ לֹאֲהֲלֶיךָ:
8	שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבִנְיָם הַשְּׁבִיעִי עֲצֶרֶת לִיהְיֶה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: (ס)	שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבִנְיָם הַשְּׁבִיעִי עֲצֶרֶת לִיהְיֶה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: (ס)
9	שִׁבְעָה שָׁבָעַת תִּסְפֹּר־לָךְ שִׁבְעָה חֲרָמֶשׁ בַּקֹּמָה תַּחֲלֵל לִסְפֹּר שִׁבְעָה שָׁבָעוֹת:	שִׁבְעָה שָׁבָעַת תִּסְפֹּר־לָךְ שִׁבְעָה חֲרָמֶשׁ בַּקֹּמָה תַּחֲלֵל לִסְפֹּר שִׁבְעָה שָׁבָעוֹת:
10	וְעֲשִׂיתָ חֹג שָׁבָעוֹת לִיהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כְּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	וְעֲשִׂיתָ חֹג שָׁבָעוֹת לִיהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כְּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

(6) בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים. הרי שלשה זמנים חלוקים, צערז משש שעות ולמעלה זצחהו, וכבוא השמש תאכלהו, ומועד לאתך אתה שורפהו, כלומר נעשה נותר ויאל לזית השריפה (ספרי קלג):

(7) ובשלת. זהו זלי אש, שאף הוא קרוי צישול: ופנית בבקר. לזקרו של שני, מלמד שטעון לינה ליל של מוצאי יו"ט (ספרי קלד חגיגה יז):

(8) ששת ימים תאכל מצות. וצמקום אחר הוא אומר שצעת ימים (שמות יב, טו), שצעה מן הישן ושעה מן החדש. דבר אחר, למד על אכילת מנה צביעי שאינה חוצה, ומכאן אתה למד לששת ימים, שהרי שביעי בכלל היה, ויאל מן הכלל ללמד שאין אכילת מנה צו חוצה אלא רשות, ולא ללמד על עצמו יאל אלא ללמד על הכלל כולו יאל, מה שביעי רשות אף כולם רשות, חוץ מלילה הראשון שהכתוב קצו חוצה, שנאמר צערז פאקליו מנע (שם יח פסחים קכ). עצרת לה' אלהיך. עזור עצמן מן המלאכה. דבר אחר, קניפיא של מאכל ומשחה, לשון נעקרה גא אוקד (שופטים יג, טו):

(9) מהחל חרמש בקמה. משנקצר העומר, שהוא ראשית הקציר (ספרי קלו):

(10) מסת נדבת ידך. די נדנת ידך, הכלל לפי הצרכה, הצא שלמי שמחה, וקדש קרואים לאכול:

11	<p>And thou shalt rejoice before the LORD thy God, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite that is within they gates, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are in the midst of thee, in the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.</p>	<p>וְשִׂמְחָתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְתָחַדְיָי קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶתְּ וְבָרְכְךָ וְיָבִרְתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְלִיּוֹנָה וְגִיּוֹרָא וְיִתְמָא וְאֶרְמֶלֶתָא דְּבִינְךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרֵעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינִתִּיהָ תָּמָן:</p>	<p>וְשִׂמְחָתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶתְּ וְבָרְכְךָ וְיָבִרְתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְלִיּוֹנָה וְגִיּוֹרָא וְיִתְמָא וְאֶרְמֶלֶתָא דְּבִינְךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרֵעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינִתִּיהָ תָּמָן:</p>	11
12	<p>And thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt; and thou shalt observe and do these statutes.</p>	<p>וְזָכַרְתָּ כִּי־עַבְדֵי הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשִׁמְרָתָּ וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: (פ)</p>	<p>וְזָכַרְתָּ כִּי־עַבְדֵי הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשִׁמְרָתָּ וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: (פ)</p>	12
13	<p>Thou shalt keep the feast of tabernacles seven days, after that thou hast gathered in from thy threshing-floor and from thy winepress.</p>	<p>חֲגֹא הַמִּטְלֵא תַעֲבִיד לָךְ שִׁבְעָא יוֹמִין בְּמִכְנָשְׁךָ מֵאֲדָרְךָ וּמִמַּעְצְרְתְּךָ:</p>	<p>חֲגֹא הַסִּפָּת תַעֲשֶׂה לָךְ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפֹּךְ מִגֶּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ:</p>	מפטיר
14	<p>And thou shalt rejoice in thy feast, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates.</p>	<p>וְתָחַדְיָי בְּחֻגְךָ אֶתְּ וְבָרְכְךָ וְיָבִרְתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְלִיּוֹנָה וְגִיּוֹרָא וְיִתְמָא וְאֶרְמֶלֶתָא דְּבִינְךָ:</p>	<p>וְשִׂמְחָתָּ בְּחֻגְךָ אֶתְּ וְבָרְכְךָ וְיָבִרְתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְלִיּוֹנָה וְגִיּוֹרָא וְיִתְמָא וְאֶרְמֶלֶתָא דְּבִינְךָ בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>	14
15	<p>Seven days shalt thou keep a feast unto the LORD thy God in the place which the LORD shall choose; because the LORD thy God shall bless thee in all thine increase, and in all the work of thy hands, and thou shalt be altogether joyful.</p>	<p>שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיחֹג קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרֵעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְיָבִרְכְּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עֲלֻלְתְּךָ וּבְכָל עוֹבְדֵי יָדְךָ וְתִהְיִי בְּרֵם חָדִי:</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲגֹ לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה כִּי יְבָרְכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאַתְךָ וּבְכָל מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אֶדְ שְׂמֵחַ:</p>	15

- (11) והלוי והגר והיתום והאלמנה. ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך, צנן וצחק ועצדך ואמתך, אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך:
- (12) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדיתיך שחשמוור ותעשה את החקים האלה:
- (13) באספך. צומן האסיף שאתה מכניס לבית פירות הקיץ. דבר אחר באספך מגרנך ומיקצך, למד שמסכנין את הסוכה בפסולת גורן ויקצ (סוכה יז):
- (15) והיית אך שמח. לפי פשוטו אין זה לשון נווי אלא לשון הצטחה, ולפי תלמודו (שם מח). למדו מכאן, לרצות לילי יום טוב האחרון לשמחה:

16	Three times in a year shall all thy males appear before the LORD thy God in the place which He shall choose; on the feast of unleavened bread, and on the feast of weeks, and on the feast of tabernacles; and they shall not appear before the LORD empty;	שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זָכוֹרְךָ אֶת-פָּנָיו יִהְיֶה אֵלֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשָּׁבֻעוֹת וּבְחַג הַסִּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת- פָּנָיו יִהְיֶה רִיקָם:	16
17	every man shall give as he is able, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee.	אִישׁ כַּמְתֵּנַת יָדוֹ כְּכֹרֶכֶת יִהְיֶה אֵלֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ: (ס) גִּבֹר כַּמְתֵּנַת יָדָיו כְּכֹרֶכֶת דֵּי אֱלֹהֶיךָ דִּיהֵב לְךָ:	קכ"ו
18	Judges and officers shalt thou make thee in all thy gates, which the LORD thy God giveth thee, tribe by tribe; and they shall judge the people with righteous judgment.	שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן-לְךָ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה אֵלֶיךָ נָתַן לְךָ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוּ אֶת-הָעָם מִשְׁפָּט-צֶדֶק: דִּינִינִי וּפּוֹרְעֵנִי תִמְנֶי לְךָ בְּכָל קֶרֶךְ דֵּי אֱלֹהֶיךָ יִהְיֶה לְךָ לְשִׁבְטְךָ וּדְיִנּוֹ יֵת עֲמָא דִּין דְּקָשׁוּט:	שופטים יד
19	Thou shalt not wrest judgment; thou shalt not respect persons; neither shalt thou take a gift; for a gift doth blind the eyes of the wise, and pervert the words of the righteous.	לֹא-תִטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא-תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֶר עֵינֵי חֲכָמִים וְיִסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקָם: לֹא תִצְלִי דִין לֹא תִשְׁתַּמּוּדַע אִפְיוֹ וְלֹא תִקְבִּיל שׁוֹחַד אֲרִי שׁוֹחַד מַעְוֵר עֵינֵי חֲכָמִין וּמִקְלִיל פִּתְגָּמִין תִּרְיִצִין:	19
20	Justice, justice shalt thou follow, that thou mayest live, and inherit the land which the LORD thy God giveth thee.	צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדּוּף לְמַעַן תַּחְיֶה וְיִרְשֶׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִהְיֶה אֵלֶיךָ נָתַן לְךָ: (ס) קוֹשֵׁט קוֹשֵׁט תִּרְדּוּף בְּדִיל דְּתִיחֵי וְתִירֶת יֵת אֶרֶץ דֵּי אֱלֹהֶיךָ יִהְיֶה לְךָ:	20

- (16) ולא יראה את פני ה' ריקם. אלא הצא עולות ראיה ושלמי חגיגה:
 (17) איש כמתנת ידו. מי שיש לו אוכלין הרצה ונכסים מרובים, יצא עולות מרובות ושלמים מרובים (חגיגה ט:):
 (18) שופטים ושוטרים. שופטים, דינין הפוסקים את הדין; ושוטרים. הרודין את העם אחר מלות, שמכין וכופתין
 צמקל וצרכוה עד שיקבל עליו את דין השופט: בכל שעריך. צלל עיר ועיר (סנהדרין טז:): לשבטיך. מוסב על תתן
 לך, שופטים ושוטרים תתן לך לשבטיך צלל שעריך אשר ה' אלהיך נתן לך: לשבטיך. מלמד, שמושיצין דינין לכל שבט ושבט
 וצלל עיר ועיר: ושפטו את העם וגו'. מנה דינין מומחים וצדיקים לשפוט נדק:
 (19) לא תטה משפט. כמשמעו: לא תכיר פנים. אף בשעת הטענות, אזרה לדין שלא יהא רך לזה וקשה לזה, אחד
 עומד ואחד יושב, לפי שכשרואה שהדין מכבד את חצירו, מסתמין טענותיו: ולא תקח שחד. אפילו לשפוט נדק (ספרי
 קמל): כי השחד יעור. משקבל שחד ממנו, אי אפשר שלא יטה את לבו להפך צדקו (כמוצות קה:): דברי
 צדיקים. דברים המלודקים, משפטי אמת:
 (20) צדק צדק תרדף. הלך אחר צדק דין יפה (ספרי קמל סנהדרין לז:): למען תחיה וירשת. כדאי הוא מנוי הדינין
 הכשרים, להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן (שם):

21	Thou shalt not plant thee an Asherah of any kind of tree beside the altar of the LORD thy God, which thou shalt make thee.	לֹא־תִטַּע לְךָ אֲשֶׁרָה כָּל־עֵץ אֲצֵל מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לְךָ: לֹא תִצְוֹב לְךָ אֲשִׁירַת כָּל אֵילָן בְּסֹטֶר מִדְּבַחַת דֵּינִי אֱלֹהֶיךָ דִּתַּעֲבִיד לְךָ:	לוי
22	Neither shalt thou set thee up a pillar, which the LORD thy God hateth.	וְלֹא־תִקִּים לְךָ מִצְבֵּה אֲשֶׁר שָׂנֵא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס) וְלֹא תִקִּים לְךָ קֶמֶא דִּרְחִיק יי אֱלֹהֶיךָ:	22
XVII	Thou shalt not sacrifice unto the LORD thy God an ox, or a sheep, wherein is a blemish, even any evil thing; for that is an abomination unto the LORD thy God.	לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יְהִי בּוֹ מוֹם כָּל דָּבָר רָע כִּי תוֹעֵבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: (ס) לֹא תִזְבַּח לַיהוָה שׁוֹר וְאִמֹּר דִּיהִי בִיה מוֹמָא כָּל מִדְּעָם בִּישׁ אַרִי מִרְחַק קֶדָם יי אֱלֹהֶיךָ הוּא:	XVII
2	If there be found in the midst of thee, within any of thy gates which the LORD thy God giveth thee, man or woman, that doeth that which is evil in the sight of the LORD thy God, in transgressing His covenant,	כִּי־יִמָּצֵא בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹד בְּרִיתוֹ: אִרִי וְשִׁתְכַח בִּינְךָ בְּחֶדָא מִן קִרְוֶךָ דֵּינִי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ גִּבֹּר אוֹ אִתָּא דִּי־עֲבִיד יֵת דְּבִישׁ קֶדָם יי אֱלֹהֶיךָ לְמַעַבְר עַל קִימִיה:	2
3	and hath gone and served other gods, and worshipped them, or the sun, or the moon, or any of the host of heaven, which I have commanded not;	וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲו לָהֶם וּלְשִׁמְשׁוֹ אוֹ לַיָּרֵחַ אוֹ לְכָל־צָבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי: וְאִזַּל וּפְלַח לְטַעֲוֹת עַמְּמִיָּא וּסְגִיד לַהּוֹן וּלְשִׁמְשָׁא אוֹ לְסִיָּהְרָא אוֹ לְכָל חִילֵי שָׁמַיָּא דְּלֹא פְקִידִית:	3
4	and it be told thee, and thou hear it, then shalt thou inquire diligently, and, behold, if it be true, and the thing certain, that such abomination is wrought in Israel;	וְהִגַּדְתָּ לְךָ וְשָׁמַעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אָמַת נָכוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָהּ הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בִּישְׂרָאֵל: וְיִתְחַוָּא לְךָ וְתִשְׁמַע וְתִתְבַּע יֹאמִת וְהָא קוּשְׁטָא כִּיּוֹן פְּתִגְמָא אֶתְעַבִּידַת תּוֹעִיבְתָא הָדָא בִּישְׂרָאֵל:	4

(21) לא תטע לך אשרה. לחייבו עליה משעת נטיעתה, ואפילו לא עצדה, עוצר בלא תעשה על נטיעתה: לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך. אזהרה לנוטע אילן ולזונה בית זהר הבית:
(22) ולא תקים לך מצבה. מנצח אבן אחת, להקריב עליה אפילו לשמים: אשר שוא. מזבח אבנים ומזבח אדמה נזה לעשות, ואת זו שוא, כי מק היתה לכנענים, ואע"פ שהיתה אהובה לו צימי האבות, עכשיו שגאה, מאחר שעשאהו אלו חק לעבודת אלילים:

- (1) לא תזבח וגו' כל דבר רע. אזהרה למפגל בקדשים ע"י דבור רע (ספרי קמו). ועוד נדרשו בו שאר דרשות בשחיטת קדשים (וזכרם לו):
- (2) לעבר בריתו. אשר כרת ה' אתכם שלא לעבוד אלילים:
- (3) אשר לא צויתו. לעצדם (מגילה ט:).
- (4) נכון. מכוון העדות:

<p>5 then shalt thou bring forth that man or that woman, who have done this evil thing, unto thy gates, even the man or the woman; and thou shalt stone them with stones, that they die.</p>	<p>וְהוֹצֵאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אֹת-הָאִשָּׁה הַהִוא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת-הַדָּבָר הַרָע הַזֶּה אֵל-שַׁעְרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אֹת-הָאִשָּׁה וְסָקַלְתָם בָּאֲבָנִים וּמָתוּ:</p>	<p>וְהוֹצֵאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אֹת-הָאִשָּׁה הַהִוא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת-הַדָּבָר הַרָע הַזֶּה אֵל-שַׁעְרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אֹת-הָאִשָּׁה וְסָקַלְתָם בָּאֲבָנִים וּמָתוּ:</p>
<p>6 At the mouth of two witnesses, or three witnesses, shall he that is to die be put to death; at the mouth of one witness he shall not be put to death.</p>	<p>עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אֹו שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמָת הַמֵּת לֹא יוּמָת עַל-פִּי אֶחָד:</p>	<p>עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אֹו שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמָת הַמֵּת לֹא יוּמָת עַל-פִּי אֶחָד:</p>
<p>7 The hand of the witnesses shall be first upon him to put him to death, and afterward the hand of all the people. So thou shalt put away the evil from the midst of thee.</p>	<p>יָד הָעֵדִים תִּהְיֶה-בּוֹ בְּרֹאשְׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל-הָעָם בְּאַחֲרָנָה וּבְעֶרְתַּת הָרָע מִקֶּרְבְּךָ: (פ)</p>	<p>יָד הָעֵדִים תִּהְיֶה-בּוֹ בְּרֹאשְׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל-הָעָם בְּאַחֲרָנָה וּבְעֶרְתַּת הָרָע מִקֶּרְבְּךָ: (פ)</p>
<p>8 If there arise a matter too hard for thee in judgment, between blood and blood, between plea and plea, and between stroke and stroke, even matters of controversy within thy gates; then shalt thou arise, and get thee up unto the place which the LORD thy God shall choose.</p>	<p>אֲרִי וְתִפְרַשׁ מִנֶּךָ פִּתְגָמָא דִּינָא בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין מַכְתָּשׁ סְגִירוֹ לְמַכְתָּשׁ סְגִירוֹ פִּתְגָמֵי פְלֹוגָת דִּינָא בְּקֶרְנֶךָ וּתְקוּם וְתִסַּק לְאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּיה:</p>	<p>כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין-דָּם לְדָם בֵּין-דִּין לְדִין וּבֵין נִגְעַ לְנִגְעַ דְּבָרֵי רִיבָת בְּשַׁעְרֶיךָ וּקְמַת וְעֲלִיתָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:</p>
<p>9 And thou shall come unto the priests the Levites, and unto the judge that shall be in those days; and thou shalt inquire; and they shall declare unto thee the sentence of judgment.</p>	<p>וְתִיתִי לָוִת פְּהִנָּא לְיוֹצֵי וּלְוִת דִּינָא דִּיהִי בְיוֹמָא הָאָנֹון וְתִתְבַּע וּיְחֹוּן לָךְ יְיָ פִּתְגָמָא דִּינָא:</p>	<p>וּבֹאֲתָ אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל-הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדִרְשַׁתָּ וְהִגִּידוּ לָךְ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:</p>

(5) והוצאת את האיש ההוא וגר אל שעריך וגר. המהגר אל שעריך, למרע צית דינך, טועה, שכן שנינו אל שעריך זה שער שעבד בו, או אינו אלא שער שנדון בו. נאמר שעריך למטה ונאמר שעריך למעלה, מה שעריך האמור למעלה שער שעבד בו, אף שעריך האמור למטה שער שעבד בו, ותרגמו לקריוך:

(6) שנים עדים או שלשה. אם מתקיימת עדות בשנים למעלה פרט לך שלשה, להקיש שלשה לשנים, מה שנים עדות אחת אף שלשה עדות אחת, ואין נעשין זוממין עד שיוזמו כולם (מכות ה):

(8) כי יפלא. כל הפלאה לשון הצדלה ופרישה, שהדבר נדל ומכוסה ממך: בין דם לדם. צין דם טמא לדם טהור (נדח יט ספרי קנב): בין דין לדין. צין דין זכאי לדין חייב: ובין נגע לנגע. צין נגע טמא לנגע טהור: דברי ריבית. שיהיו חכמי העיר חולקים בדבר, זה מטמא וזה מטהר, זה מחייב וזה מזהר: וקמת ועלית. מלמד, שצית המקדש גבוה מכל המקומות (סנהדרין פז):

(9) הכהנים הלויים. הכהנים שיצאו משבט לוי: ואל השופט אשר יהיה בימים ההם. ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אמה צריך לשמוע לו (ספרי קנב), אין לך אלא שופט שצריך (ר"ה כה):

10	<p>And thou shalt do according to the tenor of the sentence, which they shall declare unto thee from that place which the LORD shall choose; and thou shalt observe to do according to all that they shall teach thee.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ עַל־פִּי הַדִּבָּר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶוּךָ:</p> <p>וְתַעֲבִיד עַל מִימַר פְּתֻנָּמָא דִּיחֻוּן לָךְ מִן אַתְרָא הַהוּא וְתִתְרַעֵי יְיָ וְתִשְׁמַר לְמַעַבְדַּי כְּכֹל דִּילְפֻנְךָ:</p>
11	<p>According to the law which they shall teach thee, and according to the judgment which they shall tell thee, thou shalt do; thou shalt not turn aside from the sentence which they shall declare unto thee, to the right hand, nor to the left.</p>	<p>עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֶוּךָ וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוֹר מִן־הַדִּבָּר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ לָךְ יְמִין וּשְׂמָאל:</p> <p>עַל מִימַר אוֹרִיתָא דִּילְפֻנְךָ וְעַל דִּינָא דִּימְרוּן לָךְ תַּעֲבִיד לֹא תִסְטִי מִן פְּתֻנָּמָא דִּיחֻוּן לָךְ לְיְמִינָא וּלְשְׂמָאלָא:</p>
12	<p>And the man that doeth presumptuously, in not hearkening unto the priest that standeth to minister there before the LORD thy God, or unto the judge, even that man shall die; and thou shalt exterminate the evil from Israel.</p>	<p>וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְּזִדּוֹן לְבַלְתִּי שָׁמַע אֶל־הַכֹּהֵן הָעֹמֵד לְשֵׁרֵת שָׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל־הַשֹּׁפֵט וּמַתְּ הָאִישׁ הַהוּא וּבְעֵרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל:</p> <p>וְגוֹבֵרָא דִּי־עֲבִיד בְּרָשָׁע בְּדִיל דִּלָּא לְסַבְּלָא מִן כְּהֵנָּא דְקָאִים לְשִׁמְשָׁא תַּמָּן קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אוֹ מִן דִּינָא וְיִתְקַטִּיל גּוֹבֵרָא הַהוּא וְתַפְּלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל:</p>
13	<p>And all the people shall hear, and fear, and do no more presumptuously.</p>	<p>וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא יִזְדָּוִן עוֹד: (ס)</p> <p>וְכָל עַמָּא יִשְׁמְעוּ וְיִדְחִלוּ וְלֹא יִרְשְׁעוּ עוֹד:</p>
14	<p>When thou art come unto the land which the LORD thy God giveth thee, and shalt possess it, and shalt dwell therein; and shalt say: 'I will set a king over me, like all the nations that are round about me';</p>	<p>כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְיִרְשַׁתָּהּ וְיִשְׁכַּבְתָּהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכֹל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתִי:</p> <p>אַרִּי תִיעוֹל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ וְתִירְתָהּ וְתִתִּיב בָּהּ וְתִימַר אֲמִנִי עָלַי מֶלֶכָא כְּכֹל עַמֻּמָּא דְּבִסְחָרְנִי:</p>
15	<p>thou shalt in any wise set him king over thee, whom the LORD thy God shall choose; one from among thy brethren shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreigner over thee, who is not thy brother.</p>	<p>שׁוּם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בֶּן מִקֵּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא־אֶחָיךָ הוּא:</p> <p>מִנְּאַחַ תִּמְנִי עָלֶיךָ מֶלֶכָא דִּי־תִרְשִׁי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּיהּ מִגּוֹ אַחָד תִּמְנִי עָלֶיךָ מֶלֶכָא לִית לָךְ רִשׁוֹ לְמִנְּאַחַ עָלֶיךָ גִּבֵּר נִבְכְּרָא דִּלָּא אֶחָד הוּא:</p>

(11) ימין ושמאל. אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין (ספרי קנד), וכל שכן כשאומר לך על ימין ימין, ועל שמאל שמאל:
(13) וכל העם ישמעו. מכאן, שממתינין לו עד הרגל, וממיתין אותו צרגל (סנהדרין פט):

16	<p>Only he shall not multiply horses to himself, nor cause the people to return to Egypt, to the end that he should multiply horses; forasmuch as the LORD hath said unto you: 'Ye shall henceforth return no more that way.'</p>	<p>לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ סוּסִים וְלֹא יָשִׁיב אֶת-הָעָם מִצְרָיִם לְמַעַן הִרְבּוֹת סוּס וַיְהִי הָאָמַר לָכֶם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה עוֹד:</p>	16
17	<p>Neither shall he multiply wives to himself, that his heart turn not away; neither shall he greatly multiply to himself silver and gold.</p>	<p>וְלֹא יִרְבֶּה-לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוֹר לִבּוֹ וַיִּכְסֹף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ מָאֹד:</p>	17
18	<p>And it shall be, when he sitteth upon the throne of his kingdom, that he shall write him a copy of this law in a book, out of that which is before the priests the Levites.</p>	<p>וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת-מִשְׁנֵה תְּהִלָּתָהּ הַזֹּאת עַל-סֵפֶר מִלְפָּנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם:</p>	18
19	<p>And it shall be with him, and he shall read therein all the days of his life; that he may learn to fear the LORD his God, to keep all the words of this law and these statutes, to do them;</p>	<p>וְהָיָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל-יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאֶה אֶת-יְהוָה אֱלֹהָיו לְשֹׁמֵר אֶת-כָּל-דִּבְרֵי תְּהִלָּתָהּ הַזֹּאת וְאֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשֹׂתָם:</p>	19
20	<p>that his heart be not lifted up above his brethren, and that he turn not aside from the commandment, to the right hand, or to the left; to the end that he may prolong his days in his kingdom, he and his children, in the midst of Israel.</p>	<p>לְבַלְתִּי רוּם-לִבּוֹ מֵאֲחָיו וּלְבַלְתִּי סוֹר מִן-הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן יֵאָרֶךְ יָמָיו עַל-מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל: (ס)</p>	20

(16) לא ירבה לו סוסים. אלא כדי מרכבתו, שלא ישיב את העם מצרימה, שהקוסים צאים משם, כמו שנאמר בשלמה, ופעלה ופעלה מקצתה ממלכתיים צעש מאות קסוף וסוסים צעשמים ומאה (מלכים"א י, כט סנהדרין כא):

(17) ולא ירבה לו נשים. אלא שמונה עשרה, שמצינו שהיו לו לדוד שש נשים, ונאמר לו, ואם מעט ואם קפה לך קפה וקפה (שמואל"ב יב, ח): וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. אלא כדי ליתן לאכסניא (ס"א לאפסניא) (סנהדרין שס):

(18) והיה כשבתו. אם עשה כן, כדאי הוא שתקיים מלכותו: את משנה התורה. שתי ספרי תורות, אחת שהיא מונחת צבית גזיו, ואחת שנכנסת ויוצאת עמו (סנהדרין שס), ואונקלוס תרגם פתשגן, פשר משנה לשון שנון ודבור: (19) דברי התורה. כמשמעו:

(20) ולבלתי סור מן המצוה. אפילו מצוה קלה של נציא: למען יאריך ימים. מכלל הן אחת שומע לאו, וכן מצינו בשאול, שאמר לו שמואל שבעת ימים תחל עד צאי אליך (שמואל"א י, ח), להעלות עלות וגו', וכתיב ויחל שבעת ימים (שם יג, ח), ולא שמר הצטחתו לשמור כל היום, ולא הספיק להעלות העולה, עד שצא שמואל ואמר לו נקבל לא שםק וגו' (שם יג) ועתה ממלכתך לא תקום (שם יד), הא למדת, שצביל מצוה קלה של נציא, נענש: הוא ובניו. מגיד שאם צנו הגון למלכות, הוא קודם לכל אדם (הוריות יא):

XVIII	The priests the Levites, even all the tribe of Levi, shall have no portion nor inheritance with Israel; they shall eat the offerings of the LORD made by fire, and His inheritance.	לֹא־יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כֹּל־ שֶׁבֶט לִנְי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם־ יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ יֹאכְלוּ: לֹא יִהְיֶה לְכֹהֲנֵי לְוִיָּאִי כָל־ שֶׁבֶט אֲדָלָי חֶלֶק וְאִחְסָנָא עִם יִשְׂרָאֵל קֹדֶרֶת בְּנֵי דִי וְאִחְסָנִיתִיה יִכְלוּ:	שלישי
2	And they shall have no inheritance among their brethren; the LORD is their inheritance, as He hath spoken unto them.	וְנַחֲלָה לֹא־יִהְיֶה־לָּו בְּקֶרֶב אֶחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָו: (ס) וְאִחְסָנָא לֹא יִהְיֶה לִיה בְּגוֹ אֶחָוִיה מִתֵּיב דִּיהִב לִיה יִי אֲנִין אִחְסָנִיתִיה כְּמָא דְמַלִּיל לִיה:	2
3	And this shall be the priests' due from the people, from them that offer a sacrifice, whether it be ox or sheep, that they shall give unto the priest the shoulder, and the two cheeks, and the maw.	וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֹּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעֹם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם־ שׁוֹר אִם־שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהַלְחָיִים וְהַשְׁקָבָה: וְדִין יִהְיֶה דְחִזִּי לְכֹהֲנֵי מִן עָמָא מִן נִכְסֵי נִכְסֵתָא אִם תֹּר אִם אֹמֶר וְיִתִּין לְכֹהֲנָא דְרַעָא וְלוֹעָא וְשִׁיבְתָא:	3
4	The first-fruits of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the first of the fleece of thy sheep, shalt thou give him.	רֵאשִׁית דְּגִנְךָ תִּירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וְרֵאשִׁית גִּזְ צֹאנְךָ תִּתֵּן־לָו: רֵישׁ עֲבוּרְךָ חֲמֻרְךָ וּמִשְׁחָךָ וְרֵישׁ גִּזְתְּ עֲנָךְ תִּתֵּן לִיה:	4
5	For the LORD thy God hath chosen him out of all thy tribes, to stand to minister in the name of the LORD, him and his sons for ever.	כִּי בּוֹ בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לְעֹמֵד לְשֶׁרֶת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־ הַיָּמִים: (ס) אֲרִי בֵיה אֶתְרֵי יִי אֱלֹהֶךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לְעֹמֵד לְשֶׁרֶת בְּשֵׁמָא דִּי הוּא וּבְנֹוֹי כָל־ יּוֹמֵיָא:	5

(1) כל שבט לוי. צין תממין צין בעלי מומין: חלק. צביזה: ונחלה. צארך: אשי ה'. קדשי המקדש (ס"א קדשי הקדשים): ונחלתו. אלו קדשי הגזול, תרומות ומעשרות, אבל נחלה גמורה, לא יהיה לו בקרב אחיו. ובספרי דרשו (קסד), ונחלה לא יהיה לו. ונחלת שאר. בקרב אחיו, ונחלת (גירסת הרמב"ן: שבעה) חמשה, ואיני יודע מה היא, ונראה לי, שארץ כנען שמעבר הירדן ואילך נקראת ארץ חמשה עממים, ושל כסחון ועוג שני עממים, ונחלת שאר לרבות קיני וקנזי וקדמוני, וכן דורש בפרשת מתנות שנאמרו לאהרן על כן לא היה ללוי וגו', להזהיר על קיני וקנזי וקדמוני (ספרי קרח קט). שוב נמצא בדברי רבי קלונימוס, הכי גרסין בספרי. ונחלה לא יהיה לו, אלו נחלת חמשה. בקרב אחיו. אלו נחלת שבעה, נחלת חמשה שצטים ונחלת שבעה שצטים, ומתוך שמה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שצטים בלבד, שכן משה הנחיל לראובן וגד וחזי שצט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחזי שצט מנשה, ושבעה האחרים נטלו מאלוהי אחרים מות יהושע, מתוך כך הזכיר חמשה לבד ושבעה לבד:

(2) כאשר דבר לו. צֶאֱרָקֶם לֹא תִקַּח גו' אֲנִי קִלְקָךְ (במדבר יח, ט):

(3) מאת העם. ולא מאת הכהנים: אם שור אם שה. פרט לחיה: הזרוע. מן הפרק של ארכובה עד קף של יד שקורין אשפולדיון: והלחיים. עם הלשון. דורשי רשומות היו אומרים זרוע תחת יד, שנאמר ויקח רמח צידו (במדבר כה, ז). לחיים, תחת תפלה, שנאמר ויעמד פִּינְקֶם וַיִּפְּלָל (תהלים קו, ל). והקבה, תחת האֶשָׁה אֵל קֶבֶתָה (במדבר כה, ח חולין קלד):

(4) ראשית דגך. וז תרומה, ולא פירש זה שיעור, אבל רבותינו נתנו זה שיעור (תרומות פ"ד מ"ג), עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, צינונית אחד מחמשים, וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד מששים, שנאמר וַיִּשְׁשִׁקֶם הָאִיפָה מִחֶמֶר הַשָּׁעֲרִים (יחזקאל מה, יג). ששית האֶיפָה חזי סאה, כשאתה נותן חזי סאה לכור הרי א' מששים, שהכור שלשים סאין: וראשית גז צאנך. כשאתה גוזז צאנך בכל שנה, תן ממנה ראשית לכהן, ולא פירש זה שיעור, ורבותינו (חולין קלז): נתנו זה שיעור א' מששים. וכמה צאן חייבות בראשית הגז, חמש רחלות, שנאמר וְקָמַשׁ לָאֵן עֶשְׂרִיּוֹת (שמואל"א כה, יח), רבי עקיבא אומר, ראשית גז ששים, צאנך ארבע, תתן לו הרי חמש:

6	And if a Levite come from any of thy gates out of all Israel, where he sojourneth, and come with all the desire of his soul unto the place which the LORD shall choose;	וְכִי־יָבֹא הַלֵּוִי מֵאַחַד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הוּא גָר שָׁם וּבָא בְּכָל־אֹתָת נַפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה:	רביעי
7	then he shall minister in the name of the LORD his God, as all his brethren the Levites do, who stand there before the LORD.	וְשָׁרְתַּת בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיו כְּכָל־אֶחָיו הַלֵּוִיִּם הַעֲמֻדִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה:	7
8	They shall have like portions to eat, beside that which is his due according to the fathers' houses. .	חֶלֶק כְּחֶלֶק יֹאכְלוּ לֶבֶד מִמֶּנּוּ וְעַל־הָאָבוֹת: (ס)	8
9	When thou art come into the land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not learn to do after the abominations of those nations.	כִּי אַתָּה בָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֵבַת הַגּוֹיִם הָהֵם:	9
10	There shall not be found among you any one that maketh his son or his daughter to pass through the fire, one that useth divination, a soothsayer, or an enchanter, or a sorcerer,	לֹא־יִמָּצֵא בָּךְ מַעֲבִיר בְּנוֹ־וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קֶסֶם קְסָמִים מְעוֹנֵן וּמְנַחֵשׁ וּמַכְשֵׁף:	10
11	or a charmer, or one that consulteth a ghost or a familiar spirit, or a necromancer.	וְחֹבֵר חֹבֵר וְשֹׁאֵל אוֹב וְיִדְעוֹנִי וְרֹטְטִין רֹטְטִין וְשֹׁאֵל בְּבִדְיִן וּבִזְכוּרוֹ וְתֹבַע מִן מִיתָא:	11

(5) לעמוד לשרת. מכאן, שאין שירות אלא מעומד:
(6) וכי יבא הלוי. יכול צנן לוי ודאי הכתוב מדבר, תלמוד לומר ושרת, יאלו לויס שאין ראויין לשירות (ספרי קסח): ובא בכל אות נפשו וגר ושרת. למד על הכהן, שצא ומקריב קרצנות נדצתו או חוצתו ואפילו צמשר שאינו שלו. דבר אחר, עוד למד על הכהנים הצאים לרגל, שמקריבין צמשר ועוצדין בקרצנות הצאות מחמת הרגל, כגון מוספי הרגל, ואע"פ שאין המשמר שלהם:
(8) חלק כחלק יאכלו. תלמוד, שחולקין בעורות וצשר שעירי חטאות, יכול אף צדצרים הצאים שלא מחמת הרגל, כגון תמידים ומוספי שבת ונדריס ונדצות, תלמוד לומר לצד ממכריו על הצאות, חוץ ממה שמכרו האצות צימי דוד ושמואל, שנקצעו המשמרות, ומכרו זה לזה טול אהה שצפף ואני אטול שצתי:
(9) לא תלמוד לעשות. אצל אהה למד להצין ולהורות (סנהדרין סח), כלומר להצין מעשיהם כמה הם מקולקלין, ולהורות לצניך לא מעשה כן וכך שזה הוא חוק העוצדי כוכבים:
(10) מעביר בנו ובתו באש. היא עצודת המולך, עושה מדורות אש מכאן ומכאן, ומעבירו צין שתייהם (סנהדרין סד): קסם קסמים. איזהו קוסם, האוחז את מקלו ואומר אס אלך אס לא אלך, וכן הוא אומר עמי צעצו יסאל ומקלו יגיד לו (הושע ד, יב): מעונן. רבי עקיבא אומר, אלו נותני עונות, שאומרים עונה פלונית יפה להסתיל, וחכמים אומרים אלו אוחזי העינים (סנהדרין סה): מנחש. פחו נפלה מפיו, נצי הפסיקו צדך, מקלו נפל מידו (סנהדרין סט):
(11) וחבר חבר. שמנרץ נחשים או עקרצים או שאר חיות למקום אחד (ספרי קעצ): ושואל אוב. זה מכשפות ששמו פיתוס, ומדבר משקיו ומעלה את המת צצית השחי שלו: וידעוני. מכנים עס חיה ששמה ידוע לתוך פיו, ומדבר העס ע"י מכשפות: ודרש אל המתים. כגון המעלה בזכרותו, והשאל בגלגולת:

12	For whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD; and because of these abominations the LORD thy God is driving them out from before thee.	כִּי־תוֹעֲבַת יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֵלֶּה וּבִגְלַל הַתּוֹעֲבַת הָאֵלֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפָּנֶיךָ:	אֲרִי מֵרַחֵק קָדָם יי כָּל עֲבִיד אֲלֵיו וּבְדִיל תוֹשִׁיבָתָא הָאֲלֵיו יי אֱלֹהֶיךָ מֵתַרְיֵךְ יִתְּחוּן מִן קִדְמָךְ:
13	Thou shalt be whole-hearted with the LORD thy God.	תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	שְׁלִים תִּהְיֶה בְּדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ:
14	For these nations, that thou art to dispossess, hearken unto soothsayers, and unto diviners; but as for thee, the LORD thy God hath not suffered thee so to do.	כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מַעֲנִנִים וְאֶל־קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	אֲרִי עַמְמֵיָא הָאֲלֵיו דְּאַתָּה יִרִית יִתְּחוּן מִן מַעֲנִנֵיָא וּמִן קִסְמֵיָא שְׁמַעִין וְאַתָּה לֹא כֵן יִהְיֶה לָךְ יי אֱלֹהֶיךָ:
15	A prophet will the LORD thy God raise up unto thee, from the midst of thee, of thy brethren, like unto me; unto him ye shall hearken;	נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כְּמוֹנִי יָקִים לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲלֵיו תִּשְׁמָעוּן:	נָבִיא מִבִּינְךָ מֵאַחֶיךָ דִּכְוֹתֵי יָקִים לָךְ יי אֱלֹהֶיךָ מִנִּיהַ תִּשְׁמָעֻן:
16	according to all that thou didst desire of the LORD thy God in Horeb in the day of the assembly, saying: 'Let me not hear again the voice of the LORD my God, neither let me see this great fire any more, that I die not.'	כָּל אֲשֶׁר־שָׁאַלְתָּ מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בַּיּוֹם הַהֵוא לֵאמֹר לֹא אֶסָּף לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי וְאַתָּה־הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא אָמוּת:	כָּל דְּשָׁאִילָתָא מִן קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בַּיּוֹמָא דְקָהֵלָא לְמִימַר לֹא אוֹסִיף לִשְׁמָעַי יְת קוֹל מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵי וְיִת אִישְׁתָּא רַבָּתָא דְדָא לֹא אֶחְזִי עוֹד וְלֹא אָמוּת:
17	And the LORD said unto me: 'They have well said that which they have spoken.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבַּרְוּ:	וַאֲמַר יי לִי אֲתַקִּינוּ דְּמַלִּילוּ:
18	I will raise them up a prophet from among their brethren, like unto thee; and I will put My words in his mouth, and he shall speak unto them all that I shall command him.	נָבִיא אֲקִים לָהֶם מִקִּרְבֵּי אֲחֵיהֶם כְּמוֹךָ וְנִתְּתִי דְבָרִי בְּפִיו וְדִבַּר אֲלֵיהֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶנוּ:	נָבִיא אֲקִים לָהֶון מִגֹּו אֲחֵיהֶון כְּמוֹךָ וְאִתִּין פִּתְגָמֵי נְבוֹאָתִי בְּפִוּמִיהַ וְיִמְלִיל עִמָּהֶון יְת כָּל דְּאִפְקִדְנִיהַ:
19	And it shall come to pass, that whosoever will not hearken unto My words which he shall speak in My name, I will require it of him.	וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשִׁמִּי אֲנִכִּי אֲדַרְשׁ מֵעַמוּ:	וְיִהִי גוֹבְרָא דְלֹא יִקְבִּיל לְפִתְגָמֵי דִימְלִיל בְּשִׁמִּי מִימְרֵי יִתְּבַע מִנִּיהַ:

- (12) כל עושה אלה. עושה כל אלה לא נאמר, אלא כל עושה אלה, אפילו אחת מהן (ספרי קעג):
 (13) תמים תהיה עם ה' אלהיך. הסהלך עמו צחמימות וחפפה לו, ולא תחקור אחר העמידות, אלא כל מה שיצוא עליך קבל צחמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו:
 (14) לא כן נתן לך ה' אלהיך. לשמוע אל מעוננים ואל קוסמים, שהרי השרה שכניה על הנביאים ואורים ותומים:
 (15) מקרבך מאחריך כמוני. כמו שאני מקרבך מאחריך, יקום לך מחתי, וכן מנציא לנביא:

20	But the prophet, that shall speak a word presumptuously in My name, which I have not commanded him to speak, or that shall speak in the name of other gods, that same prophet shall die.'	אֶתְּ הַנְּבִיאַ אֲשֶׁר יִזְדָּר לְדַבֵּר דְּבָר בְּשִׁמִּי אֶתְּ אֲשֶׁר לֹא- צִוִּיתִיו לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יִדְבָּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְמָת הַנְּבִיאַ הַהוּא:	20
21	And if thou say in thy heart: 'How shall we know the word which the LORD hath not spoken?'	וְכִי תֹאמַר בְּלִבְּךָ אֵיכָה נֵדַע אֶתְּ הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא-דִבְּרוּ יְהוָה:	21
22	When a prophet speaketh in the name of the LORD, if the thing follow not, nor come to pass, that is the thing which the LORD hath not spoken; the prophet hath spoken it presumptuously, thou shalt not be afraid of him.	אֲשֶׁר יִדְבָּר הַנְּבִיאַ בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא-יְהִי־הַדְּבָר וְלֹא יָבֵא הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא-דִבְּרוּ יְהוָה בְּזִדּוֹן דִּבְּרוּ הַנְּבִיאַ לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ: (ס)	22
XIX	When the LORD thy God shall cut off the nations, whose land the LORD thy God giveth thee, and thou dost succeed them, and dwell in their cities, and in their houses;	כִּי-יִכְרֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת- הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶתְּ-אַרְצָם וַיִּרְשָׁתָם וַיִּשְׁבְּתָם בְּעָרֵיהֶם וּבְכִתְיֵיהֶם:	XIX
2	thou shalt separate three cities for thee in the midst of thy land, which the LORD thy GOD giveth thee to possess it.	שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְנֶה לְךָ בְּתוֹךְ אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ:	2
3	Thou shalt prepare thee the way, and divide the borders of thy land, which the LORD thy God causeth thee to inherit, into three parts, that every manslayer may flee thither.	תִּכְּוֶן לְךָ תְּדָרֶךְ וּשְׁלֹשֶׁת אֶת- גְּבוּל אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לְגוֹס שְׁמָה כָּל- רֹצֵחַ:	3

(20) אשר לא צויתיו לדבר. אבל צויתיו לחצירו (סנהדרין פט.): ואשר ידבר בשם אלהים אחרים. אפילו כוון את ההלכה, לאסור את האסור ולהתיר את המותר: ומת. צחק, שלשה מיתתן בידי אדם, המתנבא מה שלא שמע, ומה שלא נאמר לו ונאמר לחצירו, והמתנבא בשם עבודת אלילים. אבל הכוזב את נבואתו, והעובר על דברי נביא, והעובר על דברי עצמו, מיתתן בידי שמים, שנאמר אנכי אדרוש מעמו (סנהדרין פט. ספרי קעג):

(21) וכי תאמר בלבבך. עתידין אחס לומר, כשיבא חנניה ען עזר ומתנבא, הנה כלי צית ה' מושבים מצבלה עשה מהרה (ירמיה כז, כז), וירמיהו עומד וכו' אל העמדים ועל הים, ועל יתר הפלים (שם יט) שלא גלו עם יכניה, צבלה יוצאו (שם כב) עם גלות נדקיהו:

(22) אשר ידבר הנביא. ויאמר דבר זה עתיד לצא עליכם (ספרי קעח), ותראו שלא יבא. הוא הדבר אשר לא דברו ה'. והרוג אותו. ואם תאמר, וז' במתנבא על העמידות, הרי שצא ואמר עשו כך וכך ומפי הקצ"ה אני אומר, כבר נטוו, שאם בא להדיחך מאחזת מכל המצות לא תשמע לו (לעיל פרשה יג), אלא"כ מומחה הוא לך שהוא צדיק גמור, כגון אליהו צהר הכרמל, שהקריב צבמה צשעת איסור הצמות כדי לגדור את ישראל, הכל לפי צורך שעה וסייג הפרשה. לכן נאמר אליו תשמעון: לא תגור ממנו. לא תמנע עצמך מללמד עליו חובה (ספרי שם), ולא תירא ליענש עליו:

4	And this is the case of the manslayer, that shall flee thither and live: whoso killeth his neighbour unawares, and hated him not in time past;	וְזֶה דְּבַר הַרְצַח אֲשֶׁר-יָנוּס שָׁמָּה וְחִי אֲשֶׁר יָבֹא אֶת-רֵעֵהוּ בְּבִלְי־דַעַת וְהָיָא לֹא-שָׂנֵא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם:
5	as when a man goeth into the forest with his neighbour to hew wood, and his hand fetcheth a stroke with the axe to cut down the tree, and the head slippeth from the helve, and lighteth upon his neighbour, that he die; he shall flee unto one of these cities and live;	וְאִשֶּׁר יָבֹא אֶת-רֵעֵהוּ בַּעֲרֹ לַחֲטָב עֵצִים וְנִדְחָה יָדוֹ בַּגִּרְזֵן לַכֹּתֶת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבְּרֹזֶל מִן-הָעֵץ וּמָצָא אֶת-רֵעֵהוּ וּמָת הָיָא יָנוּס אֶל-אַחַת הָעָרִים-הָאֵלֶּה וְחִי:
6	lest the avenger of blood pursue the manslayer, while his heart is hot, and overtake him, because the way is long, and smite him mortally; whereas he was not deserving of death, inasmuch as he hated him not in time past.	פֶּן-יִרְדֹּף גָּאֹל הַדָּם אַחֲרָי הַרְצַח כִּי-יִחַם לִבּוֹ וְהַשִּׁיגוֹ כִּי-יִרְבֶּה הַדֶּרֶךְ וְהִכְהוּ נַפֶּשׁ וְלֹא אֵין מִשְׁפַּט-מוֹת כִּי לֹא שָׂנֵא הָיָא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם:
7	Wherefore I command thee, saying: 'Thou shalt separate three cities for thee.'	עַל-כֵּן אֲנִי מְצַוֶּה לְאֹמֶר שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ:
8	And if the LORD thy God enlarge thy border, as He hath sworn unto thy fathers, and give thee all the land which He promised to give unto thy fathers—	וְאִם-יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיךָ וְנָתַן לָךְ אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לְאַבְתָּיךָ:

(3) תבין לך הדרך. מקלט, מקלט, היה כחוצ על פרשת דרכים (מכות י:). ושלשת את גבול ארצך. שיהא מחמלת הגבול, עד העיר הראשונה של עיר מקלט, כשיעור מהלך שיש ממנה עד השנייה, וכן משנייה לשלישית, וכן מן השלישית עד הגבול השני של ארץ ישראל:

(5) ונדחה ידו. כשצא להפיל הגרון על העץ, ומרגומו ותקמריג ידיה, לשון ונשמטה ידו להפיל מכת הגרון על העץ, כי שָׁמַטוּ הַבָּקָר (שמואל ב' 1, 1) תרגם יונתן אֲרִי מְרֻגָה פוֹרְקָא: ונשל הברזל מן העץ. יש מרבותינו אומרים נשמט הברזל מקפו, ויש מהם אומרים שישל הברזל לחתיכה מן העץ המתבקע, והיא נחזה והרגה (מכות ז:):

(6) פן ירדף גאל הדם. לכן אני אומר להכין לך הדרך ועיר מקלט רבים:

(8) ואם ירחיב. כאשר נשבע לתת לך ארץ קני וקניז וקדמוני:

<p>9 if thou shalt keep all this commandment to do it, which I command thee this day, to love the LORD thy God, and to walk ever in His ways—then shalt thou add three cities more for thee, beside these three;</p>	<p>אָרִי תִטֵּר יֵת כָּל תַּפְקִידָתָא הָדָא לְמַעַבְדָּה דְּאַנָּא מִפְקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יֵת יי אַלְהֵךְ וְלִמְהֵךְ בְּאוּרְחֵן דְּתַקְנֵן קְדָמוּהִי כָּל יוֹמָא וְתוֹסִיף לָךְ עוֹד תֵּלַת קְרוּיִן עַל תֵּלַת אֵלִין:</p>	<p>כִּי־תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה תְּיוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו כָּל־ הַיָּמִים וַיִּסְפֹּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה:</p>
<p>10 that innocent blood be not shed in the midst of thy land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and so blood be upon thee.</p>	<p>וְלֹא יִשְׁפֹּךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים: (פ)</p>	<p>וְלֹא יִשְׁפֹּךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים: (פ)</p>
<p>11 But if any man hate his neighbour, and lie in wait for him, and rise up against him, and smite him mortally that he die; and he flee into one of these cities;</p>	<p>וְאִרִי יְהִי גִבֵּר שְׁנֵי לְחֻבְרִיהָ וַיִּכְמוֹן לִיהּ וַיָּקוּם עָלָוְהִי וַיִּקְטְלֵנִיהּ נֶפֶשׁ וַיָּמוּת וַיִּעְרוֹק לְחַדָּא מִן קְרוּיָא הָאֵלִין:</p>	<p>וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא לְרֵעֵהוּ וַאֲרֵב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכְּהוּ נֶפֶשׁ וַמָּת וְנָס אֶל־אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה:</p>
<p>12 then the elders of his city shall send and fetch him thence, and deliver him into the hand of the avenger of blood, that he may die.</p>	<p>וַיִּשְׁלְחוּן סָבִי קְרֻבִיָּה וַיִּדְּבִרוּן יְתִיָּה מִתַּמָּן וַיִּמְסְרוּן יְתִיָּה בְּיַד גָּאִיל דָּמָא וַיָּמוּת:</p>	<p>וּשְׁלָחוּ זִקְנֵי עִירוֹ וּלְקָחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וַנִּתְּנוּ אֹתוֹ בְּיַד גָּאֵל הַדָּם וַיָּמוּת:</p>
<p>13 Thine eye shall not pity him, but thou shalt put away the blood of the innocent from Israel, that it may go well with thee.</p>	<p>לֹא תַחֲסוּם עֵינְךָ עָלָוְהִי וְתַפְּלִי אֲשֶׁר־יָדָם זָכָא מִיִּשְׂרָאֵל וַיִּיטֹב לָךְ:</p>	<p>לֹא־תַחֲסוּם עֵינְךָ עָלָיו וּבַעֲרַת דָּם־הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ: (ס)</p>
<p>14 Thou shalt not remove thy neighbour's landmark, which they of old time have set, in thine inheritance which thou shalt inherit, in the land that the LORD thy God giveth thee to possess it.</p>	<p>לֹא תִשְׁנִי תְּחוּמָא דְּחֻבְרָךְ דְּתַחֲמוּ קְדָמָא בְּאַחֲסִנְתָּךְ דְּתַחֲסִין בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֵךְ יְהִיב לָךְ לְמִירְתָּה:</p>	<p>לֹא תִסֹּג גְבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רֵאשִׁנִּים בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ: (ס)</p>

(9) ויספת לך עוד שלש. הרי תשע, ג' שצעבר הירדן, וג' שצבראן כנען, וג' לעמיד לבא:
(11) וכי יהיה איש שנא לרעהו. ע"י שנאחו הוא צא לידי וארצ לו, מכאן אמרו, עבר אדם על מצוה קלה סופו לעבור על מצוה חמורה, לפי שצבר על לא תסג (ויקרא יט, ז), סופו לצא לידי שפיכות דמים, לכך נאמר וכי יהיה איש שנא לרעהו וגו', שהיה לו לכחוצ וכי יקום איש וארצ לרעהו והכהו נפש:
(13) לא תחוס עינך עליו. שלא תאמר, הראשון כצר נהרג, למה אנו הורגים את זה ונמנא שני ישראלים הרוגים (ספרי קפז):
(14) לא תסיג גבול. לשון נסגו אחור (ישעיה מז, יז), שמחזיר סימן חלוקת הקרקע לאחור, לתוך שדה חצירו, למען הרחיב את שלו, והלא כצר נאמר לא תגזול, מה תלמוד לומר לא תסיג, למד על העוקר תחום חצירו שעובר בשני לאוין, יכול אף בחוץ לחצר, תלמוד לומר בנחלתך אשר תנחל וגו', בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוץ לחצר אינו עובר אלא משום לא תגזול:

15	One witness shall not rise up against a man for any iniquity, or for any sin, in any sin that he sinneth; at the mouth of two witnesses, or at the mouth of three witnesses, shall a matter be establishment	לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־ עוֹן וְלִכְל־חַטָּאת בְּכָל־חַטָּא אֲשֶׁר יַחַטָּא עַל־פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשֶׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר: לֹא יָקוּם סֵהִיד חֵד בְּגִבֵּר לְכָל עוֹיִן וְלִכְל חוֹבִין בְּכָל חַטָּא דִּיחַטִּי עַל מִימַר תְּרִין סֵהֲדִין אוֹ עַל מִימַר תְּלָתָא סֵהֲדִין יִתְקַיֵּם פְּתִגְמָא:	15
16	If an unrighteous witness rise up against any man to bear perverted witness against him;	כִּי־יָקוּם עַד־חָמָס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סֵרָה: אִרִי יָקוּם סֵהִיד שָׁקֵר בְּגִבֵּר לְאַסְהֵדָא בֵּיה סֵטְיָא:	16
17	then both the men, between whom the controversy is, shall stand before the LORD, before the priests and the judges that shall be in those days.	וְעָמְדוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַיָּמִים הָהֵם: וּקְוִמוּן תְּרִין גּוֹבְרִיא דִּילְהוֹן דִּינָא קָדָם יְיָ קָדָם כְּהֲנִיא וְדִינָא דִּיהוֹן בְּיוֹמֵי הָאֲנֹן:	17
18	And the judges shall inquire diligently; and, behold, if the witness be a false witness, and hath testified falsely against his brother;	וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטִב וְהַנָּה עַד־שָׁקֵר הָעֵד שָׁקֵר עָנָה בְּאֲחִיו: וְיִתְבַּעֲוּ דִּינָא יָאוֹת וְהָא סֵהִיד שָׁקֵר סֵהֲדָא שָׁקֵרָא אַסְהֵד בְּאֲחֻהִי:	18
19	then shall ye do unto him, as he had purposed to do unto his brother; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֲחִיו וּבְעֵרְתָּ הָרָע מִקִּרְבְּךָ: וְתַעֲבֹדוּן לִיה כַּמָּא דְחָשִׁיב לְמַעַבְד לְאֲחֻהִי וְתַפְּלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ:	19
20	And those that remain shall hear, and fear, and shall henceforth commit no more any such evil in the midst of thee.	וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא־ יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדָּבָר הָרָע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: וְדִישְׁתַּאֲרוּן יִשְׁמְעוּן וְיִדְחִלוּן וְלֹא יִסְפוּן לְמַעַבְד עוֹד כַּפְתִּגְמָא בִּישָׂא הָרִין בִּינְךָ:	20

(15) עד אחד. זה צנה אז, כל עד שצמורה שנים, אלא אם כן פרט לך צו אחד (סוטה ז:): לכל עון ולכל חטאת. להיות חצירו נענש על עדותו, לא עונש גוף ולא עונש ממון, אבל קס הוא לשבועה (ספרי קפח), אמר לחצירו תן לי מנה שהלוייתך, אי"ל אין לך זידי כלום, ועד אחד מעידו שיש לו, חייב להשבע לו: על פי שני עדים. ולא שיכתבו עדותם באגרת וישלחו לב"ד, ולא שיעמוד תורגמן בין העדים ובין הדיינים (שם):

(16) לענות בו סרה. דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת, כי"ד, שאמרו להם והלא עמנו הייתם באותו היום במקום פלוני (מכות ה. ספרי קפט):

(17) ועמדו שני האנשים. צעדים הכחוצ מדבר, ולמד שאין עדות בנשים, ולמד שצריכין להעיד עדותן מעומד (שבועות ל:). אשר להם הריב. אלו צעלי הדין: לפני ה'. יהיה דומה להם כאלו עומדין לפני המקום, שנאמר צָקָק צָלָהִים יִשְׁפֹּט (תהלים פז, א): אשר יהיו בימים ההם. יפתח דדורו כשמואל דדורו (ראש השנה כה:), צריך אתה לנהוג צו כבוד: (18) ודרשו השופטים היטב. על פי המזימין אותם, שבדקים וחוקרים את הבאים להזימם בדרישה ובחקירה: והנה עד שקר. כל מקום שנאמר עד, צננים הכחוצ מדבר:

(19) כאשר זמם. ולא כאשר עשה, מכאן אמרו, הרגו אין נהרגין (מכות ה:). לעשות לאחיו. מה תלמוד לומר לאחיו, למד על זוממי צח כהן נשואה שאינם צשריפה, אלא צמיסת הצועל שהוא צחנק, שנאמר צָאשׁ תִּשְׁרָף (ויקרא כא, ט), היא ולא צועלה, לכך נאמר כאן לאחיו, כאשר זמם לעשות לאחיו, ולא כאשר זמם לעשות לאחיותו, אבל בכל שאר מיתות השוה הכחוצ אשה לאיש, וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש, כגון שהעידוה שהרגה את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין צמיסתה, שלא מיעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים צהן הזמה כמיתת הצועל:

(20) ישמעו ויראו. מכאן שצריכין הכרזה, איש פלוני ופלוני נהרגין על שהזמנו צב"ד:

21 And thine eye shall not pity: life for
life, eye for eye, tooth for tooth,
hand for hand, foot for foot.

21 וְלֹא תַחֲסֹם עֵינְךָ גִּפְשׁ בְּגִפְשׁ
 עֵין בְּעֵין שֶׁן בְּשֶׁן יָד בְּיָד הָגֵל
 בְּרָגֵל: (ס)
 וְלֹא תַחֲסֹם עֵינְךָ נַפְשָׁא חֵלְף
 נַפְשָׁא עֵינָא חֵלְף עֵינָא שְׁנָא
 חֵלְף שְׁנָא יָדָא חֵלְף יָדָא רָגְלָא
 חֵלְף רָגְלָא:

XX When thou goest forth to battle
against thine enemies, and seest
horses, and chariots, and a people
more than thou, thou shalt not be
afraid of them; for the LORD thy
God is with thee, who brought thee
up out of the land of Egypt.

XX
כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אִיבֶךָ וּרְאִיתָ סוֹס וָרֶכֶב עִם רֶב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יְהִיָּהּ אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

2 And it shall be, when ye draw nigh
unto the battle, that the priest shall
approach and speak unto the people,

וְהָיָה פָּקֳדֹבְכֶם אֶל-הַמִּלְחָמָה וַיְהִי כְּמִקְרָבְכֶם לֹא־חָתָא קָרָבָא וַיִּתְּקֶרֶב כְּהֵנָּה וַיְמַלִּיל עִם עַמָּא:

and shall say unto them: ‘Hear, O
Israel, ye draw nigh this day unto
battle against your enemies; let not
your heart faint; fear not, nor be
alarmed, neither be ye affrighted at
them;

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתָם
 3 קִרְבִּים הַיּוֹם לְמַלְחָמָה עַל-
 אִיבֵיכֶם אֵל-יִתְדֶךָ לְבַבְכֶם אֵל-
 תִּירָאוּ וְאֵל-תַּחֲפֹזוּ וְאֵל-תַּעֲרֹצוּ
 מִפְּנֵיהֶם:

וַיִּימָר לְהוֹן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתוֹן
 מִתְקַרְבִּין יוֹמָא דִּין לְאַחָא
 קִרְבָּא עַל בְּעַלֵּי דִּבְכִּיכּוֹן לֹא
 יִזְעֵ לְכִכּוֹן לֹא תִדְחִלּוֹן וְלֹא
 תַחֲפִעֲתוֹן וְלֹא תַתְּבִירוֹן מִן
 קִדְמֵיהוֹן:

4 for the LORD your God is He that
goeth with you, to fight for you
against your enemies, to save you.’

4 כִּי יִהְיֶה אֲלֵהֵיכֶם הַהֶלֶךְ עִמָּכֶם לַהֲלָחַם לָכֶם עִם־אִיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם:

(21) עין בעין. ממון, וכן שן בשן וגו':

(1) כי תצא למלחמה. סמך הכתוב יציאת מלחמה לכאן, לומר לך, שאין מחוסר דבר יוצא למלחמה. דבר אחר, לומר לך, אם עשית משפט נדק, אחת מובטח שאת תצא למלחמה אחת נוצה, וכן דוד הוא אומר, עשיתי משפט ונדק כל פניחני לעשקי (מהללים קיט, קכא): על אריבך. יהיו צעניך כאויבים, אל תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך: סור ורכב. צעני כולם כסוס אחד, וכן הוא אומר והפיק את מדין פאיש אסד (שופטים ו, 12), וכן הוא אומר פי צא סוס פקעה (שמות טו, יט): עם רב ממך. צעניך הוא רב, אבל צעני אינו רב:

(2) כקרבכם אל המלחמה. סמוך ללאתכם מן הספר מגזול ארצכם: ונגש הכהן. המשות לך, והוא הנקרא משוח מלחמה (סוטה מז.): ודבר אל העם. בלשון הקודש (שם):

(3) שמע ישראל. (סס) אפילו אין צבס זכות אלא קריאת שמע כלצד, כדאי אחס שיושע אחתס (סס): על אויביכם. אין אלו אחיכם, שאס תפלו צידס אינס מרחמים עליכם, אין זו כמלחמת יהודה עס ישראל, שנאמר ויגמרו הַיָּהוּדִים אֶת־יָקֹב וַיִּצְדָּקוּ בְּשִׁמּוֹת וַיִּסְתָּקוּ וַיִּצְדָּקוּ וְכָל־מַעֲרֵמֶיהֶם הִלְבִּישׁוּ מֶן הַשֶּׁלָּל וַיִּלְבָּשׁוּ וַיַּעֲבֹדוּ וַיִּשְׁכָּחוּ וַיִּשְׁכָּחוּ וַיִּנְהָלוּ צְהַרְמִים לְכָל־כּוֹשֵׁל וַיִּצְיָאוּ וַיִּרְחוּ עֵיר הַקָּמָרִים אֲלֵל אֶתְיָהּ וַיִּשְׁבּוּ שְׁמֵרוֹן (דברי הימים-ב כח, טו), אלא על אויביכם אחס הולכים, לפיכך התחזקו למלחמה: אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו. ארבע אזהרות, כנגד ארבעה דברים שמלכי האומות עושים, מגיפים בתריסיהם כדי להקישן זה לזה, כדי להשמיע קול שיחפזו אלו שכנגדם וינסו, ורומסים בסוסיהם ומזהילין אותם, להשמיע קול שעטת פרסות סוסיהם, ולווחין בקולס ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול (סוטה סס): אל ירך לבבכם. מזהלת סוסים: אל תיראו. מהגפת התריסין: ואל תחפזו. קול הקרנות: ואל תערצו. מקול הלווחה:

<p>5 And the officers shall speak unto the people, saying: 'What man is there that hath built a new house, and hath not dedicated it? let him go and return to his house, lest he die in the battle, and another man dedicate it.</p>	<p>וַדְּבָרוּ הַשְּׁטָרִים אֶל-הָעָם לֵאמֹר מִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית-חֹדֶשׁ וְלֹא חָנְכוֹ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִחַנְכֶנּוּ:</p>
<p>6 And what man is there that hath planted a vineyard, and hath not used the fruit thereof? let him go and return unto his house, lest he die in the battle, and another man use the fruit thereof.</p>	<p>וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוֹ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִחַלְלֶנּוּ:</p>
<p>7 And what man is there that hath betrothed a wife, and hath not taken her? let him go and return unto his house, lest he die in the battle, and another man take her.'</p>	<p>וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקָחָהּ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִקְחֶנָּה:</p>
<p>8 And the officers shall speak further unto the people, and they shall say: 'What man is there that is fearful and faint-hearted? let him go and return unto his house, lest his brethren's heart melt as his heart.'</p>	<p>וַיִּסְפוּ הַשְּׁטָרִים לִדְבַר אֶל-הָעָם וַאֲמָרוּ מִי-הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרֵךְ הַלֵּב יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמָּס אֶת-לֵבָב אָחִיו בְּלִבּוֹ:</p>
<p>9 And it shall be, when the officers have made an end of speaking unto the people, that captains of hosts shall be appointed at the head of the people.</p>	<p>וְהָיָה כִּכְלֵת הַשְּׁטָרִים לִדְבַר אֶל-הָעָם וּפָקְדֵי שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: (ס)</p>
<p>10 When thou drawest nigh unto a city to fight against it, then proclaim peace unto it.</p>	<p>כִּי-תִקְרַב אֶל-עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וּקְרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם:</p>

(4) כי ה' אלהיכם וגו'. הם צאים בנצחונם של צהר ודס וחס צאים בנצחונם של מקום, פלשתיים צאו בנצחונם של גלית, מה היה סופו, נפל ונפלו עמו (סוטה מג.): ההולך עמכם. זה מחנה הארון:
(5) ולא חנכו. לא דר צו, חנוך לשון החמלה: ואיש אחר יחנכנו. ודבר של עגמת נפש הוא זה:
(6) ולא חללו. לא פדאו בשנה הרביעית, שהפירות טעונים לאכלן בירושלים, או לחללן בדמים ולאכול הדמים בירושלים:
(7) פן ימות במלחמה. ישוב פן ימות, שאם לא ישמע לדברי הכהן, כדאי הוא שימות:
(8) ויספו השוטרים. למה נאמר כאן ויספו, מוסיפין זה על דברי הכהן, שהכהן מדבר ומשמיע מן שמע ישראל עד להושיע אתכם, ומי האיש ושני ושלישי כהן מדבר ושוטר משמיע, וזה שוטר מדבר ושוטר משמיע (סוטה מג.): הירא ורך הלבב. רצי עקיבא אומר, כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה, רצי יוסי הגלילי אומר, הירא מעצירות שצידו, ולכן חלתה לו תורה לחזור על בית וברס ואשה, לכסות על החוזרים בשביל עצירות שצידם, שלא יצינו שהם בעלי עצירה, והרואה חוזר אומר, שמא בנה בית או נטע כרם או ארס אשה (סוטה מד):
(9) שרי צבאות. שמעמדין וקפין מלפניהם ומאחריהם וכשלים של צרזל בידיהם, וכל מי שרואה לחזור, הרשות בידו לקפח את שוקיו. וקפין, בני אדם עומדים בקצה המערכה לזקוף את הנופלים ולחזקם בדברים, שצו אל המלחמה ולא תנוסו, שחמלת נפילה ניסה (שם):

<p>11 And it shall be, if it make thee answer of peace, and open unto thee, then it shall be, that all the people that are found therein shall become tributary unto thee, and shall serve thee.</p>	<p>וְהָיָה אִם-שָׁלֵם תִּשְׁמָעֶנִּיךָ וְתִפְתָּח לְךָ וַיְהִי כָל-עַמָּא דִּישְׁתַּכַּח בָּהּ יְהוֹן לְךָ מִסְקֵי מִסִּין וַיִּפְלְחוּנָךְ:</p>	<p>11 וְהָיָה אִם-שָׁלֹם תִּשְׁמָעֶנִּיךָ וְתִפְתָּח לְךָ וַיְהִי כָל-הָעָם הַנִּמְצָא-בָּהּ יִהְיוּ לְךָ לְמַס וְעֲבָדוּךָ:</p>
<p>12 And if it will make no peace with thee, but will make war against thee, then thou shalt besiege it.</p>	<p>וְאִם-לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וְעָשְׂתָה עִמָּךְ קָרֵב וְתִצּוּר עָלֶיהָ:</p>	<p>12 וְאִם-לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וְעָשְׂתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרָתָ עָלֶיהָ:</p>
<p>13 And when the LORD thy God delivereth it into thy hand, thou shalt smite every male thereof with the edge of the sword;</p>	<p>וְנִתְּנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וַיִּמְסְרֶנָּה יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְתִמְחִי יָת כָּל דְּכוּרָהּ לִפְתָּנָם דִּחְרָב:</p>	<p>13 וְנִתְּנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וַיִּמְסְרֶנָּה יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְתִמְחִי אֶת-כָּל-זְכוּרָהּ לִפְי-חֶרֶב:</p>
<p>14 but the women, and the little ones, and the cattle, and all that is in the city, even all the spoil thereof, shalt thou take for a prey unto thyself; and thou shalt eat the spoil of thine enemies, which the LORD thy God hath given thee.</p>	<p>רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל-אֲשֶׁר יִהְיֶה בְעִיר כָּל-שְׁלָלָהּ תִּבְזוּ לְךָ וְאָכַלְתָּ אֶת-שְׁלָל אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ:</p>	<p>14 רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל-אֲשֶׁר יִהְיֶה בְעִיר כָּל-שְׁלָלָהּ תִּבְזוּ לְךָ וְאָכַלְתָּ אֶת-שְׁלָל אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ:</p>
<p>15 Thus shalt thou do unto all the cities which are very far off from thee, which are not of the cities of these nations.</p>	<p>כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל-הָעָרִים כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל-קְרוֹיָא דִּרְחִיקִין מִנֶּךָ לְחִדָּא דְלֹא מִקְרָנִי עַמֻּמֵּינָא הָאֵלִין אֲנִין:</p>	<p>15 כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל-הָעָרִים כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל-הָעָרִים מְרֹחֶק מִמֶּךָ מְאֹד אֲשֶׁר לֹא-מִעָרֵי הַגּוֹיִם-הָאֵלֶּה הֵנֵּה:</p>
<p>16 Howbeit of the cities of these peoples, that the LORD thy God giveth thee for an inheritance, thou shalt save alive nothing that breatheth,</p>	<p>לְחִדָּא מִקְרָנִי עַמֻּמֵּינָא הָאֵלִין דִּי אֱלֹהֶיךָ יַחֲבִיב לְךָ אַחֲסָנָא לֹא תִשְׁמַח בָּהֶם שְׂמָחָא:</p>	<p>16 רַק מִעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לֹא תַחֲיֶה כָל-נִשְׁמָה:</p>
<p>17 but thou shalt utterly destroy them: the Hittite, and the Amorite, the Canaanite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite; as the LORD thy God hath commanded thee;</p>	<p>אֲרִי גִמְרָא תִגְמְרֶנּוּן חִתִּי וְאַמּוֹרֵא כְנַעֲנָא וּפְרִזִּי חִוִּי וַיְבוּסָא כְּמָא דִּפְסָדָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>17 כִּי-יַחֲרֹם תַּחְרִימֵם חִתִּי וְהָאֲמֹרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי חִוִּי וְהַיְבוּסִי כַּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>

- (10) כי תקרב אל עיר. צמלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בענין, כן שפעה לכל הערים הקרובות וגו':
- (11) כל העם הנמצא בה. אפילו אתה מוצא זה משצעה אומות שננטויות להחרימם, אתה ראוי לקיימם (ספרי ר):
- למס ועבדוך. עד שיקצלו עליהם מסים ושעבוד (שם):
- (12) ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה. הכתוב מצטרף, שאם לא תשלים עמך, סופה להלחם כך אם תניחנה ומלך: וצרת עליה. אף להרעינה ולהצמיאה ולהמיתה מיתת תחלואים:
- (13) ונתנה ה' אלהיך בידך. אם עשית כל האמור בענין, סוף שה' נותנה בידך:
- (14) והטף. אף טף של זכרים, ומה אני מקיים והכית את כל זכורה, צדוקים:
- (17) כאשר צוך. לרצות את הגרגשי:

18	that they teach you not to do after all their abominations, which they have done unto their gods, and so ye sin against the LORD your God.	לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכָל תּוֹעֲבוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם וַחֲטֹאתֵיהֶם לִיהְנוֹה אֱלֹהֵיכֶם: (ס)	18
19	When thou shalt besiege a city a long time, in making war against it to take it, thou shalt not destroy the trees thereof by wielding an axe against them; for thou mayest eat of them, but thou shalt not cut them down; for is the tree of the field man, that it should be besieged of thee?	כִּי־תָצוּר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֲצֶיהָ לְנֹדֶת עָלֶיהָ גֵרֹן בִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאִתּוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לֵבָא מִפְּנֵיהָ בַּמָּצוֹר:	19
20	Only the trees of which thou knowest that they are not trees for food, them thou mayest destroy and cut down, that thou mayest build bulwarks against the city that maketh war with thee, until it fall.	לֶקַח עֵץ אֲשֶׁר־תִּדְעַ כִּי־לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אִתּוֹ תִשְׁחִית וְכָרַתְּ וּבְנִיתָ מָצוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: (פ)	20
XXI	If one be found slain in the land which the LORD thy God giveth thee to possess it, lying in the field, and it be not known who hath smitten him;	כִּי־יִמָּצֵא חָלָל בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נִפֹּל בַּשָּׂדֶה לֹא נֹדַע מִי הִכָּהוּ:	XXI
2	then thy elders and thy judges shall come forth, and they shall measure unto the cities which are round about him that is slain.	וַיָּצֵאוּ זִקְנֵיהָ וּשְׁפֹטֶיהָ וּמִדְּרוֹ אֶל־הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבֹת הַחָלָל:	2
3	And it shall be, that the city which is nearest unto the slain man, even the elders of that city shall take a heifer of the herd, which hath not been wrought with, and which hath not drawn in the yoke.	וְהָיָה הָעִיר הַקְּרִיבָה אֶל־הַחָלָל וּלְקַחְוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֹגֶלֶת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עָבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מִשְׁכָּה בָּעֵל:	3

(18) למען אשר לא ילמדו. האם עשו תשובה והתגיירו, אמה ראוי לקבלם:
 (19) ימים. שנים: רבים. שלשה, מכאן ואמרו, אין צריך על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת (ספרי רג).
 ולמד, שפוחם בשלוש שנים או ג' ימים, וכן הוא אומר, וַיֵּשֶׁב צוּר צִקְלָג יָמִים שָׁנָיִם (שמואל ב' א, א), וזמלמות הרשות הכתוב מדבר (ספרי שם): כי האדם עץ השדה. הרי כי משמש בשלשן דלמא, שמה האדם עץ השדה להכנס בחור המזרז מפניו להתיסר ציסורי רעב וזמא כאנשי העיר, למה תשחיתנו:
 (20) עד רדתה. לשון רדוי, שתהא כפופה לך:
 (2) ויצאו זקניו. מיוחדים שזקניו (סוטה מד), אלו סנהדרי גדולה: ומדרו. ממקום שהחלל שוכן: אל הערים אשר סביבות החלל. לכל נד, לידע איזו קרובה:

<p>4 And the elders of that city shall bring down the heifer unto a rough valley, which may neither be plowed nor sown, and shall break the heifer's neck there in the valley.</p>	<p>וַיִּחְתּוּן סְבִי קִרְתָּא הִיא יֵת עֲגֻלָּתָא לְנַחַל בִּיר דְּלֹא אֲתַפְּלַח בִּיהּ וְלֹא יִזְדַּרַע וַיִּקְפּוּן תַּמָּן יֵת עֲגֻלָּתָא בְּנַחֲלָא:</p>	<p>וְהוֹרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת־הָעֵגְלָה אֶל־נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־יֵעָבֵד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעָרְפוּ־שָׁם אֶת־הָעֵגְלָה בְּנַחַל:</p>
<p>5 And the priests the sons of Levi shall come near—for them the LORD thy God hath chosen to minister unto Him, and to bless in the name of the LORD; and according to their word shall every controversy and every stroke be.</p>	<p>וַיִּתְקַרְבוּן כֹּהֲנֵיא בְּנֵי לֵוִי אַרְי בְּהוֹן אֲתַרְעֵי יִי אֱלֹהֶךָ לְשִׁמְשׁוּתִיהּ וּלְבִרְכָּא בְּשֵׁמָא דִּי וְעַל מִימְרֵהוֹן יְהִי כָּל דִּין וְכָל מַכְתָּשׁ סְגִירוֹ:</p>	<p>וַנִּגְשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי כֵם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְעֹרְתוֹ וּלְבִרְכָּה בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל־רִיב וְכָל־נִגַע:</p>
<p>6 And all the elders of that city, who are nearest unto the slain man, shall wash their hands over the heifer whose neck was broken in the valley.</p>	<p>וְכָל סְבִי קִרְתָּא הִיא דְּקַרְיָבִין לְקַשִּׁילָא יִסְחוּן יֵת יְדִיהוֹן עַל עֲגֻלָּתָא דְּנִקְיָא בְּנַחֲלָא:</p>	<p>וְכָל זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא הַקְרָבִים אֶל־הַחֲלָל יִרְחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הָעֵגְלָה הָעָרוּפָה בְּנַחַל:</p>
<p>7 And they shall speak and say: 'Our hands have not shed this blood, neither have our eyes seen it.</p>	<p>וַיְתִיבוּן וַיִּמְרוּן יְדֵנָא לֹא אֲשָׁדָא יֵת דְּמָא הָדִין וְעֵינָנָא לֹא חֲזָא:</p>	<p>וְעָנּוּ וַאֲמָרוּ יְדֵינוּ לֹא (כ') שִׁפְכָה [ק'] שִׁפְכוּ אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ:</p>
<p>8 Forgive, O LORD, Thy people Israel, whom Thou hast redeemed, and suffer not innocent blood to remain in the midst of Thy people Israel.' And the blood shall be forgiven them.</p>	<p>כֹּהֲנֵיא יִמְרוּן כִּפּוּר לְעַמְךָ יִשְׂרָאֵל דְּפִרְקָתָא יִי וְלֹא תַחֲיִן חֻבַּת דָּם זָכָאי בְּגוֹ עַמְךָ יִשְׂרָאֵל וַיִּתְכַּפֵּר לָהוֹן עַל דְּמָא:</p>	<p>כִּפּוּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאַל־תֵּתֵן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם:</p>
<p>9 So shalt thou put away the innocent blood from the midst of thee, when thou shalt do that which is right in the eyes of the LORD.</p>	<p>וְאַתָּה תַּפְּלִי אֲשָׁדִי דָם זָכָאי מִבֵּינָךְ אַרְי תַּעֲבִיד דְּכֶשֶׁר קָדָם יִי:</p>	<p>וְאַתָּה תִּבְעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרְבְּךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)</p>

The Haftara is Isaiah 51:12 – 52:12 on page 172.

<p>10 When thou goest forth to battle against thine enemies, and the LORD thy God delivereth them into thy hands, and thou carriest them away captive,</p>	<p>אַרְי תַּפּוֹק לְאַנְחָא קִרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְּבִרְכָּךְ וַיִּמְסְרֵנּוּן יִי אֱלֹהֶךָ בִּידְךָ וְתַשְׁבִּי שְׁבִיהוֹן:</p>	<p>כִּי־תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל־אִיבֶיךָ וַיִּנְתְּנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבִיו:</p>
--	---	---

- (4) אל נחל איתן. קשה, שלא נעצד (סוטה מה). וערפו. קוץ ערפה צקופיך, אמר הקד"ה תצא עגלה צת שנתה שלא עשתה פירות, ומערך צמקום שאינו עושה פירות, לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחוהו לעשות פירות (שם מו).
(7) ידינו לא שפכו. וכי עלתה על לב שזקני צית דין שופכי דמים הם, אלל לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לויא (שם מה). והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל:
(8) ונכפר להם הדם. הכמוצ מצטרס, שמשעשו כן יכופר להם העון (שם מו).
(9) ואתה תבער. מגיד, שאם נמלא ההורג אחר שנתערפה העגלה, הרי זה יהרג (כתובות לו:), והוא הישר בעיני ה'.

11	and seest among the captives a woman of goodly form, and thou hast a desire unto her, and wouldest take her to thee to wife;	וְרָאִיתָ בַּשְּׁבִיָּה אִשָּׁת יִפְתָּתָאֵר וְחָשַׁקְתָּ בָּהּ וּלְקַחְתָּ לָךְ לְאִשָּׁה: וְתָחֲזִי בַשְּׁבִיָּא אֶתְּחָא שְׂפִירָת רֵיו וְתִתְרַעֵי בָּהּ וְתִסְבֶּה לָךְ לְאִתּוֹ:
12	then thou shalt bring her home to thy house; and she shall shave her head, and pare her nails;	וְהִבֵּאתָהּ אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלַּחַהּ אֶת-רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת צִפְרָנֶיהָ: וְתַעֲלֶנָּה לְגוֹ בֵּיתְךָ וְתִגְלַח יָת רִישָׁהּ וְתִרְבִּי יָת טוֹפְרָהּ:
13	and she shall put the raiment of her captivity from off her, and shall remain in thy house, and bewail her father and her mother a full month; and after that thou mayest go in unto her, and be her husband, and she shall be thy wife.	וְהִסִּירָהּ אֶת-שְׂמֹלֶת שְׁבִיָּהּ מֵעָלֶיהָ וְיִשְׁבַּח בְּבֵיתְךָ וּבִכְתָּהּ אֶת-אָבִיהָ וְאֶת-אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֵר כֵּן תִּבּוֹא אֵלֶיהָ וּבְעֻלָּתָהּ וְהָיְתָה לָךְ לְאִשָּׁה: וְתַעֲדִי יָת כְּסוּת שְׁבִיָּהּ מִנָּהּ וְתִתִּיב בְּבֵיתְךָ וְתִבְכִּי יָת אָבִיהָ וְיָת אִמָּהּ יָרַח יוֹמִין וְבָתָר כֵּן תִּיעוֹל לְוֹתָהּ וְתִבְעֻלָּנָה וְתָהִי לָךְ לְאִתּוֹ:
14	And it shall be, if thou have no delight in her, then thou shalt let her go whither she will; but thou shalt not sell her at all for money, thou shalt not deal with her as a slave, because thou hast humbled her.	וְהָיָה אִם-לֹא חָפְצָת בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לֹא-תִמְכְּרָנָהּ בְּכֶסֶף לֹא-תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עָנִיתָהּ: (ס) וְיִהְיֶה אִם לֹא תִתְרַעֵי בָּהּ וְתִפְטְרָנָהּ לְנַפְשָׁהּ וְזָבָנָא לֹא תִמְכְּרָנָהּ בְּכֶסֶף לֹא תִתְגַּר בָּהּ חֶלֶף דְּעָנִיתָהּ:
15	If a man have two wives, the one beloved, and the other hated, and they have borne him children, both the beloved and the hated; and if the first-born son be hers that was hated;	כִּי-תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֹהֶבָהּ וְהָאֶחָת שְׂנוֹאָה וְיִלְדוּ-לּוֹ בָנִים הָאֹהֶבָהּ וְהַשְּׂנוֹאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לְשְׂנוֹאָהּ: אִרִי יִהְיוּ לְגִבֹר תִּרְתִּין נָשִׁין תִּדָּא רְחוּמָתָא וְתִדָּא שְׂנוֹאָתָא וְיִלְדוּ לֶיהָ בָּנִין רְחוּמָתָא וְשְׂנוֹאָתָא וְיִהְיֶה בְּרָא בּוֹכְרָא לְשְׂנוֹאָתָא:
16	then it shall be, in the day that he causeth his sons to inherit that which he hath, that he may not make the son of the beloved the first-born before the son of the hated, who is the first-born;	וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת-בָּנָיו אֶת אֲשֶׁר-יִהְיֶה לוֹ לֹא יוֹכֵל לְבַכֵּר אֶת-בֶּן-הָאֹהֶבָהּ עַל-פְּנֵי בֶן-הַשְּׂנוֹאָה הַבְּכֹר: וְיִהְיֶה בְּיוֹמָא דִּינְחִסִּין לְבְנוֹהֵי יָת דִּיִּהִי לֵיהָ לִית לֵיהָ רְשׁוֹ לְבְכְרָא יָת בֶּר רְחוּמָתָא עַל אִפִּי בֶר שְׂנוֹאָתָא בּוֹכְרָא:

(10) כי תצא למלחמה. צמלחמת הרשות הכתוב מדבר, שצמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושצית שציו, שהרי כבר נאמר לא תסיעה קל קצמה (לעיל כ, טז): ושבת שבי. לרבות כנענים שצמחה, ואע"פ שהן משצעה אומות: (11) ולקחת לך לאשה. לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקדוש ברוך הוא ממירה, ישאנה צאיסור, אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה, שנאמר אחריו כי תהיין לאיש וגו', וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכך נסמכו פרשיות הללו: אשת. אפילו אשת איש (קידושין כא:): (12) ועשתה את צפרניה. תגדלס כדי שחטוול: (13) והסירה את שמלת שביה. לפי שהם נאים, שהנכרים צוניהם מתקשטות צמלחמה, בשציל להזנות אחרים עמהם: וישבה בביתך. צצית שמשחמש צו, נכנס ונתקל צה, יוצא ונתקל צה, רואה צציייתה, רואה צוולה, כדי שחחגנה עליו: ובכתה את אביה. כל כך למה, כדי שמהא צה ישראל שמה וזו עזבה, צה ישראל מתקשטת וזו מחטוולת: (14) והיה אם לא חפצת בה. הכתוב מצחקך שסופך לשנאותה: לא תתעמר בה. לא תשחמש צה, צלשון פרסי קורין לעצדות ושימוש, עימראה, מיסודו של רצי משה הדרשן למדתי כן:

17	but he shall acknowledge the first-born, the son of the hated, by giving him a double portion of all that he hath; for he is the first-fruits of his strength, the right of the first-born is his.	כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׂנוּאָה וְיִירָא לֹא פִי שְׁנִים בְּכָל אֲשֶׁר־יִמְצָא לוֹ בִּיְהוָה רֵאשִׁית אָנֹכִי לוֹ מִשְׁפָּט הַבְּכֹרָה: (ס)	אֲרִי יֵת בּוֹכְרָא פֶר שְׂנוּאָתָא וּפְרִישׁ לְמִתָּן לִיה תִּרִין חוּלְקִין בְּכָל דִּישְׁחַכְח לִיה אֲרִי הוּא רִישׁ תּוֹקֶפִיָּה לִיה חֲזִיָּא בְּכִירוּתָא:
18	If a man have a stubborn and rebellious son, that will not hearken to the voice of his father, or the voice of his mother, and though they chasten him, will not hearken unto them;	יִשְׂרָאֵל כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרָד אֵינָנו שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְרוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמָע אֲלֵיהֶם:	אֲרִי יְהִי לְגִבֹּר בֶּר סָטִי וּמוֹרָד לִיתְהוּי מִקְבִּיל לְמִימַר אָבִיוִּי וּלְמִימַר אִמּוּיָּה וּמִלְפִין יִתִּיה וְלֹא מִקְבִּיל מִנְהוֹן:
19	then shall his father and his mother lay hold on him, and bring him out unto the elders of his city, and unto the gate of his place;	וְתִפְשׂוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אוֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מִקְדָּמוֹ:	וַיִּחְדְּדוּן בֵּיה אָבִיוִּי וְאִמּוּיָּה וַיִּפְקְדוּן יִתִּיה לְקֹדֶם סָבִי קִרְתִּיה וְלִתְרַע בֵּית דִּין אֶתְרִיה:
20	and they shall say unto the elders of his city: "This our son is stubborn and rebellious, he doth not hearken to our voice; he is a glutton, and a drunkard."	וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרָד אֵינָנו שֹׁמֵעַ בְּקוֹלֵנוּ זֹלָל וְסָבָא:	וַיִּמְרוּן לְסָבִי קִרְתִּיה בְּרָנָא דִּין סָטִי וּמוֹרָד לִיתְהוּי מִקְבִּיל לְמִימַרָנָא זָלִיל בֶּשֶׁר וְסָבִי חֲמֹר:
21	And all the men of his city shall stone him with stones, that he die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee; and all Israel shall hear, and fear.	וְרָגְמוּהוּ כָל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים וְמוֹת וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבָּךְ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמָעוּ וְיִרְאוּ: (ס)	וְיִרְגְמוּנִיה כָּל אָנָּשֵׁי קִרְתִּיה בְּאֲבָנִיָּא וְיָמוּת וּתְפִלִּי עֶבֶד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמָעוּן וְיִדְחִלוּן:
22	And if a man have committed a sin worthy of death, and he be put to death, and thou hang him on a tree;	וְכִי־יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפָּט־מוֹת וְהוֹמָת וְתִלִּית אוֹתוֹ עַל־עֵץ:	וְאֲרִי יְהִי בְּגִבֹּר חוֹבֵת דִּין דְּקִטּוֹל וְיִתְקַטֵּיל וְתַצְלוּב יִתִּיה עַל צְלִיבָא:

(17) פִּי שְׁנִים. כנגד שני אחים (צא צתרא קכז): בְּכָל אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ. מִכָּאן שֶׁאִין הַצְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנִים, צִדְקָא לְצֹא לְאַחֵר מִיתָת הָאֵל, כְּצִמְחָה:

(18) סוֹרֵר. סרמן הדך; וּמוֹרָד. מַסְרֵב צְדָקָא אֲצִי, לְשׁוֹן מַמְרִים: וְיִסְרוּ אוֹתוֹ. מַתְרִין צוּ צִפְנִי שְׁלֵשָׁה וּמִלְקִין אוֹתוֹ (סְנֵה־דְרִין עֵא). בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרָד אֵינוֹ חַיִּיב עַד שֶׁיִּגְנוֹז וַיֵּאָכֵל תְּרֵמִימַר בְּשֶׁר וַיִּשְׁתֶּה חֲזִי לֹא יִין, שְׁנֵאֲמַר זֹלָל וְסוֹבָא, וְנִלְמַד לָל פֶּה צִסְקָא יִין צִלְלִי בְּשֶׁר לָמוּ (מִשְׁלִי כג, כ), וְבֶן סוֹרֵר וּמוֹרָד נִהְרַג עַל שֶׁסֶּס סוֹפּוֹ (סְנֵה־דְרִין עב). הַגִּיעָה תּוֹרָה לְסוֹף דַּעַמוֹ, סוֹף שֶׁמְכַלָּה מִמּוֹן אֲצִי וּמִצְקָשׁ לִימּוּדוֹ וְאִינוֹ מוֹלָא, וְעוֹמֵד צִקְקָשׁ דְּרַכִּים וּמִלְסָטֵס אֶת הַצְּרִיּוֹת, אֲמַרָה תּוֹרָה יָמוּת וְכֹא וְאֵל יָמוּת חַיִּיב:

(21) וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמָעוּ וְיִרְאוּ. מִכָּאן שֶׁצִּרְיָן הַכְּרוֹזָה צ"ד, פְּלוּגִי נִסְקָל עַל שֶׁהִיה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרָד (עֵיין סְנֵה־דְרִין טז). (22) וְכִי יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפָּט מוֹת. סְמִיכוֹת הַפְּרָשִׁיּוֹת מַגִּיד, שֶׁאֵס חָסִים עָלָיו אֲצִי וְאִמּוֹ, סוֹף שֶׁיֵּצֵא לְתַרְצוֹת רַעָה וַיַּעֲזוֹר עֲצִירוֹת וַיַּחֲסִיב מִיתָה צְרִית דִּין: וְתִלִּית אוֹתוֹ עַל עֵץ. רְצוּתוֹ אֲמַר (סְנֵה־דְרִין מה): כָּל הַנִּסְקָלִין נִתְּלִין, שְׁנֵאֲמַר כִּי קָלַת אֱלֹהִים תִּלּוּי, וְהַמְצָרָה ה' בְּסָקִילָה:

<p>his body shall not remain all night upon the tree, but thou shalt surely bury him the same day; for he that is hanged is a reproach unto God; that thou defile not thy land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.</p>	<p>לא תִּלֵּין נִבְלָתוֹ עַל-הָעֵץ כִּי-קָבוּר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי-קָלִיל תְּלִית אֱלֹהִים תִּלְוֶי וְלֹא תִטְמָא אֶת-אֲדָמְתָךְ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: (כ)</p>	<p>23</p>
<p>Thou shalt not see thy brother's ox or his sheep driven away, and hide thyself from them; thou shalt surely bring them back unto thy brother.</p>	<p>לא תִּחְזֶי יֵת תּוֹרָא דְאַחֲוָךְ אוֹ יֵת אִמְרִיהָ דְטָעֵן וְתִקְבּוֹשׁ מִנְהוֹן אֶתְבָּא תַּתִּיבְנוֹן לְאַחֲוָךְ:</p>	<p>XXII</p>
<p>And if thy brother be not nigh unto thee, and thou know him not, then thou shalt bring it home to thy house, and it shall be with thee until thy brother require it, and thou shalt restore it to him.</p>	<p>וְאִם לֹא קָרִיב אֲחִיךָ לְוֶתֶךָ וְלֹא יָדַעְתָּ לִיהָ וְתִכְנֹשְׁנֶיהָ לְגוֹ בֵּיתְךָ וַיְהִי עִמָּךְ עַד דְּיִתְבַּע אֲחִיךָ יָתִיה וְתִתִּיבְנֶיהָ לִיהָ:</p>	<p>2</p>
<p>And so shalt thou do with his ass; and so shalt thou do with his garment; and so shalt thou do with every lost thing of thy brother's, which he hath lost, and thou hast found; thou mayest not hide thyself.</p>	<p>וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחִמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֶדֶת אֲחִיךָ אֲשֶׁר-תֵּאֱבֹד מִמֶּנּוּ וּמִצֹּאֲתָהּ לֹא תוֹכֵל לְהַתְעֵלֵם: (ס)</p>	<p>3</p>
<p>Thou shalt not see thy brother's ass or his ox fallen down by the way, and hide thyself from them; thou shalt surely help him to lift them up again.</p>	<p>לֹא תִחְזֶי יֵת חֲמֹרָא דְאַחֲוָךְ אוֹ תּוֹרִיהָ רִמֹּן בְּאִרְחָא וְתִקְבּוֹשׁ מִנְהוֹן אֶקְמָא תְּקִים עִמֶּיהָ:</p>	<p>4</p>
<p>A woman shall not wear that which pertaineth unto a man, neither shall a man put on a woman's garment; for whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD thy God.</p>	<p>לֹא יִהְיֶה כְּלִי-גִבֹּר עַל-אִשָּׁה וְלֹא-יִלְבַּשׁ גִּבֹּר שְׁמֵלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבֶת יִהְיֶה אֵלֶיהָ כָּל-עֲשֵׂה אֹלֶה: (פ)</p>	<p>5</p>

(23) כי קללת אלהים תלוי. וזולו של מלך הוא, שאדם עשוי צדמות דיוקנו, וישראל הם צניו, משל לשני אחים תאומים, שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי. כל קללה שבמקרא לשון הקל וזולו, כמו והוא קללני קללה נמרצת (מלכים-א ב, ח):

(1) והתעלמת. כוש עין כאילו אינו רואהו: לא תראה והתעלמת. לא תראה אותו שתעלם ממנו, זה פשוטו. ורבותינו אמרו, (בבא מציעא ל.) פעמים שאתה מתעלם וכו':

(2) עד דרש אחיך. וכי תעלה בלצנן שימנהו לו קודם שידרשהו, אלא דרשהו שלא יהא רמאי (שם כח.): והשבותרו לו. שתהא בו השגה, שלא יאכל צדיקך כדי דמיו ותחזעם ממנו, מכאן אמרו כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל, ושאינו עושה ואוכל ימכר (שם):

(3) לא תוכל להתעלם. לכבוש עינך כאילו אינך רואה אותו:

(4) הקם תקים. זו טעניה (בבא מציעא לז.), להטעין משאוי שנפל מעליו: עמו. עם בעליו, אבל אם הלך וישב לו, ואמר לו הואיל ועליך מזה, אם רנית לטעון, טעון, פטור (בבא מציעא שם):

<p>6 If a bird's nest chance to be before thee in the way, in any tree or on the ground, with young ones or eggs, and the dam sitting upon the young, or upon the eggs, thou shalt not take the dam with the young;</p>	<p>אָרִי תִּפְּרַע קָנָא דְּצִפְרָא קִדְמָךְ בְּאוֹרְחָא בְּכָל אֵילָן אוֹ עַל אֶרֶעָא אֶפְרוּחִין אוֹ בִיעִין וְאִמָּא רְבִיעָא עַל אֶפְרוּחִין אוֹ עַל בִּיעִין לֹא תִסָּב אִמָּא עַל בְּנֵיהָ:</p>	<p>כִּי יִקְרָא (בספרי תימן קן בקורף גדולה) קן-צפור לִפְנֵיהֶּ בִּדְרָךְ בְּכָל-עֵץ אוֹ עַל-הָאָרֶץ אֶפְרוּחִים אוֹ בִּיעִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל-הָאֶפְרוּחִים אוֹ עַל-הַבִּיעִים לֹא-תִקַּח הָאֵם עַל-הַבָּנִים:</p>	<p>11</p>
<p>7 thou shalt in any wise let the dam go, but the young thou mayest take unto thyself; that it may be well with thee, and that thou mayest prolong thy days.</p>	<p>שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת-הָאֵם וְאֶת-הַבָּנִים תִּקַּח-לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֵאָרַכְתָּ יָמִים: (ס)</p>	<p>שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת-הָאֵם וְאֶת-הַבָּנִים תִּקַּח-לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֵאָרַכְתָּ יָמִים: (ס)</p>	<p>7</p>
<p>8 When thou buildest a new house, then thou shalt make a parapet for thy roof, that thou bring not blood upon thy house, if any man fall from thence.</p>	<p>אָרִי תִּבְנֶה בֵּיתָא חֲדָשָׁא וְתַעֲבִיד תִּיקָא לְאַגְרָךְ וְלֹא תִשְׁוִי חוֹבֵת קְטוֹל בְּבֵיתְךָ אָרִי יִפּוֹל דְּנִפִּיל מִנֵּיהָ:</p>	<p>כִּי תִבְנֶה בֵּית חֲדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגִגְּךָ וְלֹא-תִשֹּׁם דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי-יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ:</p>	<p>שלישי</p>
<p>9 Thou shalt not sow thy vineyard with two kinds of seed; lest the fulness of the seed which thou hast sown be forfeited together with the increase of the vineyard.</p>	<p>לֹא תִזְרַע פְּרָמָךְ עִירוּבִין דְּלִמָּא תִסְתָּאֵב דְּמַעַת זֶרְעָא דְּתִזְרַע וְעַלְלַת פְּרָמָא:</p>	<p>לֹא-תִזְרַע פְּרָמָךְ כְּלָאִים פֶּן-תִּקְדָּשׁ הַמְּלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וְתִבְזָאֵת הַפָּרָם: (ס)</p>	<p>9</p>
<p>10 Thou shalt not plow with an ox and an ass together.</p>	<p>לֹא תִרְדִּי בְּתוֹרָא וּבַחֲמֹר בְּחֻדָּא:</p>	<p>לֹא-תִחְרֹשׁ בְּשׁוֹר-וּבַחֲמֹר יַחְדָּו:</p>	<p>10</p>
<p>11 Thou shalt not wear a mingled stuff, wool and linen together. .</p>	<p>לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּנוֹ עִמָּר וּכְתָן מְחוּבָר בְּחֻדָּא:</p>	<p>לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּנוֹ צִמְרִם וּפְשָׁתִים יַחְדָּו: (ס)</p>	<p>11</p>

- (5) לא יהיה כלי גבר על אשה. שמהא דומה לאיש כדי שחלך בין האנשים (ספרי רכוז נזיר נט.), שאין זו אלא לשם ניאוף: ולא ילבש גבר שמלת אשה. לילך לישב בין הנשים. דבר אחר, שלא יסיר שער הערוה ושער של צית השחי: כי תועבת. לא אסרה תורה אלא לצוש המציא לידי תועבה:
- (6) כי יקרא. פרט למזומן: לא תקח האם. צעודה על צניה (חולין קמ:):
- (7) למען ייטב לך וגו'. אם מצוה קלה שאין צה חסרון כים, אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, קל וחומר למתן שכון של מצוה חמורות (חולין קמב:):
- (8) כי תבנה בית חדש. אם קיימת מצוה שלום הקן, סופך לצנות צית חדש ומקיים מצוה מעקה, שמהא גוררת מצוה, ומגיע לכרס וסדה ולצגדים נאים, לכך נסמכו פרשיות הללו: מעקה. גדר סביב לגג, ואונקלוס תרגם פִּיקָא, כגון תיק שמשמר מה שצמחו: כי יפול הנופל. ראוי זה ליפול, ואף עפ"כ לא תתגלגל מיתחו על ירך, שמגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב:
- (9) כלאים. חטה ושעורה וחרצן צמפולת יד (קידושין לט. חולין פב:): פן תקדש. כתרומו תסתאב, כל דבר הנחשב על האדם, צין לשבח כגון הקדש צין לגנאי כגון איסור, נופל צו לשון קדש, כמו אל תגש צי כי קדש פִּיקָא (ישעיה סה, ה): המלאה. זה מילוי ומספת שהזרע מוסיף:
- (10) לא תחרוש בשור ובחמור. הוא הדין לכל שני מינים שבעולם, (צבא קמא נד:) והוא הדין להנהיגם יחד קשורים וזגים שהולכת שום משא:

12 Thou shalt make thee twisted cords upon the four corners of thy covering, wherewith thou coverest thyself.	גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל-אַרְבַּע כּוֹנָפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶה-בָּהּ: (ס)	12 גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל-אַרְבַּע כּוֹנָפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶה-בָּהּ: (ס)
13 If any man take a wife, and go in unto her, and hate her,	כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁנָאָהּ: לִוְתָּהּ וַיִּשְׁנִינָהּ:	13 כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁנָאָהּ: לִוְתָּהּ וַיִּשְׁנִינָהּ:
14 and lay wanton charges against her, and bring up an evil name upon her, and say: 'I took this woman, and when I came nigh to her, I found not in her the tokens of virginity';	וַיִּשֹׁם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וַאֲמַר אֶת-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאֶקְבֵּב אֵלֶיהָ וְלֹא-מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים:	14 וַיִּשֹׁם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וַאֲמַר אֶת-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאֶקְבֵּב אֵלֶיהָ וְלֹא-מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים:
15 then shall the father of the damsel, and her mother, take and bring forth the tokens of the damsel's virginity unto the elders of the city in the gate.	וַיִּסֹּב אָבוֹהָא דְּעוֹלִימָתָא וְאִמָּהּ וַיִּפְקִינן יָת בְּתוּלֵי עוֹלִימָתָא לְקִדְם סְבִי קִרְתָּא וְלִתְרַע בֵּית דִּין אֲתָרָא:	15 וַלְקַח אָבִי הַנְּעֵר וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת-בְּתוּלֵי הַנְּעֵר אֶל-זִקְנֵי הָעִיר הַשְּׂעֵרָה:
16 And the damsel's father shall say unto the elders: 'I gave my daughter unto this man to wife, and he hateth her;	וַאֲמַר אָבִי הַנְּעֵר אֶל-הַזִּקְנִים אֶת-בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה וְהָאִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָהּ:	16 וַאֲמַר אָבִי הַנְּעֵר אֶל-הַזִּקְנִים אֶת-בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה וְהָאִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָהּ:
17 and, lo, he hath laid wanton charges, saying: I found not in thy daughter the tokens of virginity; and yet these are the tokens of my daughter's virginity.' And they shall spread the garment before the elders of the city.	וְהָא הוּא שְׁנֵי תַּסְקוּפֵי מַלְיָן לְמִימַר לֹא אִשְׁכַּחִית לְבִרְתִּי בְּתוּלִים וְאֵלֶּינן בְּתוּלֵי בְּרַתִּי וַיִּפְרְסוּן שׁוֹשְׁפָא קִדְם סְבִי קִרְתָּא:	17 וְהִנֵּה-הוּא שֵׁם עֲלִילֹת דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא-מָצָאתִי לְבִרְתִּי בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בְּרַתִּי וַיִּפְרְסוּן שׁוֹשְׁפָא קִדְם זִקְנֵי הָעִיר:
18 And the elders of that city shall take the man and chastise him.	וַיִּדְבְּרוּן סְבִי קִרְתָּא הַהִיא יָת גּוֹבְרָא וַיִּלְקֹן יָתִיהּ:	18 וַלְקַחוּ זִקְנֵי הָעִיר-הַהִיא אֶת-הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ:

- (11) שעטנז. לשון עירוב, ורבותינו פירשו שוע טווי ונוז;
 (12) גדילים תעשה לך. אף מן הכלאים, לכך סמכן הכמוצ (יצמות ד. ספרי רלג).
 (13) ובא אליה ושנאה. סופו;
 (14) ושם לה עלילת דברים. עזירה גוררת עזירה, עזר על לא תשגא (ויקרא יט, יז) סופו לזכר לידי לשון הרע: את האשה הזאת. מכאן שאין אומר דבר אלא בפני בעל דין (ספרי רלז);
 (15) אבי הנערה ואמה. מי שגדלו גדולים הרעים, יתנזו עליה (שם רלה);
 (16) ואמר אבי הנערה. מלמד שאין רשות לאשה לדבר בפני האיש (שם);
 (17) ופרשו השמלה. הרי זה משל, מחורין הדברים כשמלה (שם רלז);
 (18) ויסרו אותו. מלקות;

19	<p>And they shall fine him a hundred shekels of silver, and give them unto the father of the damsel, because he hath brought up an evil name upon a virgin of Israel; and she shall be his wife; he may not put her away all his days.</p>	<p>וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ-תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא-יֻכַּל לְשַׁלְּחָהּ כָּל-יָמָיו: (ס)</p> <p>וַיִּגְבוּן מִנִּיהַ מֵאָה סֶלְעִין דְּכֶסֶף וַיִּתְּנוּ לְאָבוּהָא דְעוֹלִימְתָא אָרִי אַפִּיק שׁוֹם בִּישׁ עַל בְּתוּלְתָא בֵּת יִשְׂרָאֵל וְלִיהַ תְּהִי לְאִתּוֹ לִית לִיהַ רִשׁוֹ לְמַפְטָרָה כָּל יוֹמוֹהִי:</p>	19
20	<p>But if this thing be true, that the tokens of virginity were not found in the damsel;</p>	<p>וְאִם-אֵמֶת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא-נִמְצְאוּ בְּתוּלִים לְנַעֲרָה:</p> <p>וְאִם קוֹשְׁטָא הָיָה פִּתְגָמָא הַדִּין לֹא אֲשַׁתְּכֶחוּ בְּתוּלִין לְעוֹלִימְתָא:</p>	20
21	<p>then they shall bring out the damsel to the door of her father's house, and the men of her city shall stone her with stones that she die; because she hath wrought a wanton deed in Israel, to play the harlot in her father's house; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.</p>	<p>וְהוֹצִיאוּ אֶת-הַנַּעֲרָה אֶל-פֶּתַח בֵּית-אָבִיהָ וְסָקְלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בְּאֲבָנִים וּמָתָה כִּי-עָשְׂתָה נְבִלָה בְּיִשְׂרָאֵל לְזִנוּת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבָּךְ: (ס)</p> <p>וַיִּפְקֹן יֵת עוֹלִימְתָא לְתַרְע בֵּית אָבוּהָא וַיִּרְגְּמוּהָ אַנְשֵׁי קִרְתָּהּ בְּאֲבָנִיָּא וּתְמוֹת אָרִי עֲבַדַּת קִלְנָא בְּיִשְׂרָאֵל לְזִנְאָה בֵּית אָבוּהָא וּתְפִלִּי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ:</p>	21
22	<p>If a man be found lying with a woman married to a husband, then they shall both of them die, the man that lay with the woman, and the woman; so shalt thou put away the evil from Israel.</p>	<p>כִּי-יִמָּצָא אִישׁ שֹׁכֵב עִם-אִשָּׁה בַּעֲלַת-פֶּעַל וּמֹתוֹ גַּם-שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם-הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבַעֲרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: (ס)</p> <p>אָרִי יִשְׁתַּכַּח גִּבֵּר שֹׁכֵיב עִם אִתְתָּא אִתְתָּא גִּבֵּר וְיִתְקַטְלוּן אַף תְּרוֹיְהוֹן גּוֹבְרָא דְשֹׁכֵיב עִם אִתְתָּא וְאִתְתָּא וּתְפִלִּי עֲבִיד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל:</p>	22
23	<p>If there be a damsel that is a virgin betrothed unto a man, and a man find her in the city, and lie with her;</p>	<p>כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְּתוּלָה מֵאֲרָשָׁה לְאִישׁ וּמִצָּאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה:</p> <p>אָרִי תְּהִי עוֹלִימְתָא בְּתוּלְתָא דְּמֵאֲרָסָא לְגִבֵּר וַיִּשְׁכְּחֶנָּה גּוֹבְרָא בְּקִרְתָּא וַיִּשְׁכֹּב עִמָּה:</p>	23
24	<p>then ye shall bring them both out unto the gate of that city, and ye shall stone them with stones that they die: the damsel, because she cried not, being in the city; and the man, because he hath humbled his neighbour's wife; so thou shalt put away the evil from the midst of thee.</p>	<p>וְהוֹצִאתֶם אֶת-שְׁנֵיהֶם אֶל-שַׁעַר הָעִיר הַהוּא וְסָקְלִיתֶם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ אֶת-הַנַּעֲרָה עַל-דְּבַר אֲשֶׁר לֹא-צָעָקָה בָּעִיר וְאֶת-הָאִישׁ עַל-דְּבַר אֲשֶׁר-עָנָה אֶת-אִשְׁתּוֹ רַעְיוֹ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבָּךְ: (ס)</p> <p>וְתַפְקֹן יֵת תְּרוֹיְהוֹן לְתַרְע קִרְתָּא הַהִיא וְתִרְגְּמוּן יִתְהוֹן בְּאֲבָנִיָּא וַיְמוֹתוּן יֵת עוֹלִימְתָא עַל עֵיסַק דְּלֹא צִוַּחַת בְּקִרְתָּא וַיֵּת גּוֹבְרָא עַל עֵיסַק דְּעַנִּי יֵת אִתְתָּת חֲבֵרִיהַ וּתְפִלִּי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ:</p>	24

- (20) ואם אמת היה הדבר. צעדים והתראה, שזנתה לאחר אירוסין (כתובות מד):
- (21) אל פתח בית אביה. ראו גידולים שגדלם (שם מה). וסקלוה אנשי עירה. צמעמד כל אנשי עירה (ספרי רמ): לזנות בית אביה. כמו צצית אציה:
- (22) ומתו גם שניהם. להוציא מעשה חדודים (ספרי רמא) שאין האשה נהנית מהם: גם. לרצות הנאים אחריהם (ס"א מאחוריהם). דבר אחר גם שניהם, לרצות את הולד, שאם הייתה מעוברת אין ממתינין לה עד שחלד (ערכין ז).
- (23) ומצאה איש בעיר. לפיכך שכז עמה, פרצה קוראה לגנב, הא אלו ישנה צציתה לא אירע לה (ספרי רמז):

25	But if the man find the damsel that is betrothed in the field, and the man take hold of her, and lie with her; then the man only that lay with her shall die.	וְאִם-בִּשְׂדֵה יִמָּצָא אֶת-הַנַּעֲרָה הַמְאֻרְשָׁה וְהִחָזִיקָהּ הָאִישׁ וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ וַיִּתְּקֵל גּוֹבְרָא דְשָׁכִיב עִמָּהּ בְּלַחְדוּתָהּ:	25
26	But unto the damsel thou shalt do nothing; there is in the damsel no sin worthy of death; for as when a man riseth against his neighbour, and slayeth him, even so is this matter.	וְלַנַּעֲרָה לֹא-תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין לַנַּעֲרָה חַטָּא מוֹת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל-רֵעֵהוּ וַיִּרְצָחֵהוּ נַפְשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה:	26
27	For he found her in the field; the betrothed damsel cried, and there was none to save her.	כִּי בִשְׂדֵה מְצָאָה צָעָקָה הַנַּעֲרָה הַמְאֻרְשָׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ: (ס)	27
28	If a man find a damsel that is a virgin, that is not betrothed, and lay hold on her, and lie with her, and they be found;	כִּי-יִמָּצָא אִישׁ נַעֲרָה בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אֲרֻשָּׁה וַתִּפְשָׁה וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ וְנִמְצְאוּ:	28
29	then the man that lay with her shall give unto the damsel's father fifty shekels of silver, and she shall be his wife, because he hath humbled her; he may not put her away all his days.	וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ-תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא-יִבָּלְשָׁלָהּ כָּל-יָמָיו: (ס)	29
XXIII	A man shall not take his father's wife, and shall not uncover his father's skirt.	לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה כְּנָף אָבִיו: (ס)	XXIII
2	He that is crushed or maimed in his privy parts shall not enter into the assembly of the LORD.	לֹא-יָבֹא בְּצוּעַ דָּכָא (ברוב ספרי אשכנז דָּכָה) וּכְרוֹת שְׁפָכָה בְּקִהְל יְהוָה: (ס)	2

(26) כי כאשר יקום וגו'. לפי פשוטו זהו משמעו, כי אנוסה היא ונחזקה עמד עליה, כאדם העומד על חזירו להרגו. ורבותינו דרשו זו, (סנהדרין עג. פסחים כה:) הרי זה צא ללמד וגמלא ללמד וכו':
 (1) לא יקח. אין לו זה לקוחין ואין קדושין מופסין זה (קידושין סז:). ולא יגלה כנף אביו. שומרת יבם של אביו הראויה לאביו, והרי כבר מזהר עליה משום עֲקוּת אֶפְיָה (ויקרא יח, יד), אלא לעצור על זו בשני לאוין, ולסמוך לה לא יאמזר, ללמד שאין ממזר אלא מחייבי כריתות, וק"ו מחייבי מיתות כ"ד, שאין צעריות מיתת כ"ד שאין זה כרת:
 (2) בצוע דכה. שנפאעו או נדכאו ציגים שלו (יצמות עה:). וכרות שפכה. שנכרת הגיד, ושז אינו יורה קילוח זרע, אלא שופך ושומת (שם) ואינו מוליד:

3	A bastard shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of his enter into the assembly of the LORD.	לֹא יָבִיא מְמוֹזֵר בְּקִהְלֵי יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבִיא לֹו בְּקִהְלֵי יְהוָה: (ס)	לֹא־יָבִיא מְמוֹזֵר בְּקִהְלֵי יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבִיא לֹו בְּקִהְלֵי יְהוָה: (ס)
4	An Ammonite or a Moabite shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of them enter into the assembly of the LORD for ever;	לֹא יָבִיא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי לְמִיעַל בְּקִהְלֵי דִי אִם דָּרָא עֲשִׂירָא לֹא יָבִיא לְהוֹן לְמִיעַל בְּקִהְלֵי דִי עַד עַלְמָא:	לֹא־יָבִיא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקִהְלֵי יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבִיא לְהֶם בְּקִהְלֵי יְהוָה עַד־עוֹלָם:
5	because they met you not with bread and with water in the way, when ye came forth out of Egypt; and because they hired against thee Balaam the son of Beor from Pethor of Aram-naharaim, to curse thee.	עַל עֵסֶק דָּלָא עָרְעוּ יִתְכוֹן בְּלֶחֱמָא וּבִמְיָא בְּאֻרְחָא בְּמַפְקוֹן מִמִּצְרַיִם וְדִאֲגַר עֲלֵךְ יִתְ בִּלְעָם בֶּר בַּעּוֹר מִפְתּוֹר אֲרָם דְּעַל פֶּתַח לְקַטְטוֹתְךָ:	עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־קָדְמוּ אֲתָכֶם בְּלֶחֶם וּבִמְיָם בְּדַרְךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת־בִּלְעָם בֶּן־בַּעּוֹר מִפְתּוֹר אֲרָם נִחְרִים לְקַלְלֶךָ:
6	Nevertheless the LORD thy God would not hearken unto Balaam; but the LORD thy God turned the curse into a blessing unto thee, because the LORD thy God loved thee.	וְלֹא אָבִיא יִי אֱלֹהֶךָ לְסַבְּלָא מִן בִּלְעָם וַיִּפְּדֵךְ יִי אֱלֹהֶךָ לֵךְ יִת לְנִשְׁיוֹן לְבָרְכֶךָ אֲרִי רִיחְמֵךְ יִי אֱלֹהֶךָ:	וְלֹא־אָבִיא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁמֵּעַ אֶל־בִּלְעָם וַיִּהְיֶה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵךְ אֶת־הַקְלָלָה לְבָרְכָה כִּי אֶהְבֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
7	Thou shalt not seek their peace nor their prosperity all thy days for ever.	לֹא תִתְּבַע שְׁלָמָהוֹן וְשִׁבְתָּהוֹן כָּל יוֹמֶךָ לְעַלְמָא:	לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וְשִׁבְתָּם כָּל־ יְמֶיךָ לְעוֹלָם: (ס)
8	Thou shalt not abhor an Edomite, for he is thy brother; thou shalt not abhor an Egyptian, because thou wast a stranger in his land.	לֹא תִרְחִיק אֲדוֹמִי אֲרִי אֲחוּיָךְ הוּא לֹא תִרְחִיק מִצְרָאִי אֲרִי דִיִּיר תְּוִיתָא בְּאַרְעֵיהּ:	לֹא־תִתְּעַב אֲדָמִי כִּי אֲחִיךָ הוּא לֹא־תִתְּעַב מִצְרִי כִּי־גֵר תִּהְיֶה בְּאַרְצוֹ:
9	The children of the third generation that are born unto them may enter into the assembly of the LORD.	בְּנֵי דִיִּתְנַלְדוּן לְהוֹן דָּרָא תְּלִיתָא יָבִיא לְהוֹן לְמִיעַל בְּקִהְלֵי דִי:	בְּנֵי אֲשֶׁר־יִנְלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבִיא לָהֶם בְּקִהְלֵי יְהוָה: (ס)

(3) לא יבא ממזר בקהל ה'. לא יבא ישראלית:

(4) לא יבא עמוני. לא יבא ישראלית:

(5) על דבר. על הענש (ספרי רנ) שיענו אתכם להחטיאכם: בדרך. כשהייתם צטורין:

(7) לא תדרש שלום. מכלל שנאמר עמך יש צקקצק (פסוק ז), יכול אף זה כן, תלמוד לומר לא תדרש שלום (שם רנא):

(8) לא תתעב אדמי. לגמרי, אע"פ שראוי לך למעצו שישא בחרצ לקראתך: לא תתעב מצרי. מכל וכל, אע"פ שזרקו זכריכם ליאור, מה טעם, שהיו לכם אחסניא בשעת הדחק. לפיכך:

(9) בנים אשר יולדו להם דור שלישי וגו'. ושאר האומות מותרין מיד, הא למדת, שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו הורגו בעולם הזה, והמחטיאו מוילאו מן העולם הזה ומן העולם הבא, לפיכך אדם שקדמם בחרצ לא נמעב, וכן מצרים שטבעו, ואלו שהמחטיאו נמעבו:

10	When thou goest forth in camp against thine enemies, then thou shalt keep thee from every evil thing.	יח כִּי־תֵצֵא מַחֲנֶה עַל־אִיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דָּבָר רָע: אֲרִי תִפּוֹק מִשְׁרִיתָא עַל בְּעָלֵי דְבִבְךָ וְתִסְתָּמֵר מִכָּל מַדְעָם בִּישׁ:
11	If there be among you any man, that is not clean by reason of that which chanceth him by night, then shall he go abroad out of the camp, he shall not come within the camp.	11 כִּי־יִהְיֶה בָךְ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקֶּרֶה לַיְלָה וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:
12	But it shall be, when evening cometh on, he shall bathe himself in water; and when the sun is down, he may come within the camp.	12 וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב יִרְתֵּץ בַּמַּיִם וַיִּבָּא הַשָּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:
13	Thou shalt have a place also without the camp, whither thou shalt go forth abroad.	13 וַיֵּד תַּחֲיֶה לָּךְ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ:
14	And thou shalt have a paddle among thy weapons; and it shall be, when thou sittest down abroad, thou shalt dig therewith, and shalt turn back and cover that which cometh from thee.	14 וַיִּתֵּד תַּחֲיֶה לָּךְ עַל־אֲזִנְךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וַחֲפַרְתָּה בָּהּ וּשְׁבַתְּ וְכָסִיתָ אֶת־צִאֲתָךְ:
15	For the LORD thy God walketh in the midst of thy camp, to deliver thee, and to give up thine enemies before thee; therefore shall thy camp be holy; that He see no unseemly thing in thee, and turn away from thee.	15 כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵתַהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וּלְתֵת אִיבֶיךָ לִפְנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא־יֵרָאֶה בָךְ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: (ס)
16	Thou shalt not deliver unto his master a bondman that is escaped from his master unto thee;	16 לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנָּצֵל אֵלֶיךָ מֵעַם אֲדֹנָיו:

- (10) כי תצא וגו' ונשמרת. שהשטן מקטרג צעמם הסכנה:
 (11) מקרה לילה. דיצר הכמז צהווה: ויצא אל מחוץ למחנה. זו מלוא עשה: לא יבא אל תוך המחנה. זו מלוא לא תעשה, ואסור להכנס למחנה לויה וכל שכן למחנה שכינה (פסחים סח).
 (12) והיה לפנות ערב. סמוך להערצ שמשו יטבול, שאינו טהור בלא הערצ השמש:
 (13) ויד תהיה לך. כמרגומו, כמו איש על ידו (צמדבר ג, יז): מחוץ למחנה. חוץ לענין:
 (14) על אונן. לצד משאר כלי תשמישך: אונן. כמו כלי זיין:
 (15) ולא יראה בך. הקצ"ה, ערות דבר:
 (16) לא תסגיר עבד. כמרגומו. דבר אחר, אפילו עבד כנעני של ישראל שצרח מחוזה לארץ לארץ ישראל (גיטין מה).

17	he shall dwell with thee, in the midst of thee, in the place which he shall choose within one of thy gates, where it liketh him best; thou shalt not wrong him.	עִמּוֹ יֵשֵׁב בְּקִרְבּוֹ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחָר בְּאַחַד שַׁעְרֵי בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנֶנּוּ: (ס)	17
18	There shall be no harlot of the daughters of Israel, neither shall there be a sodomite of the sons of Israel.	לֹא-תִהְיֶה קְדֻשָּׁה מִבָּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא-יִהְיֶה קְדָשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל: לֹא תִהְיֶה אִתָּהּ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְגִבּוֹר עֶבֶד וְלֹא יֹסֵב גּוֹבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתָּא אָמַא:	18
19	Thou shalt not bring the hire of a harlot, or the price of a dog, into the house of the LORD thy God for any vow; for even both these are an abomination unto the LORD thy God.	לֹא-תָבִיא אֲתָנָן זִוְנָה וּמִחִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל-נֶדֶר כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם-שְׂנִיָּהֶם: (ס)	19
20	Thou shalt not lend upon interest to thy brother: interest of money, interest of victuals, interest of any thing that is lent upon interest.	לֹא-תִשְׁיֹךְ לְאֶחִיךָ נֶשֶׁךְ כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֶכֶל נֶשֶׁךְ כָּל-דָּבָר אֲשֶׁר יִשְׁיֹךְ: לֹא תִרְבִּי לְאֶחָיו רִבִּית כֶּסֶף רִבִּית עֲבוּר רִבִּית כָּל מַדְעָם דְּמִתְרַבִּי:	20
21	Unto a foreigner thou mayest lend upon interest; but unto thy brother thou shalt not lend upon interest; that the LORD thy God may bless thee in all that thou puttest thy hand unto, in the land whither thou goest in to possess it.	לְנִכְרִי תִשְׁיֹךְ וּלְאֶחִיךָ לֹא תִשְׁיֹךְ לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (ס)	21
22	When thou shalt vow a vow unto the LORD thy God, thou shalt not be slack to pay it; for the LORD thy God will surely require it of thee; and it will be sin in thee.	כִּי-תִדָּר נֶדֶר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי-דָרֵשׁ יְדָרְשֶׁנּוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעַמּוֹד וְהָיָה בְּךָ חַטָּא:	22
23	But if thou shalt forbear to vow, it shall be no sin in thee.	וְכִי תִחְדָּל לְנֶדֶר לַאֲ-יְהוָה בְּךָ חַטָּא: וְאִרִי תִתְּמַנַּע מִלְּמַדָּר לֹא יִהְיֶה בְּךָ חוֹבָא:	23

(18) לא תהיה קדשה. מופקרת, מקודשת ומזומנת לזנות: ולא יהיה קדש. מזומן למשכב זכור (סנהדרין נד:), ואונקלוס תרגם לא תהא אמתא מזנת ישראל לגבר עבדא, שאף זו מופקרת לצעילת זנות היא, מאחר שאין קדושין מופסין לו זה, שהרי הוקשו לחמור, שנאמר שבו לכם פה עם החמור (בראשית כב, ה), עם הדומה לחמור. ולא יסב גברא מזני ישראל אמתא אמתא, שאף הוא נעשה קדש על ידה, שכל צעילותיו בעילות זנות, שאין קדושין מופסין לו זה:

(19) אתנן זונה. נתן לה טלה צאתנה פסול להקרבה: ומחיר כלב. החליף שה כלב: גם שניהם. לרבות שנוייהם (צבא קמא סה:), כגון חטים ועשן סלת:

(20) לא תשיך. אזהרה ללווה שלא יתן רבית ללווה (צבא מניעא עה:), ואח"כ אזהרה ללווה, קח פספס לא תסן לו בגשך (ויקרא כה, לו ספרי רסב):

(21) לנכרי תשיך. ולא לאחיק (צבא מניעא ע:), לאו הצא מכלל עשה, עשה, לעבור עליו צשני לאוין ועשה:

(22) לא תאחר לשלמו. שלשה רגלים, ולמדוהו רבותינו מן המקרא (ראש השנה ד:):

24	That which is gone out of thy lips thou shalt observe and do; according as thou hast vowed freely unto the LORD thy God, even that which thou hast promised with thy mouth.	מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמַר וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נִדְרָתָ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: (ס)	24
25	When thou comest into thy neighbour's vineyard, then thou mayest eat grapes until thou have enough at thine own pleasure; but thou shalt not put any in thy vessel.	כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כִּנְפֹשֶׁךָ שְׂבַעְךָ וְאֵל- כֵּלֶיךָ לֹא תִתֵּן: (ס)	חמישי
26	When thou comest into thy neighbour's standing corn, then thou mayest pluck ears with thy hand; but thou shalt not move a sickle unto thy neighbour's standing corn.	כִּי תָבֹא בִקְמַת רֵעֶךָ וְקִטַּפְתָּ מִלֵּילֵת בִּידֶךָ וְחֹרֶמֶשׁ לֹא תִנִּיף עַל קִמַּת רֵעֶךָ: (ס)	26
XXIV	When a man taketh a wife, and marieth her, then it cometh to pass, if she find no favour in his eyes, because he hath found some unseemly thing in her, that he writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house, and she departeth out of his house, and goeth and becometh another man's wife, and the latter husband hateth her, and writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house; or if the latter husband die, who took her to be his wife;	כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבִעֻלָּהּ וְהָיָה אִם-לֹא תִמְצָאֶתּוּן בְּעֵינָיו כִּי- מִצָּא בָּהּ עֲרֹנָת דָּבָר וְכָתַב לָּהּ סֵפֶר כְּרִיתָתוֹ וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ: וַיֵּצֵאָהּ מִבֵּיתוֹ וְהִלָּכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ-אַחֵר: וַיִּשְׁנֹאֶהָ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָּהּ סֵפֶר כְּרִיתָתוֹ וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר-לָקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה:	XXIV

- (24) מוצא שפתיך תשמור. ליתן עשה על לא תעשה (שסו).
 (25) כי תבא בכרם רעך. צפועל הכחוז מדצר (צצא מניעא פז): כנפשו. כמה שמרנה: שבעך. ולא אכילה גסה (שס). ואל כליך לא תתן. מכאן שלא דברה חורה אלא בשעת הציר, בזמן שאתה נותן לכליו של צעל הבית (שס), אבל אם צא לדור ולקשקש, אינו אוכל (שס פט):
 (26) כי תבא בקמת רעך. אף צפועל הכחוז מדצר (צ"מ פז):
 (1) כי מצא בה ערות דבר. מזה עליו לגרשה, שלא חמלא חן צעיניו (ס"א מזה שלא חמלא חן צעיניו):
 (2) לאיש אחר. אין זה צן וזגו של ראשון, הוא הוציא רשעה מתוך ביתו, וזה הכניסה (גיטין נ):
 (3) ושנאה האיש האחרון. הכחוז מצירו שסופו לשנאותה, ואם לאו, קוצרמו, שנאמר או כי ימות:

4 her former husband, who sent her away, may not take her again to be his wife, after that she is defiled; for that is abomination before the LORD; and thou shalt not cause the land to sin, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.

לֹא־יוּכַל בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־ שָׁלְחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִזּוֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: (ס)

5 When a man taketh a new wife, he shall not go out in the host, neither shall he be charged with any business; he shall be free for his house one year, and shall cheer his wife whom he hath taken.

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצֹּבָא וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דָּבָר גָּדוֹל יְהִיָּה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אֶחָת וְשִׂמַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח: ששי

6 No man shall take the mill or the upper millstone to pledge; for he taketh a man's life to pledge.

לֹא־יִחַבֵּל רַחִים וְרֹכֵב כִּי־נֶפֶשׁ הוּא חֵבֵל: (ס) 6

7 If a man be found stealing any of his brethren of the children of Israel, and he deal with him as a slave, and sell him; then that thief shall die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.

כִּי־יִמָּצָא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְר־בּוֹ וּמָכְרוֹ וּמֵת הַגֹּנֵב הַהוּא וּבִעֲרִיתָ הָרָע מִקֶּרְבְּךָ: (ס) 7

8 Take heed in the plague of leprosy, that thou observe diligently, and do according to all that the priests the Levites shall teach you, as I commanded them, so ye shall observe to do.

הַשֹּׁמֵר בַּנֶּגַע־הַצֹּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־יֹרֶוּ אֹתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת: 8

(4) אחרי אשר הטמאה. לרצות סוטה שנסתרה (יצמות יא):

(5) אשה חדשה. שהיא חדשה לו, ואפילו אלמנה, פרט למחזיר גרושתו (סוטה מד): ולא יעבור עליו. דבר הנצא: לכל דבר. הוא נורף הנצא, לא לספק מים ומזון ולא למקן דרכים, אבל המחזרים מעורכי המלחמה ע"פ כהן, כגון צנה צית ולא חנכו, או ארס אשה ולא לקחה, מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים (ספרי רעא סוטה מד): יהיה לביתו. אף בשביל ציתו, אם צנה צית וחנכו, ואם נטע כרם וחללו, אינו זו מציתו בשביל צרכי המלחמה: לביתו. זה ציתו (ספרי סס): יהיה. לרצות את כרמו: ושמוח. ישמח את אשתו, ותרגמו ויִקְדְּי ית אִתָּהּ, והמתרגם ויִקְדְּי עס אחתיה, טועה הוא, שאין זה תרגום של וְשִׂמַּח אלא של וְשִׂמַּח:

(6) לא יחבול. אם צא למשכנו על חוצו צ"ד, לא ימשכנו צדצרים שעושים צהן אוכל נפש (צבא מזיעא קיג): רחים. היא התחמונה: ורכב. היא העליונה:

(7) כי ימצא. צעדים (ספרי רעג) והתראה, וכן כל ימצא שצמורה: והתעמר בו. אינו חייב עד שישתמש בו:

(8) השמר בנגע הצרעת. שלא תחלוש סימני טומאה ולא תקון את הצהרת (מכות כג): ככל אשר יורו אתכם. אם להסגיר, אם להחליט, אם לטהר:

9	Remember what the LORD thy God did unto Miriam, by the way as ye came forth out of Egypt.	זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ מִצְרָיִם: (ס)
10	When thou dost lend thy neighbour any manner of loan, thou shalt not go into his house to fetch his pledge.	כִּי-תִשֶׁה בִּרְעֶךָ מִשְׁאֵת מְאוֹמָה לֹא-תִבָּא אֶל-בֵּיתוֹ לִעֲבֹת עִבְטוֹ:
11	Thou shalt stand without, and the man to whom thou dost lend shall bring forth the pledge without unto thee.	בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֵׂה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת-הָעֲבֹט הַחוּצָה:
12	And if he be a poor man, thou shalt not sleep with his pledge;	וְאִם-אִישׁ עֲנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב בְּעִבְטוֹ:
13	thou shalt surely restore to him the pledge when the sun goeth down, that he may sleep in his garment, and bless thee; and it shall be righteousness unto thee before the LORD thy God.	הָשִׁב תְּשִׁיב לוֹ אֶת-הָעֲבֹט כִּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבִרְכָּךְ וְלֹךְ תִּתֶּנָּה צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)
14	Thou shalt not oppress a hired servant that is poor and needy, whether he be of thy brethren, or of thy strangers that are in thy land within thy gates.	לֹא-תַעֲשֹׂק שָׂכִיר עֲנִי וְאֲבִיּוֹן מֵאֲחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץךָ בְּשַׁעְרֶיךָ:
15	In the same day thou shalt give him his hire, neither shall the sun go down upon it; for he is poor, and setteth his heart upon it: lest he cry against thee unto the LORD and it be sin in thee.	בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא-תִבּוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עֲנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נָשָׂא אֶת-נַפְשׁוֹ וְלֹא יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל-יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חֵטָא: (ס)

(9) זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים. אם צאת להוחר שלא חלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע, זכור העשוי למרים שצדקה צאחיה ולקמה בנגעים (ספרי רעה):

(10) כי תשה ברעך. תחז צחצריך: משאת מאומה. חוצ של כלום:

(12) לא תשכב בעבטו. לא תשכב ועצונו אללך:

(13) כבוא השמש. אם כמות לילה הוא, ואם כמות יום החזירהו צדק, וכבר כתוב בואלה המשפטים עד צא השמש תשיצנו לו (שמות כז, כה), כל היום תשיצנו לו, וכצא השמש תחמו (צצא מניעא קיד): וברכך. ואם אינו מצרכך, מכל מקום ולן תהיה צדקה:

(14) לא תעשוק שכיר. והלא כבר כתוב, אלא לעצור על האציון צני לאוין, לא תעשוק שכר שכיר שהוא עני ואציון, ועל העשיר כבר הוזהר לא תעשוק את רעך (ויקרא יט, יג): אביון. התאז לכל דבר (ויקרא רבה לד, ו): מדרך. זה גר נדק: בשעריך. זה גר מושב האוכל נצילות: אשר בארצך. לרבות שכר צהמה וכלים:

(15) ואליו הוא נושא את נפשו. אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה צדקש ונתלה צאלין (צצא מניעא קיד). והיה בך חטא. מכל מקום, אלא שממחרין ליפרע ע"י הקורא (ספרי רעט):

16	The fathers shall not be put to death for the children, neither shall the children be put to death for the fathers; every man shall be put to death for his own sin.	לֹא יוּמָתוּ אָבוֹת עַל-בָּנִים לֹא יוּמָתוּן אֲבָהֶן עַל פֹּהַם בָּנֵין וּבָנִים לֹא יוּמָתוּן עַל-אָבוֹת אִישׁ בְּחַטָּאתוֹ יוּמָתוּ: (ס)	16
17	Thou shalt not pervert the justice due to the stranger, or to the fatherless; nor take the widow's raiment to pledge.	לֹא תִפְּסֶה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוֹם וְלֹא תִחַבֵּל בְּגָד אֶלְמָנָה: לֹא תִצְלִי דִין גֵּיזֹר יִיתֶם וְלֹא תִסָּב מִשְׁכֹּנָא פְסוּת אֶרְמָלָה:	17
18	But thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt, and the LORD thy God redeemed thee thence; therefore I command thee to do this thing.	וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל-כֵּן אֲנִי מֻצְוֶה לַעֲשׂוֹת אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)	18
19	When thou reapest thy harvest in thy field, and hast forgot a sheaf in the field, thou shalt not go back to fetch it; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hands.	כִּי תִקְצֹר קִצְיֶךָ בְּשִׂדֶּךָ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בְּשִׂדֶּה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לַגֵּר לַיְתוֹם וְלֹאֲלִמָּנָה יִהְיֶה לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂה יְדֶיךָ: (ס)	19
20	When thou beatest thine olive-tree, thou shalt not go over the boughs again; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.	כִּי תַחַבֵּט זֵיתֶךָ לֹא תִפְּאֵר אַחֲרָיִךָ לַגֵּר לַיְתוֹם וְלֹאֲלִמָּנָה יִהְיֶה:	20
21	When thou gatherest the grapes of thy vineyard, thou shalt not glean it after thee; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.	כִּי תִבְצֹר פְּרֻמֶּךָ לֹא תַעֲוִלֵּל אַחֲרָיִךָ לַגֵּר לַיְתוֹם וְלֹאֲלִמָּנָה יִהְיֶה:	21

(16) לא יומתו אבות על בנים. עדות צנים, ואם תאמר צעון צנים, כבר נאמר איש בחטאו יומתו, אבל מי שאינו איש, מת צעון אציו, והקטנים מתים צעון אצותם בידי שמים:

(17) לא חטה משפט גר יתום. ועל העשיר כבר הזהר, לא חטה משפט (לעיל טז, יט), ושנה צעני לעצור עליו צעני לאוין, לפי שנקל להטות משפט עני יותר משל עשיר, לכך הזהיר ושנה עליו: ולא תחבול. שלא בשעת הלואה:

(18) וזכרת. על מנת כן פדיתך, לשמור חוקותי אפילו יש חסרון כיס צדצר:

(19) ושכחת עומר. ולא גדיש, מכאן אמרו (פאה פ"ו מ"א), עומר שיש בו סאתים ושכחו, אינו שכחה: בשדה. לרבות שכחת קמה, ששכח מקצתה מלקצור: לא תשוב לקחתו. מכאן אמרו, (שם פ"ו מ"ד) שלאחריו שכחה, שלפניו אינו שכחה, שאינו צלל תשוב: למען יברכך. ואע"פ שצאת לידו שלא במתכוין, ק"ו לעושה במתכוין, אמור מעתה, נפלה סלע מידו ומנאה עני ונתפרנס זה, הרי הוא מתצרך עליה (ספרי רפג):

(20) לא תפאר. לא תטול תפארתו ממנו (חולין קלא:), מכאן שמניחין פאה לאילן: אחריו. זו שכחה (שם):

(21) לא תעולל. אם מנאת בו עוללות לא תקחנה. ואיזו היא עוללות, כל שאין לה לא כתף ולא נטף, יש לה אחד מהם, הרי הוא לצלל הבית (פאה פ"ו מ"ד). וראיתי בגמרא ירושלמית (פאה פ"ו ה"ג), איזו היא כתף, פסיגין זה על גב זה, נטף, אלו התלויות בשדרה ויורדות:

22	And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt; therefore I command thee to do this thing.	וְתִדְבֹר אֲרִי עֲבָדָא הָיִיתָ בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל כֵּן אֲנָא מִפְקִיד לָךְ לְמַעַבְדַּיִת פְּתִיגְמָא הָרִין:	וְזָכַרְתָּ כִּי־עָבַד הָיִיתָ בָּאָרֶץ מִצְרַיִם עַל־כֵּן אֲנִי מְצִוֶּה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)	22
XXV	If there be a controversy between men, and they come unto judgment, and the judges judge them, by justifying the righteous, and condemning the wicked,	אֲרִי יְהִי דִין בֵּין גּוֹבְרִינָא וְיִתְקַרְבוּן לְדִינָא וְיִדְיִינוּן וְיִזְכּוּן יְת וְיִפְאָה וְיִחִיבוּן יְת חֵיבָא:	כִּי־יְהִי רִיב בֵּין אָנָשִׁים וְנָגְשׁוּ אֶל־הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהַצְדִּיקוּ אֶת־הַצְדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת־הָרָשָׁע:	XXV
2	then it shall be, if the wicked man deserve to be beaten, that the judge shall cause him to lie down, and to be beaten before his face, according to the measure of his wickedness, by number.	וְיְהִי אִם בֶּר חֵיב לְאַלְקָאָה חֵיבָא וְיִרְמִינִיה דִּינָא וְיִלְשִׁינִיה קְדָמוּהִי בְּמִסָּת חֹבְתִיה בְּמִנּוּן:	וְהָיָה אִם־בֶּן הַפֹּת הָרָשָׁע וְהִפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהַכְּהוּ לְפָנָיו כְּדִי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר:	2
3	Forty stripes he may give him, he shall not exceed; lest, if he should exceed, and beat him above these with many stripes, then thy brother should be dishonoured before thine eyes.	אַרְבָּעִין יִלְשִׁינִיה לֹא יוֹסִיף דְּלִמָּא יוֹסִיף לְאַלְקִייתִיה עַל אַלִּין מִחָא רַבָּא וְיִיֻקַּל אֲחוּיָךְ לְעֵינֶיךָ:	אַרְבָּעִים יִכְנוּ לֹא יוֹסִיף פֶּן־יֹסִיף לְהַכּוֹתוֹ עַל־אַלְה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחֶיךָ לְעֵינֶיךָ:	3
4	Thou shalt not muzzle the ox when he treadeth out the corn.	לֹא תִיחָד פֹּם תוֹרָא בְּדִישָׁה:	לֹא־תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: (ס)	4
5	If brethren dwell together, and one of them die, and have no child, the wife of the dead shall not be married abroad unto one not of his kin; her husband's brother shall go in unto her, and take her to him to wife, and perform the duty of a husband's brother unto her.	אֲרִי יִתְּבוּן אַחִין בִּתְרָא וְיָמוּת חַד מִנְהוֹן וְכֵר לִית לִיה לֹא תִהִי אֶתָּת מִזִּתְנָא לְבָרָא לְגִבְר אַחֶר וְיִבְמָה יִיעוֹל עָלֶיהָ וְיִסְבֶּה לִיה לְאִתָּו וְיִבְמָנָה:	כִּי־יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וְיָמוּת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין־לֹו לֹא־תִהְיֶה אִשְׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ וְיִלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְמָנָה:	5

(1) כי יהיה ריב. סופס להיות נגשים אל המשפט, אמור מעתה, אין שלום יוצא מתוך מריצה, מי גרס ללוט לפרוש מן הצדיק, הוי אומר זו מריצה (ספרי רפ): והרשיעו את הרשע. יכול כל המתחייבין צדין לוקין, תלמוד לומר והיה אם בן הכות הרשע, פעמים לוקה פעמים אינו לוקה, ומי הוא הלוקה, למוד מן הענין, לא תחסום שור צדישו, לאו שלא נתק לעשה (מכות יג):

(2) והפילו השופט. מלמד, שאין מלקין אותו לא עומד ולא יושב, אלא מוטע (מכות כז): לפניו כדי רשעתו. ולאחריו כדי שמים, מכאן אמרו, מלקין אותו שתי ידות מלאחריו ושליש מלפניו (שם): במספר. ואינו נקוד צמקסר, למד שהוא דצוק לומר במספר ארבעים, ולא ארבעים שלמים (שם), אלא מנין שהוא סוכם ומשלים לארבעים, והן ארבעים חסר אחת:

(3) לא יוסיף. מכאן אזהרה למכה את חבירו (סנהדרין פה): ונקלה אחיד. כל היום קורא רשע, ומשלקה קרא אחיד:

(4) לא תחסום שור בדישו. דבר הכתוב צהוה, והוא הדין לכל צהמה חיה ועוף העושים צמלאכה שהיא צדצר מאכל (צבא מניעא פט), איכ למא נאמר שור, להוציא את האדם: בדישו. יכול יחסמנו מצחון, תלמוד לומר לא תחסום שור מכל מקום (עיין שם ט:), ולמה נאמר דיש, לומר לך, מה דיש מיוחד דצר שלא נגמרה מלאכתו (למעשה ולחלה), וגדולו מן הארץ, אף כל כיצא צו, יצא החולב והמגנן והמחצץ, שאין גדולו מן הארץ, יצא הלש והמקטף, שנגמרה מלאכתו לחלה, יצא הצודל צממרים וצגרוגרות, שנגמרה מלאכתו למעשה (שם פט):

- 6 And it shall be, that the first-born that she beareth shall succeed in the name of his brother that is dead, that his name be not blotted out of Israel.
- 7 And if the man like not to take his brother's wife, then his brother's wife shall go up to the gate unto the elders, and say: 'My husband's brother refuseth to raise up unto his brother a name in Israel; he will not perform the duty of a husband's brother unto me.'
- 8 Then the elders of his city shall call him, and speak unto him; and if he stand, and say: 'I like not to take her';
- 9 then shall his brother's wife draw nigh unto him in the presence of the elders, and loose his shoe from off his foot, and spit in his face; and she shall answer and say: 'So shall it be done unto the man that doth not build up his brother's house.'
- 10 And his name shall be called in Israel The house of him that had his shoe loosed.
- 11 When men strive together one with another, and the wife of the one draweth near to deliver her husband out of the hand of him that smiteth him, and putteth forth her hand, and taketh him by the secrets;
- 12 then thou shalt cut off her hand, thine eye shall have no pity.
- וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל-שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא-יִמָּחָה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:
- וְאִם-לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לִקְחַת אֶת-יְבִמְתּוֹ וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ הַשְּׂעִרָה אֶל-הַזִּקְנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יְבָמִי:
- וְקָרְאוּ-לּוֹ זִקְנֵי-עִירוֹ וְדִבְרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפְצָתִי לִקְחָתָהּ:
- וְנִגְשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזִּקְנִים וְחָלְצָה נַעֲלָו מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בַּפִּנּוּי וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יִבְנֶה אֶת-בֵּית אָחִיו:
- וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חִלּוּץ הַנָּעֹל: (ס)
- כִּי-יִנָּצוּ אַנְשִׁים יַחְדּוֹ אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָה אִשָּׁת הָאָחִיד לְהַצִּיל אֶת-אִשְׁתּוֹ מִיַּד מַכְהוֹ וְשָׁלַחַתָּ יָדָהּ וְהִחֲזִיקָהּ בְּמַבְשָׁיו:
- וְקָצַחְתָּ אֶת-כַּפְּפָהּ לֹא תָחוּס עֵינְךָ: (ס)

(5) כי ישבו אחים יחדו. שהיתה להם ישיבה אחת בעולם, פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו (יצמות יז): יחדו. המיוחדים בנחלה, פרט לאחיו מן האם (שס): ובן אין לו. עיין עליו (בצא מניעא כז), בן או צא, או בן הבן, או צא הבן, או צא הבן:

(6) והיה הבכור. גדול האחים הוא מייצג אותם: אשר תלד. פרט לאילוניות שאינה יולדת (בצא מניעא כד): יקום על שם אחיו. זה שייצג את אשמו, יכול נחלת המת בנכסי אציו: ולא ימחה שמו. פרט לאשת ארסו, ששמו מחוי (שס):

(7) השערה. כמרגומו לקרע צית דיקא:

(8) ועמד. צעמידה: ואמר. בלשון הקודש, ואף היא דצריה בלשון הקודש (שס קל):

(9) וירקה בפניו. על גבי קרקע (שס): אשר לא יבנה. מכאן למי שחלץ שלא יחזור וייבס, דלא כתיב אשר לא בנה אלא אשר לא יבנה, כיון שלא בנה שוב לא יבנה (שס י):

(10) ונקרא שמו וגו'. מזה על כל העומדים שם לומר חלוצ הנעל (שס קו):

(11) כי ינצו אנשים. סופן לצא לידי מכות, כמו שנאמר מיד מכהו, אין שלום יוצא מתוך ידי מכות (ספרי רצז):

13	Thou shalt not have in thy bag diverse weights, a great and a small.	לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסֶּךָ אֲבֹן וְאֲבֹן גְּדוֹלָה וְקִטְנָה: לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסֶּךָ מִתְקָל וּמִתְקָל רַב וְזָעִיר:	13
14	Thou shalt not have in thy house diverse measures, a great and a small.	לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ אִיפָה וְאִיפָה גְּדוֹלָה וְקִטְנָה: לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ מִכִּילָא וּמִכִּילָא רַבָּתָא וּזְעִירָתָא:	14
15	A perfect and just weight shalt thou have; a perfect and just measure shalt thou have; that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.	אֲבֹן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לְךָ אִיפָה שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לְךָ לְמַעַן וְאֶרֶיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: מִתְקָלִין שְׁלֵמִין דְּקָשׁוּט יִהְיוּ לְךָ מִכִּילִין שְׁלֵמִין דְּקָשׁוּט יִהְיוּ לְךָ בְּדִיל דְּיִירְכוּ יוֹמֶךָ עַל אֶרֶצָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ:	15
16	For all that do such things, even all that do unrighteously, are an abomination unto the LORD thy God.	כִּי תוֹעֵבֶת יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֹשֶׂה אֱלֹה כָּל עֲשֵׂה עוֹל: (פ) אֲרִי מִרְחָק קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל עֶבֶד אֱלִין כָּל עֶבֶד שָׂקֵר:	16
17	Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;	זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עַמְלֵק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: הוּי דְּכִיר יֵת דְּעֵבֵד לְךָ עַמְלֵק בְּאוֹרְחָא בְּמַפְקֹכוֹן מִמִּצְרָיִם:	מפטיר
18	how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.	אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל־הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵינֶךָ וַיִּגַּע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: דְּעָרַעְךָ בְּאוֹרְחָא וְקָטִיל בְּךָ כָּל דְּהוּוּ מִתְאַחֲרִין בְּתֶרְךָ וְאַתָּה מְשֻׁלָּהּ וְלֹא וְלֹא דְחִיל מִן קָדָם יְיָ:	18
19	Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.	וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסְבִּיב בְּאַרְצֶךָ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־זְכַר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ) וְיִהְיֶה כִּד יֵנִיחַ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל בְּעָלֵי דְבִבְךָ מִסְחוֹר סְחוֹר בְּאַרְעָא דִּי־אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ אֲחֻסָּנָא לְמִירוּתָהּ תִּמְחִי יֵת דְּיִכְרְנִיהּ דְּעַמְלֵק מִתַּחַת שָׁמַיָא לֹא תִתְנָשִׁי:	ק"י

- (12) וקצתה את כפה. ממון דמי בשמו, הכל לפי המציא והמציא, או אינו אלא ידה ממש, נאמר כאן לא תחוס ונאמר להלן צעדים וזממין לא תחוס (לעיל יט, יג), מה להלן ממון אף כאן ממון:
- (13) אבן ואבן. משקלות: גדולה וקטנה. גדולה כשמכששת את הקטנה, שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה (ספרי נצד):
- (14) לא יהיה לך. אם עשית כן, לא יהיה לך כלום:
- (15) אבן שלמה וצדק יהיה לך. אם עשית כן, יהיה לך הרצה:
- (17) זכור את אשר עשה לך. אם שקרת צמדות וצמסקלות, הוי דואג מגרוי האויב, שנאמר מאזני מקמה תועצת ה' (משלי יא, א), וכתיב צתריה צא ודון ויצא קלון (שם ב):
- (18) אשר קרך בדרך. לשון מקרה. דבר אחר, לשון קרי וטומאה, שהיה מטמאן צמשכז זכור. דבר אחר, לשון קור וחוס, נגנך והפשיך מרתיחתך, שהיו האומות יראים להלחם בכם, וצא זה והתחיל והראה מקום לאחרים, משל לאמצטי רותחת שאין כל צריה יכולה לירד בתוכה, צא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה, אף על פי שנכוה, הקרה אותה צפני אחרים: ויזנב בך. מכת וזנ, חותך מילות וזורק כלפי מעלה: כל הנחשלים אחרך. חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענן פולטן: ואתה עיף ויגע. עיף בצמא, דכתיב וינמא שם קעם לפנים (שמות יז, ג), וכתיב אחריו, ויצא עמלק (שם ח): ויגע. בדרך: ולא ירא. עמלק אלהים, מלהרע לך:

The Haftara is Isaiah 54:1 - 54:10 on page 174. If the Haftara from Re'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftara.

XXVI	And it shall be, when thou art come in unto the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and thou shalt possess it, and dwell therein;	וְהָיָה כִּי-תָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וְיִרְשָׁתָהּ וַיְשַׁבְּתָּ בָּהּ:	כי תבוא כא
2	that thou shalt take of the first of all the fruit of the ground, which thou shalt bring in from thy land that the LORD thy God giveth thee; and thou shalt put it in a basket and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.	וּלְקַחְתָּ מִרְאשֵׁיתוֹ כָּל-פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאֲרֻצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ וְשָׂמַתָּ בַטֵּנָא וְהִלַּכְתָּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:	2
3	And thou shalt come unto the priest that shall be in those days, and say unto him: 'I profess this day unto the LORD thy God, that I am come unto the land which the LORD swore unto our fathers to give us.'	וּבָאתָ אֶל-הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי-בָאתִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֵאבֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ:	3
4	And the priest shall take the basket out of thy hand, and set it down before the altar of the LORD thy God.	וּלְקַח הַכֹּהֵן הַטֵּנָא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	לוי
5	And thou shalt speak and say before the LORD thy God: 'A wandering Aramean was my father, and he went down into Egypt, and sojourned there, few in number; and he became there a nation, great, mighty, and populous.	וְעֵנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם וַיֵּגֶר שָׁם בְּמֹתֵי מַעַט וַיְהִי-שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרַב:	5

(19) תמחה את זכר עמלק. מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שֶׁה (שמואל"א טו, ג) שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הצהמה, לומר צהמה זו משל עמלק היתה:

(1) והיה כי תבוא. וירששתה וישבת בה. מגיד שלא נחייבו ציבורים, עד שכבשו את הארץ וחלקה (קידושין לו:);
 (2) מראשית. ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבין ציבורים אלא שבעת המינין בלבד, נאמר כאן ארץ ונאמר להלן אֶרֶץ קטָה וּשְׁעָרָה וגו' (לעיל ח, ט), מה להלן משבעת המינין שנשתצחה צהם ארץ ישראל, אף כאן שצח ארץ ישראל, שהן שבעה מינין (מנחות פד:); זית שמן. זית אגורי, ששמנו אגור צמחו (צרכות לט.); ודבש. הוא דבש תמרים: מראשית. אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שצברה, כורך עליה גמי לסימן, ואומר הרי אלו ציבורים (צבורים פ"ג מ"א):
 (3) אשר יהיה בימים ההם. אין לך אלא כהן שצמיך כמו שהוא: ואמרת אליו. שאינך כפוי טובה (ספרי רט:); הגדתי היום. פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים (שם):

(4) ולקח הכהן הטנא מידך. להניף אותו (ספרי ש), כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף (סוכה מז:);
 (5) וענית. לשון הרמת קול: ארמי אובד אבי. מזכיר חסדי המקום, ארמי אובד אבי, לכן בקש לעקור את הכל

6	And the Egyptians dealt ill with us, and afflicted us, and laid upon us hard bondage.	וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲבֹדוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה:	וְאֶבְאִישׁוּ לָנָא מִצְרַיִ וְעַבְדוּנָא וַיִּתְּבוּ עַלְנָא פּוֹלְחָנָא קָשִׁיא:
7	And we cried unto the LORD, the God of our fathers, and the LORD heard our voice, and saw our affliction, and our toil, and our oppression.	וַנִּצְעֵק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוּ וַיֵּרָא אֶת־עֲנִינוּ וְאֶת־עֲמָלָנוּ וְאֶת־ לַחֲצֵנוּ:	וְצִלִּינָא קָדָם יי אֱלֹהָא דְּאַבְהָתָנָא וְקִבִּיל יי צְלוֹתָנָא וְגַלִּי קַדְמוּתֵי עַמְלָנָא וְלִי־אוֹתָנָא וְדוֹחָקָנָא:
8	And the LORD brought us forth out of Egypt with a mighty hand, and with an outstretched arm, and with great terribleness, and with signs, and with wonders.	וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבִמְרֹא גָדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים:	וְאַפְסָנָא יי מִמִּצְרַיִם בְּיָד תְּקִיפָא וּבִדְרֹעַ מְרֻמָּם וּבְחֲזָזָנָא רַבָּא וּבְאֹתִין וּבְמוֹפְתִין:
9	And He hath brought us into this place, and hath given us this land, a land flowing with milk and honey.	וַיְבִאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן־ לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:	וְאִיתְּנָא לְאַתְרָא הַדִּין וַיִּתֵּב לָנָא יְת אֶרְעָא הַדָּא אֶרֶע עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבָשׁ:
10	And now, behold, I have brought the first of the fruit of the land, which Thou, O LORD, hast given me.' And thou shalt set it down before the LORD thy God, and worship before the LORD thy God.	וַעֲתָה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִי יְהוָה וְהִנַּחֲתוֹ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	וְכַעַן הָא אִיתִיתִי יְת רֵישׁ אַבָּא דְּאַרְעָא דִּיתְהַבְתָּ לִּי יי וְתַחֲתַנִּיחַ קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ וְתַסְגֹּד קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:
11	And thou shalt rejoice in all the good which the LORD thy God hath given unto thee, and unto thy house, thou, and the Levite, and the stranger that is in the midst of thee.	וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ אָתָּה וְהַלְוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: (ס)	וְתַחֲדֵי בְּכָל טִבְתָּא דִּיתֵב לְךָ יי אֱלֹהֶיךָ וּלְאַנְשׁ בֵּיתְךָ אָתָּה וְלִיְוָאָה וְגִירָא דְּבִינְךָ:
12	When thou hast made an end of tithing all the tithe of thine increase in the third year, which is the year of tithing, and hast given it unto the Levite, to the stranger, to the fatherless, and to the widow, that they may eat within thy gates, and be satisfied,	כִּי תִכְלֹה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־ מַעֲשֶׂיךָ תְּבוֹאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שָׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וּנְתַתָּהּ לְלוֹוִי לַגֵּר לִיתֹום וּלְאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בְשַׁעְרֶיךָ וְשָׂבְעוּ:	אַרְי תְּשִׁיבִי לַעֲשָׂרָא יְת כָּל מַעֲשֵׂר עַלְלִיתְךָ בְּשַׁתָּא תְּלִיתִיתָא שָׁנַת מַעֲשָׂרָא וְתַתִּין לְלִיְוָאָה לְגִירָא לִיתֹום וּלְאַרְמְלָתָא וַיִּכְלִין בְּקִרְבְּךָ וַיִּשְׂבְּעוּ:

כשרדף אחר יעקב, וצבציל שהשז לעשות, השז לו המקום כאילו עשה, שאומות העולם עוזדי אלילים חושז להם הקז"ה מחשז כמעשה: וירד מצרימה. ועוד אחרים צאו עלינו לבלותנו, שאחרי זאת ירד יעקב למצרים: במתי מעט. שבעים נפש: (9) אל המקום הזה. זה בית המקדש: ויתן לנו את הארץ. כמשמעו:
(10) והנחתו. מגיד שנוטלו אחר הנפת (ס"א הנחת) הכהן, ואוחזו צידו כשהוא קורא, וחוזר ומניף (ספרי ש'): (11) ושמוחת בכל הטוב. מכאן אמרו, אין קורין מקרא צבורים אלא בזמן שמחה, מעצרת ועד החג, שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמנו, אבל מהאז ואילן, מציא ואינו קורא (צבורים פ"א מ"ו): אתה והלווי. אף הלוי חייב ציבורים אם נטעו צמור עריסה: והגר אשר בקרבך. מציא ואינו קורא, שאינו יכול לומר לאבותינו (שם מ"ד):

then thou shalt say before the
LORD thy God: 'I have put away the
hallowed things out of my house,
and also have given them unto the
Levite, and unto the stranger, to
the fatherless, and to the widow,
according to all Thy
commandment which Thou hast
commanded me; I have not
transgressed any of Thy
commandments, neither have I
forgotten them.

I have not eaten thereof in my
mourning, neither have I put away
thereof, being unclean, nor given
thereof for the dead; I have
hearkened to the voice of the LORD
my God, I have done according to
all that Thou hast commanded me.

וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם
נִתְּתִיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לַיְתוֹם
וְלָאֵלְמָנָה כְּכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר
צִוִּיתָנִי לֹא־עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ
וְלֹא שָׁכַחְתִּי:

לֹא־אָכַלְתִּי בְּאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא־
בְּעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא־
נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לָמֶת שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל־
יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכָל אֲשֶׁר
צִוִּיתָנִי:

(12) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמור להפריש מעשרות של שנה השלישית, קצב זמן הדיעור והוידוי בערב הפסח של שנה הרביעית, שנאמר מקצה שלש שנים תזריא וגו' (לעיל יד, כח), נאמר כאן מקץ, ונאמר להלן מקץ שבע שנים (שם לא, י) לענין הקהל, מה להלן רגל אף כאן רגל, אי מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות, תלמוד לומר כי תכלה לעשר, מעשרות של שנה השלישית רגל שהמעשרות כלין זו, וזה פסח, שהרבה חילנות יש שנלקטין אחר הסוכות, נמצאו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית, וכל מי ששהה מעשרותיו, הנריכו הכחוז לצערו מן הציט: שנת המעשר. שנה שאין נוהג בה אלא מעשר אחד (ראש השנה יב): משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה, ששנה ראשונה ושניה של שמטה נוהג בהן מעשר ראשון, כמו שנאמר כי תקחו מאת צני ישראל את המעשר (במדבר יח, כו), ומעשר שני, שנאמר וְאֶכְלֶנּוּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ שְׂעֵר דָּגָנְךָ תִּירָשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ (לעיל יד, כג), הרי שתי מעשרות, ובא ולמדך כאן בשנה השלישית, שאין נוהג מאותן שתי מעשרות אלא האחד, ואיזה, זה מעשר ראשון, ותחת מעשר שני יתן מעשר עני, שנאמר כאן. ונתתה ללוי. את אשר לו הרי מעשר ראשון. לגר ליתום ולאלמנה. זה מעשר עני: ואכלו בשעריך ושבעו. תן להם כדי שצנען, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן פחות מחצי קב חטים וכו' (פאה פ"ח מ"ה ספרי שג):

(13) ואמרת לפני ה' אלהיך. הקדשה שנתת מעשרותיך: בערתי הקדש מן הבית. זה מעשר שני ונטע רבעי (ספרי שג), ולמדך, שאם שהה מעשרותיו של שתי שנים ולא העלים לירושלים, שצריך להעלותם עכשיו: וגם נתתיו ללוי. זה מעשר ראשון, וגם, לרצות תרומה (מעשר שני פ"ה מ"י) וזכוריס: ולגר ליתום ולאלמנה. זה מעשר עני: ככל מצותך. נחמים כסדרן, לא הקדמתי תרומה לזכוריס, ולא מעשר לתרומה ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה ראשית, שהיא ראשונה משנעשה דגן, וכתב מלאךך ודמךך לא תאמר (שמות כב, כח), לא תשנה את הסדר: לא עברתי ממצותיך. לא הפרשתי ממין על שאינו מינו, ומן החדש על הישן (ולא מן התלוש על המחוזר ולא מן המחוזר על התלוש): ולא שכחתי. מלזכרך על הפרשת מעשרות:

(14) לא אכלתי באני ממנו. מכאן שאסור לאונן: ולא בערתי ממנו בטמא. צין שאני טמא והוא טהור, צין שאני טהור והוא טמא, והיכן הוזהר על כך, לא תוכל ללכלל צעריך (דברים יב, יז) זו אכילת טומאה, כמ"ש צפסולי המוקדשים צעריך תאכלנו הטמא והטהור וגו' (שם טו, כב), אבל זה לא תוכל לאכול דרך אכילת שערך האמור במקום אחר (יצמות עג: מכות יט:): ולא נתתי ממנו למת. לעשות לו ארון וסכריכין (מעשר שני פ"ה מ"י): שמעתי בקול ה' אלהי. הציאותיו לביט הצחירה (שם): עשיתי ככל אשר צויתני. שמתקיי ושמעתי צו (שם):

15	<p>Look forth from Thy holy habitation, from heaven, and bless Thy people Israel, and the land which Thou hast given us, as Thou didst swear unto our fathers, a land flowing with milk and honey.'</p>	<p>הַשְׁקִיפָה מִמַּעוֹן קֹדֶשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וּבִרְךְ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָּנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיַעֲקֹב וְזֶה חֶלְבִּי וְדִבְשִׁי׃</p>	<p>ע"כ בחול</p>
16	<p>This day the LORD thy God commandeth thee to do these statutes and ordinances; thou shalt therefore observe and do them with all thy heart, and with all thy soul.</p>	<p>וְיוֹמָא הַדִּין יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִפְּקֻדָּי לַמַּעֲבָד יְיָ קִוּיָּא הָאֵלִין וְיִתְּנָא דִּינָא וְתַטֵּר וְתַעֲבִיד יְתְּהוֹן בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ׃</p>	<p>שלישי</p>
17	<p>Thou hast avouched the LORD this day to be thy God, and that thou wouldest walk in His ways, and keep His statutes, and His commandments, and His ordinances, and hearken unto His voice.</p>	<p>יְיָ חֲטַבְתָּ יוֹמָא דִּין לְמַהוּי לָךְ לְאֱלֹהֶיךָ וּלְמַהוּי בְּאוֹרְחֵךְ דִּתְקַנֵּן קִדְמוּהֵי וּלְמַטֵּר קִימוּהֵי וּפְקוּדוּהֵי וְדִינוּהֵי וּלְקַבְּלָא לְמִימְרֵיהּ׃</p>	<p>17</p>
18	<p>And the LORD hath avouched thee this day to be His own treasure, as He hath promised thee, and that thou shouldest keep all His commandments;</p>	<p>וְיְיָ חֲטַבְתָּ יוֹמָא דִּין לְמַהוּי לִי לְעַם חֲבִיב כְּמָא דְמַלִּיל לָךְ וּלְמַטֵּר כָּל פְּקוּדוּהֵי׃</p>	<p>18</p>
19	<p>and to make thee high above all nations that He hath made, in praise, and in name, and in glory; and that thou mayest be a holy people unto the LORD thy God, as He hath spoken.</p>	<p>וּלְתַתְּתָּ עֲלִיוֹן עַל כָּל־חַגּוּמִים אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה וּלְשֵׁם וּלְתַפְאֶרֶת וּלְהִיתָּ עַם־קָדֹשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר׃</p>	<p>19</p>

(15) השקיפה ממעון קדשך. עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות (שם מ"ג), שאמרת אם צחקסי תלכו וגו' ונחסי גשמיכם צעקם (ויקרא כו, ג-ד): אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו. למת לנו, וקיימת ארץ זבת חלב ודבש:

(16) היום הזה ה' אלהיך מצוך. בכל יום יהיו צעניך חדשים, כאילו צו ציוס נטויות עליהם: ושמרת ועשית אותם. בת קול מזרכמו, הבאת זכורים היום תשנה לשנה הזאה:

(17) האמרת האמירך. אין להם עד מוכיח במקרא, ולי נראה שהוא לשון הפרשה והצללה, הצדלמיו לך מאלהי הנכר להיות לך לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה, ומנאמי להם עד, והוא לשון תפארת, כמו יתאמרו קל פועלי און (תהלים נד, ד):

(18) כאשר דבר לך. והייסם לי סגולה (שמות יט, ה):

(19) ולהיותך עם קדוש כאשר דבר. והייסם לי קדשים (ויקרא כ, כו):

XXVII	And Moses and the elders of Israel commanded the people, saying: 'Keep all the commandment which I command you this day.	וַיֹּצֵא מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הָעָם לֵאמֹר שְׁמַר אֶת-כָּל-הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם:	רביעי
2	And it shall be on the day when ye shall pass over the Jordan unto the land which the LORD thy God giveth thee, that thou shalt set thee up great stones, and plaster them with plaster.	וַיְהִי בַיּוֹמָא דְתַעְבְּרוֹן יַת יִרְדְּנָא לְאֶרֶעָא דִּי אֱלֹהֵךְ יְהִיב לָךְ וְתָקִים לָךְ אֲבָנִין רַבֵּרְבֹן וְתַסּוּד יִתְהוֹן בְּסִידָא:	2
3	And thou shalt write upon them all the words of this law, when thou art passed over; that thou mayest go in unto the land which the LORD thy God giveth thee, a land flowing with milk and honey, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised thee.	וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעֶבְרָךְ לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבְּא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ וְנָתַן לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי-אַבְרָהָם לָךְ:	3
4	And it shall be when ye are passed over the Jordan, that ye shall set up these stones, which I command you this day, in mount Ebal, and thou shalt plaster them with plaster.	וַיְהִי בְעֶבְרָכֶם אֶת-הַיַּרְדֵּן תִּקְיִמוּ אֶת-הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם בְּהָר עֵיבָל וְשָׂדֶה אוֹתָם בְּשִׁיד:	4
5	And there shalt thou build an altar unto the LORD thy God, an altar of stones; thou shalt lift up no iron tool upon them.	וּבְנִיתָ שֵׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא-תִנֶּיף עֲלֵיהֶם בְּרִזָּל:	5
6	Thou shalt build the altar of the LORD thy God of unhewn stones; and thou shalt offer burnt-offerings thereon unto the LORD thy God.	אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:	6
7	And thou shalt sacrifice peace-offerings, and shalt eat there; and thou shalt rejoice before the LORD thy God.	וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שֶׁם וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	7

- (1) שמור את כל המצוה. לשון הווה, גרדנ"ט צלע"ו:
(2) והקמות לך. צירדן, ואחר כך מוֹלִיאוּ משם אחרות וחצו מהן מוצח צהר עיזל, נמלאת אתה אומר שלשה מיני אבנים היו, שנים עשר צירדן, וכנגדן צנגלל, וכנגדן צהר עיזל, כדאיחא במסכת סוטה (דף לה:):

8	And thou shalt write upon the stones all the words of this law very plainly.'	וְכָתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־ דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיָּסָב: (ס)	וְכָתַבְתָּ עַל אֲבָנִיָּא יֵת כָּל פְּתָגְמֵי אֲוִרִיתָא הָדָא פְּרִיש יֵאוּת:
9	And Moses and the priests the Levites spoke unto all Israel, saying: 'Keep silence, and hear, O Israel; this day thou art become a people unto the LORD thy God.	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֵל כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִסָּכֶת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעָם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:	וּמִלִּיל מֹשֶׁה וְכַהֲנָיָא לִיּוֹאִי עִם כָּל יִשְׂרָאֵל לְמִימֹר אֲצִית וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל יוֹמָא הַדִּין הַזֶּה יֵת לְעָם קְדָם יי אֱלֹהֶיךָ:
10	Thou shalt therefore hearken to the voice of the LORD thy God, and do His commandments and His statutes, which I command thee this day.'	וּשְׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם: (ס)	וְתִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְתַעֲבִיד יֵת פְּקוּדֵיהִי וְיֵת קִיּוּמֵיהִי דְאֲנָא מְפָשִׁיד לְךָ יוֹמָא דִּין:
11	And Moses charged the people the same day, saying:	וַיִּצַּו מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:	וּפְשִׁיד מֹשֶׁה יֵת עָמָא בְּיוֹמָא הַהוּא לְמִימֹר:
12	'These shall stand upon mount Gerizim to bless the people, when ye are passed over the Jordan: Simeon, and Levi, and Judah, and Issachar, and Joseph, and Benjamin;	אֵלֶּה יַעֲמִדוּ לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם עַל־הַר גְּרִזִּים בְּעָבְרְכֶם אֶת־ הַיַּרְדֵּן שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וְיִשָּׁשְׁכָר וְיוֹסֵף וּבִנְיָמִן:	אֵלִין יְקוּמוּן לְבָרְכָא יֵת עָמָא עַל טוֹרָא דְגְרִיזִין בְּמַעְפְּרִכֶּן יֵת יִרְדְּנָא שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וְיִשָּׁשְׁכָר וְיוֹסֵף וּבִנְיָמִן:
13	and these shall stand upon mount Ebal for the curse: Reuben, Gad, and Asher, and Zebulun, Dan, and Naphtali.	וְאֵלֶּה יַעֲמִדוּ עַל־הַקְּלָלָה בְּתֵר עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאַשֶׁר וּזְבֻלֹן דָּן וְנַפְתָּלִי:	וְאֵלִין יְקוּמוּן עַל לְוִטִּיָּא בְּטוֹרָא דְעֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאַשֶׁר וּזְבֻלֹן דָּן וְנַפְתָּלִי:
14	And the Levites shall speak, and say unto all the men of Israel with a loud voice:	וְעָנּוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם: (ס)	וְיַתִּיבוּן לִיּוֹאִי וְיִימְרוּן לְכָל אָנָּשׁ יִשְׂרָאֵל קָל רָם:
15	Cursed be the man that maketh a graven or molten image, an abomination unto the LORD, the work of the hands of the craftsman, and setteth it up in secret. And all the people shall answer and say: Amen.	אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסָּכָה תוֹעֵבַת יְהוָה מַעֲשֵׂה יָדַי חָרָשׁ וְשָׁם בְּסֵתֵר וְעָנּוּ כָל־הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן: (ס)	לִיט גּוֹבְרָא דִּיעֲבִיד צִילָם וּמִתְקָא מִרְחַק קְדָם יי עוֹבֵד יָדִי אֹמְנָא וְיִשְׁוִי בְּסֵתֵר וְיַתִּיבוּן כָּל עָמָא וְיִימְרוּן אָמֵן:

(8) באר היטב. שצנעים לשון (שס לז).

(9) הסכת. כמרגומ: היום הזה נהיית לעם. בכל יום יהיו צעניך כאילו היום צאת עמו בצרית:

(12) לברך את העם. כדאיחא במסכת סוטה (דף לז.), ששה שצנעים עלו לראש הר גריזים וששה לראש הר עיבל, והכהנים והלוים והאזרחים למטה באמנע, הפכו לויים פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בצרכה, צרוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו', ואלו ואלו עונין אמן, חזרו והפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה, ואומרים ארור האיש אשר יעשה פסל וגו', וכן כולם עד ארור אשר לא יקיים:

16	Cursed be he that dishonoureth his father or his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מַקְלֵה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס) לִיט דִּינְקְלִי אָבוּהִי וְאִמִּיהִי וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
17	Cursed be he that removeth his neighbour's landmark. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מַסִּיג גְּבוּל רֵעֵהוּ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס) לִיט דִּישְׁנֵי תְּחוּמָא דְחֻבְרִיהִי וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
18	Cursed be he that maketh the blind to go astray in the way. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מַשְׁגֶּה עוֹר בְּדַרְךְ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס) לִיט דִּישְׁעֵי עוֹרָא בְּאוֹרְחָא וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
19	Cursed be he that perverteth the justice due to the stranger, fatherless, and widow. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מַטֵּה מִשְׁפַּט גֵּר־יְתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ספּק פּרשׂה סתומה בכּתּר ארם צובה) לִיט דִּישְׁעֵי דִין גֵּיזֹר יִיתָם וְאַדְמָלָא וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
20	Cursed be he that lieth with his father's wife; because he hath uncovered his father's skirt. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתּוֹ אָבִיו כִּי גָלָה כְּנָף אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס) לִיט דִּישְׁכּוּב עִם אֶתֶת אָבוּהִי אַרִי גָלִי כְּנָפָא דְאָבוּהִי וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
21	Cursed be he that lieth with any manner of beast. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס) לִיט דִּישְׁכּוּב עִם כָּל בְּעִירָא וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
22	Cursed be he that lieth with his sister, the daughter of his father, or the daughter of his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אֶחָתוֹ בֵּת־אָבִיו אוֹ בֵּת־אִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס) לִיט דִּישְׁכּוּב עִם אֶחָתִיהָ בֵּת אָבוּהִי אוֹ בֵּת אִמִּיהָ וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
23	Cursed be he that lieth with his mother-in-law. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־חֲתָנָתּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס) לִיט דִּישְׁכּוּב עִם חֲמָתִיהָ וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
24	Cursed be he that smiteth his neighbour in secret. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מַכֶּה רֵעֵהוּ בְּסֻתָּר וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס) לִיט דִּימַחֵי חֻבְרִיהִי בְּסֻתָּרָא וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
25	Cursed be he that taketh a bribe to slay an innocent person. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר לִקַּח שֹׁחַד לְהַכּוֹת נַפְשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס) לִיט דִּיקַּבִּיל שׁוּחַדָא לְמַקְטֵל נַפְשׁ דָּם זָפֵאי וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

- (16) מקלה אביו. מזלזל, לשון ונקלה אחיד (לעיל כה, ג):
 (17) מסיג גבול. מחזירו לאחוריו וגונז את הקרקע, לשון והסג אחור (ישעיה נט, יד):
 (18) משגה עור. הסומא בצֶדֶר, ומשיאו ענה רעה:
 (24) מכה רעהו בסתר. על לשון הרע הוא אומר. ראיתי ציטודו של רבימשה הדרשן, "א ארורים יש כאן כנגד י"א שבטים,
 וכנגד שמעון לא כתב ארור, לפי שלא היה צלצו לצרכו לפני מותו כשצרך שאר השבטים, לכך לא ראה לקללו:

26	Cursed be he that confirmeth not the words of this law to do them. And all the people shall say: Amen.'	אָרוּר אֲשֶׁר לֹא־יִקְיָם אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (פ)	לִיט דְּלֹא יִקְיָיִם יֵת פְּתֻנָּמִי אוֹרִיתָא הָדָא לְמַעַבְד יִתְהוֹן וְיִמַּר כָּל עַמָּא אָמֵן:	26
XXVIII	And it shall come to pass, if thou shalt hearken diligently unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments which I command thee this day, that the LORD thy God will set thee on high above all the nations of the earth.	וְהָיָה אִם־שָׁמָע תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם וְנִתְּנָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עָלְיוֹן עַל כָּל־גּוֹי הָאָרֶץ:	וְהָיָה אִם קַבְלָא תְקַבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ לְמַטְר לְמַעַבְד יֵת כָּל פְּקוּדוֹהִי דְאֲנָא מְפָשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין וְיִתְנָנְךָ יְיָ אֱלֹהֶךָ עַלְיָא עַל כָּל עַמְמֵי אָרְעָא:	כב
2	And all these blessings shall come upon thee, and overtake thee, if thou shalt hearken unto the voice of the LORD thy God.	וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיִגְךָ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	וְיִתּוֹן עָלְךָ כָּל בְּרֻכְתָּא הָאֵלִין וְיִדְבְּקוּנְךָ אַרִי תְקַבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ:	2
3	Blessed shalt thou be in the city, and blessed shalt thou be in the field.	בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבְרֹדֶף אַתָּה בַּשָּׂדֶה:	בָּרִיךְ אַתָּה בְּרֹדֶף וּבְרִיךְ אַתָּה בַּחֲקֵלָא:	3
4	Blessed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, and the fruit of thy cattle, the increase of thy kine, and the young of thy flock.	בָּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי בְהֵמָתְךָ שֹׁגֵר אֶלְפֶיךָ וְעִשְׂתֵּרוֹת צֹאנְךָ:	בָּרִיךְ וּלְדָא דְמַעַךְ וְאִבָּא דְאַרְעָךָ וּלְדָא דְבִעִירְךָ בְּקָרִי תוֹרֶךָ וְעִדְרֵי עֲנָךְ:	4
5	Blessed shall be thy basket and thy kneading-trough.	בָּרוּךְ טֵבֵנְךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ:	בָּרִיךְ סֶלֶךְ וְאַצִּוֹתְךָ:	5
6	Blessed shalt thou be when thou comest in, and blessed shalt thou be when thou goest out.	בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבְרֹדֶף אַתָּה בְּצֵאתְךָ:	בָּרִיךְ אַתָּה בְּמִיעֲלָךְ וּבְרִיךְ אַתָּה בְּמַפְשָׁךְ:	6
7	The LORD will cause thine enemies that rise up against thee to be smitten before thee; they shall come out against thee one way, and shall flee before thee seven ways.	יִתֵּן יְהוָה אֶת־אֹיְבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נֹגְפִים לִפְנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׂבָעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לִפְנֶיךָ:	וְיִתֵּן יְיָ יֵת בְּעָלֵי דְבִכְךָ דְקִימִין עָלְךָ תִּבְרִין קְדָמְךָ בְּאוֹרְחָא חָדָא וּפְקוּן לִוְתָךְ וּבִשְׂבַע אוֹרְחֵן יַעֲרְקוּן מִן קְדָמְךָ:	שז

- (26) אשר לא יקים את התורה כולה, וקצולה עליהם צאלה וצצועה:
 (4) שגר אלפיך. ולדות צקך, שהצמה משגרת ממעה: ועשתרות צאנך. כתרומו, ורצותינו אמרו (חולין פד):
 למה נקרא שם עשירות, שמעירות את צעליהן ומחזיקות אותם, כעשירות הללו שהן סלעים חזקים:
 (5) ברוך טנאך. פירותיך. דבר אחר טנאך, דבר לח שאתה מסכן בסיס: ומשאתך. דבר יבש, שנשאר בכלי ואינו זז:
 (6) ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך. שמהא יציאתך מן העולם בלא חטא כציאתך לעולם (צבא מניעא קז):
 (7) ובשבעה דרכים ינוסו לפניך. כן דרך הנצלה לנצרות, להיות מתפורין לכל זד:

8 The LORD will command the blessing with thee in thy barns, and in all that thou putteth thy hand unto; and He will bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee.

8 וַיֵּצֵא יְהוָה אֶת־הַבְּרָכָה וַיִּפְסֹד יְיָ לֵךְ יְת בִּרְכָן
בְּאֶסְמִיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח יָדְךָ וּבְכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ
וּבְבִרְכָּךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה בְּאֶרֶעֱא דִי אֱלֹהֶיךָ
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ יְהִיב לָךְ:

9 The LORD will establish thee for a
holy people unto Himself, as He
hath sworn unto thee; if thou shalt
keep the commandments of the
LORD thy God, and walk in His
ways.

9 יְקִימָהּ יְהוָה לֹא לְעַם קָדוֹשׁ
כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע-לָךְ כִּי תִשְׁמֹר
אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ
בְּדַרְכָּיו:

10 And all the peoples of the earth
shall see that the name of the LORD
is called upon thee; and they shall
be afraid of thee.

וַיֵּרָאוּ כָּל-עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם יִהְיֶה נִקְרָא עָלֶיךָ וַיֵּרָא מִמֶּנּוּ:

וַיַּחֲזִין כָּל עַמְמֵי אֶרֶץ אֲרִי שָׂמָּה דִּי אֲתִקְרִי עֲלֶיךָ וַיִּדְחֻלּוּ מִנֶּנּוּ:

11 And the LORD will make thee
over-abundant for good, in the
fruit of thy body, and in the fruit of
thy cattle, and in the fruit of thy
land, in the land which the LORD
swore unto thy fathers to give thee.

וְהוֹתֵרָךְ יִהְיֶה לְטוֹבָה בְּפָרִי
בְּטָנְךָ וּבְפָרִי בְּהִמְתָּךְ וּבְפָרִי
אֲדָמְתְּךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ:

וְיִוְתָרְךָ יי לְטָבָא בְּוֹלְדָא
דְּמַעַד וּבְוֹלְדָא דְּבַעֲיָרָךְ
וּבְאֵבָא דְּאַרְעָךְ עַל אֲרֵעָא
דְּשָׁמַיִם יי לְאַבְרָהָם לְמַתָּן
לְךָ:

12 The LORD will open unto thee His good treasure the heaven to give the rain of thy land in its season, and to bless all the work of thy hand; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow.

יִפְתָּח יְהוָה | לְךָ אֶת-אוֹצְרוֹ
הַטּוֹב אֶת-הַשְּׂמִימִים לְתֶת מִטָּר-
אֲרֻצְךָ בְּעֵתוֹ וּלְבָרֶךְ אֶת כָּל-
מַעֲשֵׂה יָדְךָ וְהִלֵּוֹת גּוֹיִם רַבִּים
וְאִתָּה לֹא תִלּוּחַ:

13 And the LORD will make thee the head, and not the tail; and thou shalt be above only, and thou shalt not be beneath; if thou shalt hearken unto the commandments of the LORD thy God, which I command thee this day, to observe and to do them:

וַיִּתְּנֵהָ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב
וְהָיִיתָ רֶק לְמַעַלָּה וְלֹא תִהְיֶה
לְמַטָּה כִּי-תִשְׁמָע אֶל-מִצְוֹתַי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶנָּה
הַיּוֹם לִשְׁמֹר וּלְעֲשׂוֹת:

14 and shalt not turn aside from any of
the words which I command you
this day, to the right hand, or to
the left, to go after other gods to
serve them. .

וְלֹא תִסּוּר מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
אֲנִי מַצִּיחַ אֹתְכֶם הַיּוֹם יָמִין
וְשִׁמְאוֹל לְלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים
אַחֲרִים לַעֲבֹדָם: (פ)

וְלֹא תִסּוּר מִכָּל תַּסְטוֹן מִכָּל פְּתֻמָּיָא
דְּאַנָּא מִפְּסִיד יִתְכוּן יוֹמָא
דִּין לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא
לְמַהֲד בְּתַר טְעוֹת עַמֻּמָּיָא
לְמַפְלַחְהוֹן:

<p>But it shall come to pass, if thou wilt not hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments and His statutes which I command thee this day; that all these curses shall come upon thee, and overtake thee.</p>	<p>וְהָיָה אִם-לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו וְחֻקָּתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּנְךָ הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל-הַקְלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיִגוּךָ:</p>	<p>15</p>
<p>Cursed shalt thou be in the city, and cursed shalt thou be in the field.</p>	<p>אָרוּר אַתָּה בְּעִיר וְאָרוּר אַתָּה בַּשָּׂדֶה:</p>	<p>16</p>
<p>Cursed shall be thy basket and thy kneading-trough.</p>	<p>אָרוּר טַנְיָנְךָ וּמִשְׁאֲרֹתֶיךָ:</p>	<p>17</p>
<p>Cursed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, the increase of thy kine, and the young of thy flock.</p>	<p>אָרוּר פְּרִי-בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ שֹׁגֶר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתֶּרֶת צֹאנֶיךָ:</p>	<p>18</p>
<p>Cursed shalt thou be when thou comest in, and cursed shalt thou be when thou goest out.</p>	<p>אָרוּר אַתָּה בְּבֹאֶיךָ וְאָרוּר אַתָּה בְּצֵאתְךָ:</p>	<p>19</p>
<p>The LORD will send upon thee cursing, discomfiture, and rebuke, in all that thou puttest thy hand unto to do, until thou be destroyed, and until thou perish quickly; because of the evil of thy doings, whereby thou hast forsaken Me.</p>	<p>יִשְׁלַח יְהוָה בְּךָ אֶת-הַמָּאֲרָה אֶת-הַמְּהוּמָה וְאֶת-הַמּוֹעֵרֶת בְּכָל-מַשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הַשְׁמֹדֶךָ וְעַד-אֲבִדְךָ מִיָּד מִפְּנֵי רָע מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עֲזַבְתָּנִי:</p>	<p>20</p>
<p>The LORD will make the pestilence cleave unto thee, until He have consumed thee from off the land, whither thou goest in to possess it.</p>	<p>יִדְבֶּק יְהוָה בְּךָ אֶת-הַדָּבָר עַד כִּלְתּוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:</p>	<p>21</p>
<p>The LORD will smite thee with consumption, and with fever, and with inflammation, and with fiery heat, and with drought, and with blasting, and with mildew; and they shall pursue thee until thou perish.</p>	<p>יִכְבֶּה יְהוָה בְּשַׁחֲפֶת וּבִשְׂדֵיחַת וּבִדְלִקָּת וּבְחִרְחֹל וּבְחִרְב וּבְשֹׁדֶפֶן וּבִירִקָּון וּבִדְפוּךְ עַד אֲבִדְךָ:</p>	<p>22</p>

(20) המארה. חסרון, כמו זרעת ממארת (ויקרא יג, נא): המהומה. שגשג, קול צהלות: (22) בשחפת. שנשרו נשחף ונפוח: ובקדחת. לשון פִּי אֵשׁ קָדְסָה צֹאפִי (דברים לז, כז), והוא אש של חולי מלור"י בלע"ז שהיא חמה מאוד: ובדלקת. חמה יותר מקדחת, ומיני חלאים הם: ובחרחר. חולי המחממו תוך הגוף ולאמא תמיד למים, ובלע"ז אשירינמ"ט, לשון עֲזָמִי קָדָה מִנִּי חֶרֶב (איוב ל, ל), נֶסֶר מִפֶּחַ מֵאֵשׁ (ירמיה ו, כט): ובחרב. יציא עליך גייסות: ובשדפון ובירקון. מכות תצוה שנשדות. שדפון. רוח קדים אשילד"ה בלע"ז. ירקון. יוצג, לפני התצוה

23	And thy heaven that is over thy head shall be brass, and the earth that is under thee shall be iron.	וַיְהִי שָׁמַיָא אֲשֶׁר-עַל-רָאשֶׁיךָ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר-תַּחְתֶּיךָ בְּרִזָּל: וַיְהִי שָׁמַיָא דְעֻלְיִי רִישָׁךְ חֲסִינִין כְּנָחָשׂ מְלָאכְתָּא מְטָרָא וְאָרְעָא דְתַחוּתָךְ תְּקִיפָא כְּבִרְזָלָא מְלֻמְעָבֵד פִּירִין:
24	The LORD will make the rain of thy land powder and dust; from heaven shall it come down upon thee, until thou be destroyed.	יִתֵּן יְהוָה אֶת-מֶטֶר אֶרְצְךָ אֶבֶק וְעָפָר מִן-הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדָךְ: וַיְהִי יְהוָה נֶגֶף לִפְנֵי אֹיְבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אַחֵר תֵּצֵא אֵלָיו וּבִשְׁבָעָה דְרָקִים תָּנוֹס לִפְנֵי וְהָיִיתָ לְזִעָה לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:
25	The LORD will cause thee to be smitten before thine enemies; thou shalt go out one way against them, and shalt flee seven ways before them; and thou shalt be a horror unto all the kingdoms of the earth.	וְהָיִיתָ נְבִילָתָה לְמֵאֲכָל לְכָל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֲמֹת הָאָרֶץ וְאִין מַחְרִיד: וְהָיִיתָ יְהוָה בְּשָׁחִין מִצָּרִים (כ' וּבַעֲפָלִים) [ק' וּבַטְחָרִים] וּבִגְרָב וּבַחֲרָס אֲשֶׁר לֹא-תוֹכֵל לְהִרְפָּא:
26	And thy carcasses shall be food unto all fowls of the air, and unto the beasts of the earth, and there shall be none to frighten them away.	וְהָיִיתָ יְהוָה בְּשָׁחִין מִצָּרִים (כ' וּבַעֲפָלִים) [ק' וּבַטְחָרִים] וּבִגְרָב וּבַחֲרָס אֲשֶׁר לֹא-תוֹכֵל לְהִרְפָּא:
27	The LORD will smite thee with the boil of Egypt, and with the emerods, and with the scab, and with the itch, whereof thou canst not be healed.	יִפְכֹּךְ יְהוָה בְּשָׁעוֹן וּבַעֲוָרוֹן וּבַתְּמָהוֹן לִבָּב: יִפְכֹּךְ יְהוָה בְּשָׁחִין מִצָּרִים (כ' וּבַעֲפָלִים) [ק' וּבַטְחָרִים] וּבִגְרָב וּבַחֲרָס אֲשֶׁר לֹא-תוֹכֵל לְהִרְפָּא:
28	The LORD will smite thee with madness, and with blindness, and with astonishment of heart.	יִפְכֹּךְ יְהוָה בְּשָׁחִין מִצָּרִים (כ' וּבַעֲפָלִים) [ק' וּבַטְחָרִים] וּבִגְרָב וּבַחֲרָס אֲשֶׁר לֹא-תוֹכֵל לְהִרְפָּא:

מכסיפין ונהפכין לירקון, קמ"א צלע"ז: עד אבדך. תרגום עד דתיצד, כלומר עד אבדך, שתכלה מאלריך:
(23) והיו שמיך אשר על ראשך נחשת. קללות הללו משה מפי עצמו אמרן, ושזהר סיני מפי הקב"ה אמרן כמשמעו, וכן נאמר ואם לא תשמעו לי (ויקרא כו, יד), ואם תלכו עמי קרי (שם כא), וכאן הוא אומר לקול ה' אלהיך, ידבק ה' בך, יכבה ה'. הקל משה בקללותיו לאחמך צלשון יחיד, וגם כן בקללה זו הקל, שזרשאונית הוא אומר את שמיך פצצול ואת ארצך פצצשה (שם יט), שלא יהיו השמים מויעין כדרך שאין הצרול מויע, ומחוך כך יהא חורב צעולם, והארץ תהא מויעה כדרך שהנחשת מויע והיא מרקבת פירותיה, וכאן הוא אומר שמיך נחשת וארצך צרול, שיהיו שמים מויעין, אע"פ שלא יריקו מטר, מכל מקום לא יהיה חורב של אצדון צעולם, והארץ לא תהיה מויעה כדרך שאין הצרול מויע, ואין הפירות מרקבין, ומכל מקום קללה היא, בין שהיא כנחשת בין שהיא כצרול לא תוציא פירות, וכן השמים לא יריקו מטר:
(24) מטר ארצך אבק ועפר. זיקא דצחר מטר (תענית ג:). מטר יורד ולא כל צרכו ואין צד להרביץ את העפר, והרוח צאה ומעלה את האבק, ומכסה את עשב הזרעים שהן לחים מן המים, ונדבק בהם ונעשה טיט, ומתייבש ומרקבין:
(25) לזעודה. לאימה ולזוע, שזועו כל שומעי מכותיך ממך, ויאמרו אוי לנו שלא יבא עלינו כדרך שצא על אלו:
(26) בשחין מצרים. רע היה מאד, לח מצפנים ויבש מצחון, כדאיתא בצבורות (מא:). גרב. שחין לח: חרס. שחין יבש כחרס:
(27) ובתמהון לבב. אומם הלז, אשטורדישון צלע"ז:

29 And thou shalt grope at noonday,
as the blind gropeth in darkness,
and thou shalt not make thy ways
prosperous; and thou shalt be only
oppressed and robbed alway, and
there shall be none to save thee.

וְהָיִיתָ מְמַשֵּׁשׁ בְּצִהְרִים כְּאֲשֶׁר
 יִמַּשֵּׁשׁ הָעוֹר בְּאַפְלָה וְלֹא
 תִצְלִית אֶת־דַּרְכֶּיךָ וְהָיִיתָ אֶף־
 עָשׂוֹק וְגִזְוֹל כָּל־הַיָּמִים וְאִין־
 מוֹשִׁיעַ:

30 Thou shalt betroth a wife, and
another man shall lie with her;
thou shalt build a house, and thou
shalt not dwell therein; thou shalt
plant a vineyard, and shalt not use
the fruit thereof.

אֵשֶׁה תְּאֻלֶּשׁ וְאִישׁ אַחֵר (כ') אֶתְאָתָא תִירוֹס וְגִבְרָא אַחֲרֵן
 יִשְׁכְּכֶנָּה] ק' יִשְׁכְּכֶנָּה בֵּית
 תְּבֻנָּה וְלֹא־תִשָּׁב בּוֹ פָּרִם תִּטָּע
 וְלֹא תַחלֵּלנּוּ:

Thine ox shall be slain before thine
eyes, and thou shalt not eat thereof;
31 thine ass shall be violently taken
away from before thy face, and
shall not be restored to thee; thy
sheep shall be given unto thine
enemies; and thou shalt have none
to save thee.

שׁוֹרֶךְ טְבוּחַ לַעֲיִינָהּ וְלֹא תֹאכֵל׃
מִמֶּנּוּ חֲמֹרֶה גָּזוּל מִלְּפָנֶיהָ וְלֹא
יָשׁוּב לָהּ צֹאנָהּ נִתְּנוֹת לַאֲיִכֶיהָ
וְאִין לָהּ מוֹשִׁיעַ׃

32 Thy sons and thy daughters shall be
given unto another people, and
thine eyes shall look, and fail with
longing for them all the day; and
there shall be nought in the power
of thy hand.

32 בְּיָדָהּ וּבְנִתְיָהּ נָתַנִּים לָעַם אַחֵר
וַעֲיִנְיָהּ רֵאוֹת וּקְלוֹת אֲלֵיהֶם
כָּל־הַיּוֹם וְאִין לֹאֵל יָדָהּ:
בְּיָדָהּ וּבְנִתְיָהּ מְסִירִין לָעַם
אַחֵר וְעֵינֶיהָ חֲזוֹן וְיִסּוּפִן
בְּגִלְלֵהוֹן כָּל יוֹמָא וְלִית חֵילָא
בִּידָהּ:

33 The fruit of thy land, and all thy labours, shall a nation which thou knowest not eat up; and thou shalt be only oppressed and crushed away:

פְּרִי אֲדָמָתְךָ וְכָל־יִגְיֵעָה יֹאכַל
עִם אֲשֶׁר לֹא־יִדְעֶתָ וְהָיִיתָ רָק
עֲשׂוֹק וְרֻצּוֹץ כָּל־הַיָּמִים:

אָבָא דְאַרְעָךָ וְכָל לִיאֹנְתְךָ
יִיכּוֹל עִם דְּלָא יִדְעָתָּ וְתַהֵי
בְרָם עֲשִׂיק וְרֻעִישׁ כָּל יוֹמָא:

34 so that thou shalt be mad for the
sight of thine eyes which thou shalt
see.

34 וְהָיְתָה מִשְׁגַּע מִמְרָאָה עֵינֶיךָ וְתֵהִי מִשְׁפָּטִי מִחִיּוֹ עֵינֶיךָ
אֲשֶׁר תִּרְאֶה: וְתֵהִי חַיִּי:

35 The LORD will smite thee in the knees, and in the legs, with a sore boil, whereof thou canst not be healed, from the sole of thy foot unto the crown of thy head.

יִכְכֶּה וַיְהִי בַשְּׁתִּיּוֹן רָע עַל-
הַבְּרָכִים וְעַל-הַשְּׁמוֹת אֲשֶׁר
לֹא-תוֹכֵל לְהַרְפֵּא מִכָּף רִגְלָהּ
וְעַד קַדְמָהּ:

(29) עשוק. בכל מעשיו יהיה ערעור:

(30) ישגלגלה. לשון שגל, פילגש, והכתוב כינהו לשבח ישכננה, (מגילה כה): ומקון סופרים הוא זה: תחללנו. בשנה הרביעית לאכול פריה:

(32) וכלות אליהם. מפות אליהם שישונו ואינם שנים, כל תוחלת שאינה צאה קרויה כליון עינים:

36	The LORD will bring thee, and thy king whom thou shalt set over thee, unto a nation that thou hast not known, thou nor thy fathers; and there shalt thou serve other gods, wood and stone.	יֹאמַר יְהוָה אֱתָךְ וְאֶת־מֶלֶכְךָ יְגִילִי יְיָ יִתֵּן וְיָתַד מֶלֶכְךָ אֲשֶׁר תִּקְּם עָלֶיךָ אֶל־גּוֹי דְּתֻקִּים עָלֶיךָ לְעַם דֹּלָא אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אֶתָּה וְאֶבְתִּיךָ וְעַבְדְּתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וְאֶבֶן:	36
37	And thou shalt become an astonishment, a proverb, and a byword, among all the peoples whither the LORD shall lead thee away.	וְהָיִיתָ לְשִׁמָּה לְמִשְׁלַל וּלְשִׁנְיָנָה בְּכָל־הָעַמִּים אֲשֶׁר־יִנְהַגְךָ יְהוָה שָׁמָּה: וְתָהִי לְצִדּוֹ לְמִתְלֵי וּלְשׁוּעֵי כָּל־עַמֻּמְיָא דִּידְבָרְנָךְ יְיָ לְתִמְן:	37
38	Thou shalt carry much seed out into the field, and shalt gather little in; for the locust shall consume it.	זֶרַע רַב תּוֹצִיאַה הַשָּׂדֶה וּמַעַט תֵּאָסֹף כִּי יִחְסְלֶנּוּ הָאֲרָבֹה: וְזֶרַע רַב תִּצְרֹךְ וְיִחְסְלֶנּוּ אֲרֵי יִחְסְלֶנּוּ גֹבֵא:	38
39	Thou shalt plant vineyards and dress them, but thou shalt neither drink of the wine, nor gather the grapes; for the worm shall eat them.	כַּרְמִים תִּטַּע וְעַבְדְּתָהּ וְגִין לֹא תִשְׁתֶּה וְלֹא תֵאָסֹף כִּי תֹאכְלֶנּוּ הַתְּלָעֹת: כַּרְמִין תַּצְוֵב וְתִפְלַח וְחִמְרָא לֹא תִשְׁתִּי וְלֹא תִכְנֹשׂ אֲרֵי תִכְלֶנּוּהוּ תוֹלְעָתָא:	39
40	Thou shalt have olive-trees throughout all thy borders, but thou shalt not anoint thyself with the oil; for thine olives shall drop off.	זַיִתִּים יִהְיוּ לָךְ בְּכָל־גְּבוּלְךָ וְשִׁמֶן לֹא תִסּוּךְ כִּי יִשַׁל זַיִתְךָ: זַיִתִּין יִהְיוּ לָךְ בְּכָל־תְּחוּמֶיךָ וּמִשְׁחָא לֹא תִסּוּךְ אֲרֵי יִתְרֹן זַיִתְךָ:	40
41	Thou shalt beget sons and daughters, but they shall not be thine; for they shall go into captivity.	בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לָךְ כִּי יֵלְכוּ בַּשָּׁבִי: בָּנִין וּבָנִין תִּלְיֵד וְלֹא יִהְיוּ לָךְ אֲרֵי יִהְיוּ בַּשָּׁבִיָּא:	41
42	All thy trees and the fruit of thy land shall the locust possess.	כָּל־עֵצֶיךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירֹשׁ הַצִּלְצַל: כָּל־אֵילֶיךָ וְאֶבְיָא דְּאֲרַעְךָ יִחְסְנֶנּוּ סָקָאָה:	42
43	The stranger that is in the midst of thee shall mount up above thee higher and higher; and thou shalt come down lower and lower.	הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מִמָּעַל מִמָּעַל וְאַתָּה תֵרֵד מִמָּטָה מִמָּטָה: תּוֹתֵב עָרַל דְּבִינְךָ יִהְיֶה סָלִיק עֵיל מִנְּךָ לְעֵילָא לְעֵילָא וְאַתָּה תִּתְהַיֵּי נָחִית לְתַתָּא לְתַתָּא:	43
44	He shall lend to thee, and thou shalt not lend to him; he shall be the head, and thou shalt be the tail.	הוּא יִלְוֶךְ וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב: הוּא יִזְכְּנֶךָ וְאַתָּה לֹא תִזְכְּנֶנּוּ הוּא יִהְיֶה רִישׁ וְאַתָּה תִּתְהַיֵּי חֲלָשׁ:	44

(37) לשמדה. אש"י אשטורדישו"ן כל הרואה אותך ישום עליך: למשל. כשתצא מכה רעה על אדם, יאמרו זו דומה למכת פלוני: ולשנינה. לשון וְשִׁנְיָנָה (דברים 1, 1), ידברו בך, וכן תרגומו וְלִשְׁוֵעִי, לשון ספור, ואשטעי: (38) יחסלנו. יכלנו, ועל שם כך נקרא חסיל, שמכלה את הכל (ירושלמי תענית פ"ג ה"ו): (40) כי ישל. ישיר פירותיו, לשון וְשִׁל הַצִּרְעָל (שם יט, ה): (42) יירש הצלצל. יעשנו הארצה רש מן הפרי: יירש. יעני: הצלצל. מין ארצה. ואי אפשר לפרש יירש לשון ירושה, שא"כ היה לו לכתוב יירש, ולא לשון הִקְשָׁה וגרושין, שא"כ היה לו לכתוב יוריש:

<p>And all these curses shall come upon thee, and shall pursue thee, and overtake thee, till thou be destroyed; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which He commanded thee.</p>	<p>וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל-הַקְּלָלוֹת וְהָאֵלֶּה וְרַדְפוֹךָ וְהִשְׁגִּיחוּךָ עַד הַשְׁמָדֶךָ כִּי-לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו וּחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךָ:</p>	<p>45</p>
<p>And they shall be upon thee for a sign and for a wonder, and upon thy seed for ever;</p>	<p>וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזֵרַעְךָ עַד-עוֹלָם:</p>	<p>46</p>
<p>because thou didst not serve the LORD thy God with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things;</p>	<p>וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזֵרַעְךָ עַד-עוֹלָם:</p>	<p>47</p>
<p>therefore shalt thou serve thine enemy whom the LORD shall send against thee, in hunger, and in thirst, and in nakedness, and in want of all things; and he shall put a yoke of iron upon thy neck, until he have destroyed thee.</p>	<p>וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזֵרַעְךָ עַד-עוֹלָם:</p>	<p>48</p>
<p>The LORD will bring a nation against thee from far, from the end of the earth, as the vulture swoopeth down; a nation whose tongue thou shalt not understand;</p>	<p>וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזֵרַעְךָ עַד-עוֹלָם:</p>	<p>49</p>
<p>a nation of fierce countenance, that shall not regard the person of the old, nor show favour to the young.</p>	<p>וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזֵרַעְךָ עַד-עוֹלָם:</p>	<p>50</p>
<p>And he shall eat the fruit of thy cattle, and the fruit of thy ground, until thou be destroyed; that also shall not leave thee corn, wine, or oil, the increase of thy kine, or the young of thy flock, until he have caused thee to perish.</p>	<p>וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזֵרַעְךָ עַד-עוֹלָם:</p>	<p>51</p>

(47) מרוב כל. צעוד שהיה לך כל טוב:

(49) כאשר ידאה הנשר. פתאום, ודרך מזלמת ויקלנו קוסיו: לא תשמע לשונו. לא תכיר לשונו, וכן תשמע פלזם לפלח אמו (בראשית מא, טו), וכן פי שמע יוסף (שם מז, כג), אינטינדר"י בלע"ז:

52 And he shall besiege thee in all thy gates, until thy high and fortified walls come down, wherein thou didst trust, throughout all thy land; and he shall besiege thee in all thy gates throughout all thy land, which the LORD thy God hath given thee.

וְהִצֵּר לְךָ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ עַד רֶדֶת חֲמֹלֶיךָ הַגְּבֹהֹת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אָתָּה בִטָּח בָּהֶן בְּכָל-אֶרֶצְךָ וְהִצֵּר לְךָ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ בְּכָל-אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ:

53 And thou shalt eat the fruit of thine own body, the flesh of thy sons and of thy daughters whom the LORD thy God hath given thee; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemies shall straiten thee.

וְאָכַלְתָּ פְּרִי-בִטְנְךָ בֶּשֶׂר בְּנֶיךָ וּבָנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר-יֵצִיךָ לְךָ אִיבֶה:

54 The man that is tender among you, and very delicate, his eye shall be evil against his brother, and against the wife of his bosom, and against the remnant of his children whom he hath remaining;

הָאִישׁ הַרֵךְ בְּךָ וְהָעֵנָף מֵאֵד תִּרְעַע עֵינָיו בְּאָחִיו וּבְאִשְׁתּוֹ חֵיקוֹ וּבִבְתֵּר בָּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר:

55 so that he will not give to any of them of the flesh of his children whom he shall eat, because he hath nothing left him; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in all thy gates.

מִתַּתוֹ לֹא תֵּת מֵהֶם מִבֶּשֶׂר בָּנָיו אֲשֶׁר יֹאכַל מִבְּלִי הַשָּׂאִיר-לוֹ כֹּל בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יֵצִיךָ לְךָ אִיבֶה בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ:

56 The tender and delicate woman among you, who would not adventure to set the sole of her foot upon the ground for delicateness and tenderness, her eye shall be evil against the husband of her bosom, and against her son, and against her daughter;

הַרֵךְהָאִשָּׁה בְּךָ וְהָעֵנָף אֲשֶׁר לֹא-נִסְתָּה כַּף-רַגְלָהּ הֵצֵג עַל-הָאָרֶץ מִהֲתַעֲנֵג וּמִרֵךְ תִּרְעַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חֵיקָהּ וּבִבְנָהּ וּבִבְתָּהּ:

(52) עד רדת חמולתך. לשון רדוי וכנוש:

(53) ואכלת פרי בטןך בשר בניך וגו' במצור. מחמת שיהיו לרעים על העיר, ויהיה שם מזון עקת רעבון:

(54) הרך בך והענוג. הוא הרך הוא הענוג, לשון פינוק, ומהמענג ומרך מוכיח עליהם ששניהם אחד, אע"פ שהוא מפונק ודעתו קלה צדצר מאוס, ימתק לו לרעבונו צצר בניו וצנתי, עד כי תרע עינו צנתי הנותרים מתת לאחד מהם מבשר בניו, אחיהם אשר יאלץ. דצר אחר הרך כך, הרחמני ורך הלצב, מרוב רעבנות יתאכזרו, ולא יתנו מבשר צניהם השחוטטים לצניהם הנותרים:

(56) תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה. הגדולים:

57	and against her afterbirth that cometh out from between her feet, and against her children whom she shall bear; for she shall eat them for want of all things secretly; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in thy gates.	וּבְשִׁלִּיתָהּ הַיּוֹצֵאתָ מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבָנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי-תֹאכְלֶהּ בַּחֲסֵר-כָּל בִּסְתֵר בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לָהּ אֵיבֶהּ בְּשֹׁעֲרֶיהָ:	57
58	If thou wilt not observe to do all the words of this law that are written in this book, that thou mayest fear this glorious and awful Name, the LORD thy God;	אִם-לֹא תִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת- כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בִּסְפָר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת-ה'שֵׁם הַנּוֹכָד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	58
59	then the LORD will make thy plagues wonderful, and the plagues of thy seed, even great plagues, and of long continuance, and sore sicknesses, and of long continuance.	וַיַּפְרִישׁ יי יֵת מַחֲתָהּ וַיֵּת מַחַת בְּנֶד מַחַן רַבְרָבָן וּמַהֲיָמָן וּמַכְתָּשִׁין בִּישִׁין וּמַהֲיָמָן:	59
60	And He will bring back upon thee all the diseases of Egypt, which thou wast in dread of; and they shall cleave unto thee.	וַיָּשִׁיב בָּךְ אֶת כָּל-מִדְּוָה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרֹת מִפְּנֵיהֶם וְדָבְקוּ בָךְ:	60
61	Also every sickness, and every plague, which is not written in the book of this law, them will the LORD bring upon thee, until thou be destroyed.	גַּם כָּל-חֲלִי וְכָל-מָכָה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בִּסְפָר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יָעֲלֶם יְהוָה עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדָךְ:	61
62	And ye shall be left few in number, whereas ye were as the stars of heaven for multitude; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God.	וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתֵּי מַעַט תַּחַת אֲשֶׁר הָיִיתֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב כִּי-לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	62

- (57) ובשלייתה. צניה הקטנים, צולן תהא עינה צרה כשתאכל את האחד, מליתן לאשר אכלה מן הצער:
(59) והפלא ד' את מכתך. מופלאות ומוזדלות משאר מכות: ונאמנות. ליסרך לקיים שליחותך:
(60) אשר יגרת מפניהם. מפני המכות, כשהיו ישראל רואים מכות משונות הצאות על מזרים, היו יראים מהם שלא יצאו גס עליהם, מדע, שכן כתיב וְהָיָה אִם שָׁמַע וְגו' כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר שָׁמַע בְּמִצְוָה לֹא אֲשִׁים עָלֶיךָ (שמות טו, כו),
אין מִיִּרְאָה אֵת הַדָּם אֵלָּא דְּצַדִּיק שֶׁהוּא יְגוֹר מִמּוֹ:
(61) יעלם. לשון עלייה:
(62) ונשארתי במתי מעט תחת וגו'. מועטין חלופ מרובין:

63 And it shall come to pass, that as the LORD rejoiced over you to do you good, and to multiply you; so the LORD will rejoice over you to cause you to perish, and to destroy you; and ye shall be plucked from off the land whither thou goest in to possess it.

וְהָיָה כַּאֲשֶׁר-שֵׂשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַיָּיֵב אֶתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם כֵּן יֵשִׁישׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֶתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וְנִסְחַתְּם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-אַתֶּם בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

64 And the LORD shall scatter thee among all peoples, from the one end of the earth even unto the other end of the earth; and there thou shalt serve other gods, which thou hast not known, thou nor thy fathers, even wood and stone.

וְהִפִּיצָךְ יְהוָה בְּכָל-הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד-קְצֵה הָאָרֶץ וְעַבַּדְתָּ שֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֲבֹתֶיךָ עַץ וָאֶבֶן:

65 And among these nations shalt thou have no repose, and there shall be no rest for the sole of thy foot; but the LORD shall give thee there a trembling heart, and failing of eyes, and languishing of soul.

וּבְגוֹיִם הָהֵם לֹא תִרְגִּיעַ וְלֹא יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף-רַגְלְךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שֵׁם לֵב רָגֹז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדַאֲבֹן נַפֶּשׁ:

66 And thy life shall hang in doubt before thee; and thou shalt fear night and day, and shalt have no assurance of thy life.

וְחַיֵּי תַחֲיֶיךָ תִּלְאִים לְךָ מִנֶּגֶד וּפְחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם וְלֹא תֵאֱמִין בְּחַיֶּיךָ:

67 In the morning thou shalt say: 'Would it were even!' and at even thou shalt say: 'Would it were morning!' for the fear of thy heart which thou shalt fear, and for the sight of thine eyes which thou shalt see.

בִּבְקֹר תֹאמַר מִי-יִתֵּן עֶרֶב וּבְעֶרֶב תֹאמַר מִי-יִתֵּן בֹּקֶר מִפְּחַד לְבָבְךָ אֲשֶׁר תִּפְחַד וּמִמֶּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

(63) כן ישיש ד'. את אויביכם (מגילה י:): עליכם להאזיד וגו': ונסחתם. לשון עקירה, וכן צית גאים יפסח' (משלי טו, כה):

(64) ועבדת שם אלהים אחרים. כתרוממו, לא עבודת אלהות ממש, אלא מעלים מס וגולגוליות לכומרי עבודת אליילים: (65) לא תרגיע. לא תנוח, כמו וזאת המרגועה (ישעיה כה, יז): לב רגז. לב חרד, כתרוממו דחיל, כמו שאול מפסח רגזה לך (שם יד, ט), שמועו עמים ירגזון (שמות טו, יד), מוסדות השמים ירגזו (שמואל-ב כז, ח): וכליון עינים. מצפה לישועה ולא תצא:

(66) חייך תלואים לך. על הספק. כל ספק קרוי תלוי, שמא אמות היום צחרצ הצאה עלינו. ורבותינו דרשו, (מנחות קג:): זה הלוקח תצואה מן השוק: ולא תאמין בחייד. זה הסומך על הפלטר (שם):

(67) בבוקר תאמר מי יתן ערב. ויהיה הערצ של אמש (סוטה מט:): ובערב תאמר מי יתן בוקר. של שחרית, שהצרות מתחזקות תמיד, וכל שעה מרובה קללתה משלפניה (שם):

68	<p>And the LORD shall bring thee back into Egypt in ships, by the way whereof I said unto thee: 'Thou shalt see it no more again'; and there ye shall sell yourselves unto your enemies for bondmen and for bondwoman, and no man shall buy you.</p>	<p>וְהִשְׁבִּיבְךָ יְהוָה אֶל־מִצְרַיִם בְּאֹנִיּוֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא־תִסֶּיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכְרְתֶּם שָׁם לְאִיבֵיךָ לְעִבָדִים וּלְשִׁפְחוֹת וְאִין קִנְיָה: (ס)</p>	68
69	<p>These are the words of the covenant which the LORD commanded Moses to make with the children of Israel in the land of Moab, beside the covenant which He made with them in Horeb.</p>	<p>אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְכַתֹּב אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלִּבְד הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּתַת אֹתָם בְּחֹרֵב: (פ)</p>	69
XXIX	<p>And Moses called unto all Israel, and said unto them: Ye have seen all that the LORD did before your eyes in the land of Egypt unto Pharaoh, and unto all his servants, and unto all his land;</p>	<p>וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל־עַבְדָּיו וּלְכָל־אֶרְצוֹ:</p>	סביעי
2	<p>the great trials which thine eyes saw, the signs and those great wonders;</p>	<p>הַמִּסּוֹת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ הָאֵתֹת וְהַמִּוִּפְתִּים הַגְּדֹלִים הָהֵם:</p>	2
3	<p>but the LORD hath not given you a heart to know, and eyes to see, and ears to hear, unto this day.</p>	<p>וְלֹא־נָתַן יְהוָה לָכֶם לֵב לִדְעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאָזְנוֹת לִשְׁמָע עַד הַיּוֹם הַזֶּה:</p>	3
4	<p>And I have led you forty years in the wilderness; your clothes are not waxen old upon you, and thy shoe is not waxen old upon thy foot.</p>	<p>וְאֹלֶךְ אֶתְכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לֹא־בָלוּ שְׁלֵמֹתֵיכֶם מַעְלֵיכֶם וְנַעֲלֶיךָ לֹא־בָלְתָה מַעַל רַגְלֶךָ:</p>	4

(68) באניות. צספניות צסציה: והתמכרתם שם לאויבך. אתם מצקשים להיות נמכרים להם לעזדים ולשפחות: ואין קנה. כי יגזרו עליך הרג וכליון: והתמכרתם. צלט"ז איפורוונדרי"ץ ווי"ש. ולא יתכן לפרש והתמכרתם צלשון ונמכרתם ע"י מוכרים אחרים, מפני שנאמר אחריו ואין קונה: (69) לכרות את בני ישראל. שיקבלו עליהם את התורה צאלה וצסצועה: מלבד הברית. קללות צסצמורת כהנים שנאמרו צסציני:

(3) ולא נתן ה' לכם לב לדעת. להכיר את חסדי הקצ"ה ולהדצק צו: עד היום הזה. שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לצני לוי, כמ"ש ויטקנה אל הפהנים צני לוי (לקמן לא, ט), צאו כל ישראל לפני משה ואמרו לו, משה רבינו, אף אנו עמדנו צסציני וקצלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אתה משליט את בני צסצקך עליה, ויאמרו לנו יום מחר, לא לכם נתנה, לנו נתנה, ושמח משה על הדצר, ועל זאת אמר להם, היום הָאֵל הָיִיתָ לְעַם וגו' (לעיל כז, ט), היום הזה הצנתי שאתם דצקים וחפלים צמקוס:

5	Ye have not eaten bread, neither have ye drunk wine or strong drink; that ye might know that I am the LORD your God.	לֶחֶם לֹא אָכַלְתֶּם וַיֵּינוּ וְשָׁכָר לֹא שָׁתִיתֶם לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	לֶחֶם לֹא אָכַלְתֶּם וַיֵּינוּ וְשָׁכָר לֹא שָׁתִיתֶם לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
6	And when ye came unto this place, Sihon the king of Heshbon, and Og the king of Bashan, came out against us unto battle, and we smote them.	וַתָּבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ-חֶשְׁבֹן וְעוֹג מֶלֶךְ-בָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ לְמִלְחָמָה וַנִּכֵּם:	וַתָּבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ-חֶשְׁבֹן וְעוֹג מֶלֶךְ-בָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ לְמִלְחָמָה וַנִּכֵּם:
7	And we took their land, and gave it for an inheritance unto the Reubenites, and to the Gadites, and to the half-tribe of the Manassites.	וַנִּסְבְּנָה יְת אֶרְעָהוֹן וַיְהַבְנָה לְאֶחֱסָנָה לְשִׁיבְט רְאוּבֵן וּלְשִׁיבְט גָּד וּלְפִלְגֹת שְׁבֹט דְּמִנְשָׁה:	וַנִּקַּח אֶת-אֶרְצָם וַנִּתְּנָה לְנַחֲלָה לְרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי וּלְחֻצֵי שְׁבֹט הַמְּנַשִּׁי:
8	Observe therefore the words of this covenant, and do them, that ye may make all that ye do to prosper.	וְתִטְּרוּן יְת פִתְגָמֵי קִיּוּמָא הַדִּין וְתַעֲבִדוּן יְתָהוֹן בְּדִיל דְּתַצְלִחוּן יְת כָּל דְּתַעֲבִדוּן:	וְשִׁמְרֶתֶם אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכְּלוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: (פ)

The Haftara is Isaiah 60:1 – 60:22 on page 175.

9	Ye are standing this day all of you before the LORD your God: your heads, your tribes, your elders, and your officers, even all the men of Israel,	אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כָּלְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שְׁבִטֵיכֶם וְקְנִיכֶם וְשָׂטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:	אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כָּלְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שְׁבִטֵיכֶם וְקְנִיכֶם וְשָׂטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:
10	your little ones, your wives, and thy stranger that is in the midst of thy camp, from the hewer of thy wood unto the drawer of thy water;	טַפְּכֶם וְנָשֵׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מִחֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שֹׁאֵב מִיְמֶיךָ:	טַפְּכֶם וְנָשֵׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מִחֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שֹׁאֵב מִיְמֶיךָ:
11	that thou shouldest enter into the covenant of the LORD thy God—and into His oath—which the LORD thy God maketh with thee this day;	לְעִבְרָךָ בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאֻלָּתוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם:	לְעִבְרָךָ בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאֻלָּתוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם:

(6) ותבאו אל המקום הזה. עתה אתם רואים עצמכם בגדולה וכבוד, אל תזעטו צמקום ואל ירום לצדכם, ושמר אתם דברי הצרית הזאת. דבר אחר ולא נתן ה' לכם לצדעת, שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה (עבודה זרה ה:), ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך יקפיד, ולפיכך: ושמר אתם דברי הברית הזאת וגו'.

(9) אתם נצבים. מלמד, שכינסם משה לפני הקצ"ה ציוס מותו להכניסם בצרית: ראשיכם שבטיכם. ראשיכם לשבטיכם: זקניכם ושטריכם. החשוב חשוב קודם, ואחר כך כל איש ישראל:

(10) מחוטב עציך. מלמד שצאו כנענים להחגייר צימי משה כדרך שצאו צבועים צימי יהושע, וזהו האמור בגזעונים, ויעשו גם הם דבר דבר (יהושע ט, ד), ונתנם משה חוטבי עצים ושואצי מים (תנחומא נצבים פ"ב, יצמות עט):

12	that He may establish thee this day unto Himself for a people, and that He may be unto thee a God, as He spoke unto thee, and as He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.	לִמְעַן הָקִים־אֹתְךָ הַיּוֹם ׀ לֹא לְעַם וְהוּא יְהִי־לְךָ לֵאלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיַּעֲקֹב:	שני
13	Neither with you only do I make this covenant and this oath;	וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְכֶם אֲנִי כֹרֵת אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת־הָאֱלֹהִים הַזֹּאת:	13
14	but with him that standeth here with us this day before the LORD our God, and also with him that is not here with us this day—	כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֹה עִמָּנוּ עַד הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם:	14
15	for ye know how we dwelt in the land of Egypt; and how we came through the midst of the nations through which ye passed;	כִּי־אַתֶּם יֹדְעִתֶם אֵת אֲשֶׁר־יִשְׁבְּנוּ בָּאָרֶץ מִצְרַיִם וְאֵת אֲשֶׁר־עָבְרָנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָבַרְתֶּם:	שלישי
16	and ye have seen their detestable things, and their idols, wood and stone, silver and gold, which were with them—	וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלְלֵיהֶם עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם:	16

(11) לעברך. להיות עוזר צדקת. ולא יתכן לפרשו כמו להעזיך, אלא כמו לעֲשֶׂתְּךָ אֶתְּךָ (דברים ז, יד): לעברך בברית. דרך העברה, כך היו כורתי צדקות עושין, מחילה מאלו ועוצרים בנתיים, כמו שנאמר הַעֲגֹל הָאֶשֶׁר קָרַת לְשָׁנִים וַיַּעֲבֹדוּ בָּהֶן (ירמיה לז, יח):

(12) למען הקים אותך היום לו לעם. כל כך הוא נכנס לטרוח, למען קיים אותך לפניו לעם: והוא יהיה לך לאלהים. לפי שדבר לך נשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם בצאמה אחרת, לכך הוא אוסר אתכם בשבועות הללו, שלא תקניטוהו, אחר שהוא אינו יכול להזדל מכס, עד כאן פירשתי לפי פשוטו של פרשה. ומדרש אגדה (תנחומא נזכים פ"א), למה נסמכה פרשת אתם נזכים לקלות, לפי ששמעו ישראל מאה קלות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבמורת כהנים, הוריקו פניהם, ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נזכים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו: היום. כיום הזה שהוא קיים והוא מפיל ומאיר, כך האיר לכם וכן עתיד להאיר לכם, והקלות והיסורין מקיימין אתכם ומציין אתכם לפניו, ואף הפרשה שלמעלה מזו פיוסין הם, אתם ראיתם את כל וגו'. דבר אחר אתם נזכים, לפי שהיו ישראל יוצאין מפרנס לפרנס, ממש ליהושע, לפיכך עשה אותם מצבה כדי לזרזם. וכן עשה יהושע, וכן שמואל הקטן (14) ואת אשר איננו פה. ואף עם דורות העתידים להיות:

(15) כי אתם ידעתם וגו' ותרואו את שקוציהם. לפי שראיתם האומות עוזדי אלילים, ושמה השיא לז אחד מכם אותו ללכת אחריהם:

(16) ותרואו את שקוציהם. על שם שהם מאוסים כשקנים: גלוליהם. שמוסרחים ומאוסין כגללי: עץ ואבן. אותן של עמים ושל אצנים ראיתם בגלוי, לפי שאין העוזדי אלילים יראים שמה יגנבו, אצל של כסף וזהב עמהם צדדרי משכיתם הם, לפי שהם יראים שמה יגנבו:

17	lest there should be among you man, or woman, or family, or tribe, whose heart turneth away this day from the LORD our God, to go to serve the gods of those nations; lest there should be among you a root that beareth gall and wormwood;	פֶּן־יִשׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ-שִׁבְט אֲשֶׁר לִבּוֹ פָּנָה הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לָלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פֶּן־יִשׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ פִּרְיָה רָאשׁ וְלַעֲנָה:	17
18	and it come to pass, when he heareth the words of this curse, that he bless himself in his heart, saying: 'I shall have peace, though I walk in the stubbornness of my heart—that the watered be swept away with the dry';	וַיְהִי בְּמִשְׁמְעִיהָ יֵת פִּתְגָמִי מוֹמְתָא הָדָא וַיַּחֲשִׁיב בְּלִבִּיהָ לְמִימַר שְׁלָמָא יְהִי לִי אֲרִי בְּתַרְהוּר לְבִי אָנָּה אֲזִיל בְּדִיל לְאוֹסְפָא לִיה חֲטָאִי שְׁלוּחָא עַל זִידְנוּתָא:	18
19	the LORD will not be willing to pardon him, but then the anger of the LORD and His jealousy shall be kindled against that man, and all the curse that is written in this book shall lie upon him, and the LORD shall blot out his name from under heaven;	לֹא יִיבִי יְיָ לְמַשְׁבֵּק לִיה אֲרִי בְּכֹן יִחְשַׁף רִגְזָא דִּי וְחִמְתִּיהָ בְּגוֹבְרָא תְּהוּא וַיִּדְבְּקוּן בִּיהָ כָּל לְוִשְׂיָא דְכְּתִיבִין בְּסִפְרָא הָדִין וַיִּמְחִי יְיָ יֵת שְׁמִיהָ מִתַּחַת שָׁמַיָא:	19
20	and the LORD shall separate him unto evil out of all the tribes of Israel, according to all the curses of the covenant that is written in this book of the law.	וַיִּפְרֹשְׁנִיהָ יְיָ לְבִישָׂא מַכַּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־אֲלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסִפְר הַתּוֹרָה הַזֶּה:	20

(17) פן יש בכם וגו'. לפיכך אני צריך להשזיעכם: פן יש בכם. שמא יש צדק, אשר לצדו פנה היום מלקבל עליו הצרית: שרש פרה ראש ולענה. שרש מנג'ל עשזמר כגידין שהם מרים, כלומר מפרה ומרצה רשע בקרבכם:

(18) והתברך בלבבו. לשון צרכה, יחשוב צדו צרכת שלום לעצמו לאמר, לא יבואוני קללות הללו, אך שלום יהיה לי: והתברך. צדיר"א שוי"א צלע"ז כמו וְהִסְתַּלַּח, וְהִסְתַּלַּל: בשרירות לבי אלך. צמראות לבי, כמו אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קְרוּצ (צמדצר כד, יז), כלומר מה שלצירואה לעשות: למען ספות הרודה. לפי שאוסיק לו פורענות על מה שעשה עד הנה צשוגג, והייתי מעציר עליהם, וגורם עתה שאזרפס עם המזיד ואפרע ממנו הכל, וכן תרגם אונקלוס צדיל לאוסקא ליה חטאי פלוקא על דקטקא, שאוסיק לו אני השגגות על הזדונות: הרודה. שוגג, שהוא עושה כחדם שפור, שעושה שלא מדעת: הצמאה. שהוא עושה מדעת וצמאה:

(19) יעשן אף ה'. ע"י כעס הגוף מתחמם, והעשן יוצא מן האף, וכן עולה עשן צאפו (שמואל"ב כב, ט), ואע"פ שאין זו לפני המקום, הכחוז משמיע את האוזן כדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך הארץ: וקנאותו. לשון חמה אנפרטמני"ט אחיות לבישת נקמה, ואינו מעציר על המדה:

(20) הכתובה בספר התורה הזוה. ולמעלה הוא אומר צספר התורה הזאת, גם כל קלי וכל מפה וגו' (לעיל כח, סא), הזאת לשון נקבה מוסב על התורה, הזו לשון זכר מוסב על הספר, וע"י פיסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות, צפרשת הקללות הטפחא נמונה תחת צספר, והתורה הזאת דצוקים זה לזה, לכך אמר הזאת, וכאן הטפחא נמונה תחת התורה, נמלא ספר התורה דצוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריו, שהלשון נופל על הספר:

<p>21 And the generation to come, your children that shall rise up after you, and the foreigner that shall come from a far land, shall say, when they see the plagues of that land, and the sicknesses wherewith the LORD hath made it sick;</p>	<p>21 וַאֲמַר הַדּוֹר הָאֲחֵרוֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהַנֹּכְרִי אֲשֶׁר יָבֹא מֵאַרְצָא רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת־מַפְּוֹת הָאָרֶץ הַהִוא וְאֶת־תַּחֲלָאֶיהָ אֲשֶׁר־חָלָה יְהוָה בָּהּ:</p>
<p>22 and that the whole land thereof is brimstone, and salt, and a burning, that it is not sown, nor beareth, nor any grass groweth therein, like the overthrow of Sodom and Gomorrah, Admah and Zeboiim, which the LORD overthrew in His anger, and in His wrath;</p>	<p>22 גּוֹפְרִית וְנֶחֱלֹץ שְׂרָפָה כָּל־אַרְצָהּ לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא יִשְׁבַּח בָּהּ כָּל־עֵשֶׂב כִּמְהֵפֶלֶת סֹדֶם וְעִמְרָה אֲדָמָה וְצִבּוֹיִם אֲשֶׁר הִפָּךְ יְהוָה בְּאַפּוֹ וּבְחִמּוֹתָיו:</p>
<p>23 even all the nations shall say 'Wherefore hath the LORD done thus unto this land? what meaneth the heat of this great anger?'</p>	<p>23 וַאֲמָרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מָה עָשָׂה יְהוָה כִּכָּה לָאָרֶץ הַזֹּאת מָה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:</p>
<p>24 then men shall say: 'Because they forsook the covenant of the LORD, the God of their fathers, which He made with them when He brought them forth out of the land of Egypt;</p>	<p>24 וַאֲמָרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>
<p>25 and went and served other gods, and worshipped them, gods that they knew not, and that He had not allotted unto them;</p>	<p>25 וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם:</p>
<p>26 therefore the anger of the LORD was kindled against this land, to bring upon it all the curse that is written in this book;</p>	<p>26 וַיַּחֲרֹאֶף יְהוָה בְּאַרְצָא הַהִוא לְהִבִּיאַ עָלֶיהָ אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה:</p>
<p>27 and the LORD rooted them out of their land in anger, and in wrath, and in great indignation, and cast them into another land, as it is this day'.—</p>	<p>27 וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם בְּאֵף וּבְחִמָּה וּבִקְצָף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכֵם אֶל־אַרְצָא אַחֶרֶת כִּיּוֹם הַזֶּה:</p>

(25) לא ידעום. לא ידעו זהם גבורת אלהות: ולא חלק להם. ואונקלוס תרגם ולא אומיבא להון, לא המיביו להם שום טובה, ולשון לא חלק, אומו אלוה שזכרו להם, לא חלק להם שום נחלה ושום חלק: (27) ויתשם ה'. כמרגומו ומלטניו, וכן הגני נתשם מעל אדמקס (ירמיה יב, יד):

<p>28 The secret things belong unto the LORD our God; but the things that are revealed belong unto us and to our children for ever, that we may do all the words of this law.</p>	<p>הַסִּתְּרוֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד-עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (ס)</p>	<p>ע"כ צחול</p>
<p>XXX And it shall come to pass, when all these things are come upon thee, the blessing and the curse, which I have set before thee, and thou shalt bethink thyself among all the nations, whither the LORD thy God hath driven thee,</p>	<p>וְהָיָה כִּי-יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל-לִבְּךָ בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה:</p>	<p>רביעי (שני)</p>
<p>2 and shalt return unto the LORD thy God, and hearken to His voice according to all that I command thee this day, thou and thy children, with all thy heart, and with all thy soul;</p>	<p>וּשְׁבַתְּ עַד-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּשְׁמַעַתָּ בְּקוֹלוֹ כְּכָל אֲשֶׁר-אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם אַתָּה וּבָנֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:</p>	<p>2</p>
<p>3 that then the LORD thy God will turn thy captivity, and have compassion upon thee, and will return and gather thee from all the peoples, whither the LORD thy God hath scattered thee.</p>	<p>וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וּקְבַצְךָ מִכָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה:</p>	<p>3</p>
<p>4 If any of thine that are dispersed be in the uttermost parts of heaven, from thence will the LORD thy God gather thee, and from thence will He fetch thee.</p>	<p>אִם יְהִיגָה נִדְחֶךָ בְּקִצְצֵה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבַּצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ:</p>	<p>4</p>
<p>5 And the LORD thy God will bring thee into the land which thy fathers possessed, and thou shalt possess it; and He will do thee good, and multiply thee above thy fathers. .</p>	<p>וְהִבִּיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וְהִיטִבְךָ וְהִרְבֶּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ:</p>	<p>5</p>

(28) הנסתרות לה' אלהינו. ואם תאמרו מה צידנו לעשות, אתה מעניש את הרצים על ההורי היחיד, שנאמר (לעיל כא) פן יש צבא איש וגו' ואח"כ וראו את מכות הארץ ההיא, והלא אין אדם יודע מטמונותיו של חבירו, אין אני מעניש אתכם על הנסתרות, שהן לה' אלהינו והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות לנו ולבנינו, לצער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין צדק, יענוש את הרצים. נקוד על לנו ולבנינו, לדרוש שאף על הנגלות לא ענש את הרצים עד שעברו את הירדן (סנהדרין מג:), משקבלו עליהם את השצועה צהר גרזים וצהר עיזל, ונעשו ערבים זה לזה:

(3) ושב ה' אלהיך את שבותך. היה לו לכתוב והשיב את שבותך, רבותינו למדו מכאן (מגילה כט.), כזיכול שהשכינה שרויה עם ישראל צדקת גלותם, וכשנגאלין הקציב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם. ועוד י"ל שגדול יוס קצון גליות, וזקושי, כאילו הוא עצמו נרץ להיות אחוז בידיו ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר וְאָסַם תְּלָקְטוּ לְאִשָּׁה אֶסֶד צָנִי יִשְׁרָאֵל (ישעיה כז, יב), ואף בגליות שאר האומות מנינו כן, וְשָׁבְתָה אֶת שְׁבוּת מִזְרֵי (יחזקאל כט, יד):

6	And the LORD thy God will circumcise thy heart, and the heart of thy seed, to love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, that thou mayest live.	וּמָל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-לִבְּךָ וְאֶת-לֵבב זֶרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:	6
7	And the LORD thy God will put all these curses upon thine enemies, and on them that hate thee, that persecuted thee.	וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל-הָאֱלֹות הָאֵלֶּה עַל-אֹיְבֶיךָ וְעַל-שֹׂנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ וְיִתִּין יי אֱלֹהֶיךָ יָת כָּל לֹשְׁנֵי הָאֱלִין עַל בְּעָלֵי דְבָרְךָ וְעַל שֹׂנְאֶיךָ דְרָדְפוּךָ:	חמישי (שלישי)
8	And thou shalt return and hearken to the voice of the LORD, and do all His commandments which I command thee this day.	וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְנֶךָ הַיּוֹם:	8
9	And the LORD thy God will make thee over-abundant in all the work of thy hand, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, for good; for the LORD will again rejoice over thee for good, as He rejoiced over thy fathers;	וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפָרִי בְטָנְךָ וּבְפָרִי בְהֶמְתָּךְ וּבְפָרִי אֲדָמָתְךָ לְטָבָה כִּי יָשׁוּב יְהוָה לְשׂוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כְּאֲשֶׁר-שָׂשׂ עַל-אַבְתִּיךָ:	9
10	if thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which are written in this book of the law; if thou turn unto the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul.	כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ: (ס)	10
11	For this commandment which I command thee this day, it is not too hard for thee, neither is it far off.	אֲרִי תִפְסִידָתָא הָדָא דְאֲנִי מְפָשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין לֹא מִפְּרָשָׁא הִיא מִנָּה וְלֹא רַחֲקָא הִיא:	ששי כד
12	It is not in heaven, that thou shouldest say: 'Who shall go up for us to heaven, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'	לֹא בַשָּׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה-לָנוּ הַשְּׁמַיְמָה וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנֵנו אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:	12

(11) לא נפלאות היא ממך. לא מכוסה היא ממך, כמו שנאמר כי יפלא (דברים יז, ח), אֲרִי יִפְסָי, וְתָרַד פְּלָאִים (איכה א, ט), וְתָרַד צִמְטוֹמוֹנִיּוֹת, מְכֹסָה, חֲצוּשָׁה צִמְטוֹן:
(12) לא בשמים היא. שאלו הימים בשמים היית נריך לעלות אחריה וללמדה (עירובין נה.).

13	Neither is it beyond the sea, that thou shouldest say: 'Who shall go over the sea for us, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'	וְלֹא־מֵעֵבֶר לַיָּם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר־לָנוּ אֶל־עֵבֶר הַיָּם וַיִּקְחֶתָּ לָנוּ וַיִּשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:	13
14	But the word is very nigh unto thee, in thy mouth, and in thy heart, that thou mayest do it.	כִּי־קְרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בִּפְּיָךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשֹׂתוֹ: (ס)	14
15	See, I have set before thee this day life and good, and death and evil,	רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע:	15
16	in that I command thee this day to love the LORD thy God, to walk in His ways, and to keep His commandments and His statutes and His ordinances; then thou shalt live and multiply, and the LORD thy God shall bless thee in the land whither thou goest in to possess it.	אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לֵאמֹר אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻיֹּת וּרְבִית וּבִרְכָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	16
17	But if thy heart turn away, and thou wilt not hear, but shalt be drawn away, and worship other gods, and serve them;	וְאִם־יִפְּנֶה לְבָבְךָ וְלֹא תִשְׁמַע וְנִדְחַת וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם:	17
18	I declare unto you this day, that ye shall surely perish; ye shall not prolong your days upon the land, whither thou passest over the Jordan to go in to possess it.	הִגַּדְתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבֶד תֵּאבְדוּן לֹא־תֵאדְרוּן יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן לָבוֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	18
19	I call heaven and earth to witness against you this day, that I have set before thee life and death, the blessing and the curse; therefore choose life, that thou mayest live, thou and thy seed;	הֵעֵדְתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבִחַרְתָּ בַּחַיִּים לְמַעַן תֵּחִיָּה אֹתָהּ וְזָרַעְךָ:	19

- (14) כי קרוב אליך. המורה נמנה לכם צמתצ וצעל פה:
 (15) את החיים ואת הטוב. זה תלוי צוה, אם תעשה טוב הרי לך חיים ואם תעשה רע הרי לך המות, והכחוז מפרש והולך היאך:
 (16) אשר אנכי מצוך היום לאהבה. הרי הטוב צו תלוי: וחיית ורבית. הרי החיים:
 (17) ואם יפנה לבבך. הרי הרע:
 (18) כי אבד תאבדון. הרי המות:
 (19) העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ. שהם קיימים לעולם, וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני

to love the LORD thy God, to
hearken to His voice, and to cleave
unto Him; for that is thy life, and
the length of thy days; that thou
mayest dwell in the land which the
LORD swore unto thy fathers, to
Abraham, to Isaac, and to Jacob, to
give them.

לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשָׁמַע בְּקוֹלוֹ וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי
הוּא חַיִּיךָ וְאַרְצְךָ יְמֶיךָ לְשִׁבְתְּךָ
עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק לְיַעֲקֹב לֵאמֹר
לְתֵת לָהֶם: (פ)

The Haftara is Isaiah 61:10 – 63:9 on page 177. This Haftara is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

And Moses went and spoke these
words unto all Israel.

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל:

And he said unto them: 'I am a
hundred and twenty years old this
day; I can no more go out and come
in; and the LORD hath said unto
me: Thou shalt not go over this
Jordan.

וַיֹּאמֶר לָהֶוּן בֶּר מֵאָה וְעֶשְׂרִין
שָׁנִין אֲנִי יוֹמָא דִּין לִית אֲנִי
יָכִיל עוֹד לְמַפֵּק וּלְמִיעַל נִי
אָמַר לִי לֹא תַעֲבֹר יֵת יַרְדֵּנָא
הַדִּין:

The LORD thy God, He will go over
before thee; He will destroy these
nations from before thee, and thou
shalt dispossess them; and Joshua,
he shall go over before thee, as the
LORD hath spoken.

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ
הוּא־יִשְׁמִיד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה
מִלְּפָנֶיךָ וַיִּרְשָׁתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא
עֹבֵר לְפָנֶיךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

And the LORD will do unto them as
He did to Sihon and to Og, the
kings of the Amorites, and unto
their land; whom He destroyed.

וַעֲשֵׂה יְהוָה לָהֶם כְּאֲשֶׁר עָשָׂה
לְסִיחֹן וּלְעוֹג מְלָכֵי הָאֲמֹרִי
וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם:

התריתי צבס צכל זאת. דבר אחר העידותי צבס היום את השמים וגו', אמר להם הקצ"ה לישראל, הסתכלו בשמים שצראתי לשמש אחכם, שמש שנו את מדתם, שמש לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר וְנָחַשׁ הַשָּׁמַשׁ וַיָּצֵא הַשָּׁמַשׁ (קהלת א, ה), הסתכלו צארן שצראתי לשמש אחכם, שמש שנחה מדתה, שמש זרעתם אוחה ולא זמחה, או שמש זרעתם חטים והעלתם שעורים, ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד, אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאים אין מקבלין פורענות, לא שנו את מדתם, אחם, שאם זכיתם תקבלו שכר ואם חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה: ובחרת בחיים. אני מורה לכם שתצחרו בחלק החיים, כאדם האומר לצנו צחר לך חלק יפה צנחלת, ומעמידו על חלק היפה, ואומר לו את זה צרור לך, ועל זה נאמר ה' מִקֵּץ קִלְקִי וְכוּסִי אֶסֶף פֹּמִיךָ גֹרְלִי (תהלים טז, ה), הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך: (2) וילך משה וגו' אנכי היום. היום מלאו ימי ושנותי, ציוס זה נולדתי וציוס זה אמות (סוטה יג:). וד' אמר אלי. זהו פירוש לא אוכל עוד לצאת ולצבא לפי שה' אמר אלי: לא אוכל עוד לצאת ולצבא. יכול שתשש כחו, תלמוד לומר לא קהסא עיניו ולא נם לאה (דברים לד, ז), אלא מהו לא אוכל, איני רשאי, שנטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע. דבר אחר, לצבא ולצבא צדצרי תורה, מלמד שנקטמו ממנו מסורות ומעניות החכמה (שם):

<p>5 And the LORD will deliver them up before you, and ye shall do unto them according unto all the commandment which I have commanded you.</p>	<p>וַיִּמְסְרֵנוּ יְיָ קִדְמֵיכֹן וְתַעֲבֹדוּן לְהֹן כָּכָל תַּפְקִידָתָא דְּפַקִּידַת יִתְכֹּן:</p>	<p>וַיִּתְּנֵם יְהוָה לְפָנֶיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֲתֶכֶם:</p>
<p>6 Be strong and of good courage, fear not, nor be affrighted at them; for the LORD thy God, He it is that doth go with thee; He will not fail thee, nor forsake thee.'</p>	<p>תִּזְקוּ וְאִמְצוּ אֶל-תִּירְאוֹ וְאַל- תִּתַּחַדּוּ מִן קִדְמֵיהֶן אֲרִי יְיָ אֵלֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבֶךָ: (ס)</p>	<p>חֲזָקוּ וְאִמְצוּ אֶל-תִּירְאוֹ וְאַל- תִּתַּחַדּוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי יְהוָה אֵלֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבֶךָ: (ס)</p>
<p>7 And Moses called unto Joshua, and said unto him in the sight of all Israel: 'Be strong and of good courage; for thou shalt go with this people into the land which the LORD hath sworn unto their fathers to give them; and thou shalt cause them to inherit it.</p>	<p>וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַאֲמַר לִיָּה לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל תִּקַּח וְעִלָּם אֲרִי אֶת תִּיעוֹל עִם עַמָּא הַדִּין לְאַרְעָא דְקַיִים יְיָ לְאַבְהֵתָהֶן לְמַתָּן לְהֹן וְאַתָּה תַּחֲסִנְנָה לְהֹן:</p>	<p>וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל חֲזַק וְאִמְץ כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תַּגְחִילָנָה אוֹתָם:</p>
<p>8 And the LORD, He it is that doth go before thee; He will be with thee, He will not fail thee, neither forsake thee; fear not, neither be dismayed.'</p>	<p>וְיְיָ הוּא מְדַבֵּר קִדְמָךְ מִיַּמְרֵיהָ יְהִי בְּסַעֲדָךְ לֹא יִשְׁבַּקְנֶךָ וְלֹא יִרְחַקְנֶךָ לֹא תִדָּחַל וְלֹא תִתְבַּר:</p>	<p>וַיְהוָה הוּא הַהֹלֵךְ לְפָנֶיךָ הוּא יְהִיָּה עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבֶךָ לֹא תִירָא וְלֹא תִתַּחַת:</p>
<p>9 And Moses wrote this law, and delivered it unto the priests the sons of Levi, that bore the ark of the covenant of the LORD, and unto all the elders of Israel.</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׂאִים אֶת-אָרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׂאִים אֶת-אָרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>10 And Moses commanded them, saying: 'At the end of every seven years, in the set time of the year of release, in the feast of tabernacles,</p>	<p>וַיִּצְוֶה מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שָׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסִּכּוֹת:</p>	<p>וַיִּצְוֶה מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שָׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסִּכּוֹת:</p>

שלישי
(חמישי)

רביעי

- (6) לא ירפך. לא יתן לך רפיון להיות נעזב ממנו:
 (7) כי אתה תבוא את העם הזה. הָרִי אֶסְפְּעוֹל עִם עַמָּא דְדִין, מֹשֶׁה אָמַר לִיהוֹשֻׁעַ, זִקְנִים שְׂדוּר יִהְיוּ עִמָּךְ, הַכֹּל לְפִי דַעְתִּי וְעֵתָא, אֲנִי הַקְדִּיָּה אָמַר לִיהוֹשֻׁעַ כִּי אֶסְפָּה תְּבִיא אֶת צְנִי יִשְׂרָאֵל אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם (לְקַמֵּן פְּסוּק כג), תְּבִיא עַל כְּרַחֲמֵי, הַכֹּל תִּלְוִי בָךְ, טוֹל מִקֵּל וְהֵךְ עַל קִדְקִדָן, דְּצָר אֶחָד לְדוֹר וְלֹא שְׁנֵי דְצָרִים לְדוֹר (סְנֵה דְרִין ח).
 (9) ויכתוב משה וגר ויתנה. כְּשִׁנְגִּמְרָה כוֹלָה נִתְנָה לְצִנִּי שְׂטָנוֹ:
 (10) מקץ שבע שנים. בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל שְׁמִטָּה שֶׁהִיא שְׁנֵה שְׁמִינִית, וְלִמָּה קוֹרָא אוֹתָהּ שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה, שְׁעִידִין שְׂצִיעִית נוֹהֶגֶת בָּהּ, בְּקִצְרֵי שֶׁל שְׂצִיעִית הַיּוֹאֵל לְמוֹאֲלֵי שְׂצִיעִית (רִאשׁ הַשָּׁנָה יב):

11	when all Israel is come to appear before the LORD thy God in the place which He shall choose, thou shalt read this law before all Israel in their hearing.	בבוא כל־ישראל לראות את פני יהוה אל־היה במקום אשר יבחר תקרא את־התורה הזאת נגד כל־ישראל באזניהם:	במית כל ישראל לאתחזא קדם יי אל־היה באחרא דיתרעי תקרי ית אורייתא קדם כל ישראל ותשמעונו:
12	Assemble the people, the men and the women and the little ones, and thy stranger that is within thy gates, that they may hear, and that they may learn, and fear the LORD your God, and observe to do all the words of this law;	הקהל את־העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את־יהוה אלהיכם ושמרו לעשות את־כל־דברי התורה הזאת:	כנוש ית עמא גובריא ונשיא וטפלא וגירך דבקרך דבדיל דישמעו ובדיל דיילפון וידעלון קדם יי אל־הכון ויטרונו למעבד ית כל פתגמי אורייתא קדם:
13	and that their children, who have not known, may hear, and learn to fear the LORD your God, as long as ye live in the land whither ye go over the Jordan to possess it.'	ובניהם אשר לא־ידעו ישמעו וילמדו לראות את־יהוה אלהיכם כל־הימים אשר אתם חיים על־האדמה אשר אתם עברים את־הירדן שמה לרשתה: (פ)	ובניהון דלא ידעו ישמעו ויילפון למדחל קדם יי אל־הכון כל יומיא דאתון קיימין על ארעא דאתון עבריו ית ירדנא לתמן למירתה:
14	And the LORD said unto Moses: 'Behold, thy days approach that thou must die; call Joshua, and present yourselves in the tent of meeting, that I may give him a charge.' And Moses and Joshua went, and presented themselves in the tent of meeting.	ויאמר יהוה אל־משה בן קרבו ימיו למות קרא את־יהושע והתיצבו באהל מועד ואצונו וילך משה ויהושע וייתיצבו באהל מועד:	ואמר יי למשה הא קריבו יומי למות קרי ית יהושע ואתעתדו במשכן זמנא ואפקדיניה ואזל משה ויהושע ואתעתדו במשכן זמנא:
15	And the LORD appeared in the Tent in a pillar of cloud; and the pillar of cloud stood over the door of the Tent.	וירא יהוה באהל בעמוד ענן ויעמד עמוד הענן על־פתח האהל:	ואתגלי יי במשכנא בעמודא דעננא וקם עמודא דעננא על פתח משכנא:
16	And the LORD said unto Moses: 'Behold, thou art about to sleep with thy fathers; and this people will rise up, and go astray after the foreign gods of the land, whither they go to be among them, and will forsake Me, and break My covenant which I have made with them.	ויאמר יהוה אל־משה הנך שכב עם־אבותיך וקם העם הזה וינהו אחריזו אליהי גבר־הארץ אשר הוא בא־שמה בקרבנו ועזבנו והפר את־בריתי אשר כרתתי אתו:	ואמר יי למשה הא את שכיב עם אבותיך וקיום עמא דדין וישעון בתר טעות עממי ארעא דהוא עלי ליתמן ביניהון וישבקון דחלתי וישנון ית קימי דגזרית עמהון:

(11) תקרא את התורה הזאת. המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים, כדאיחא צמסכת קוטה (דף מא.), על צימה של עץ שהיו עושין בעזרה:
 (12) האנשים. ללמוד: והנשים. לשמוע: והטף. למה באו, לתת שכר למציאיהם (חגיגה ג.):
 (14) ואצונו. ואזונו:

17	Then My anger shall be kindled against them in that day, and I will forsake them, and I will hide My face from them, and they shall be devoured, and many evils and troubles shall come upon them; so that they will say in that day: Are not these evils come upon us because our God is not among us?	וַיִּתְקַף רוּגְזִי בַּהּיוֹן בְּעֵדְנָא הָהוּא וְאַרְחִיקֶנּוּן וְאַסְלִיק שְׂכִינְתִּי מִנְּהוֹן וַיְהוֹן לְמִבֵּז וַיַּעֲרֶעַן יִתְהוֹן בִּישָׁן סְגִיאָן וְעָקֹן וַיִּמָּר בְּעֵדְנָא הָהוּא חֵלָא מִדְּלִית שְׂכִינַת אֱלֹהֵי בִּינִי עָרַעְנִי בִּישָׁתָא הָאֵלִין:	וַחֲרָה אַפִּי בּוֹ בְּיוֹם־הַהוּא וְעִזְבֹתִים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לֹאֲכָל וּמִצָּאָהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא חֵלָא עַל כִּי־אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי מִצָּאֹנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה:
18	And I will surely hide My face in that day for all the evil which they shall have wrought, in that they are turned unto other gods.	וְאָנֹכִי סִלְקָא אֲסִתִּיר פָּנַי בְּיוֹם הַהוּא עַל כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים:	וְאָנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בְּיוֹם הַהוּא עַל כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים:
19	Now therefore write ye this song for you, and teach thou it the children of Israel; put it in their mouths, that this song may be a witness for Me against the children of Israel.	וְכַעַן כְּתוּבוּ לְכוֹן יֵת תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא וְאַלְפָּה לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל שְׁוִיהַ בְּפִוְמָהוֹן בְּדִיל דְּתֵהִי קִדְמִי תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא לְסַחִיד בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל:	וְעַתָּה כְּתוּבוּ לְכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׁמְרָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה־ לִי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל:
20	For when I shall have brought them into the land which I swore unto their fathers, flowing with milk and honey; and they shall have eaten their fill, and waxen fat; and turned unto other gods, and served them, and despised Me, and broken My covenant;	אַרִּי אֲשִׁילְנוֹן לְאַרְעָא דְקִיּוּמִית לְאַבְהָתָהוֹן עֲבָדָא חֵלָב וְדָבֶשׁ וַיִּכְלוּ וַיִּסְבְּעוּ וַיִּתְפַּנְּקוּן וַיִּתְפַּנְּקוּן בְּתַר טַעֲוֹת עַמְמִיָּא וַיַּפְלִחוּן לַהּוֹן וַיִּרְגְּזוּן קִדְמִי וַיִּשְׁנֹן יֵת קִיּוּמִי:	כִּי־אֲבִיאֲנִי אֶל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־ נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּיו זִבְתָּ חֵלָב וְדָבֶשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשַׁן וּפָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבָדוּם וַנִּצְאֹנִי וְהִפַּר אֶת־בְּרִיתִי:
21	then it shall come to pass, when many evils and troubles are come upon them, that this song shall testify before them as a witness; for it shall not be forgotten out of the mouths of their seed; for I know their imagination how they do even now, before I have brought them into the land which I swore.	וְהָיָה אֲרִי יַעֲרֶעַן יִתְהוֹן בִּישָׁן סְגִיאָן וְעָקֹן וְתִתִּיב תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא קִדְמוּתִי לְסַחִיד אַרִּי לֹא תַחְנִשִּׁי מִפֶּם בְּנִיהוֹן אַרִּי גְלִי קִדְמִי יַצְרָהוֹן דְּאֲנוּן עֲבָדִין יֻמָּא דִּין עַד לֹא אֲשִׁילְנוֹן לְאַרְעָא דְקִיּוּמִית:	וְהָיָה כִּי־תִמְצָאֵן אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעִנְיָתָהּ הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ כִּי יִדְעֹתִי אֶת־ יַצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטַרְם אֲבִיאֲנִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי:
22	So Moses wrote this song the same day, and taught it the children of Israel.	וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ששי
(שציעי)

22

(16) נכר הארץ. גויי הארץ:

(17) והסתרת פני. כמו שאני רואה צערם:

(19) את השירה הזאת. האזינו השמים (לקמן לב, ח), עד וכפר אדמתו עמו (שם מג):

(20) ונאצוני. והכעיסוני, וכן כל נאון לשון כעס:

(21) וענתה השירה הזאת לפניו לעד. שהמריתי צו צמוכה על כל המולאות אותו: כי לא תשכח מפי זרעו. הרי

זו הצמחה לישראל שאין תורה משתכחת מזרעם לגמרי (שבת קלח:):

23	And he gave Joshua the son of Nun a charge, and said: 'Be strong and of good courage; for thou shalt bring the children of Israel into the land which I swore unto them; and I will be with thee.'	וַיִּצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אֵתָּה תְּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֵתָּה עִמָּךְ׃	וַיִּצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אֵתָּה תְּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֵתָּה עִמָּךְ׃
24	And it came to pass, when Moses had made an end of writing the words of this law in a book, until they were finished,	וַהֲיָה כַּכְּלֹות מֹשֶׁה לְכָתֹוב אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת עַל־סֵפֶר עַד תִּמָּלֵךְ׃	וַהֲיָה כַּכְּלֹות מֹשֶׁה לְכָתֹוב אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת עַל־סֵפֶר עַד תִּמָּלֵךְ׃
25	that Moses commanded the Levites, that bore the ark of the covenant of the LORD, saying:	וַיִּצֹו מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נָשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר׃	וַיִּצֹו מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נָשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר׃
26	‘Take this book of the law, and put it by the side of the ark of the covenant of the LORD your God, that it may be there for a witness against thee.	לְקַח אֶת־סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׁמַּתָּם אֹתוֹ מֵצֵד אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד׃	לְקַח אֶת־סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׁמַּתָּם אֹתוֹ מֵצֵד אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד׃
27	For I know thy rebellion, and thy stiff neck; behold, while I am yet alive with you this day, ye have been rebellious against the LORD; and how much more after my death?	כִּי אֲנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת־מְרִיבְךָ וְאֶת־עֲרֻפְךָ תָּקַשְׁתָּהוּ תָּן בְּעוֹדִי חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמֵּרִים הָיִיתֶם עִם־יְהוָה וְאַף כִּי־אֲחֲרַי מוֹתִי׃	כִּי אֲנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת־מְרִיבְךָ וְאֶת־עֲרֻפְךָ תָּקַשְׁתָּהוּ תָּן בְּעוֹדִי חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמֵּרִים הָיִיתֶם עִם־יְהוָה וְאַף כִּי־אֲחֲרַי מוֹתִי׃
28	Assemble unto me all the elders of your tribes, and your officers, that I may speak these words in their ears, and call heaven and earth to witness against them.	הִקְהִילוּ אֵלַי שְׁבָטֵיכֶם וְשִׁמְרֵיכֶם וְאֲדָבָרָה בְּאָזְנֵיהֶם אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָעִידָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ׃	הִקְהִילוּ אֵלַי שְׁבָטֵיכֶם וְשִׁמְרֵיכֶם וְאֲדָבָרָה בְּאָזְנֵיהֶם אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָעִידָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ׃

(23) ויצו את יהושע בן נון. מוסב למעלה כלפי שכניה, כמו שמפורש אל הארץ אשר נשבעתי להם: (26) לקוח. כמו זכור, שמור, הלך: מצד ארון ברית ה'. נחלקו צו חכמי ישראל בצבא צתרא (יד); יש מהם אומרים דף היה בולט מן הארון מצחוץ ושם היה מונח, ויש אומרים מזד הלוחות היה מונח צתוך הארון: (28) הקהילו אלי. ולא תקעו אותו היום בחצוצרות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר עשה לך (צמד צר י, צ), ולא השליט יהושע עליהם, ואף בחייו נגזזו קודם יום מותו (ס"א ציוס מותו), לקיים מה שנאמר, ואין שלטון ציוס הענות (קהלת ח, ח): ואעידה בם את השמים ואת הארץ. ואם חאמר הרי כבר העיד למעלה העידתי בכם היום וגו' (לעיל ל, יט), התם לישראל אמר, אכל לשמים ולארץ לא חמר, ועכשיו צל לומר האזינו השמים וגו':

For I know that after my death ye will in any wise deal corruptly, and turn aside from the way which I have commanded you; and evil will befall you in the end of days; because ye will do that which is evil in the sight of the LORD, to provoke Him through the work of your hands.'

כִּי יָדַעְתִּי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי-
הַשְׁחַת תִּשְׁחָתוּן וְסָרְתֶּם מִן-
הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם
וְקָלָאת אֶתְכֶם הָרָעָה בְּאַחֲרֵית
הַיָּמִים כִּי-תַעֲשׂוּ אֶת-הָרָעָה
בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה
יְדֵיכֶם:

And Moses spoke in the ears of all the assembly of Israel the words of this song, until they were finished:

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָל-קָהָל
יִשְׂרָאֵל אֶת-דְּבָרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת עַד תָּמָם: (פ)

The Haftara is Isaiah 55:6 - 56:8 on page 179. This Haftara is read on Shabbat Shuva. When this parsha is combined with Nitzavim, read the Haftara for Nitzavim on page 177.

For brevity, the layout of the Song of Moses is not noted here. For the proper formatting for this passage, see page 161.

XXXII	Give ear, ye heavens, and I will speak; And let the earth hear the words of my mouth.	הָאָזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי-פִי:	הָאִינוּ כו
2	My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distil as the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the showers upon the herb.	יֵעָרֵף כַּמָּטָר לִקְחוֹי תֹזֵל כַּטֹּל אִמְרָתִי כַשְׂעִירָם עַל-דָּשָׁא וְכַרְבִּיבִים עַל-עֵשֶׂב:	2
3	For I will proclaim the name of the LORD; Ascribe ye greatness unto our God.	כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבוּ גִדּוֹל לְאַלְהֵינוּ:	3

(29) אחרי מותי כי השחת תשחיתון. והרי כל ימות יהושע לא השחיתו, שנאמר ויעצד ישראֵל אֵת ה' פֶּל יָמֵי יְהוֹשֻׁעַ (יהושע כד, לא), מכאן שתלמידו של אדם חצי עליו כגופו, כל זמן שיהושע חי, היה נראה למשה כאילו הוא חי:
(1) האזינו השמים. שאני מתרה זהם בִּישְׂרָאֵל, וְתִהְיוּ אִתָּם עֵדִים צָדָר שֶׁכָּן אִמְרָתִי לָהֶם שֶׁאֵתָּם תִּהְיוּ עֵדִים, וְכֵן וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ. ולמה העיד זהם שמים וארץ, אמר משה, אני בשר ודם למחר אני מת, אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הברית מי בִּא וּמִכַּחֲשֵׁם, לִפְיֶךָ הֵעִיד זֶה־שָׁמַיִם וְאָרֶץ, עֵדִים שֶׁהֵם קִיָּמִים לְעוֹלָם, וְעוֹד שֶׁאֵם יִזְכּוּ יִצְחָק הָעֵדִים וּיְהִי שִׁכְרָם, הַגָּפֶן תִּפְּסֶן פְּרִיָּה וְהָאָרֶץ תִּפְּסֶן אֵת יְבוּלָהּ וְהַשָּׂמִים יִתְּנוּ טֶלֶם (זכריה ח, יז), ואם יחייצו, תהיה זהם יד העדים תחלה. וְעַתָּה אֵת הַשָּׂמִים וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהַשָּׁמַיִם לֹא תִפְּסֶן אֵת יְבוּלָהּ (דברים יא, יז), ואם כִּי וְהָאָרֶץ תִּפְּסֶן מִקְדָּם (שם) על ידי האומות:
(2) יערוף כמטר לקחי. זו היא העדות, שֶׁתִּעֲיֶדוּ שֶׁאֵם אֹמֵר צִנִּיכָם תּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵיא חַיִּים לְעוֹלָם, כַּמֵּטֵר הַזֶּה שֶׁהוּא חַיִּים לְעוֹלָם (ספרי שו) כֹּאשֶׁר יַעֲרֹף הַשָּׁמַיִם טֹל וּמֵטֵר: יַעֲרוֹף. לִשׁוֹן יַעֲרֹף, וְכֵן יַעֲרֹפּוֹן דָּשָׁן (תהלים סה, יז), יַעֲרֹפּוּ טֹל (לקמן לג, כח): תֹּזֵל כַּטֹּל. שֶׁהֵכֵל שֶׁמַּחֲסִים צו, לִפִּי שֶׁהֵמֵטֵר יֵשׁ צו עֲצָצִים לְצִדִּיּוֹת (ס"א י"ט עֲצָצִים צו), כְּגוֹן הוֹלְכֵי דְרָכִים וְיֵשׁ שֶׁהֵיא צוֹרֵם מֵלֵא יִין (ספרי שו): כַּשְׂעִירָם. לִשׁוֹן רוּחַ סַעֲרָה, כַּתְּרִגּוֹמוֹ קְרוֹיָה מִקְרָא, מֵהַ רְחוּתוֹת הַלָּלוּ מִחוּיָקִין אֵת הַעֲשָׂצִים וּמַגְדִּילִין אוֹתָם, אֵף דְּצִרֵי תּוֹרָה מַגְדִּילִין אֵת לּוּמִדֵּיהֶן: וְכַרְבִּיבִים. טִיפֵי מֵטֵר, וְנִרְאֶה לֵי עַם שִׁוְרֵה כַחֲךְ נִקְרָא רִצִּב, כֹּמֶה דֹּאֵת אִמֵּר לָצֶה קָשָׁת (בראשית כא, כ): דֹּשָׁא. אֲרִצְרִיץ. עֲטִיפַת הָאָרֶץ מְכוּסָה צִירָק: עֵשֶׂב. קֶלֶח אֶחָד קְרוֹי עֵשֶׂב, וְכֵל מִיֵּן וּמִיֵּן לְעֲזָמוֹ קְרוֹי עֵשֶׂב:

4	The Rock, His work is perfect; For all His ways are justice; A God of faithfulness and without iniquity, Just and right is He. .	תִּקְיָא דְּשִׁלְמוֹן עוֹבְדוֹהִי אֲרִי כָּל אוֹרְחֹתֶיהָ דִּינָא אֱלֹהָא מְהִימְנָא דִּמֶן קִדְמוֹהִי עוֹלָא לֹא נָפִיק מִן קֳדָם דְּזַכָּאי וְקָשִׁיט הוּא:	הַצּוֹר תָּמִים פָּעָלוֹ כִּי כָל־ דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עוֹל צָדִיק וְיֵשֶׁר הוּא:	לוי
5	Is corruption His? No; His children's is the blemish; A generation crooked and perverse.	חֲבִילוֹ לָהוֹן לֹא לִיה בְּנֵיָא דְּפִלְחוּ לְטַעֲנוּתָא דִּרְא דְּאִשְׁנִי עוֹבְדוֹהִי וְאִשְׁתַּנִּי:	שַׁחַת לוֹ לֹא בָנָיו מוֹמָם דּוֹר עָקָשׁ וּפְתִלְתָּל:	5
6	Do ye thus requite the LORD, O foolish people and unwise? Is not He thy father that hath gotten thee? Hath He not made thee, and established thee?	הָא קֳדָם יְיָ אַתּוֹן גְּמִלִין דָּא עָמָא דְּקִבְלִי אוֹרְיָתָא וְלֹא חֲכִימוּ הָלֹא הוּא אָבוּךְ אַתָּה דִּילִיָּה הוּא עָבְדְךָ וְאַתְּקִנְךָ:	הָ לִיְהוָה (בספרי תימן תְּלִיהוֹהִי בְּתִיבָה אַחַת) תִּגְמְלוּ־אֹתָת עִם נִבֵּל וְלֹא חָכָם הֲלֹא־הוּא אָבִיךָ קִנְךָ הוּא עָשָׂךְ וַיַּכְנִיכְךָ:	6
7	Remember the days of old, Consider the years of many generations; Ask thy father, and he will declare unto thee, Thine elders, and they will tell thee.	אֲדַכֵּר יוֹמִין דִּמֶן עָלְמָא אֶסְתַּכֵּל בְּשָׁנֵי דֶּר וְדֶר שְׁאֵל אָבוּךְ וַיִּחְיֵי לְךָ סִבְדָּא וַיִּמְרוּן לְךָ:	זְכוֹר יָמוֹת עוֹלָם בֵּינוּ שְׁנוֹת דֶּר־ וְדֶר שְׁאֵל אָבִיךָ וַיִּגְדְּךָ וַיְנַיֵּךְ וַיֹּאמְרוּ לְךָ:	שני
8	When the Most High gave to the nations their inheritance, when He separated the children of men, He set the borders of the peoples according to the number of the children of Israel.	בְּאַחְסָנָא עֲלָאָה עַמֵּמֵיָא בְּפִרְשִׁיתֶיהָ בְּנֵי אָנְשָׁא כְּמִיָּם תַּחֲוֵמֵי עַמֵּמֵיָא לְמִנְנֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	בְּהִנָּחֵל עֲלִיּוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַצֵּב גְּבֻלַּת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	8

(3) כי שם ה' אקרא. הרי כי משמש בלשון כאשר, כמו פי תבאזו אל הארץ (ויקרא כג, י), כשאקרא ואזכיר שם ה', אתם הבו גודל לאלהינו וזכרו שמו (יומא לז), מכאן אמרו, שעוין ברוך שם כבוד מלכותו אחר ברכה שבמקדש (תענית טז):

(4) הצור תמים פעלו. אע"פ שהוא חזק, כשמציא פורענות על עוברי רצונו, לא בשטף הוא מציא, כי אם צדיק, כי תמים פעלו: אל אמונה. לשלם לצדיקים נדקתם לעולם הבא, ואע"פ שמאחר את תגמולם, סופו לאמן את דבריו: ואין עול. אף לרשעים משלם שכר נדקתם בעולם הזה: צדיק וישר הוא. הכל מצדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר להם, צדיק מפי הצריות, וישר הוא וראוי להצדיקו:

(5) שחת לו וגו'. כתרוממו חבילו להון לא ליה: בניו מומם. בניו היו, והשחתה שהשחיתו היא מומם: בניו מומם. מומם של בניו היה, ולא מומם: דור עקש. עקום ומעוקל, כמו ואת כל הישרה יעקשו (מיכה ג, ט), ובלשון משנה, חולדה ששיניה עקומות ועקשות: ופתלתל. אנטורטי"ליש כפתיל הזה שגודליו אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל. פתלתל, מן המצות הכפולות, כמו ירקרק, אדמדם, סחרחר, סגלגל:

(6) ה' לה' תגמלו זאת. לשון תימה, וכי לפניו אתם מעציבין, שיש צידו להפרע מכם ושהיטיב לכם בכל הטובות: עם נבל. ששכחו את העשיל להם: ולא חכם. להצין את הנולדות שיש צידו להיטיב ולהרע: הלא הוא אביך קנך. שקנאך, שקנך בן הסלעים ובארץ חזקה, שתקנך בכל מיני תקנה: הוא עשך. אומה באומות: ויכנך. אחרי כן בכל מיני בסיס ופן. מכם כהנים, מכם נביאים, ומכם מלכים, כרך שהכל תלוי בו:

(7) זכור ימות עולם. מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו: בינו שנות דור ודור. דור אנוש שהציף עליהם מי אוקינוס, ודור המבול ששטפו. דבר אחר, לא נתתם לצדכם על שעבר, בינו שנות דור ודור, להכיר להבא, שיש צידו להיטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא: שאל אביך. אלו הנביאים שנקראים אבות, כמו שנאמר באליהו אבי אבי רכב ישראל (מלכים"ב, יז): זקבך. אלו החכמים: ויאמרו לך. הראשונות:

9	For the portion of the LORD is His people, Jacob the lot of His inheritance.	כִּי חֶלֶק יְהוָה עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ: אֲרִי חוֹלָא דִּי עַמִּיהּ יַעֲקֹב עַד בְּ אַחֲסָנְתִּיהּ:	9
10	He found him in a desert land, and in the waste, a howling wilderness; He compassed him about, He cared for him, He kept him as the apple of His eye.	יִמְצָאֵהוּ בְּאַרְצֵי מִדְבָּר וּבְתֵהוּ יִלְל יִשְׁמֹן יִסְבְּבֵנָהוּ יִבְנֶנָּהוּ יִצְרְנָהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָו: סוֹפִיק צִרְכֵּיהוֹן בְּאַרְעַ מִדְבָּרָא וּבֵית צְהוּנָא אַתְר דְּלִית מִיָּא אֲשֵׁרִינוֹן סְחוּר סְחוּר לְשִׁכְיִנְתִּיהּ אֵלִיפְנוֹן פְּתֻגְמִי אוּרְיִתִּיהּ נְטֻרְנוֹן כְּבִבְת עֵינָהוֹן:	10
11	As an eagle that stirreth up her nest, Hovereth over her young, Spreadeth abroad her wings, taketh them, Beareth them on her pinions—	כְּנֹשֶׁר יַעִיר קֶנֶז עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹף יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ יִשְׂאֵהוּ עַל-אַבְרָתוֹ: כְּנֹשֶׁרָא דְמַחֲשִׁי לְקִנְיָהּ עַל בְּנוֹתֶיהּ מִתַּחַפֵּף פְּרִיס גְּדֻפּוֹתֶיהּ מִקְבִּילָהוֹן מְנַטִּילָהוֹן עַל תַּקּוּף אַבְרָתֶיהּ:	11
12	The LORD alone did lead him, And there was no strange god with Him.	יְהוָה בִּדְדָּהּ יִנְחֵנּוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֹכֵר: יְיָ בְּלַחֲדִידָהוֹן עֲתִיד לְאַשְׁרִייתָהוֹן בְּעֻלְמָא דְהוּא עֲתִיד לְחַדְתָּא וְלֹא יִתְקִיִּים קְדָמוּתֵיהּ פּוֹלְחַן טַעֲנוֹן:	ע"כ צחול

(8) בהנחל עליון גוים. כשהנחיל הקצ"ה למכעיסיו את חלק נחלתם, הציפס ושטפס: בהפרידו בני אדם. כשהפיץ דור הפלגה היה צידו להעצירם מן העולם, ולא עשה כן, אלא יצא גבולות עמים, קיימם ולא אצדם: למספר בני ישראל. כשציל מספר בני ישראל שעתידין לנאח מצני שם, ולמספר שצעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הציב גבולות עמים. שצעים לשון:

(9) כי חלק ה' עמו. למה כל זאת, לפי שהיה חלקו כצו צנייהם, ועמיד לנאח, ומי הוא חלקו, עמו, ומי הוא עמו. יעקב חבל נחלתו. והוא השלישי בצבות, המשולש בשלש זכות, זכות אבי וזכות אביו וזכותו, הרי ג', כחצל הזה שהוא עשוי בג' גדילים, והוא וצניו היו לו לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם ולא עשו צנו של יצחק:

(10) ימצאוהו בארץ מדבר. אותם מנא לו נאמנים בארץ המדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהָר פֶּאֶרָן (לקמן לג, ז). ובתהו ילל ישמון. ארץ זיה ושממה, מקום יללת חנינים וצנות יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה היאך נא למדצרות מקום זיה ושממון, כענין שנאמר לְקַסֵּף אֶתְּרֵי צִמְדָּךְ (ירמיה ז, ז). יסבבנהו. שם סבצם והקיפם צענגים, וסבצם דגלים לארבע רוחות, וסבצם צחחית ההר שפספו עליהם כגיגית: יבוננהו. שם צתורה וצינה: יצרנהו. מנחש שרף ועקרב ומן האומות: כאישון עינו. הוא השחור שצעיין שהמאור יואל הימנו, ואונקלוס תרגם ימצאוהו, יספיקוהו כל זכרו צמדבר, כמו ומָצָא לָהֶם (צמדבר יא, כב), לא ימָצָא לָנוּ הָהָר (יהושע יז, טז). יסבבנהו. אֲשֶׁרֶנוֹן סְחוּר סְחוּר לְשִׁכְיָהּ, אוהל מועד צאמצע וארבעה דגלים לארבע רוחות:

(11) כנשר יעיר קנו. נהגם צרחמים וצחמלה, כנשר הזה, רחמני על צניו ואינו נכנס לקנו פתאום, עד שהוא מקשקש ומטרף על צניו כנפיו צין אילן לאילן, צין שוכה לחצרתה, כדי שיעורו צניו ויהא צהם כח לקבלו: יעיר קנו. יעורר צניו: על גוזליו ירחף. אינו מכביד עצמו עליהם, אלא מחוסף, נוגע ואינו נוגע, אף הקצ"ה שצ"י לא מְצָאָהוּ שָׂאֵל כח (איוצ לו, כג), כשצא ליתן תורה לא נגלה עליהם מרוח אחת אלא מארבע רוחות, שנאמר ה' מְסִינִי צָאבִן־רַחַם מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהָר פֶּאֶרָן וְאֶתְּהּ מְרֻצָּת קָדֵשׁ (לקמן לג, ז), אֵלֹהִים מְסִימֵן יְצֹא (חצוק ג, ג) וזו רוח רציעית: יפרוש כנפיו יקחהו. כשצא ליטלן ממקום למקום, אינו נוטלן צרגליו כשאר עופות, לפי ששאר עופות יראים מן הנשר, שהוא מגביה לעוף ופורח עליהם, לפיכך נושאן צרגליו מפני הנשר, אצל הנשר אינו ירא אלא מן החץ, לפיכך נושאן על כנפיו, אומר, מוטב שיכנס החץ צי ולא יכנס צצני, אף הקצ"ה, וְאֶשָּׂא אֶתְּכֶם עַל פְּנֵי נְשָׁרִים (שמות יט, ד), כשנסעו מצרים אחריהם והשיגום (חונים) על הים, היו זורקים צהם חנים ואצני צליסטראות, מיד ויסע מלֶאֱדָה הָאֵלֹהִים וגו' ויִצָּא צִין מִתְּהָה מְצָרִים וגו' (שם יד, יט-כ):

(12) ה' בדד. ה' צדד וצָטַח נהגם צמדבר: ואין עמו אל נבר. לא היה כח צאחד מכל אלהי הגוים להראות כח ולהלחם

13	<p>He made him ride on the high places of the earth, And he did eat the fruitage of the field; And He made him to suck honey out of the crag, And oil out of the flinty rock;</p>	<p>יִרְכַּבְהוּ עַל- (כ' במוֹתִי) אֲשֶׁרֵינוֹן עַל תּוֹקֵפִי אֶרְעָא בְּמִתִּין אֶרֶץ וַיֹּאכַל תְּנוּבַת אוֹכְלֵנוֹן בִּזְת שְׁנֵאִיהוֹן יֵהב שְׁדִי וַיִּנְקְהוּ דְּבַשׁ מִסְּלַע וְשֶׁמֶן לְהוֹן בִּזְת שְׁלִיטִי קְרוּיִן וְנִכְסִי מִחֲלָמִישׁ צוֹר: יִתְבִּי פֶרְכִּין תִּקְפִּיִן:</p>	שלישי
14	<p>Curd of kine, and milk of sheep, With fat of lambs, And rams of the breed of Bashan, and he-goats, With the kidney-fat of wheat; And of the blood of the grape thou drankest foaming wine.</p>	<p>חֲמָאֵת בָּקָר וַחֲלָב צֹאן עִם- יֵהב לְהוֹן בִּזְת מִלְכִּיהוֹן חֲלָב פְּרִים וְאֵילִים בְּנֵי-בָשָׁן וְשְׁלִיטִיהוֹן עִם עוֹתָר וְעִתּוֹדִים עִם-חֲלָב כִּלְיוֹת רִבְרִבִּיהוֹן וְתִקְפִּיהוֹן חֲטָה וְדָם-עֵגֶב תִּשְׁתֶּה-חֲמֹר: עֲמָא דְאַרְעֵהוֹן אֲחִסְנֵהוֹן עִם בִּזְת חִילִיהוֹן וּמִשְׁרֵתְהוֹן עִם גְּבִרֵהוֹן אֲתֹאשֵׁד כְּמִיָּא:</p>	14
15	<p>But Jeshurun waxed fat, and kicked— Thou didst wax fat, thou didst grow thick, thou didst become gross— And he forsook God who made him, And contemned the Rock of his salvation.</p>	<p>וַיִּשְׁמֵן יִשְׁרָאֵל וַיִּבְעֹט שְׁמֵנָה עֹתָר יִשְׂרָאֵל וּבְעֹט אֲצֻלָּה עֲבִית כְּשִׁית וַיִּטַּשׁ אֱלֹהֶה עֲשֵׂהוּ תִקְוָה קִנָּא נִכְסִין שְׂבַק פּוֹלְחָן וַיִּבְבֵּל צוֹר יִשְׁעֵתוֹ: אֱלֹהָה דְּעִבְדִּיה אֶרְגִּיז קִדָּם תִּקְיָפָא פְּרָקִיָּה:</p>	15
16	<p>They roused Him to jealousy with strange gods, With abominations did they provoke Him.</p>	<p>יִקְנָאֵהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבָת אֲקִנְיָאוֹ קִדְמוֹהִי בְּפוֹלְחָן טַעֲוֹן יִכְעִיסֵהוּ: בְּתוֹעֵיבָתָהּ אֶרְגִּיזוּ קִדְמוֹהִי:</p>	16

עמהם. ורצותינו דרשוהו על העתיד (ספרי שט"ו), וכן תרגם אונקלוס. ואני אומר דברי תוכחה הם, להעיד השמים והארץ, ותהא השירה להם לעד, שסופן לגדול ולא יזכרו הראשונות שעשה להם ולא הנולדות שהוא עמיד לעשות להם. לפיכך צריך ליישב הדבר לכאן ולכאן, וכל הענין מוסב על זכור ימות עולם כינו שנות דור ודור, כן עשה להם וכן עמיד לעשות, כל זה היה להם לזכור:

(13) ירכבהו על במוֹתִי ארץ. כל המקרא כתרגומו: ירכבהו וגו'. על שם שארץ ישראל גזרה מכל הארצות (ספרי שט"ו): ויאכל תנובת שדי. אלו פירות ארץ ישראל, שְׁקָלִים לְנוֹז וְלֵהֲתַצֵּל מִכָּל פִּירוֹת הָאֲרָצוֹת: וינקהו דבש מסלע. מעשה בחדש שאמר לצנו צסיכני, הצא לי קציעות מן החצית, הלך ומצא הדבש כף על פיה, אמר לו ו של דבש הוא, אמר לו השקע ידך לחוכה ואתה מעלה קציעות מתוכה (ספרי שט"ו): במוֹתִי ארץ. לשון גזרה: שדי. לשון שדה: חלמיש צור. תקפו וחזקו של סלע. כשאניו דבוק לתיצה שלאחריו נקוד תְּלָמִישׁ, וכשהוא דבוק נקוד תְּלָמִישׁ: ושמן מחלמיש צור. אלו זיתים של גוש חלב:

(14) חמאת בקר וחלב צאן. זה היה צימי שלמה, שנאמר עֲשֶׂהָ צֶקֶר צֶקֶר צֶקֶרִים וְעֲשֶׂהָ צֶקֶר רָעִי וּמִאֵה לָאֵן (מלכים"א ה, ג). עם חלב ברים. זה היה צימי עשרת השצטים, שנאמר וְאֶכְלִים קִרִּים מִצֶּלֶן (עמוס ו, ד): חלב כליות חטה. זה היה צימי שלמה, שנאמר וַיִּהְיֶה לְחֶם קֶלְמָה וְגו' (מלכים"א ה, ז): ודם ענב תשתה חמר. צימי עשרת השצטים השֶׁקֶם צֶמֶן וְקִי יִין (עמוס ו, ו): חמאת בקר. הוא שומן הנקלט מעל גבי הקֶלֶב: וחלב צאן. קֶלֶב של לֶאֱלֵן, וכשהוא דבוק נקוד תְּלָב, כמו בְּתִלְבֵּל אֲמֹ: ברים. כצאים: ואילים. כמשמעו: בני בשן. שמנים היו: כליות חטה. חטים שמנים כחלב כליות וגסין ככוליא: ודם ענב. היה שומה יין טוב, וטעם יין חסוב: חמר. יין בלשון ארמי: חמר. אין זה שם דבר, אלא לשון משוזה בטעם, ווינ"ש בלע"ז, ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר תרגום של אונקלוס, אֲשֶׁרֵינוֹן עַל פְּקָפִי אֶרְעָא וְגו':

(15) עבית. לשון עוזי: כשית. כמו פְּסִיק, לשון פִּי כֶּסֶף פְּקִיז וְתִלְבֵּז (איוב טו, כז), כאדם ששמן מצפנים וכסליו נכפלים מבחוץ, וכן הוא אומר וַיֵּשֶׁב פִּימָה עָלֵי קָקֶל (שם): כשית. יש לשון קל בלשון כסוי, כמו וְלִסְתָּה קֶלֶן עֲרוֹם (משלי יב, טז), ואם כתב פְּסִיק דגוש היה נשמע פְּסִיקֵת אֶת אַחֲרִים, כמו פִּי כֶּסֶף פְּקִיז (איוב טו, כז): ויבבל צור ישיעתו. גנהו וצהו, כמו שנאמר אַחֲרֵיהֶם אֵל הַיָּבֵל ה' וְגו' (יחזקאל ת, טז), אין נבול גדול מזה:

(16) יקנאֵהוּ. הצעירו חמתו וקנאֵהוּ: בחועבות. צמעים תעוֹבִים, כגון משכב זכור וכפסים שנאמר זהם תועבה:

17	They sacrificed unto demons, no-gods, Gods that they knew not, New gods that came up of late, Which your fathers dreaded not.	יִזְבְּחוּ לַשִּׁדִּים לֹא אֱלֹהִים אֱלֹהִים לֹא יָדְעוּם חֲדָשִׁים מִקֶּרֶב בָּאוּ לֹא שָׁעֲרוּם אֲבֹתֵיכֶם: דָּבְחוּ לְשִׁידִין דָּלִית בְּהוֹן צָרוּף דְּחָלָן דְּלֹא יָדְעוּנִין חֲדָתָן דְּמִקְרִיב אֲתַעֲבִידָא דְלֹא אֲתַעֲסִקוּ בְּהוֹן אֲבָהֶתְכֹן:	17
18	Of the Rock that begot thee thou wast unmindful, And didst forget God that bore thee. .	צוּר יִלְדָךְ תָּשִׁי וְתִשְׁכַּח אֵל מִחֲלָלְךָ: דְּחָלַת תְּקִיפָא דִּי בְרָאָךְ אֲתַנְשִׁיתָא שְׁבַקְתָּא פּוֹלְחָן אֱלֹהָא דְעַבְדָךְ:	18
19	And the LORD saw, and spurned, Because of the provoking of His sons and His daughters.	וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּנְאָץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבָנָתָיו: וְגַלִּי קָדָם יְיָ וּתְקִיף רוּגְזִיהָ מִדְּאֲרִגְזֵיוָא קִדְמוּהִי בָנִין וּבָנִין:	רביעי
20	And He said: 'I will hide My face from them, I will see what their end shall be; For they are a very froward generation, Children in whom is no faithfulness.	וַיֹּאמֶר אֲסַתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֲרֹאָה מָה אַחֲרֵיתָם כִּי דוּר תִּהְפַּכְתָּ הָמָּה בָּנִים לֹא-אֱמֹן בָּם: וַיֹּאמֶר אֲסַתִּירָה פָנַי מֵהֶם וְגַלִּי קָדָם יְיָ וּתְקִיף רוּגְזִיהָ מִדְּאֲרִגְזֵיוָא קִדְמוּהִי בָנִין וּבָנִין:	20
21	They have roused Me to jealousy with a no-god; They have provoked Me with their vanities; And I will rouse them to jealousy with a no-people; I will provoke them with a vile nation.	הֵם קִנְאוּנִי בְלֹא-אֵל כַּעֲסוּנִי בְּהַבְלִיָּהֶם וְאֲנִי אֲקִנְיָאֵם בְּלֹא- עַם בְּגוֹי נָבֵל אַכְעִיסֵם: אֲנִין אֲקִנְיָאוּ קָדָמִי בְלֹא דְחָלָא אֲרִגְזֵיוָא קָדָמִי בְּשִׁטְוֹתְהוֹן וְאִנָּא אֲקִנְיָנוּן בְּלֹא עַם בְּעַמָּא טַפְשָׂא אֲרִגְזֵנוּן:	21
22	For a fire is kindled in My nostril, And burneth unto the depths of the nether-world, And devoureth the earth with her produce, And setteth ablaze the foundations of the mountains.	כִּי-אֵשׁ קִדְחָה בְּאַפִּי וּתִיֶקֶד עַד-שְׂאוֹל תִּחְתִּית וּתְאָכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה וּתִלְהַט מוֹסְדֵי הָרִים: אֲרִי קָדִים תְּקִיף בְּאִישָׁא נָפֵק מִן קָדָמִי בְּרִגְזֵי שִׁיזִי עַד שְׂאוֹל אֲרַעֲיָתָא אֲסִיף אֲרַעָא וְעַלְלָתָהּ שִׁיזִי עַד סִפְי טוּרֵיָא:	22

(17) לא אלה. כתרגמו דלית צהון צרוף, אילו היה צהם צרוף לא הייתה קנאה כפולה כמו עכשיו: חדשים מקרוב באו. אפילו האומות לא היו רגילים צהם (ספרי שיח), נכרי שהיה רואה אותם היה אומר, זה צלם יהודי: לא שערות אבותיכם. לא יראו מהם, לא עמדה שערותם מפניהם, דרך שערות האדם לעמוד מחמת יראה, כך נדרש בספרי (שם). ויש לפרש עוד, שערות, לשון ופערים ירקדו שם (ישעיה יג, כה). שערות הם שדים, לא עשו אבותיכם שערות הללו: (18) תשי. תשכח. ורבותינו דרשו, כשצא להיטיב לכם, אחס מעינין לפניו ומתשחים כחו מלהיטיב לכם (ספרי שי"ט): אל מחוללך. מוסיף מרחם, לשון יחולל חללות (תהלים כט, ט), חיל פיו לחדה (שם מח, ז): (20) מזה אחריהם. מה תעלה צהם בסופם: כי דור תהפוכות המה. מהפכין רגזיני לנעם: לא אמון בם. אין גדולי נקרים צהם, כי הוריתם דרך טובה וסרו ממנה: אמון. לשון ויהי אמון (אסתר ז, ז), נודריתור"ה צלע". דבר אחר אמון, לשון אמונה כתרגמו, אמרו בסיני נעשה ונשמע, ובשעה קלה צטלו הצמחתם ועשו העגל: (21) קנאוני. הצעירו חמתי: בלא אל. בדבר שאינו אלוה: בלא עם. צאומה שאין לה שם, שנאמר הן ארץ פקדים זה העם לא היה (ישעיה כג, יג), וצעשו הוא אומר צווי חסד מאד (עוזדיה א, ז): בגוי נבל אכעיסם. אלו הכופרים, וכן הוא אומר אֲמַר נָבֵל צָלָו צָלָו אֵין אֱלֹהִים (תהלים יד, א): (22) קדחה. צערה: ותיקד. צמס עד היסוד: ותאכל ארץ ויבולה. ארצכם ויצולה: ותלהט. ירושלים המיוקדת על ההרים, שנאמר ירושלים הרים קציב לה (שם קכה, ז):

23	I will heap evils upon them; I will spend Mine arrows upon them;	אֶסְפֶּה עֲלֵימוֹ רָעוֹת חֲצִי אֶסִּיר עָלֵיהֶן בִּישׁוֹן מִכֶּתֶשִׁי אֲשִׁיצִי בָהֶן: אֲכַלֶּה-בָּם:	23
24	The wasting of hunger, and the devouring of the fiery bolt, And bitter destruction; And the teeth of beasts will I send upon them, With the venom of crawling things of the dust.	מִזֵּי רָעָב וּלְחָמִי רֶשֶׁף וְקָטָב מִרִירִי וְשׁוֹן-בְּחַמַּת אֲשֶׁלַח-בָּם עִם-חַמַּת זֹחֲלֵי עֹפָר: נִפְחִי כָפֶן וְאֶכִּיל עוֹף וְכִתִּישִׁי רוֹחִין בִּישׁוֹן וְשׁוֹן חֲזַת בָּרָא אֲגִיר בָּהֶן עִם חַמַּת תַּנִּינִיא דִּזְחָלִין בַּעֲפָרָא:	24
25	Without shall the sword bereave, And in the chambers terror; Slaying both young man and virgin, The suckling with the man of gray hairs.	מִחוּץ תִּשְׁכַּל-חֶרֶב וּמִחֲדָרִים אִימָה גַם-בְּחוּר גַּם-בְּתוּלָה יוֹנֵק עִם-אִישׁ שִׁיבָה: מִבָּרָא תִּתְּכִיל חֶרֶבָא וּמִתַּנִּיָּא חֲרָגַת מוֹתָא אַף עוֹלָמִיהֶן אַף עוֹלָמִיתָהֶן יִנְקִיהֶן עִם סְבִיהֶן:	25
26	I thought I would make an end of them, I would make their memory cease from among men;	אֲמַרְתִּי אֶפְאִיהֶם אֲשַׁבִּיתָהּ מֵאֲנוֹשׁ זְכָרָם: אֲמַרְתִּי יָחוּל רוֹגִזִּי עָלֵיהֶן וְאֲשִׁיצִינוֹן אֲבִטִּיל מִן בְּנֵי אֲנָשָׁא דוֹכְרָנָהֶן:	26
27	Were it not that I dreaded the enemy's provocation, Lest their adversaries should misdeem, Lest they should say: Our hand is exalted, And not the LORD hath wrought all this.'	לֹא־לִי כַעַס אוֹיֵב אֲגִיר פֶּן-יִנְכָּרוּ צָרֵינוּ פֶּן-יֹאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל-זֹאת: אֵלֹהִי לֹא פֹן רוֹגֵזָא דְשִׁנְאָה כְּנִישׁ דְּלָמָא יִתְרַבֵּב בְּעִיל דְּבָבָא דְלָמָא יִימְרוּן יָדְנָא תִּקְיַפַת לָנָא וְלֹא מִן קָדָם יִי הָיָת כָּל דָּא:	27

(23) אספה עלימו רעות. אחזיר רעה על רעה, לשון ספיו שנה על שנה (ישעיה כט, א), ספות קנה (לעיל כט, יח), עלותיקס ספו על זנתיקס (ירמיה ז, כא). דבר אחר, אספה, אכלה, כמו פן תספסה (צראשית יט, טו): חצי אכלה בם. כל חצי אשלים זהם, וקללה זו לפי הפורענות לצרכה היא, חצי קלים והם אינם קלים:

(24) מזי רעב. אונקלוס תרגם נפיתי קפן, ואין לי עד מוכיח עליו, ומשמו של רבי משה הדרשן מטולושא שמעתי, שעירי רעב, אדם כחוש מגדל שער על צירו: מזי. לשון ארמי שער מנא, דהוה מהפך צמניא (מגילה יח): ולחומי רשף. השדים נלחמו זהם, שנאמר וצני קשף יגביהו עוף (איוב ה, ז), והם שדים: וקטב מרירי. וכריתות שד ששמו מרירי (פסחים קיא): קטב. כריתה, כמו אהי קטקץ שאל (הושע יג, יד): ושן בהמות. מעשה היה, והיו הרחלים נושכין וממיתין (ספרי שחא): חמת זוחלי עפר. ארם נחשים, המהלכים על גחונם על העפר כמים הזוחלים על הארץ. זחילה, לשון מרוצת המים על העפר, וכן כל מרוצת דבר המשפסף על העפר והולך:

(25) מחוץ תשכל חרב. מחוץ לעיר תשכל חרב גייסות: ומחדרים אימה. כשצורח ונמלט מן החרב, חדרי לבו נוקפים עליו מחמת אימה, והוא מת והולך זה. דבר אחר, ומחדרים אימה, שבצית תהיה אימת דבר, כמו שנאמר פי עליה מנות צלוגינו (ירמיה ט, כ), וכן תרגם אונקלוס. דבר אחר מחוץ תשכל חרב, על מה שעשו בחורות, שנאמר ומקשר רגלות ירושלם שמתם מן צחות לצפת (שם יא, יג ספרי שם): ומחדרים אימה. על מה שעשו בחדרי חדרים, שנאמר חָשֵׁר זָקְנֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל עֲשִׂים בְּחֶשֶׁךְ אִישׁ צִדְרִי מִפְּתֵיו (יחזקאל ח, יג):

(26) אמרתי אפאיהם. אמרתי בלבי אפאה אותם, ויש לפרש אפאיהם אשיתם פאה, להשליכם מעלי הפקר, ודוגמתו מצינו בעזרא, ופתחו להם ממלכות ועממים ופתקלקס לפאה (נחמיה ט, כג), להפקר, וכן חזרו מנחם. ויש פותרים אותו כחרגומו. יחול רוגזי עליהן, ולא יתכן, שאם כן היה לו לכתוב אפאיהם, אחת לשמוש ואחת ליסוד, כמו חֲלָאֲרָךְ (ישעיה מה, ה). חֲלָאֲרָכְךָ צִמּוּ פִי (איוב טו, ה), והאל"ף התיכונה אינה ראויה בו כלל, ואונקלוס תרגם אחר לשון הצרייתא השנויה בספרי (שכז), החולקת תיבה זו לשלשה תיבות, אמרתי אף אי הם, אמרתי באפי חֲתָנָם כאילו אינם, שיאמרו רואיהם עליהם איה הם:

(27) לולי כעס אויב אגור. אם לא שכעס אויב כנוס עליהם להשחית, ואם יוכל להם וישחיתם, יתלה הגדלה בו וצאלהו

28	For they are a nation void of counsel, And there is no understanding in them.	כִּי־גוֹי אֲבָד עֲצוֹת הֵמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה:	אֲרִי עִם מְאֻבֵּי עֵיצָה אֲנִין וְלִית בְּהוֹן סוּכְלָתָנוּ:
29	If they were wise, they would understand this, They would discern their latter end.	לֹא חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת יִבְיִנוּ לְאַחֲרֵיתָם:	אִלּוּ חֲכִימוֹ אֶסְתַּכְּלוּ בְּדָא סִבְרוּ מָא יְהִי בְּסוּפָהוֹן:
30	How should one chase a thousand, And two put ten thousand to flight, Except their Rock had given them over And the LORD had delivered them up?	אֵיכָּה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יִנָּסוּ רִבְבָּה אִם־לֹא כִי־צוּרָם מְכָרָם וַיְהִי הַסִּגִּירָם:	אֵיכְדִין יִרְדֹּף חֹד לְאַלְפָא וּתְרִין יַעֲרִקוּן לְרִבּוֹתָא אֱלֹהִין תַּקִּיפָהוֹן מְסֻרֵּנּוֹן וַיִּי אֲשְׁלִימֵנוּן:
31	For their rock is not as our Rock, Even our enemies themselves being judges.	כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרָם וְאִיבִינּוּ פְלִילִים:	אֲרִי לֹא כְתוּקַפְנָא תוּקַפְהוֹן וּבַעֲלֵי דְבִכְנָא הוּוּ דִּינֵנָא:
32	For their vine is of the vine of Sodom, And of the fields of Gomorrah; Their grapes are grapes of gall, Their clusters are bitter;	כִּי־מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנָם וּמִשְׁדֵּמֹת עֲמֹרָה עֲנִבְמֹל עֲנִב־רוֹשׁ אֲשַׁכֵּלֹת מִרְדֹּת לָמוֹ:	אֲרִי כְפּוּרְעָנוֹת עֵמָא דְסֹדוֹם כֶּס פּוּרְעָנוֹתָהוֹן וּלְקוּתָהוֹן כְּעַם עֲמֹרָה מִתְהוֹן בִּישָׁן כְּרִישֵׁי חוּין וְתוֹשְׁלָמֹת עוֹבְדֵיהוֹן כְּמִרְרוֹתָהוֹן:
33	Their wine is the venom of serpents, And the cruel poison of asps.	חֲמַת תַּנִּינִם יֵינָם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכֹזֵר:	הָא כְמִרְת תַּנִּינָא כֶּס פּוּרְעָנוֹתָהוֹן וּכְרִישׁ פְּתָנֵי חוּין אֲכֹזְרָאִין:
34	'Is not this laid up in store with Me, Sealed up in My treasures?	הֲלֹא־הוּא כְּמָס עִמָּדִי חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתַי:	הֲלֹא כָל עוֹבְדֵיהוֹן גִּלּוֹן קְדָמִי גְּנִיזִין לְיוֹם דִּינָא בְּאוֹצְרֵי:

ולא יתלה הגִּדְלָה בִּי, וזהו שנאמר פן ינכרו צרימו, ינכרו הדצר לתלות גבורתם צנכרי שאין הגדולה שלו. פן ינכרו צרימו, ינכרו הדצר לתלות גבורתם צנכרי שאין הגדולה שלו.

(28) פן יאמרו ידנו רמה וגו'. כי אותו גוי אונד עזות המה. ואין זהם תצונה. שאלו היו חכמים, ישכילו זאת איכה ירדוף וגו'.

(29) יבינו לאחריתם. יתנו לב להתצונן לסוף פורענותם של ישראל:

(30) איכה ירדוף אחד. ממנו אלף מישראל: אם לא כי צורם מכרם וד' הסגירם. מכרם ומסרם צידנו דילצר"ר בלע"ז:

(31) כי לא כצורנו צורם. כל זה היה להם לאויצים להצין, שהשם הסגירם ולא להם ולא להיהם הנחמן, שהרי עד הנה לא יכלו כלום אלהיהם כנגד צורנו, כי לא פִּסְלֵנוּ סִלְעָם, כל צור שבמקרא לשון סלע: ואויבינו פלילים. ועכשיו אויצינו שופטים אותנו, שהרי צורנו מכרנו להם. (ס"א הרי שצורנו מכרנו להם):

(32) כי מגפן סדום גפנם. מוסד למעלה, אמרתי בלצי אפאיהם ואשצית זכרם, לפי שמעשיהם מעשה סדום ועמורה: שדמות. שדה תצורה, כמו וּשְׁדָמוֹת לא עָשָׂה אֶחָל (חצוקק ג, יז), בְּשִׁדְמוֹת קְדָרוֹן (מלכים-ב כג, ד): ענבי רוש. עשצמר: אשכלות מרורות למו. משקה מר ראוי להם, לפי מעשיהם פורענותם, וכן תרגם אונקלוס וְתַשְׁלֵּמֶת עוֹצְדֵיהוֹן כְּמִרְרוֹתָהוֹן:

(33) חמת תנינים יינם. כתרמומו הא קְמַרְת תַּנִּינָא כס פורענותהוֹן, הנה כמרירות נחשים כוס משה פורענותם: וראש פתנים. כוסם, שהוא אכזר לשון, אויב אכזרי יבא ויפרע מהם:

(34) הלא הוא כמוס עמדי. כתרמומו, כסצוריהם ששכחתי מעשיהם, כולם גזזים ושמורים לפני: הלא הוא. פרי גפנם ותצואת שדמותם כמוס עמדי:

<p>35 Vengeance is Mine, and recompense, Against the time when their foot shall slip; For the day of their calamity is at hand, And the things that are to come upon them shall make haste.</p>	<p>לִי נָקָם וְשָׁלֹם לַעֲתַת תְּמוּט רִגְלָם כִּי קָרוֹב יוֹם אִידָם וְחֵשׁ עֲתִידָתָם לָמוֹ׃</p> <p>קָדָמִי פּוֹרְעָנוּתָא וְנָנְא אֲשֵׁלִים לַעֲדָן דִּיגְלוֹן מֵאַרְעֵהוֹן אַרְי קָרִיב יוֹם תִּבְרָהוֹן וּמִבַּע דַּעֲתִיד לָהוֹן׃</p>	<p>35 לִי נָקָם וְשָׁלֹם לַעֲתַת תְּמוּט רִגְלָם כִּי קָרוֹב יוֹם אִידָם וְחֵשׁ עֲתִידָתָם לָמוֹ׃</p>
<p>36 For the LORD will judge His people, And repent Himself for His servants; When He seeth that their stay is gone, And there is none remaining, shut up or left at large.</p>	<p>אֲרִי יָדִין יְיָ דִּינָא דַּעֲמִיָּה וּפּוֹרְעָנוּת עֲבָדֵהוּ צְדִיקָיָא יִתְפָּרַע אַרְי גְּלִי קָדָמֵהוּ דִּבְעָדָן דַּתְתַּשְׁקַף עַל־יָהוֹן מַחַת שְׁנָאָה יָהוֹן מְשִׁילְטָלִין וְשִׁבְיָקִין׃</p>	<p>36 כִּי־יִדְּיוֹן יִהְיֶה עִמּוֹ וְעַל־עַבְדָּיו יִתְנַחֵם כִּי יֵרָאֵה כִּי־אָזְלָת יָד וְאָפֶס עֲצוּר וְעָזוּב׃</p>
<p>37 And it is said: Where are their gods, The rock in whom they trusted;</p>	<p>וַיֹּמַר אֵן דִּחְלָתָהוֹן תְּקִיפָא דִּתְהוֹ רַחֲצִין בֵּיתָה׃</p>	<p>37 וַאֲמַר אִי אֱלֹהֵימוֹ צוּר חֲסִיו בּוֹ׃</p>
<p>38 Who did eat the fat of their sacrifices, and drank the wine of their drink-offering? Let him rise up and help you, Let him be your protection.</p>	<p>דַּתְרַב נִכְסְתָהוֹן הָיוּ אֲכָלִין שִׁתָּן חֲמֵר נִסְפִיָּהוֹן יְקוּמוּן כַּעַן וַיִּסְעֲדוּנְכוֹן יָהוֹן עַל־יְכוּן לְמִגִּין׃</p>	<p>38 אֲשֶׁר חָלַב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יֵיִן נִסִּיכֶם יְקוּמוּ וַיַּעֲזְרְכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה׃</p>
<p>39 See now that I, even I, am He, And there is no god with Me; I kill, and I make alive; I have wounded, and I heal; And there is none that can deliver out of My hand.</p>	<p>חֲזוּ כַּעַן דַּאֲנָא אֲנָא הוּא וְלִית אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֲמִית וְאֲחִיָּה מְחַצְתִּי וְאֲנִי אֲרַפָּא וְאִין מִיָּדִי מְצִיל׃</p>	<p>39 רְאִינוּ עַתָּה כִּי אֲנִי הוּא וְאִין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֲמִית וְאֲחִיָּה מְחַצְתִּי וְאֲנִי אֲרַפָּא וְאִין מִיָּדִי מְצִיל׃</p>

(35) לִי נָקָם וְשָׁלֹם. עמי נכון ומזומן פורענות נקם, וישלם להם כמעשיהם, הנקם ישלם להם גמולם. ויש מפרשים ושלם, שם דבר, כמו ושלום, והוא מגזרת וְהִדְבֵּר אֵין צָהָם (ירמיה ה, יג), כמו וְהִדְבֵּר. ואימתי אשלם להם: לעת חמוט רגלם. כְּשֶׁתֵּפֶס זכות אבות שהם סמוכים עליו: כי קרוב יום אידם. כשארצה להציא עליהם יום אידם, קרוב ומזומן לפני להציא על ידי שלוחים הרצה: וחש עתדות למו. ומהר יצאו העמידות להם: וחש. כמו ימרה וְיִשְׁעָה (ישעיה ה, יט). עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה, להיות השירה הזאת לעד, כשתצא עליהם הפורענות ידעו שאני הודעתים מראש, מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין שיצאו עליהם ככלות הפורענות, ככל אשר אמר למעלה, וְהָיָה כִּי יֵצְאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַדְּבָרִים וְהִקְלָלָה וְגו' (לעיל ל, א) וְשָׁז ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת צְדוּתְךָ וְגו' (שם ג):

(36) כִּי יִדְּיוֹן ה' עִמּוֹ. כשישפוט אותם ביסורין הללו האמורים עליהם, כמו כִּי צָם יָדִין עַמִּים (איוב לו, לא), כי זה אינו משמש בלשון דהא, לתת טעם לדברים של מעלה, אלא לשון תחלת דבור, כמו כִּי תֵצֵאוּ אֶל הָאָרֶץ (ויקרא כה, ז), כשיצאו עליהם משפטים הללו, ויתנחם הקב"ה על עצדיו לשוֹב ולרחם עליהם: יתנחם. לשון הפך מחשבה, להיטיב או להרע: כי יראה כי אזלת יד. כשיראה כי יד האויב הולכת וחוזקת מאד עליהם, ואפס בהם עזור ועוזב: עזור. נושע ע"י עזר ומושל שיעזור בהם: עזוב. ע"י עוזב. הוא המושל העוזר בהם שלא ילכו מפוזרים בנאחם לנצח על האויב, בלשון לע"ז מיינטינדו"ר. עזר, הוא הנושע במעור המושל. עזוב, מחזק, כמו וַיַּעֲזֹב יְרוּשָׁלַם עַד הַחֹמֶה (נחמיה ג, ח), אֵיךְ לֹא עָזָה עִיר תְּהִלָּה (ירמיה מט, כה). עזר, מייטונד"ר. עזוב, אינפורצ"ד:

(37) וַאֲמַר. הקב"ה עליהם: אי אלהימו. עזודת אלילים שעזדו: צור חסיו בו. הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והאנה, כלומר שהיו בטוחין בו להגן עליהם מן הרעה:

(38) אֲשֶׁר חָלַב זִבְחֵימוֹ. היו אותן אלהות אוכלים, שהיו מקריצין לפנייהם ושומין יין נסיכס: יהי עליכם סתרה. אותו הנור יהיה לכם מחסה ומסתור:

(39) רְאִינוּ עַתָּה. הצינו מן הפורענות שהצאתי עליכם ואין לכם מושיע, ומן התשועה שאושיעכם ואין מוחה בידי: אני

40	For I lift up My hand to heaven, And say: As I live for ever,	אֲרִי אֶתְקִינִית בְּשָׁמַיָא בֵּית שְׁכִינָתִי וְאֶמְרִית קִים אֲנָא לְעָלְמִין:	כִּי־אֲשָׁא אֶל־שָׁמַיִם יְדִי וְאֶמְרָתִי חִי אֲנֹכִי לְעָלָם:	שס
41	If I whet My glittering sword, And My hand take hold on judgment; I will render vengeance to Mine adversaries, And will recompense them that hate Me.	אִם עַל חֵד תִּרְיִן כְּחִיזוּ בְּרָקָא מְסוּף שְׁמַיָא וְעַד סוּף שְׁמַיָא תִּתְגַּלִּי חֲרָבִי וְתִתְקַף בְּדִינָא יְדִי אֶתִּיב פּוֹרְעָנוּתָא לְשָׁנְאִי וּלְבַעֲלֵי דְבָבִי אֲשֵׁלִים:	אִם־שְׁנוּתִי בִּרְק חֲרָבִי וְתִתְּתִי בְּמִשְׁפַּט יְדִי אֲשִׁיב נָקָם לְצָרִי וּלְמִשְׁנְאֵי אֲשֵׁלִים:	41
42	I will make Mine arrows drunk with blood, And My sword shall devour flesh; With the blood of the slain and the captives, From the long-haired heads of the enemy.'	אֲרִי גִרְרִי מִדְּמָא וְחֲרָבִי תִּקְטִיל בְּעַמְּמַיָא מִדָּם קְטִילִין וּשְׁבִין לְאַעְדָּאָה כְּתִרִין מְרִישׁ שְׁנָאָה וּבַעֲלֵי דְבָבָא:	אֲשְׁכִּיר חֲצִי מִדָּם וְחֲרָבִי תֹאכַל בָּשָׂר מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה מִרָאשׁ פְּרָעוֹת אוֹיֵב:	42
43	Sing aloud, O ye nations, of His people; For He doth avenge the blood of His servants, And doth render vengeance to His adversaries, And doth make expiation for the land of His people.	שִׁבְּחוּ עַמְּמַיָא עֲמִיָּה אֲרִי פּוֹרְעָנוּת עֲבָדֵיהִי צְדִיקָא יִתִּיב יִתְפָּרַע וּפּוֹרְעָנוּתָא יִתִּיב לְשָׁנְאוֹתָי וּכְפָר עַל אֶרְעִיָּה וְעַל עֲמִיָּה:	הֲרִנְנוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דָם־עֲבָדָיו יָקוּם וְנָקָם יֵשִׁיב לְצָרָיו וּכְפָר אֲדַמְתּוּ עַמּוֹ: (פ)	43

אני הוא. אני להשפיל ואני להרים: ואין אלהים עמדי. עומד כנגדי למחות: עמדי. דוגמתי וכמוני: ואין מידי מצייל הפושעים צי:

(40) כי אשא אל שמים ידי. כי צחרון אפי אשא ידי אל עממי בשצועה: ואמרת חיי אנכי. לשון שצועה הוא, [כמו חיי אני נאם ה' אם לא פאשר דצרקס צאנזי (צמדצר יד, כח), אף כאן] אני נשצע חיי אנכי:

(41) אם שנותי ברק חרבי. אם אשנן את להצחרצי, כמו למען יהיה לה צרק (יחזקאל כא, טו) פלנדור: ותאחז במשפט ידי. להניח מדת רחמים צאויצי שהרעו לכם, אֲשֶׁר הָיָה קִנְיָנִי מִקְּדָשִׁי וְהִמָּה עָזְרוּ לְקָעָה (זכריה א, טו). ד"א, ותאחז ידי את מדת המשפט, להחזיק בה ולנקום נקם: אשיב נקם וגר. למדו רבותינו צאגדה מתוך לשון המקרא שאמר ותאחז במשפט ידי, לא כמדת צשר ודס מדת הקצ"ה, מדת צשר ודס זורק חץ ואינו יכול להשיצו, והקצ"ה זורק חציו ויש צידו להשיצן כאילו אוחז צידו, שהרי צרק הוא חלו, שנאמר כאן צרק חרצי ותאחז במשפט ידי, והמשפט הזה לשון פורענות הוא צלע"ו יושטינא"ה:

(42) אשכיר חצי מדם. האויצ: וחרבי תאכל בשר. צשרס: מדם חלל ושביה. זאת תהיה להם מעון דס חללי (ס"א חללי דס) ישראל וצציה שצצו מהס: מראש פרעות אויב. מפשע תחלת פרצות האויצ, כי כשהקצ"ה נפרע מן האומות, פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם, מראשית פרצה שפרצו צישראל:

(43) הרנינו גוים עמו. לאותו הזמן ישצחו האומות את ישראל, ראו מה שצחה של אומה זו, שצצקו צהקצ"ה ככל התללות שעצרו עליהם ולא עצוהו, יודעים היו צטוצו וצצצחו: כי דם עבדיו יקום. שפיכות דמיהם כמשמעו: ונקם ישיב לצריו. על הגזל ועל החמס, כענין שנאמר מִקְּדָשִׁי וְהִמָּה עָזְרוּ לְקָעָה (זכריה א, טו) וְהִמָּה עָזְרוּ לְקָעָה (זכריה א, טו), ואומר מִקְּדָשִׁי וְהִמָּה עָזְרוּ לְקָעָה (עוצדיה א, י): וכפף אדמתו עמו. ופייע אדמתו ועמו על הצרות שעצרו עליהם ושעשה להם האויצ: וכפף. לשון רצוי ופיוס, כמו אֶכְפֶּקֶה פָּנָיו (צראשית לצ, כא), אֶכְפִּינָה לְרוּגִיָּה: וכפף אדמתו. ומה היא אדמתו, עמו, כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת, וכן הוא אומר קָרָעַתִּי אֶרְצִי (תהלים פה, צ), צמה רצית ארצך, שֶׁצָּפָה צָצִית יַעֲקֹב (סס). צפניס אחרים היא נדרשת צספרי (סכו), ונחלקו צה רצי יהודה ורצי נחמיה, רצי יהודה דורש כולה כנגד ישראל ורצי נחמיה דורש כולה כנגד האומות, רצי יהודה דורשה כלפי ישראל, אמרתי אפאיהם כמו שפירשתי עד ולא ה' פעל כל זאת. כי גוי אוצד עזות המה, אצדו תורתי שהיא להם עצה נכונה. ואין צהס תצונה, להצונן איכה ירדוף אחד מן האומות אלף מהם, אם לא כי צורס מכרס. כי לא כצורנו צורס, הכל כמו שפירשתי עד תכליתו. ורצי נחמיה דורשה כלפי האומות עוצדי אלילים, כי גוי אוצד עזות המה, כמו שפירשתי תחלה עד ואויצינו פלילים: כי מגנפ סדום גנפם. של אומות עוצדי אלילים: ומשדמת עמורה וגר. ולא ישימו לצס לתלות הגדולה צי: ענבמו ענבי רוש. הוא שאמר לולי כעס אויב

44	And Moses came and spoke all the words of this song in the ears of the people, he, and Hoshea the son of Nun.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל דְּבָרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנוֹ הָעָם הוּא וְהוֹשֵׁעַ בֶּן־נּוּן:	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל דְּבָרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנוֹ הָעָם הוּא וְהוֹשֵׁעַ בֶּן־נּוּן: שביעי
45	And when Moses made an end of speaking all these words to all Israel,	וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל יִשְׂרָאֵל:	וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל יִשְׂרָאֵל: 45
46	he said unto them: 'Set your heart unto all the words wherewith I testify against you this day; that ye may charge your children therewith to observe to do all the words of this law.	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁמּוּ לְבַבְכֶּם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲיִד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוֶם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁמּוּ לְבַבְכֶּם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲיִד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוֶם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: 46
47	For it is no vain thing for you; because it is your life, and through this thing ye shall prolong your days upon the land, whither ye go over the Jordan to possess it.'	כִּי לֹא־דָבָר רֶק הוּא מִכֶּם כִּי־הוּא חַיֵּיכֶם וּבִדְבַר הַזֶּה תֹּאדְרִיכוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ: (פ)	כִּי לֹא־דָבָר רֶק הוּא מִכֶּם כִּי־הוּא חַיֵּיכֶם וּבִדְבַר הַזֶּה תֹּאדְרִיכוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ: (פ) 47

אגור על ישראל, להרעילם ולהמריסם, לפיכך אשכלות מרורות למו, להלעיט אותם על מה שעשו לְנֶפְשָׁם: חמת תנינים יינם. מוכן להשקותם על מה שעושין להם: כמוס עמדי. אותו הכוס שנאמר פִּי כוֹס צִיד ה' וגו' (תהלים עה, ט): לעת תמוט רגלם. כענין שנאמר תִּרְמָסְנָה רָגְלָא (ישעיה כו, ו): כִּי יִדִּין ה' עִמּוֹ. כלשון זה משמש כִּי יִדִּין כלשון דהא, ואין יִדִּין לשון יסורין, אלא כמו כִּי יִרִיב את ריבם מיד עושיהם, כִּי יִרְאֶה כִּי אֵלֶּה יִד וגו': ואמר אִי אֱלֹהֵימוֹ. האויב יאמר אִי אֱלֹהֵימוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כמו שאמר טיטוס הרשע כשגידר את הפרוכת (גיטין נו): כענין שנאמר וַיִּקְרָא אֶל־צִפְיָ וַיְבַרְכֵּהּ בְּיָמָהּ הָאֵלֶּיךָ אֵלֵי אִי ה' אֱלֹהֶיךָ (מיכה ו, י): ראו עתה כִּי אֲנִי וגו'. אז יגלה הקצ"ה ישועתו ויאמר, ראו עתה כִּי אֲנִי הוּא, מאתי זאת עליהם הרעה, ומאתי תצא עליהם הטובה: ואין מידי מציל. מי שיציל אתכם מן הרעה אשר אציא עליכם: כִּי אֵשׁ אֵל שְׁמִים יִדִּי. כמו כִּי נשאתי, תמיד אני משרה מקום שכינתי בשמים, כהרגומו, אפילו חלש למעלה וגבור למטה, אימת העליון על התחתון, וכל שכן שגבור מלמעלה וחלש למטה: יִדִּי. מקום שכינתי, כמו אֵשׁ עַל יָדוֹ (צמד צד, יז), והיה בידי להפרע מכס, אצל אמרתי שחי אנכי לעולם, איני ממנה לפרוע לפי שיש לי שהות צדצר, כִּי אֲנִי חַי לעולם, וצדורות אחרונים אני נפרע מהם, והיכולת בידי להפרע מן המתים ומן החיים, מלך צדצר ודס שהוא הולך למות ממנה נקמתו להפרע צדציו, כִּי שֵׁמָא יָמוֹת הוּא אִזְבִּי, ונמא שֵׁמָא שֵׁמָא שֵׁמָא נקמתו ממנו, אצל אני חַי לעולם, ואם ימותו הם ואיני נפרע צדיהם, אפרע צמותם: אם שנותי ברק חרבי. הרבה אם יש שאינם תלויין, כשאשנן ברק חרבי ותאחז צמספט ידי וכו', כמו שפירשתי למעלה: (44) הוא והושע בן נון. שבת של צִיּוֹנִי היתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה (סוטה יג:), העמיד לו משה מתורגמן ליהושע שיהא דורש צדציו, כדי שלא יאמרו ישראל צדציו רבך לא היה לך להרים ראש, ולמה קוראין כֹּהֵן הוֹשֵׁעַ, לומר שלא זכה דעתו עליו, שאע"פ שניתנה לו גְּדֻלָּה, השפיל עצמו כאשר מתחלתו (ספרי שלד):

(46) שִׁמּוּ לְבַבְכֶּם. צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים לדברי תורה, וכן הוא אומר בְּכָל הַיּוֹם וּבְכָל הַלַּיְלָה וּבְכָל הַיּוֹם וּבְכָל הַלַּיְלָה (יחזקאל מ, ד), הרי דברים קל וחומר, ומה צדצית הבית שהוא נראה לעינים ונמדד בקנה, צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים להבין, דברי תורה שהן כהררין התלויין בשערה על אחת כמה וכמה: (47) כִּי לֹא דָבָר רֶק הוּא מִכֶּם. לא לחנם אתם יגיעים צה, כִּי הִיא שֵׁמָא חַיִּים. דבר אחר, אין לך דבר ריקן בתורה שאם תדרשנו שאין בו מתן שכר, מדע לך שכן אמרו וַיִּחַתּוּ לוֹטָן תִּמְנָע (צראשית לו, כב), וַתִּמְנָע הַיָּסָה פִּלְגָשׁ וגו'.

48	And the LORD spoke unto Moses that selfsame day, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:	מפטיר
49	'Get thee up into this mountain of Abarim, unto mount Nebo, which is in the land of Moab, that is over against Jericho; and behold the land of Canaan, which I give unto the children of Israel for a possession;	עֲלֵה אֶל-הָרֹהַר הָעֵבְרִים הַזֶּה הָרִנְבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרִיחוֹ וּרְאֵה אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֻחֻזָּה:	49
50	and die in the mount whither thou goest up, and be gathered unto thy people; as Aaron thy brother died in mount Hor, and was gathered unto his people.	וּמָת בְּהָרֹהַר אֲשֶׁר אִתָּהּ עֲלֵה שָׁמָּה וְהֵאָסַף אֶל-עַמִּיךָ כַּאֲשֶׁר-מָת אֶהֱרֹן אֲחִיךָ בְּהָרֹהַר הַהוּא וַיֵּאָסַף אֶל-עַמּוּיוֹ:	50
51	Because ye trespassed against Me in the midst of the children of Israel at the waters of Meribath-kadesh, in the wilderness of Zin; because ye sanctified Me not in the midst of the children of Israel.	עַל אֲשֶׁר מַעֲלֵתֶם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי-מְרִיבַת קֹדֶשׁ מִדְּבַר-צִין עַל אֲשֶׁר לֹא-קִדְשִׁיתֶם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	51

(שם יצ). לפי שאמרה איני כדאי להיות לו לאשה, הלואי ואהיה פילגשו, וכל כך למה, להודיע שזכו של אברהם שהיו שלטונים ומלכים מתאזים לידבק בזרעו:

(48) וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה. בשלושה מקומות נאמר בעצם היום הזה, נאמר צנח צֶעֱקָם הַיּוֹם הַזֶּה צֹא נח וגו' (שם ז, יג), במראית אורו של יום, לפי שהיו בני דורו אומרים, בכך וכך אם אנו מרגישין בו אין אנו מניחין אותו ליכנס בחיבה, ולא עוד, אלא אנו נוטלין כשילין וקרדומות ומצקעין את החיבה, אמר הקב"ה, הריני מכניסו בחזי היום וכל מי שיש בידו כח למחות יצא וימחה, במצרים נאמר צֶעֱקָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא ה' (שמות יב, נא), לפי שהיו מצרים אומרים, בכך וכך אם אנו מרגישין בהם אין אנו מניחין אותם לנאח, ולא עוד, אלא אנו נוטלין סייפות וכלי זיין והורגין בהם, אמר הקב"ה, הריני מוסיף בחזי היום, וכל מי שיש בו כח למחות יצא וימחה, אף כאן במיתתו של משה נאמר בעצם היום הזה, לפי שהיו ישראל אומרים, בכך וכך אם אנו מרגישין בו אין אנו מניחין אותו, אדם שהוציאנו ממצרים, וקרע לנו את היס, והוריד לנו את המן, והגיו לנו את השליו, והעלה לנו את הבאר, ונתן לנו את התורה, אין אנו מניחין אותו, אמר הקב"ה, הריני מכניסו בחזי היום וכו'.

(50) כאשר מת אהרן אחיך. באותה מיתה שראית וחמדת אותה, שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו לאלעזר וכן שני וכן שלישי, וראה צנו כבודו, א"ל משה, אהרן אחי, עָלָה לַמִּטָּה, ועלה, פשוט ידיך, ופשוט רגליך, ופשוט, עזום עיניך, ועצם, קמוץ פיך, וקמוץ והלך לו, אמר משה אשרי מי שמת במיתה זו:

(51) על אשר מעלתם בי. גרמתם למעול בי: על אשר לא קדשתם אותי. גרמתם לי שלא אתקדש, אמרתי לכם וְדִצְקָםסָם קָל הַסֵּלַע (במדבר כ, ח), והם הכוהו, והוצרכו להכותו פעמים, ואלו דברו עמו ונתן מימיו בלא הכאה, היה מתקדש שם שמים, שהיו ישראל אומרים, ומה הסלע הזה שאינו לשכר ולא לפורענות, אם זכה אין לו מתן שכר, ואם חטא אינו לוקה, כך מקיים מצות בוראו, אנו לא כל שכן:

For thou shalt see the land afar off;
but thou shalt not go thither into
the land which I give the children
of Israel.'

52

כִּי מִמֶּנֶּגֶד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ
וְשָׁמָּה לֹא תֵּבֹוא אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נָתַן לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל: (פ)

The Haftara is II Samuel 22:1 – 22:51 on page 181. This Haftara is read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one. If it is the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur, read the Haftara on page 179.

And this is the blessing wherewith
Moses the man of God blessed the
children of Israel before his death.

XXXIII

וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה
אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְפָנֵי מוֹתוֹ:

וזאת
הזכרה
כו

And he said: The LORD came from
Sinai, And rose from Seir unto
them; He shined forth from mount
Paran, And He came from the
myriads holy, At His right hand
was a fiery law unto them.

2

וַיֹּאמֶר יְהוָה מְסִינִי בָּא וְזָרַח
מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מִתֵּר פֶּאֶרָן
וְאָתָּה מִרְבַּבֶּת קָדֵשׁ מִיַּמִּינֹו (כ)
אֲשֶׁדֶת] קַי אֵשׁ דָּת לָמוֹ:
וַאֲמַר יְיָ מְסִינִי אֶתְגִּלִּי וְזִיהוֹר
יִקְרִיה מִשְׁעִיר אֶתְחַזִּי לָנָא
אֶתְגִּלִּי בְּגִבּוֹרֶתֶיהָ עַל טוֹרָא
דְּפֶאֶרָן וְעַמִּיהָ רַבּוֹת קִדְיָשִׁין
כְּתָב יִמִּינֶיהָ מִגּוֹ אִישְׁתָּא
אוֹרִיתָא יִתֵּב לָנָא:

2

Yea, He loveth the peoples, All His
holy ones—they are in Thy hand;
And they sit down at Thy feet,
Receiving of Thy words.

3

אֵף חֲבֵב עַמִּים כָּל־קִדְשָׁיו
בְּיָדְךָ וְהֵם תִּכּוּ לְרִגְלְךָ יֵשָׁא
מִדְּבָרֶיךָ:
אֵף חֲבִיבֵנוֹן לְשִׁבְטֵיָא כָּל
קִדְיָשׁוֹהֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָא
אֲפִיק מִמַּצְרַיִם וְאֲנִין מִדְּבָרִין
תַּחֲתוֹת עֲנָנְךָ נָטְלִין עַל מִימְרְךָ:

3

(52) כי מנגד. מרחוק. תראה וגו'. כי אם לא תראה עכשיו לא תראה עוד בחיך: ושמה לא תבוא. וידעתי כי חזיה היא לך, על כן אני אומר לך עלה וראה:

(1) וזאת הברכה. לפני מותו. סמוך למיתתו (ספרי שמז), שאם לא עכשיו אימתו:
(2) ויאמר ה' מסיני בא. פסח תחלה בשבחו של מקום ואחר כך פתח צרכיהם של ישראל (ספרי שמג) ובשבח שפתח צו יש צו הזכרת זכות לישראל, וכל זה דרך רצון הוא, כלומר, כדאי הם אלו שחול עליהם ברכה: מסיני בא. יאל לקראתם כשבאו להתיצב תחתית ההר, כחתן היואל להקביל פני כלה, שנאמר לקראת ה'להים (שמות יט, יז) למדנו שיאל כנגדם: וזרח משעיר למו. שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רצו (ספרי שמג): הופיע. להם: מזהר פארן. שהלך שם ופתח לבני ישראל שיקבלו ולא רצו (שם): ואחיה. לישראל: מרבבות קדש. ועמו מקצת רבבות מלאכי קדש, ולא כולם ולא רוצם, ולא כדרך אשר ודם שמראה כל כבוד עשרו ותפארתו ציוס חופתו: אש דת. שהיתה כתובה מאז לפניו באש שחורה על גבי אש לבנה, נתן להם בלחות כח יד ימינו. דבר אחר, אש דת, כתרומה, שנמנה להם מתוך האש:
(3) אף חובב עמים. גם חבה יתירה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי עם, שהרי בנימין לבדו היה עמיד להוולד כשאמר הקב"ה ליעקב גוי וקהל גוים יקרה ממך (בראשית לה, יא): כל קדשיו בידך. נפשות הדקיקים גנוזות אחר, כענין שנאמר, ויקרה נפש אלני וירדה צרור הסיים את ה' ללך (שמואל א' כה, כט): והם חבו לרגלך. והם ראויים לך, שהרי חכו עזמן לתוך תחתית ההר לרגלך בסיני, חכו לשון פועלו, היתוּפו לתוך מרגלותיך: ישא מדברתיך. נשאו עליהם עול תורתך: המ"ם צו קרוב ליסוד, כמו וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ז, פט), וישמע את מדבר אליו (יחזקאל ז, ז), כמו מתדבר אלי, אף זה מדברותיך, מה שהיית מדבר להשמיעני לאחר להם טישפורפלידור"ש בלע"ז, ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דברך, והמ"ם צו שמוש משמשת לשון מן. דבר אחר, אף חבב עמים, אף בשעת חתן של

4	Moses commanded us a law, An inheritance of the congregation of Jacob.	תורה צוה לנו משה מורה קהלת יעקב:	אוריתא יהב לנו משה מסרה ירותא לכושת יעקב:
5	And there was a king in Jeshurun, When the heads of the people were gathered, All the tribes of Israel together.	יהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל:	והיה בישראל מלך באתכנסות ראשי עמא כחדא שבטיא דישראל:
6	Let Reuben live, and not die In that his men become few.	יחי ראובן ואל ימת ויהי מתיו מספר: (ס)	יחי ראובן בחי עלמא ומותא תנינא לא ימות ויקבלון בנוהי אחסנתהון במנינהון:
7	And this for Judah, and he said: Hear, LORD, the voice of Judah, And bring him in unto his people; His hands shall contend for him, And Thou shalt be a help against his adversaries.	וזאת ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה ואל עמו תביאנו ידי רב לו ועזר מצריו תהיה: (פ)	ודא ליהודה ואמר קביל יי צלותיה דיהודה במפקיה לקרבא ולעמיה תתיבניה בשלם ידוהי יעבדן ליה פודענותא משנאוהי וסעיד מבטיל דבקא הוי ליה:
8	And of Levi he said: Thy Thummim and Thy Urim be with Thy holy one, Whom Thou didst prove at Massah, With whom Thou didst strive at the waters of Meribah;	שני ויללני אמר תמיך ואוריך לאיש חסידך אשר נסיתו במסה תריביו על מי מריבה:	ויללני אמר תומיך ואוריך אלבישתא לגבר דאשתכח חסיד קדמך דנסייתיה בנסייתא ויהוה שלים בחנתיה על מי מצותא ואשתכח מהימן:

אומות העולם, שהראית להם פנים שוחקות ומסרת את ישראל צידם: כל קדושי בידך. כל נדיקיהם וטוביהם דצקו צך ולא משו מאחריו, ואתה שומרם: והם תבו לרגלך. והם מתמנעים ומתכנסים לתחת לך: ישא מדברותיך. מקבלין גורותיך ודחיתך בשמחה. ואלה דצריהם:

(4) תורה. אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחזניה ולא נעזבה:
(5) ויהי. הקצה: בישרון מלך. תמיד עול מלכותו עליהם: בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם: ראשי. כמו כי תשא את ראש (שמות ל, יז), ראיון אלו שאצרכם. דבר אחר, בהתאסף. בהתאסף יחד באגודה אחת ושלום ביניהם, הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם:

(6) יחי ראובן. בעולם הזה: ואל ימות. שלא יזכר לו מעשה בלהה: ויהי מתיו מספר. נמנין במנין שאר אחיו, דוגמא היא זו, כענין שנאמר וישפצ את בלהה, ויהיו צני יעקב שנים עשר (בראשית לה, כז), שלא ילא מן המנין:

(7) וזאת ליהודה. סמך יהודה לראובן, מפני שניהם הודו על קלקול שצידם שנאמר יאסף תכמים יגידו וגו' (איוב טו, יח) להם לצדק וגו' ולא עבר זר צחוקם (שם יט) ועוד פירשו רבותינו, (מכות יא: צבא קמא צב) שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה מתגלגלין בארון, מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר וקטאתי לאצי קל הימים (בראשית מד, לב), אמר משה, מי גרם לראובן שידה, יהודה וכו': שמע ה' קול יהודה. תפלת דוד ושלמה ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים וחזקיה מפני סנחריב: ואל עמו תביאנו. לשלום מפני המלחמה (ס"א מן המלחמה): ידי רב לו. יריבו ריבו וינקמו נקמתו: ועזר מצריו תהיה. על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד וינעק יהושפט וה' עזרו (דברי הימים ב יח, לא). דבר אחר, שמע ה' קול יהודה, כאן רמז צרכה לשמעון מתוך צרכותיו של יהודה (ספרי שמח), ואף כשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר מקבל צני יהודה נתלת צני שמעון (יהושע יט, ט) (ומפני מה לא ייחד לו צרכה בפני עצמו, שהיה צלבו עליו על מה שעשה בשטים, כ"כ באגדת תהלים (מדרש תהלים ז, ג)):

(8) ויללני אמר. ועל לוי אמר: תומיך ואוריך. כלפי שכינה הוא מדבר: אשר נסיתו במסה. שלא נתלוננו עם

9	<p>Who said of his father, and of his mother: 'I have not seen him'; Neither did he acknowledge his brethren, Nor knew he his own children; For they have observed Thy word, And keep Thy covenant.</p>	<p>דָּעַל אָבוֹהֵי וְעַל אִמּוֹהֵי לֹא רָחִים כִּד חָבּוּ מִן דִּינָא וְאִפִּי אַחוּהֵי וּבְנוֹהֵי לֹא נָסִיב אֲרִי נָטְרוּ מִטְּרַת מִימְרָךְ וּקִימָךְ לֹא אֲשַׁנְאוּ:</p>	<p>הָאָמֵר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וְאֶת־אֲחָיו לֹא הִכִּיר וְאֶת־בָּנָיו לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אֶמְרָתְךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ:</p>	9
10	<p>They shall teach Jacob Thine ordinances, And Israel Thy law; They shall put incense before Thee, And whole burnt-offering upon Thine altar. .</p>	<p>כְּשִׁרֵּי אֱלֹהִים דִּילְכּוֹן דִּינָךְ לִיעֲקֹב וְאוֹרִיתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁוֹן קִטְרַת בּוֹסְמִין קִדְמָךְ וּגְמִיר לְרַעְיָא עַל מִדְבַּחְךָ:</p>	<p>יִוְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁימוּ קְטֹרֶת בְּאַפְּךָ וְכָלִיל עַל־מִזְבִּיחֶךָ:</p>	10
11	<p>Bless, LORD, his substance, And accept the work of his hands; Smite through the loins of them that rise up against him, And of them that hate him, that they rise not again.</p>	<p>בְּרִיךְ יי נְכֹסֵהֵי וּקוֹרְבֵי יְדוּהֵי קְבִיל בְּרַעְיָא תִּבְרַח חֲרָצָא דְשִׁנְאוּהֵי וְדַבְעֵלִי דְבִבּוּהֵי דְלֹא יִקּוּמוּן:</p>	<p>בְּרִיךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפְעָלֵי יָדָיו תִּרְצֶה מַחֲזִי מִתְּנִים קִמְיוֹ וּמִשְׁנָאֵיו מִן־יְקוּמוּן: (ס)</p>	11
12	<p>Of Benjamin he said: The beloved of the LORD shall dwell in safety by Him; He covereth him all the day, And He dwelleth between his shoulders.</p>	<p>לְבִנְיָמִן אָמַר רַחֲמָא דִּי יִשְׁרִי לְרוּחָצֵן עֲלוּהֵי יְהִי מְגִין עֲלוּהֵי כָּל יוֹמָא וּבִאֲרַעִיהָ תִשְׁרִי שְׂכִינְתָּא:</p>	<p>לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבִטָּח עָלָיו חֹפֶה עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כַּתְּפָיו שָׁכֵן: (ס)</p>	12
13	<p>And of Joseph he said: Blessed of the LORD be his land; For the precious things of heaven, for the dew, And for the deep that coucheth beneath,</p>	<p>וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרְכָא מִן קֳדָם יי אֲרַעִיהָ עֲבָדָא מְגִדִּין מִטְּלָא דְשָׁמַיָא מְלַעִילָא וּמַמְבֻּעֵי עֵינָנוּן וּתְהוֹמוֹן דִּנְגְדִין מִמַּעַמְקֵי אֲרַעָא מְקַרַּע:</p>	<p>וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרְכַת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמְּגֵד שָׁמַיִם מִטָּל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת:</p>	13

שלישי

שאר המלינים: תרביבו וגו'. כתרוממו. דבר אחר תרביבו על מי מריבה, נקסקסס לו לצוא בעלילה, אם משה אמר שמעו נא המלכים (במדבר כ, י) אהרן ומרים מה עשו:

(9) האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו. כשחטאו צעגל ואמרתו מילה' אלי (שמות לז, כו), נאספו אלי כל בני לוי, וזויתם להרוג את אבי אמו והוא מישראל, או את אחיו מאמו או בן צתו וכן עשו, ואי אפשר לפרש אצו ממם ואחיו מאצו וכן בניו ממם, שהרי לויים הם, ומשצט לוי לא חטא אחד מהם, שנאמר קל צני לוי (סס): כי שמרו אמרתך. לא יהיה לך אלהים אחרים: ובריתך ינצורו. צרית מילה, שאותם שנולדו צמדצב, של ישראל לא מלו את בנייהם, והם היו מולין ומלין את בנייהם, (ס"א) אותם שנולדו צמדצב, שישאל לא מלו את בנייהם והם היו מולין):

(10) יורו משפטיך. ראויין אלו לך: וכליל. עולה (יומא כו):

(11) מחז מיתנים קמיו. מחז קמיו מכת מיתנים, כענין שנאמר ומתניהם סמיד המעד (תהלים סט, כד), ועל המעוררין על הכהונה אמר כן. דבר אחר, ראה שעתידין חשמונאי וצניו להלחם עם היונים, והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים, י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רצבות, לכן נאמר בך ה' חילו ופועל ידיו תרצה: ומושנאיו מן יקומו. מחז קמיו ומושנאיו מהיות להם תקומה:

(12) לבנימן אמר. לפי שצרכת לוי צעזודת הקרצבות, ושל בנימין צצנין בית המקדש בחלקו, סמכן זה לזה, וסמך יוסף אחריו, שאף הוא משכן שילה היה בניו בחלקו, שנאמר וימאס באהל יוסף וגו' (שם עח, סז), ולפי שצית עולמים חצי משילה, לכן הקדים בנימין ליוסף: חופף עליו. מכסה אותו ומגין עליו: כל היום. לעולם, משנצורה ירושלים לא שרתה שכינה במקום אחר: ובין כתפיו שכן. צגוצה ארצו היה בית המקדש צנוי, אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין עיטם (יומא לא), ושם היה דעמו של דוד לצנותו, כדאיתא בשחטת קדשים (וצחים נד:), אמרי נחתי ציה פורתא משום דכתיב וצין כתפיו שכן, אין לך נאה צשור יותר מכתפיו:

14	And for the precious things of the fruits of the sun, And for the precious things of the yield of the moons,	וּמִמֶּגֶד תְּבוּאוֹת שֶׁמֶשׁ וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יִרְחִים:	14
15	And for the tops of the ancient mountains, And for the precious things of the everlasting hills,	וּמִמֶּגֶד הַרְרֵי־קֶדֶם וּמִמֶּגֶד גִּבְעוֹת עוֹלָם:	15
16	And for the precious things of the earth and the fulness thereof, And the good will of Him that dwelt in the bush; Let the blessing come upon the head of Joseph, And upon the crown of the head of him that is prince among his brethren.	וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ וּמְלֵאָהּ וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סִנֵּה תְּבוּאָתָהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקֶדֶד נָזִיר אָחִיו:	16
17	His firstling bullock, majesty is his; And his horns are the horns of the wild-ox; With them he shall gore the peoples all of them, even the ends of the earth; And they are the ten thousands of Ephraim, And they are the thousands of Manasseh.	בְּכוֹר שׁוֹרֹו הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רָאִם קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יִנְגַּח יַחְדָּו אַפְסֵי־אֶרֶץ וְהֵם רַבְבוֹת אֲפָרַיִם וְהֵם אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה: (ס)	ע"כ צחול
18	And of Zebulun he said: Rejoice, Zebulun, in thy going out, And, Issachar, in thy tents.	וּלְזִבְּלוֹן אָמַר שִׂמְחָה זְבִילָן בְּצֵאתָהּ וְיִשָּׁשְׁכָר בְּאֹהֶלָיָהּ:	רביעי

(13) מברכת ה' ארצו. שלא היתה צנחלת השצטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף: ממגד. לשון עדנים ומקדש ומתהום. שהתהום עולה ומלחלת אותה מלמטה. אמה מוצא בכל השצטים צרכתו של משה מעין צרכתו של יעקב:

(14) וממגד תבואות שמש. שהיתה ארצו פתוחה לחמה וממתקת הפירות: גרש ירחים. יש פירות שהלצנה מצלמתן, ואלו הן קשואין ודלועין. דבר אחר, גרש ירחים, שהארץ מגרשת ומוציאה מחודש לחודש:

(15) ומראש הררי קדם. ומצורכת מראשית צישול הפירות, שהרריה מקדימין לצכר צישול פירותיהם. דבר אחר, מגיד שקדמה צריאתן לשאר הרים: גבעות עולם. גבעות העושות פירות לעולם ואינן פוסקות מעורר הגשמים:

(16) ורצון שוכני סנה. כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מצורכת מרצונו ונחת רוחו של הקצ"ה, הנגלה עליה תחלה בסנה: רצון. נחת רוח ופיוס, וכן כל רצון שצמקרא: תבואתה. צרכה זו לראש יוסף: נזיר אחיו. שהופרש מאחיו צמכרתו:

(17) בכור שורו. יש צכור שהוא לשון גדולה ומלכות, שנאמר אף אני צכור אֶתְגָּהוּ (תהלים פט, כח), וכן צני צכרי יֶאֱרָל (שמות 7, כז): בכור. מלך היוצא ממנו, והוא יהושע: שורו. שכו קשה כשור לכבוש כמה מלכים: הדר לו. נתון לו, שנאמר וְנִמְסָה מִהוֹדֶךָ עָלָיו (צמדצ כז, כ): וקרני ראם קרניו. שור כמו קשה ואין קרניו נאות, אצל ראם קרניו נאות ואין כמו קשה, נתן ליהושע כמו של שור ויופי קרני ראם: אפסי ארץ. שלשים ואחד מלכים, אפשר שכולם מארץ ישראל היו, אלא אין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרין ואחוזת צארץ ישראל, שחשבה לכולם היא, שנאמר נָתַלְתָּ צָנִי צָבָאוֹת גוֹיִם (ירמיה ג, יט): והם רבבות אפרים. אותם המנוגחים הם הרצבות שהרג יהושע שצא מאפרים: והם אלפי מנשה.

הם האלפים שהרג גדעון צמדין, שנאמר וְצָח וְלָמַעַע בְּקֶקֶר וגו' (שופטים ח, י):

(18) ולזבולן אמר. אלו חמשה שצטים שצרך צאחרונה, וזבולן גז נפתלי ואשר, כפל שמותיהם לחוקם ולהגצירם, לפי שהיו חלשים שצכל השצטים, הם הם שהולין יוסף לפני פרעה, שנאמר וּמִקְנֵה אֶחָיו לָקַח מִמֶּשֶׁה הַנֶּגְשִׁים (צראשית מז, ז), לפי

19	They shall call peoples unto the mountain; There shall they offer sacrifices of righteousness; For they shall suck the abundance of the seas, And the hidden treasures of the sand.	שְׁבִטֵי־יִשְׂרָאֵל לְטוֹר בֵּית מִקְדָּשָׁא יִתְּכַנְשׁוּן תָּמֶן יִכְסֹון נִכְסֵת קוֹדֶשִׁין לְרַעְוָא אַרְי נִכְסֵי עַמְמֵיָא יִיכְלוּן וְסִימֶן דְּמַטְמָרֶן בְּחָלָא מְתַגְלִין לְהוֹן:	עַמִּים הֶרֶר־יִקְרְאוּ שֵׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי־צֶדֶק כִּי שֹׁפַע יָמִים יִינָקוּ וּשְׁפָנֵי טְמוּנֵי חוֹל: (ס)	19
20	And of Gad he said: Blessed be He that enlargeth Gad; He dwelleth as a lioness, And teareth the arm, yea, the crown of the head.	וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ דְּאַפְתִּי לְגַד כְּלִיתָא שְׂרִי וְקַטִּיל שְׁלִטוֹנִין עִם מַלְכִין:	וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ מֵרְחִיב גֹּד כְּלָבִיא שֶׁכֵּן וְטָרַף זְרוּעַ אַף־ קִדְקֵד:	20
21	And he chose a first part for himself, For there a portion of a ruler was reserved; And there came the heads of the people, He executed the righteousness of the LORD, And His ordinances with Israel.	וְאַתְקַבֵּל בְּקִדְמִיתָא דִּילִיה אַרְי תָּמֶן בְּאַחֲסָנִיתָהּ מִשָּׁה סַפְרָא רַבָּא דִּי־יִשְׂרָאֵל קְבִיר הוּא נַפֵּק וְעָאֵל בְּרִישׁ עֲמָא זְכוּן קֳדָם יְיָ עֲבַד וְדִינוּהִי עִם יִשְׂרָאֵל:	וַיִּרְא רֵאשִׁית לֹא כִי־שֵׁם חִלְקֶת מִחֲקֶק סָפוֹן וַיִּתֵּא רֵאשִׁי עִם צִדְקַת יְהוָה עֲשָׂה וּמִשְׁפָּטֵיו עִם־יִשְׂרָאֵל: (ס)	21
22	And of Dan he said: Dan is a lion's whelp, That leapeth forth from Bashan.	וּלְדָן אָמַר דָּן תִּקִּיף כְּגוֹר אַרְיִין אֲרַעֲיָה שְׂתֵיָא מִן נַחְלִיָּא דְּנִגְדִין מִן מַתְנֵן:	וּלְדָן אָמַר דָּן גְּוִר אֲרִיָּה יִנָּבֵק מִן־הַבֶּשֶׂן:	חמישי

שנאים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו: שמח זבולן בצאתך ויששכר באחריך. זבולן ויששכר עשו שותפות, זבולן לחוף ימים ישכון ויואל לפרקמטיא בספינות, ומשחכר ונתן לתמן פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים צמורה, לפיכך הקדים זבולן ליששכר, שחורחו של יששכר על ידי זבולן היתה: שמח זבולן בצאתך. הנלח צאאתך לסחורה: ויששכר. הנלח בשיצת אהליך לתורה ליסד ולעצר שנים ולקצוע חדשים כמו שנאמר ומצני יצשכר יודעי צינה לעתים ראשיהם מאתים (דברי הימים א יב, לג), ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך. ועל פי קציעות עתיהם ועזריהם: (19) עמים. של שבטי ישראל: הר יקראו. להר המוריה יאספו, כל אסיפה ע"י קריאה היא, ושם יזבחו צִרְקָלִים זבחי צדק: כי שפע ימים יינקו. יששכר וזבולן, ויהא להם פנאי לעסוק צמורה: ושפני טמוני חול. כסויי טמוני חול, טְרִית וחלון וחוכית לצנה היוצאים מן הים ומן החול, ובחלקן של יששכר וזבולן היה, כמ"ש במסכת מגילה (ו), זָלוֹן עִם חֶרֶף נִפְשׁוּ לְמוֹת (שופטים ה, יח), משום דנפְּסָלֵי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה (שם), שהיה מתרעס זבולן על חלקו, לאחי נתח שדות וכרמים וכו': ושפני. לשון כסוי, כמו שנאמר וַיִּסְפֹּן אֶת הַצִּית (מלכים א ו, ט), וַסְּפֵן צֶאֱרָז (שם ז, ג), ותרגומו ומטלל בכיורי (ס"א בכסוי) ארזא. דבר אחר, עמים הר יקראו, ע"י פרקמטיא של זבולן, תגרי אומות העולם צאים אל ארצו, והוא עומד על הַסָּפֶר, והם אומרים, הואיל ונִטְעַרְנוּ עַד כֹּאן, נֵלֵךְ עַד יְרוּשָׁלַם ונראה מה יראתה של אומה זו ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עוזדים לאלוה אחד ואוכלים מאכל אחד, לפי שהעכו"ם אלוהות של זה לא כלאוהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם אומרים, אין אומה כשרה כזו ומתגירין שם, שנאמר שם יזבחו זבחי צדק: כי שפע ימים יינקו. זבולן ויששכר, הים נתן להם ממון בשפע: (20) ברוך מרחיב גוד. מלמד, שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח: כלביא שכן. לפי שהיה סמוך לַסָּפֶר, לפיכך נמשל כאריות, שכל הסמוכים לַסָּפֶר צריכים להיות גבורים: וטרף זרוע אף קדקד. הרוגיהם היו ניכרין, חותכים הראש עם הזרוע צמכה אחת: (21) וירא ראשית לו. ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית בכוש הארץ: כי שם חלקת מחקק. כי ידע אשר שם צנחלתו חלקת שדה קצורת מחוקק, והוא משה: ספון. אותה חלקה, ספונה וטמונה מכל צריה, שנאמר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קֶצְרָתָהּ (לקמן לד, ו): ויתא. גד: ראשי עם. הם היו הולכים לפני החלון בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר וְאֶסֶם שְׁעָרֵי מְלֻכִים לִפְנֵי אֲחֵיקֶם וגו' (לעיל ג, יח): צדקת ד' עשה. שהאמינו דצריהם, ושמרו הצטחם לעבור את הירדן עד שכבשו וחלקו. דבר אחר, ויתא משה, ראשי עם. צדקת ה' עשה. על משה אומר:

<p>23 And of Naphtali he said: O Naphtali, satisfied with favour, And full with the blessing of the LORD: Possess thou the sea and the south.</p>	<p>וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שָׁבַע רָצוֹן וּמָלָא בְרַכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם יִירָשׁ:</p>	<p>23 וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שָׁבַע רָצוֹן וּמָלָא בְרַכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם יִירָשׁ: (ס)</p>
<p>24 And of Asher he said: Blessed be Asher above sons; Let him be the favoured of his brethren, And let him dip his foot in oil.</p>	<p>וּלְאַשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנֵי אֶשֶׁר יִהְיֶה רַעְיָא לְאֶחָיו וְיִתְרַבֵּא בְּתַנְנוּקֵי מֶלֶךְ:</p>	<p>24 וּלְאַשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנֵי אֶשֶׁר יִהְיֶה רַעְיָא לְאֶחָיו וְיִתְרַבֵּא בְּתַנְנוּקֵי מֶלֶךְ:</p>
<p>25 Iron and brass shall be thy bars; And as thy days, so shall thy strength be.</p>	<p>תַּקִּיף כְּבָרְזֶלָא וְכִנְזָא בֵּית מוֹתָבָד וְכִיּוֹמֵי עוֹלָמוֹתָךְ תּוֹקֶפְךָ:</p>	<p>25 בְּרִזָּל וּנְחָשֶׁת מְנַעֲלָךְ וְכִיּוֹמֶיךָ דְּבִצָּא:</p>
<p>26 There is none like unto God, O Jeshurun, Who rideth upon the heaven as thy help, And in His excellency on the skies.</p>	<p>לֵית אֱלֹהָ אֱלֹהָ דְיִשְׂרָאֵל דְּשִׁכְנִיתָהּ בְּשָׁמַיָא בְּסַעֲדָךְ וְתוֹקֶפֶיךָ בְּשָׁמַיָא:</p>	<p>26 אֵין כָּאֵל יִשְׁרׁוֹן רַבֵּב שָׁמַיִם בְּעֶזְרְךָ וּבְגִבּוֹתָיִךְ שְׁחָקִים:</p>

(22) דן גור אריה. אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך מושלו כאריות: "זנק מן הבשן. כתרוממו, שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמייאס והיא לָשֶׁס, שהיא בחלקו של דן, שנאמר וַיִּקְרָא לָשֶׁס דָּן (יהושע יט, מז), וזינוקו וקילוחו מן הבשן. דבר אחר, מה זינוק זה יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שבטו של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונית מערבית עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, ובאו ונלחמו עם לשם שהיא פמייאס, והיא בצפונית מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמייאס, והוא במזרחה של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום ופָּלָה בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה שנטל בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפורש בספר יהושע, והוא שנאמר וַיֵּלֶךְ גִּבּוֹל דָּן מִהָם וַיַּעֲלֵי דָּן וַיִּלָּחֲמוּ עִם לָשֶׁס וְגו' (שם), יצא גבולם מכל אותו הרוח שהתחילו לנחול בו:

(23) שבע רצון. שהיתה ארצו שבעה כל רצון יושביה: ים ודרום ירשה. ים כנרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל תָּרָם בדרומה ("צ"פ פא): לפרוש חרמים ומכמורות: ירשה. לשון צווי, כמו עלה רש (לעיל א, כא), והטעם שלמעלה ברי"ש מוכיח, כמו יָרַשׁ, יָדַע, לָקַח, שָׁמַע, כשמוסיף בו ה"א יהיה הטעם למעלה, שָׁמַעָה, יָדַעָה, סָלַסָה, לָקַסָה, אף כאן ירשה לשון צווי, ובמסורת הגדולה מצינו באלפא ביתא לשון צווי דטעמיהון מלעיל:

(24) ברוך מבנים אשר. ראיתי בספרי (שנה) אין לך בכל השבטים שנתצרך בצנים כאשר, ואיני יודע כיצד: יהי רצוני אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן לַנְּפִיקִינוֹן וצִקְפָּלָאוֹת, והם מרצין לו בתצואה. דבר אחר, יהי רצוני אחיו, שהיו צנותיו נאות, והוא שנאמר בדברי הימים (ח"א ז, לא) הוא חָצִי בְּרִיָּת, שהיו צנותיו נשואות לכהנים גדולים הנמשחים בשמן זית: וטובל בשמן רגליו. שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין, ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן, מנו להם פוֹלְמוֹסְטוֹס אחד וכו' (ספרי שנה), כדאיתא במנחות (פה):

(25) ברזל ונחשת מנעליך. עכשיו הוא מדבר נגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר, ונעלים אותה שלא יוכלו האויבים ליכנס בה כאלו היא סגורה במנעולים וצריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר, ברזל ונחשת מנעליך, ארצכם נעולה בהרים שחוצצין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל: וכימין דבאך. וכימין שהם טובים לך, שהן ימי תחלתך ימי נעורך, כך יהיו ימי זקנתך, שהם דואצים וצים ומתמוטטים. דבר אחר, וכימין דבאך, וכימין שהם טובים לך כמנין ימין, כל הימים אשר אחס עושים רצונו של מקום יהיו דבאך, שכל הארצות דובאות כסף וזהב לארץ ישראל, שמהא מצורכת בפירות וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם, אשקולנ"ט, הכסף והזהב קָלָה מהם שהם מציבות אותם לארצכם:

(26) אין כאל ישורון. דע לך ישורון, שאין כאל בכל אלהי העמים, ולא כעורך נורם: רוכב שמים. הוא אותו אלוה שצערך, ובגאותו הוא רוכב שמקיס:

27	<p>The eternal God is a dwelling-place, And underneath are the everlasting arms; And He thrust out the enemy from before thee, And said: 'Destroy.'</p>	<p>מְעוֹנָה אֱלֹהִי קֹדֶם וּמִתַּחַת זְרַעַת עוֹלָם וַיִּגְרֹשׁ מִפְּנֵיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשֹּׁמֵד: מְדוּר אֱלֹהָא דְּמִלְקַדְמִין דְּבְמִימְרִיהּ אַחַשְׁבִּיד עַלְמָא וְתִרְיֹךְ מִן קִדְמָךְ שְׁנֵאָה וַאֲמַר שִׁיזִי:</p>	<p>שעי מְעוֹנָה אֱלֹהִי קֹדֶם וּמִתַּחַת זְרַעַת עוֹלָם וַיִּגְרֹשׁ מִפְּנֵיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשֹּׁמֵד:</p>
28	<p>And Israel dwelleth in safety, The fountain of Jacob alone, In a land of corn and wine; Yea, his heavens drop down dew.</p>	<p>וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכָּן בְּטָח בְּדֹד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אֶף-שָׁמָיו יַעֲרֹפוּ טָל: וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכָּן בְּטָח בְּדֹד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ בְּאֶרֶע עֲבָדָא עֲבוּר וְחִמְרָא אֶף שָׁמַיָא דְּעִלְיָהוֹן יִשְׁמְשׁוּנוֹנוֹן בְּטָלָא:</p>	<p>28 וְיִשְׂכָּן יִשְׂרָאֵל בְּטָח בְּדֹד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אֶף-שָׁמָיו יַעֲרֹפוּ טָל:</p>
29	<p>Happy art thou, O Israel, who is like unto thee? A people saved by the LORD, The shield of thy help, And that is the sword of thy excellency! And thine enemies shall dwindle away before thee; And thou shalt tread upon their high places.</p>	<p>טוֹבָךְ יִשְׂרָאֵל לִית דְּכֻתָּךְ עֲמָא דְּפוּרְקָנִיהּ מִן קִדְמָךְ יִי תְּקוּף בְּסַעֲדָךְ וּדְמִן קִדְמוֹהִי נִצְחִין גְּבוּרָתְךָ וְיִתְכַדְּבוּן סְנָאֲךָ לָךְ וְאַתָּה עַל פִּרְסֵת צוּרֵי מַלְכֵיהוֹן תִּדְרוּךְ: אֲשֶׁרִיךְ (בספרי תימן אֲשֶׁרִיךְ באל"ף גדולה) יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךְ עִם נוֹשַׁע בִּיהוָה מִגֵּן עוֹזְרֶךְ וְאֲשֶׁר-חָרַב גְּאוֹנְתְךָ וַיִּכְחָשׁוּ אִיבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל-בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ: (ס)</p>	<p>29 אֲשֶׁרִיךְ (בספרי תימן אֲשֶׁרִיךְ באל"ף גדולה) יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךְ עִם נוֹשַׁע בִּיהוָה מִגֵּן עוֹזְרֶךְ וְאֲשֶׁר-חָרַב גְּאוֹנְתְךָ וַיִּכְחָשׁוּ אִיבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל-בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ: (ס)</p>
XXXIV	<p>And Moses went up from the plains of Moab unto mount Nebo, to the top of Pisgah, that is over against Jericho. And the LORD showed him all the land, even Gilead as far as Dan;</p>	<p>וּסְלִיק מֹשֶׁה מִמִּישְׁרֵי אֶדְמוֹאֵב לְטוֹרָא דְּנִבּוֹ רִישׁ רְמָתָא דְּעַל אֲפִי יְרִיחוֹ וְאַחֲזִייהּ יִי יְת כָּל אֶרֶעָא יְת גִּלְעָד עַד דָּן: וַיַּעַל מֹשֶׁה מִמִּישְׁרֵי אֶדְמוֹאֵב לְטוֹרָא דְּנִבּוֹ רִישׁ רְמָתָא דְּעַל אֲפִי יְרִיחוֹ וְאַחֲזִייהּ יִי יְת כָּל אֶרֶעָא יְת גִּלְעָד עַד דָּן:</p>	<p>שעי וַיַּעַל מֹשֶׁה מִמִּישְׁרֵי אֶדְמוֹאֵב לְטוֹרָא דְּנִבּוֹ רִישׁ רְמָתָא דְּעַל אֲפִי יְרִיחוֹ וְאַחֲזִייהּ יִי יְת כָּל אֶרֶעָא יְת גִּלְעָד עַד דָּן:</p>
2	<p>and all Naphtali, and the land of Ephraim and Manasseh, and all the land of Judah as far as the hinder sea;</p>	<p>וְיִת כָּל נַפְתָּלִי וְיִת אֶרֶע אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְיִת כָּל אֶרֶע יְהוּדָה עַד יָמָא מִעֵרְבָא: וְיִת כָּל נַפְתָּלִי וְיִת אֶרֶע אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְיִת כָּל אֶרֶע יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן:</p>	<p>2 וְיִת כָּל נַפְתָּלִי וְיִת אֶרֶע אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְיִת כָּל אֶרֶע יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן:</p>

(27) מעונה אלהי קדם. למעון הס השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וזכיר לו שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל צעלי זרוע שוכנים: זרעת עולם. סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו תקפו וגזרתו של עולם, לפיכך על כרחם יחרדו ויזעזעו וכחם חלש מפניו, לעולם אימת הגזרה על הנמוך, והוא שהכח והגזרה שלו צעורך: ויגרש מפניך אויב. ויאמר לך השמד אותם: מענה. כל חיצה שזריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה (יבמות יג):

(28) בטח בדר. כל יחיד ויחיד, איש תחת גפנו ותחת תאנחו מפוזרין, ואין צריכין להתאסף ולישעז יחד מפני האויב: עין יעקב. כמו וְעֵינֵינוּ פְּעִין הַבְּלָלָה (במדבר יא, ז), כעין הצרכה שצרכם יעקב, לא כצדד שאמר ירמיה צֶדֶד יִשְׂרָאֵל (ירמיה טו, יז), אלא כעין הצטחה שהצטיחם יעקב, והיה לאלהים עֲמָקָם וְהָשִׁיב אֶחָדָם אֶל אֶרֶץ הַבְּרִיתָם (בראשית מח, כא): יערפּוּ. יטיפו:

אף שמיז יערפּוּ טל. אף צרכתו של יצחק נוספת על צרכתו של יעקב, וְיָסֵן לָךְ הָאֱלֹהִים מִשְׁלֵי הַשָּׁמַיִם וגו' (שם כז, כח):
(29) אשריך ישראל. לאחר שפרט להם הצרכות, אמר להם מה לי לפרוט לכם, קָלָל דָּבָר הַכֹּל שְׁלָכָם: אשריך ישראל מי כמוך. תשועתך צה' אשר הוא מגן עזרך (ואשר הוא) חרצ גאותך: ויכחשו איביך לך. כגון הגזעונים שאמרו מִקֶּרֶן רְחוּקָה מֵאֵד צָאוּ עֲדִיךָ וגו' (יהושע ט, ט). ואתה על במוותימו תדרוך. כענין שנאמר שִׁמּוֹ אֶת רִגְלֶיךָ עַל גְּאוֹנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה (שם י, כד):

(1) מערבות מואב אל הר נבו. כמה מעלות היו, ופסען משה בפסיעה אחת (קוטה יג): את כל הארץ. הראהו את כל ארץ ישראל בְּשָׁלֹסָה, והמציקין העמידים להיות מציקין לה: עד דן. הראהו צני דן עובדים עבודה זרה שנאמר ויקימו להם בני דן את הפסל (שופטים יח, ל), והראהו שמשון שעמיד לנאת ממנו למושיע:

3	and the South, and the Plain, even the valley of Jericho the city of palm-trees, as far as Zoar.	וְיַת דְּרוֹמָא וְיַת מִישְׁרָא בְּקַעַת יְרִיחוֹ קִרְיַת דְּקַלְיָא עַד צוּעַר:	וְאֶת־הַנֶּגֶב וְאֶת־הַכֶּכֶר בְּקַעַת יְרִיחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד־צוּעַר:	3
4	And the LORD said unto him: 'This is the land which I swore unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, saying: I will give it unto thy seed; I have caused thee to see it with thine eyes, but thou shalt not go over thither.'	וַיֹּאמֶר יי' לִיה דָּא אֲרֻעָא דְקַיִימִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמִימַר לְבְנֶךָ אֶתְנַנָּה אֲחֻזָּתְךָ בְּעֵינֶיךָ וְלֹתְמוֹן לֹא תַעֲבֹר:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנָּה הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר:	4
5	So Moses the servant of the LORD died there in the land of Moab, according to the word of the LORD.	וַיָּמָת תָּמוֹן מֹשֶׁה עַבְדָּא דְיי' בְּאֲרֻעָא דְמוֹאָב עַל מִימַרָא דְיי':	וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאֲרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי יְהוָה:	5
6	And he was buried in the valley in the land of Moab over against Beth-peor; and no man knoweth of his sepulchre unto this day.	וַיִּקְבֹּר יִתְיָה בְּחִלְתָא בְּאֲרֻעָא דְמוֹאָב לְקַבִּיל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יָדַע אָנָּשׁ יַת קְבוּרָתָהּ עַד יוֹמָא הַדִּין:	וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנִי בְּאֲרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	6
7	And Moses was a hundred and twenty years old when he died: his eye was not dim, nor his natural force abated.	וּמֹשֶׁה בַּר מֵאָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין כַּד מִית לֹא כָהָת עֵינָהּ וְלֹא שָׁנָא זִיו יִקְרָא דְאַפּוֹתָהּ:	וּמֹשֶׁה בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא־כָהָתָה עֵינּוֹ וְלֹא־נָס לַחֲה:	7
8	And the children of Israel wept for Moses in the plains of Moab thirty days; so the days of weeping in the mourning for Moses were ended.	וַיִּבְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת מֹשֶׁה בְּמִישְׁרֵיָא דְמוֹאָב תְּלָתִין יוֹמִין וּשְׁלִימוֹ יוֹמֵי כְבִּיתָא אֲבָלָא דְמֹשֶׁה:	וַיִּבְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעַרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יְמֵי כְּבִי אֲבָל מֹשֶׁה:	8

(2) ואת כל גפתי. הראהו ארצו בשלומה וצורצנה, והראהו דבורה וצרק מקדש נפתלי, נלחמים עם סיסרא וחיילותיו: ואת ארץ אפרים ומנשה. הראהו ארצם בשלומה וצורצנה, והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען שצא מאפרים, וגדעון שצא ממנשה נלחם עם מדין ועמלק: ואת כל ארץ יהודה. בשלומה וצורצנה, והראהו מלכות צית דוד ונחשום: עד הים האחרון. ארץ המערב בשלומה וצורצנה. דבר אחר אל תקרי הים האחרון אלא היום האחרון הראהו הקב"ה כל המאורעות שעתידין לישראל עד שיחיו המתים:

(3) ואת הנגב. ארץ הדרום. דבר אחר, מערת המכפלה, שנאמר ויעלו בגג ויצא עד קצרון (צמדבר יג, כה): ואת הכבר. הראהו שלמה יונק כלי צית המקדש, שנאמר דכפר היצדן ילקם המלך צמעצה האדמה (מלכים א' ו, מו):

(4) לאמר לזרעך אתננה הראיתיך. כדי שחלך ותאמר לאצרהם ליצחק וליעקב, שזועה שנשבע לכם הקב"ה קיימה, וזהו לאמר, לכך הראיתיך לך, אצל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבור, שאלולי כך, הייתי מקיימן עד שתראה אותם נטועים וקצועים זה, וחלך ומגיד להם:

(5) וימת שם משה. אפשר משה מת וכחצ וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע. רבי מאיר אומר אפשר ספר התורה חסר כלום, והוא אומר לקוח את ספר התורה הזה (לעיל לא, כו), אלא הקב"ה אומר, ומשה כותב דקדמע (צצא צמרא טו): על פי ה'. צנשיקה (שם יז):

(6) ויקבור אותו. הקב"ה צבדו (סוטה יד). רבי ישמעאל אומר הוא קבר את עצמו, וזה הוא אחד משלשה אטין שהיה רבי ישמעאל דורש כן, וכיוצא בו ציוס מלאת ימי נזרו יצא אחרו (צמדבר ו, יג), הוא מציא את עצמו, כיוצא בו והשיראו אוקס עון אשמה (ויקרא כג, טו), וכי אחרים משיאים אותם, אלא הם משיאים את עצמם: מול בית פעור. קצרו היה מוכן שם מששת ימי בראשית לכפר על מעשה פעור (שם), וזה אחד מן הדברים שנצטוו צערצ צנת צין השמשות (אבות פ"ה מ"ו):

(7) לא כהתה עינו. אף משמת: ולא נס לחה. לחומית שבו, לא שלט בו רקצון ולא נהפך תואר פניו:

9	<p>And Joshua the son of Nun was full of the spirit of wisdom; for Moses had laid his hands upon him; and the children of Israel hearkened unto him, and did as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון אֶתְמָלִי רוּחַ חֵכְמָה אָרִי סִמּוֹ מֹשֶׁה יָתִידוּהִי עֲלוּהִי וְקִבְּלוּ מִנִּיהַ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַעֲבָדוּ כְּמֹא דְפִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון מְלֵא רוּחַ חֵכְמָה כִּי-סִמּוֹ מֹשֶׁה אֶת-יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:</p>	9
10	<p>And there hath not arisen a prophet since in Israel like unto Moses, whom the LORD knew face to face;</p>	<p>וְלֹא-קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל-פָּנִים:</p>	<p>וְלֹא-קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל-פָּנִים:</p>	10
11	<p>in all the signs and the wonders, which the LORD sent him to do in the land of Egypt, to Pharaoh, and to all his servants, and to all his land;</p>	<p>לְכָל-הָאֹתוֹת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַח ה' יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל עַבְדָּוָהּ וּלְכָל אֶרְצָהּ:</p>	<p>לְכָל-הָאֹתוֹת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַח ה' יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל עַבְדָּוָהּ וּלְכָל אֶרְצָהּ:</p>	11
12	<p>and in all the mighty hand, and in all the great terror, which Moses wrought in the sight of all Israel.</p>	<p>וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה חֲזוֹנָא רַבָּא דְעַבְד מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל:</p>	מ"א

The Haftara is Joshua 1:1 – 1:18 on page 184. Sepharadim read Joshua 1:1 – 1:9.

- (8) בני ישראל. הזכרים, אצל באהרן, מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו וצין אשה לבעלה, נאמר כל בית יִשְׂרָאֵל (צמדצר כ, כט), זכרים ונקבות:
- (10) אשר ידעו ה' פנים אל פנים. שהיה לצו גס צו ומדצר אליו בכל עת שרואה, כענין שנאמר וְעָשָׂה אֵלָה אֵל ה' (שמות לב, ל), עֲמָדוֹ וְאֶשְׁמֶשׁה מֶה יָזוּה ה' לָכֶם (צמדצר ט, ח):
- (12) ולכל היד החזקה. שקבל את המורה בלוחות צידיו: ולכל המורא הגדול. נסים וגבורות שצמדצר הגדול והנורא: לעיני כל ישראל. שנשאו לצו לשזור הלוחות לעיניהם, שנאמר וְאֶשְׁצָרֶם לְעֵינֵיכֶם (דברים ט, יז), והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר אֲשֶׁר שָׁצַרְפָּ (שמות לד, ח), יישר כחך ששצרת (שבת פז):

עשרת הדברות והאזינו

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פְּנֵי לֹא תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עוֹן אֲבוֹת עַל-בְּנִים וְעַל-שְׁלִשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשֹׂאֵי וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאֵלִפִּים לְאֹהֲבֵי וּלְשֹׂמְרֵי (כ' מִצְוֹתוֹ) [ק' מִצְוֹתַי]: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוּא: שְׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁשַׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֲשִׂיתָ כָל-מְלָאכָתְךָ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאֻמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל-בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאֻמָּתְךָ כַּמּוֹד וְזָכַרְתָּ כִּי-עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצֵאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה עַל-כֵּן צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת: (ס) כִּבְדֹּךָ אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יֵאָרִיכְךָ יָמֶיךָ וְלִמְעַן יֵיטֵב לְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: (ס) לֹא תִרְצַח: (ס) וְלֹא תִנָּאֵף: (ס) וְלֹא תִגְנוֹב: (ס) וְלֹא-תַעֲנֶה בִּרְעֻךָ עֵד שׁוּא: וְלֹא תַחֲמֹד אִשְׁתִּי רְעֻךָ: (ס) וְלֹא תַתְּאוּהָ בֵּית רְעֻךָ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ וְאֻמָּתוֹ שׁוֹרָו וַחֲמֹרָו וְכָל אֲשֶׁר לְרְעֻךָ: (ס)

האזינו

Ha'azinu is printed here in the 70-line layout found in Ashkenazic and Sephardic Sifrei Torah. Yemenite Sifrei Torah and the Aleppo Codex have a 67-line layout.

וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי-פִי:	הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה
תִּזְלַל כְּטַל אִמְרָתִי	יַעֲרֹף כַּמָּטָר לְקֹחִי
וְכִרְבִּיבִים עָלֶי-עָשָׂב:	כַּשְׁעִירִם עָלֶי-דָּשָׁא
הָבוּ גִדְל לֹאֵלֶהִינוּ:	כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא
כִּי כָל-דֶּרֶכִּיו מִשְׁפָּט	הַצִּוֹר תָּמִים פָּעֵלָו
צִדִּיק וְיֹשֶׁר הוּא:	אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עוֹל

שחת לו לא בניו מומם
 ה' ליהנה תגמלו זאת
 תלוא הוא אביך קנה
 זכר ימות עולם
 שאל אביך ויגדך
 בהנחל עליון גוים
 יצב גבלת עמים
 כי חלק יהנה עמו
 ימצאו בארץ מדבר
 יסבנהו יבונהו
 כנשר יעיר קנו
 יפרש כנפיו יקחהו
 יהנה בדר ינחנו
 ירבהו על- (כ' במותי) [ק' במתי] ארץ
 וינקהו דבש מפלע
 חמאת בקר וחלב צאן
 ואילים בני-בשן ועתודים
 ודם-ענב תשתה-חמר:
 שמנת עבית כשית
 וינבל צור ישעתו:
 בתועבת וכעיסהו:
 אלהים לא ידעום
 לא שערום אבתיכם:
 ותשבח אל מחללה:
 מכעס בניו ובנתיו:
 אראה מה אחרייתם
 בנים לא-אמן בם:
 כעסוני בהבליהם
 בגוי נבל אכעיסם:
 ותיקד עד-שאול תחתית
 ותלהט מוסדי הרים:
 חצי אכלה-בם:
 וקטב מריגי

דור עקש ופתלתל:
 עם נבל ולא חכם
 הוא עשך ויכננה:
 בינו שנות דר-נדר
 זמניך ויאמרו לך:
 בהפרידו בני אדם
 למספר בני ישראל:
 יעקב חבל נחלתו:
 ובתחו ילל ישמן
 יצרהו כאישון עינו:
 על-גוזליו ירחף
 ישאהו על-אברתו:
 ואין עמו אל נכר:
 ויאכל תנובת שדי
 וישמן מחלמיש צור:
 עם-חלב כרים
 עם-חלב כליות חטה
 וישמן ישרון ויבעט
 ויטש אלוה עשהו
 יקנאהו בזרים
 יזבחו לשדים לא אלה
 חדשים מקרב באו
 צור ילדה תשי
 וירא יהנה וינאץ
 ויאמר אסתירה פני מהם
 כי דור תהפכת חמה
 הם קנאוני בלא-אל
 ואני אקניאם בלא-עם
 כי-אש קדחה באפי
 ותאכל ארץ ויבלה
 אספה עלימו רעות
 מזי רעב ולחמי רשף
 ושן-בהמת אשלח-בם

עם־חַמַּת זַחְלִי עָפָר:
 וּמַחְדָּרִים אִימָה
 יוֹנֵק עִם־אִישׁ שִׁיבָה:
 אֲשֶׁר־בֵּיתָהּ מֵאֲנוּשׁ זָכָרָם:
 פֶּן־יִנְכָּרוּ צָרֵימוֹ
 וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל־זֹאת:
 וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה:
 יִבְּנוּ לְאַחֲרֵיתָם:
 וּשְׁנַיִם יִנְיִסוּ רִבְבָּה
 וַיִּהְיֶה הַסְּגִירָם:
 וְאִיבִינוּ פְּלִילִים:
 וּמִשְׁדָּמַת עֲמָרָה
 אֲשֶׁר־לֵת מִרְרַת לָמוֹ:
 וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכָזָר:
 חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתֵי:
 לַעֲת תִּמְוֹשׁ רִגְלָם
 וְחֹשׁ עֲתָדַת לָמוֹ:
 וְעַל־עֲבָדָיו יִתְּנָחֶם
 וְאָפֶס עֲצוּר וְעָזוּב:
 צוּר חֲסִיו בּוֹ:
 יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכָם
 יִהְיֶה עֲלֵיכֶם סִתְרָה:
 וְאִין אֱלֹהִים עֲמָדִי
 מִחֲצֵתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא
 כִּי־אֲשָׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי
 אִם־שְׁנוֹתַי בְּרַק חֲרָבִי
 אֲשִׁיב נָקֶם לְצָרִי
 אֲשֶׁכִּיר חֲצִי מִדָּם
 מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה
 תִּרְגְּנוּ גוֹיִם עִמּוֹ
 וְנָקֶם יָשִׁיב לְצָרִיו

מִחוּץ תִּשְׁכַּל־חֲרָב
 גַּם־בַּחּוּר גַּם־בְּתוּלָה
 אֲמַרְתִּי אֶפְאִיָּהֶם
 לִוְלִי כָּעַס אוֹיֵב אֲגוּר
 פֶּן־יֹאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה
 כִּי־גֹי אֲבָד עֲצוֹת הַמָּה
 לִו חֲכָמוֹ יִשְׁפִּילוּ זֹאת
 אִיכָּה יִרְדָּף אֶחָד אֶלֶף
 אִם־לֹא כִי־צוּרָם מְכָרָם
 כִּי לֹא כְּצוּרָנוּ צוּרָם
 כִּי־מִגֶּפֶן סֶדֶם גִּפְנָם
 עֲנִיבְמוֹ עֲנִיב־רוּשׁ
 חַמַּת תִּנְיָנִים יִינָם
 הֲלֹא־הוּא כְּמָס עֲמָדִי
 לִי נָקֶם וְשָׁלֵם
 כִּי קָרוֹב יוֹם אִידָם
 כִּי־יִדְּיוּ יִהְיֶה עִמּוֹ
 כִּי יִרְאֶה כִּי־אֲזַלֵּת יָד
 וְאֹמַר אִי אֱלֹהִימוֹ
 אֲשֶׁר חֲלָב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ
 יִקְוִמוּ וַיַּעֲזְרֻכֶּם
 רָאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא
 אֲנִי אֶמִית וְאַחִיָּה
 וְאִין מִיָּדִי מִצִּיל:
 וְאֹמַרְתִּי חֵי אֲנֹכִי לְעָלָם:
 וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי
 וְלִמְשָׁנָאִי אֲשָׁלֵם:
 וְחֲרָבִי תֹאכַל בָּשָׂר
 מִרֹאשׁ פִּרְעוֹת אוֹיֵב:
 כִּי דָם־עֲבָדָיו יִקּוּם
 וְכִפֹּר אֶדְמָתוֹ עִמּוֹ:

הפטרות

הפטרות דברים

The Haftarah is Isaiah 1:1 – 1:27.

חֲזוֹן יִשְׁעִיָּהוּ בֶן-אֲמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל-
יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בִּימֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אֲחָז
יְחִזְקִיָּהוּ מְלָכֵי יְהוּדָה:

11

The Vision of Isaiah the son of Amoz, which he saw concerning Judah and Jerusalem, in the days of Uzziah, Jotham, Ahaz, and Hezekiah, kings of Judah.

שִׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהָאֲרֶץ אֲדָרְכֵי יְהוָה דְּבַר
בָּנִים גִּדְּלָתִי וְרוֹמְמָתִי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי:

2

Hear, O heavens, and give ear, O earth, For the LORD hath spoken: Children I have reared, and brought up, And they have rebelled against Me.

יָדַע שׁוֹר קִנְיָהּ וַחֲמֹר אֲבוּסָא בְּעָלָיו
יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנֵן:

3

The ox knoweth his owner, And the ass his master's crib; But Israel doth not know, My people doth not consider.

הֵיוּ גֹי חַטָּא עִם פֶּבַד עֹץ זָרַע מְרַעִים
בָּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזָבוּ אֶת-יְהוָה נֶאֱצָו אֶת-
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזְרוּ אָחוֹר:

4

Ah sinful nation, A people laden with iniquity, A seed of evil-doers, Children that deal corruptly; They have forsaken the LORD, They have contemned the Holy One of Israel, They are turned away backward.

עַל מָה תִּכּוּ עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרָה כָּל-רֹאשׁ
לְחָלִי וְכָל-לֵבָב דָּוִי:

5

On what part will ye yet be stricken, Seeing ye stray away more and more? The whole head is sick, And the whole heart faint;

מִכַּף-רֶגֶל וְעַד-רֹאשׁ אֵין-בּוֹ מָתָם פָּצַע
וַחֲבוּרָה וּמִכָּה טְרִיָּה לֹא-זָרוּ וְלֹא חִפְּשׁוּ
וְלֹא רִבְּקָה בַשֶּׁמֶן:

6

From the sole of the foot even unto the head There is no soundness in it; But wounds, and bruises, and festering sores: They have not been pressed, neither bound up, Neither mollified with oil.

אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה עָרֵיכֶם שָׂרָפוֹת אֵשׁ
אֲדַמְתֶּכֶם לִנְגֻדְכֶם זָרִים אֹכְלִים אֹתָהּ
וּשְׁמָמָה כְּמַהֲפַכֶּת זָרִים:

7

Your country is desolate; Your cities are burned with fire; Your land, strangers devour it in your presence, And it is desolate, as overthrown by floods.

וְנוֹתְרָה בַת-צִיּוֹן כְּסֶפֶה בְּכָרֶם כְּמִלּוּנָה
כְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה:

8

And the daughter of Zion is left As a booth in a vineyard, As a lodge in a garden of cucumbers, As a besieged city.

לִּילִי יִהְיֶה צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד
כְּמַעֲט כְּסֶדֶם הָיִינוּ לְעִמְרָה דְּמִינוּ: (פ)

9

Except the LORD of hosts Had left unto us a very small remnant, We should have been as Sodom, We should have been like unto Gomorrah.

שִׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה קְצִינֵי סֶדֶם הָאֲזִינוּ
תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עֲמָרָה:

10

Hear the word of the LORD, Ye rulers of Sodom; Give ear unto the law of our God, Ye people of Gomorrah.

לְמַה־לִּי רַב־זִבְחֵיכֶם יֹאמֶר יְהוָה
שִׁבְעָתִי עֲלוֹת אֵילִים וְחֶלֶב מְרִיאִים וְדָם
פָּרִים וּכְבָּשִׁים וְעִתוּדִים לֹא חִפְצָתִי:

כִּי תָבֹאוּ לִרְאוֹת פָּנַי מִי־בִקֵּשׁ זֹאת
מִיָּדְכֶם רֶמֶס חֲצָרִי:

לֹא תוֹסִיפוּ הֵבִיא מִנַּחֲת־שׁוּא קִטְרֶת
תוֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וְשִׁבְתָּ קָרָא מִקְרָא
לֹא־אוֹכֵל אֲנִי וְעֲצָרָה:

חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנֵאָה נִפְשִׁי הֵיוּ עָלַי
לְטָרַח נִלְאִיתִי נָשָׂא:

וּבִפְרִשְׁכֶּם כַּפֵּיכֶם אֲעֲלִים עֵינַי מִכֶּם גַּם
כִּי־תִרְבּוּ תַפְלָה אֲנִי שִׁמְעֵ יְדֵיכֶם דָּמִים
מָלְאוּ:

רַחֲצוּ הַזִּכּוֹ הִסִּירוּ רָע מֵעֲלֵיכֶם מִנְּגִד
עֵינַי חֲדְלוּ הָרָע:

לִמְדוּ הַיָּטִב דְּרָשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁר־חֻמּוֹץ
שִׁפְטוּ יָתוֹם רִיבוּ אֶלְמָנָה: (ס)

לְכוּ־נָא וְנוֹכַחַה יֹאמֶר יְהוָה אִם־יִהְיוּ
חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשָּׁלֵג יִלְבִּינוּ אִם־יֵאָדְיִמוּ
כַּתּוֹלַע כַּצֹּמֶר יִהְיוּ:

אִם־תֹּאבִדוּ וְשִׁמְעֶתֶם טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ:

וְאִם־תִּמָּאֲנוּ וּמָרִיתֶם תִּרְבַּ תֹּאכְלוּ כִּי פִי
יְהוָה דִּבֶּר: (פ)

אֵיכָה הִיְתָה לְיוֹנָה קְרִיָּה נְאֻמָּנָה מְלֹאֲתִי
מִשְׁפָּט צֶדֶק יָלִין בָּהּ וְעֵתָה מְרֻצָּחִים:

כַּסֶּפֶד הָיָה לְסִיגִים סָבָאד מְחֹל בָּמִים:

שָׁרִיף סוֹרְרִים וְחֻבְרֵי גִנְזִים כָּלוּ אֶת־ב
שָׁחַד וְרֹדֵף שְׁלֵמָנִים יָתוֹם לֹא יִשְׁפְּטוּ
וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא־יָבֹא אֲלֵיהֶם: (ס)

To what purpose is the multitude of your sacrifices
unto Me? Saith the LORD; I am full of the
burnt-offerings of rams, And the fat of fed beasts;
And I delight not in the blood Of bullocks, or of
lambs, or of he-goats.

When ye come to appear before Me, Who hath
required this at your hand, To trample My courts?

Bring no more vain oblations; It is an offering of
abomination unto Me; New moon and sabbath, the
holding of convocations— I cannot endure iniquity
along with the solemn assembly.

Your new moons and your appointed seasons My soul
hateth; They are a burden unto Me; I am weary to
bear them.

And when ye spread forth your hands, I will hide
Mine eyes from you; Yea, when ye make many prayers,
I will not hear; Your hands are full of blood.

Wash you, make you clean, Put away the evil of your
doings From before Mine eyes, Cease to do evil;

Learn to do well; Seek justice, relieve the oppressed,
Judge the fatherless, plead for the widow.

Come now, and let us reason together, Saith the
LORD; Though your sins be as scarlet, They shall be as
white as snow; Though they be red like crimson, They
shall be as wool.

If ye be willing and obedient, Ye shall eat the good of
the land;

But if ye refuse and rebel, Ye shall be devoured with
the sword; For the mouth of the LORD hath spoken.

How is the faithful city Become a harlot! She that was
full of justice, Righteousness lodged in her, But now
murderers.

Thy silver is become dross, Thy wine mixed with
water.

Thy princes are rebellious, And companions of
thieves; Every one loveth bribes, And followeth after
rewards; They judge not the fatherless, Neither doth
the cause of the widow come unto them.

לָכֵן נֹאֵם הָאֲדֹנָי יְהוֹה צְבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוּא אֲנַחֵם מִצָּרֵי וְאֶנְקָמָה מֵאוֹיְבָי:	24	Therefore saith the Lord, the LORD of hosts, The Mighty One of Israel: Ah, I will ease Me of Mine adversaries, And avenge Me of Mine enemies;
וְאֶשְׂיֵבָה יָדִי עָלֶיךָ וְאֶצְרָף כֶּבֶד סִיגֶיךָ וְאֶסִּירָה כָּל-בְּדִילֶיךָ:	25	And I will turn My hand upon thee, And purge away thy dross as with lye, And will take away all thine alloy;
וְאֶשְׂיֵבָה שְׁפָטֶיךָ כְּבִרְאשְׁנָה וְיַעֲצִיךָ כְּבִתְחִלָּה אַחֲרֵי-כֵן יִקְרָא לְךָ עִיר הַצְּדָק קִרְיָה נְאֻמָּה:	26	And I will restore thy judges as at the first, And thy counsellors as at the beginning; Afterward thou shalt be called The city of righteousness, The faithful city.
צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה וְשָׁבִיָּה בַצְּדָקָה:	27	Zion shall be redeemed with justice, And they that return of her with righteousness.

הפסרת ואתחנן

The Haftarah is Isaiah 40:1 – 40:26.

נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמֶר אֱלֹהֵיכֶם:	XL:1	Comfort ye, comfort ye My people, saith your God.
דַּבְּרוּ עַל-לֵב יְרוּשָׁלַם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מְלֵאָה צְבָאָה כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לִקְחָהּ מִיַּד יְהוֹה כָּפָלִים בְּכָל-חַטֹּאתֶיהָ: (ס)	2	Bid Jerusalem take heart, and proclaim unto her, that her time of service is accomplished, that her guilt is paid off; that she hath received of the LORD'S hand double for all her sins.
קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר פָּנּוּ דֶרֶךְ יְהוֹה וְיִשְׁרוּ בַּעֲרֹבָה מִסְלָה לְאֵלֵינוּ:	3	Hark! one calleth: 'Clear ye in the wilderness the way of the LORD, make plain in the desert a highway for our God.
כָּל-גֵּיא יִנָּשָׂא וְכָל-תֵּר וּגְבָעָה יִשְׁפָּלוּ וְהָיָה הָעֵקֶב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה:	4	Every valley shall be lifted up, and every mountain and hill shall be made low; and the rugged shall be made level, and the rough places a plain;
וְנִגְלָה כְבוֹד יְהוֹה וְרָאוּ כָּל-בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי יְהוֹה דִּבֶּר: (פ)	5	And the glory of the LORD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the LORD hath spoken it.'
קוֹל אֹמֵר קִרְא וְאֹמֵר מֶה אֶקְרָא כָּל- הַבְּשָׂר חֲצִיר וְכָל-חֲסֵדוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה:	6	Hark! one saith: 'Proclaim!' And he saith: 'What shall I proclaim?' 'All flesh is grass, And all the goodness thereof is as the flower of the field;
יִבֶּשׂ חֲצִיר נִבֵּל צִיץ כִּי רֵיחַ יְהוֹה נִשְׁבָּה בּוֹ אֲכֹן חֲצִיר הָעֵם:	7	The grass withereth, the flower fadeth; Because the breath of the LORD bloweth upon it— Surely the people is grass.
יִבֶּשׂ חֲצִיר נִבֵּל צִיץ וּדְבַר-אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם: (ס)	8	The grass withereth, the flower fadeth; But the word of our God shall stand for ever.'

עַל הַר־גִּבְעָה עָלִי־לָךְ מִבְּשֶׁרֶת צִיּוֹן
הָרִימִי בְכֹחַ קוֹלְךָ מִבְּשֶׁרֶת יְרוּשָׁלַם
הָרִימִי אֶל־תִּירְאִי אֲמַרִי לְעָרֵי יְהוּדָה
הִנֵּה אֵלֵהֶיכֶם:

9

O thou that tellest good tidings to Zion, Get thee up into the high mountain; O thou that tellest good tidings to Jerusalem, Lift up thy voice with strength; Lift it up, be not afraid; Say unto the cities of Judah: 'Behold your God!'

הִנֵּה אֲדֹנָי יְהוָה בְּחֹזֶק יְבוֹא וְזָרְעוֹ מִשְׁלָה
לּוֹ הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנָיו:

10

Behold, the Lord GOD will come as a Mighty One, And His arm will rule for Him; Behold, His reward is with Him, And His recompense before Him.

כְּרֹעֶה עֲדָרוֹ יִרְעֶה בִּזְרְעוֹ יִקְבֹּץ טְלָאִים
וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא עֲלוֹת יְנֵהֶל: (ס)

11

Even as a shepherd that feedeth his flock, That gathereth the lambs in his arm, And carrieth them in his bosom, And gently leadeth those that give suck.

מִי־מָדַד בְּשַׁעֲלוֹ מַיִם וְשָׁמַיִם בַּזֹּרֶת תִּפֹּן
וְכָל בְּשָׁלֹשׁ עֶפְרַר הָאָרֶץ וְשָׁקֶל בַּפֶּלֶס
הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֵאזְנָיִם:

12

Who hath measured the waters in the hollow of his hand, And meted out heaven with the span, And comprehended the dust of the earth in a measure, And weighed the mountains in scales, And the hills in a balance?

מִי־תָפַן אֶת־רוּחַ יְהוָה וְאִישׁ עֲצָתוֹ
יִדְּיָעֵנִי:

13

Who hath meted out the spirit of the LORD? Or who was His counsellor that he might instruct Him?

אֶת־מִי נִוְעַץ וַיְבִינֵהוּ וַיְלַמְּדֵהוּ בְּאֶרֶח
מִשְׁפָּט וַיְלַמְּדֵהוּ דֹעַת וַיְדַרְךְ תְּבוּנוֹת
יִדְּיָעֵנִי:

14

With whom took He counsel, and who instructed Him, And taught Him in the path of right, And taught Him knowledge, And made Him to know the way of discernment?

הֵן גּוֹיִם כְּמַר מִדְּלִי וּכְשֹׁחַק מֵאֲזִנִּים
נִחְשָׁבוּ הֵן אִיִּם כְּדָק יָפוֹל:

15

Behold, the nations are as a drop of a bucket, And are counted as the small dust of the balance; Behold the isles are as a mote in weight.

וּלְבָנוֹן אֵין דֵּי בָעֵר וְחִיתָּו אֵין דֵּי
עוֹלָה: (פ)

16

And Lebanon is not sufficient fuel, Nor the beasts thereof sufficient for burnt-offerings.

כָּל־הַגּוֹיִם כְּאֵין נִגְדּוֹ מֵאַפְס וְחָהוּ נִחְשָׁבוּ־
לּוֹ:

17

All the nations are as nothing before Him; They are accounted by Him as things of nought, and vanity.

וְאֶל־מִי תִדְמֶנּוּן אֵל וּמַה־דְּמוּת תַּעֲרֹכוּ
לּוֹ:

18

To whom then will ye liken God? Or what likeness will ye compare unto Him?

הַפֶּסֶל נִסָּךְ חָלָשׁ וְצֹרֶף בְּזָחָב יִרְקַעֵנִי
וּרְתָקוֹת כֶּסֶף צֹרֶף:

19

The image perchance, which the craftsman hath melted, And the goldsmith spread over with gold, The silversmith casting silver chains?

הַמִּסְכָּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא־יִרְקַב וְיִבְחַר
חָרָשׁ חָכֵם יִבְקֹשׁ־לּוֹ לְהַכִּין פֶּסֶל לֹא
יָמוּט: (ס)

20

A holm-oak is set apart, He chooseth a tree that will not rot; He seeketh unto him a cunning craftsman To set up an image, that shall not be moved.

הָלֹא תִדְעוּ הָלֹא תִשְׁמְעוּ הָלֹא הִגַּד
מֶרֶאֶשׁ לָכֶם הָלֹא הִבִּינוּתְּם מוֹסְדוֹת
הָאָרֶץ:

21 Know ye not? hear ye not? Hath it not been told you from the beginning? Have ye not understood the foundations of the earth?

הַיֹּשֵׁב עַל-חֻג הָאָרֶץ וַיִּשְׁכְּהָ פִּתְּגָבִים
הַנוֹטָה כְּדֹק שָׁמַיִם וַיִּמְתְּחֶם כְּאַהֲל
לְשֶׁבֶת:

22 It is He that sitteth above the circle of the earth, And the inhabitants thereof are as grasshoppers; That stretcheth out the heavens as a curtain, And spreadeth them out as a tent to dwell in;

הַנוֹתֵן רוֹזְנִים לְאֵין שְׁפָטִי אֶרֶץ פִּתְּחוּ
עֵשָׂה:

23 That bringeth princes to nothing; He maketh the judges of the earth as a thing of nought.

אֶף בַּל-נִטְעוּ אֶף בַּל-זָרְעוּ אֶף בַּל-שָׂרַשׁ
בְּאֶרֶץ גִּזְעָם וְגַם-נִשָּׂף בָּהֶם וַיִּכָּשׁוּ וַיִּסְעָרָה
בִּקְשׁ תִּשָּׂאֻם: (ס)

24 Scarce are they planted, Scarce are they sown, Scarce hath their stock taken root in the earth; When He bloweth upon them, they wither, And the whirlwind taketh them away as stubble.

וְאַל-מִי תִדְמִיוֹנִי וְאַשְׁנֶה יֹאמַר קְדוֹשׁ:

25 To whom then will ye liken Me, that I should be equal? Saith the Holy One.

שְׂאוּ-מַרְוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי-בָרָא אֱלֹהִים
הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכָל־שֵׁם
יִקְרָא מֶלֶךְ אוֹנִים וְאַמִּיץ כַּח אִישׁ לֹא
נִעָדָר: (ס)

26 Lift up your eyes on high, And see: who hath created these? He that bringeth out their host by number, He calleth them all by name; By the greatness of His might, and for that He is strong in power, Not one faileth.

הפטרת עקב

The Haftarah is Isaiah 49:14 – 51:3.

וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזַבְנִי יְהוָה וְאֵדְנִי שָׁכַחְנִי:

XLIX:14 But Zion said: 'The LORD hath forsaken me, And the Lord hath forgotten me.'

הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָהּ מִרְחֶם בֶּן-בִּטְנָהּ גַּם-
אֱלֹהִים תִּשְׁכַּחַנָּה וְאַנְכִי לֹא אֲשַׁכַּחֶךָ:

15 Can a woman forget her sucking child, That she should not have compassion on the son of her womb? Yea, these may forget, Yet will not I forget thee.

הֵן עַל-כַּפַּיִם חֲקַתֶּיךָ חוֹמֹתֶיךָ נִגְדִי
תָּמִיד:

16 Behold, I have graven thee upon the palms of My hands; Thy walls are continually before Me.

מְהֵרָה בְּנֵיךָ מְהַרְסִיךָ וּמְחַרְבִּיךָ מִמֶּךָ
יֵצְאוּ:

17 Thy children make haste; Thy destroyers and they that made thee waste shall go forth from thee.

שְׂאִי-סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאִי כָל־שֵׁם נִקְבְּצוּ בְּאוֹ-
לֶךְ חַי-אַנִּי נֹאם-יְהוָה כִּי כָל־שֵׁם כְּעַדִּי
תִּלְבָּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כַּכֹּלָה:

18 Lift up thine eyes round about, and behold: All these gather themselves together, and come to thee. As I live, saith the LORD, Thou shalt surely clothe thee with them all as with an ornament, And gird thyself with them, like a bride.

כִּי חָרְבְתִיךָ וְשָׁמְמִיתִיךָ וְאֶרֶץ הַרְסָתְךָ כִּי
עָתָה תִצְרִי מִיּוֹשֵׁב וְרִחְקוּ מִבְלָעֶיךָ:

19 For thy waste and thy desolate places And thy land
that hath been destroyed— Surely now shalt thou be
too strait for the inhabitants, And they that
swallowed thee up shall be far away.

עוֹד יֹאמְרוּ בְּאָזְנוֹיךָ בְּנֵי שְׁפָלֶיךָ צֹר־לִי
הַמָּקוֹם גָּשָׁה־לִּי וְאֶשְׁבָּה:

20 The children of thy bereavement Shall yet say in thine
ears: 'The place is too strait for me; Give place to me
that I may dwell.'

וְאָמַרְתָּ בְּלִבְבְּךָ מִי יָלַד־לִי אֶת־אֵלֶּה
וְאֲנִי שְׂכוּלָה וְגִלְמוּדָה גְּלָהּ וְסוֹדָה וְאֵלֶּה
מִי גָדַל הֵן אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבַדִּי אֵלֶּה אִיפָּה
הֵם: (פ)

21 Then shalt thou say in thy heart: 'Who hath begotten
me these, Seeing I have been bereaved of my children,
and am solitary, An exile, and wandering to and fro?
And who hath brought up these? Behold, I was left
alone; These, where were they?'

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה הִנֵּה אֲשָׂא אֶל־גּוֹיִם
יָדַי וְאֶל־עַמִּים אֲרִים נָסִי וְהִבִּיאוּ בְנֵיךָ
בְּחֶצֶן וּבִנְתִיךָ עַל־כַּתְּפֵי תַנְשִׁאנָה:

22 Thus saith the Lord GOD: Behold, I will lift up My
hand to the nations, And set up Mine ensign to the
peoples, And they shall bring thy sons in their bosom,
And thy daughters shall be carried upon their
shoulders.

וְהָיוּ מְלָכִים אֲמִנֶיךָ וּשְׂרוּתֵיהֶם מִיִּנְקֻתֶיךָ
אֲפִים אֶרֶץ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ וְעֹפֶר רִגְלֶיךָ
יִלְחֲכוּ וְיִדְעוּלָּךְ כִּי־אֲנִי יְהוֹה אֲשֶׁר לֹא־יִבָּשׁוּ
קִוִּי: (ס)

23 And kings shall be thy foster-fathers, And their
queens thy nursing mothers; They shall bow down to
thee with their face to the earth, And lick the dust of
thy feet; And thou shalt know that I am the LORD,
For they shall not be ashamed that wait for Me.

הִיָּקַח מִגְבוּר מִלְּקוֹחַ וְאִם־שָׂבִי צָדִיק
יִמְלֹט: (ס)

24 Shall the prey be taken from the mighty, Or the
captives of the victorious be delivered?

כִּי־כֹה אָמַר יְהוֹה גַּם־שָׂבִי גְבוּר יִקָּח
וּמִלְּקוֹחַ עָרִיץ יִמְלֹט וְאֶת־יְרִיבֶךָ אֲנִי
אֲרִיב וְאֶת־בְּנֶיךָ אֲנִי אוֹשִׁיעַ:

25 But thus saith the LORD: Even the captives of the
mighty shall be taken away, And the prey of the
terrible shall be delivered; And I will contend with
him that contendeth with thee, And I will save thy
children.

וְהִאֲכַלְתִּי אֶת־מוֹנִיךָ אֶת־בִּשְׁמָן וְכַעֲסִים
דָּמָם יִשְׁכְּרוּן וְיִדְעוּ כָּל־בֶּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוֹה
מוֹשִׁיעֶיךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב: (ס)

26 And I will feed them that oppress thee with their own
flesh; And they shall be drunken with their own
blood, as with sweet wine; And all flesh shall know
that I the LORD am thy Saviour, And thy Redeemer,
the Mighty One of Jacob.

כֹּה אָמַר יְהוֹה אִי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת
אִמְכֶם אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיהָ אוֹ מִי מְנוּשֵׁי אֲשֶׁר־
מָכַרְתִּי אֶתְכֶם לוֹ הֵן בַּעֲוֹנוֹתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם
וּבִפְשָׁעֵיכֶם שְׁלַחָה אִמְכֶם:

L.1 Thus saith the LORD: Where is the bill of your
mother's divorcement, Wherewith I have put her
away? Or which of My creditors is it To whom I have
sold you? Behold, for your iniquities were ye sold, And
for your transgressions was your mother put away.

מִדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קִרְאָתִי וְאֵין עֹנֶה
הַקְצֹר קִצְרָה יְדִי מִפְּדוּת וְאִם-אֵין-כִּי
כֹחַ לְהַצִּיל תֵּן בְּגַעְרָתִי אֲחֲרִיב זִם אֲשִׁים
נְהָרוֹת מִדְּבַר תִּבְאֵשׁ דִּגְתָּם מֵאֵין מַיִם
וְתָמַת בְּצָמָא:

אֶלְבִּישׁ שָׁמַיִם קִדְרוֹת וְשֶׁקֶת אֲשִׁים
כְּסוּתָם: (פ)

אֲדַגֵּי יְהוָה נָתַן לִי לְשׁוֹן לְמוֹדִים לְדַעַת
לְעוֹת אֶת-יָעַף דְּבַר יַעֲרוּ בְּבִקֵּר בְּבִקֵּר
יַעֲרוּ לִי אֲזֵן לְשִׁמְעַת כְּלִמּוֹדִים:

אֲדַגֵּי יְהוָה פָּתַח-לִי אֲזֵן וְאֶנְכִּי לֹא מְרִיתִי
אֲחֹרֶר לֹא נִסְוֹגְתִּי:

גּוֹי נָתַתִּי לַמִּכִּים וּלְחַנִּי לַמִּרְטִים פָּנִי לֹא
הִסְתַּרְתִּי מִכְלָמוֹת וְרוּק:

וְאֲדַגֵּי יְהוָה יַעֲזֹר-לִי עַל-כֵּן לֹא נִכְלָמְתִּי
עַל-כֵּן שָׁמַתִּי פָנִי כַחֲלָמִישׁ וְאֲדַע כִּי-לֹא
אֲבוֹשׁ:

קָרוֹב מִצְדִּיקִי מִי-יִרְיֵב אֶתִּי נִעְמָדָה יָחַד
מִי-בַעַל מִשְׁפָּטִי יִגֹּשׁ אֵלָי:

תֵּן אֲדַגֵּי יְהוָה יַעֲזֹר-לִי מִי-הוּא יִרְשִׁיעֵנִי
תֵּן כָּלָם כְּבִגְד יִבְלֹו עַשׂ יֵאָכְלָם: (ס)

מִי בָכֶם יִרָא יְהוָה שְׁמַע בְּקוֹל עַבְדּוֹ
אֲשֶׁרוֹ הִלָּךְ חֲשָׁכִים וְאֵין נֹגֵה לוֹ יִבְטַח
בְּשֵׁם יְהוָה וְיִשָּׁעַן בְּאֵלָהֵיו: (ס)

תֵּן כָּלְכֶם קִדְחִי אֵשׁ מֵאֲזֵרִי זִיקוֹת
לָכוּ בְּאוּר אֲשַׁכֶּם וּבְזִיקוֹת בַּעֲרֹתָם
מִיָּדִי הִיתָה-נָאֵת לָכֶם לְמַעַצְבָּה
תִּשְׁכָּבוּ: (ס)

שְׁמַעוּ אֵלָי רְדִפִּי צֹדֵק מִבִּקְשֵׁי יְהוָה
הַבִּיטוּ אֶל-צֹדֵק חֲצִבְתָּם וְאֶל-מִקְבַּת בּוֹר
נִקְרְתָם:

Wherefore, when I came, was there no man? When I
called, was there none to answer? Is My hand
shortened at all, that it cannot redeem? Or have I no
power to deliver? Behold, at My rebuke I dry up the
sea, I make the rivers a wilderness; Their fish become
foul, because there is no water, And die for thirst.

I clothe the heavens with blackness, And I make
sackcloth their covering.

The Lord GOD hath given me The tongue of them
that are taught, That I should know how to sustain
with words him that is weary; He wakeneth morning
by morning, He wakeneth mine ear To hear as they
that are taught.

The Lord GOD hath opened mine ear, And I was not
rebellious, Neither turned away backward.

I gave my back to the smiters, And my checks to
them that plucked off the hair; I hid not my face
from shame and spitting.

For the Lord GOD will help me; Therefore have I not
been confounded; Therefore have I set my face like a
flint, And I know that I shall not be ashamed.

He is near that justifieth me; Who will contend with
me? let us stand up together; Who is mine adversary?
let him come near to me.

Behold, the Lord GOD will help me; Who is he that
shall condemn me? Behold, they all shall wax old as a
garment, The moth shall eat them up.

Who is among you that feareth the LORD, That
obeyeth the voice of His servant? Though he walketh
in darkness, And hath no light, Let him trust in the
name of the LORD, And stay upon his God.

Behold, all ye that kindle a fire, That gird yourselves
with firebrands, Begone in the flame of your fire, And
among the brands that ye have kindled. This shall ye
have of My hand; Ye shall lie down in sorrow.

LI:1 Hearken to Me, ye that follow after righteousness, Ye
that seek the LORD; Look unto the rock whence ye
were hewn, And to the hole of the pit whence ye were
dug.

הבִּיטוּ אֶל־אַבְרָהָם אָבִיכֶם וְאֶל־שָׂרָה
תְּחוּלְלֵכֶם בִּי־אֶחָד קָרָאתִיו וְאַבְרָכָהוּ
וְאַרְבָּהוּ:

2 Look unto Abraham your father, And unto Sarah
that bore you; For when he was but one I called him,
And I blessed him, and made him many.

בִּי־נַחֵם יְהוָה צִיּוֹן נַחֵם כָּל־חֲרֻבֶתֶיהָ
וַיַּשֵּׁם מִדְבָּרָהּ כְּעֵדֶן וְעֲרֻבֶתָהּ כִּגְן־יְהוָה
שָׁשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָּהּ תוֹדָה וְקוֹל
זִמְרָה: (ס)

3 For the LORD hath comforted Zion; He hath
comforted all her waste places, And hath made her
wilderness like Eden, And her desert like the garden
of the LORD; Joy and gladness shall be found therein,
Thanksgiving, and the voice of melody.

הפסרת ראה

*The Haftarah is Isaiah 54:11 – 55:5. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 187. Most read the Haftarah for Rosh
Hodesh when that occurs, but read this Haftarah even on Erev Rosh Hodesh.*

עֲנִיָּה סַעֲרָה לֹא נַחֲמָהּ הִנֵּה אֲנִי מַרְבִּיץ
בַּפּוֹךְ אֲבִנֶיהָ וַיִּסְדֹּתֶיהָ בַּסַּפִּירִים:

LIV:11 O thou afflicted, tossed with tempest, and not
comforted, behold, I will set thy stones in fair colours,
And lay thy foundations with sapphires.

וְשִׁמְתִי כִדְכֹד שְׁמֹשֹׁתֶיהָ וְשַׁעֲרֶיהָ לְאַבְנֵי
אֶקְדָּח וְכָל־גְּבוּלָהּ לְאַבְנֵי־חַפְצִין:

12 And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates
of carbuncles, and all thy border of precious stones.

וְכָל־בְּנֵיהָ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיהָ:

13 And all thy children shall be taught of the LORD; and
great shall be the peace of thy children.

בַּצְדָּקָה תִּכּוֹנְנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂק בִּי־לֹא
תִירָאִי וּמִמַּחְתָּהּ בִּי לֹא־תִקְרַב אֱלֹהִי:

14 In righteousness shalt thou be established; be thou far
from oppression, for thou shalt not fear, And from
ruin, for it shall not come near thee.

הֵן גֹּוֹר יִגּוֹר אֶפֶס מֵאוֹתֵי מִי־גֵר אֶתָּה
עָלֶיךָ יִפּוֹל:

15 Behold, they may gather together, but not by Me;
Whosoever shall gather together against thee shall
fall because of thee.

(כ' ה') [ק' הנה] אֲנִי בָרָאתִי חֶלֶשׁ נִפְתֹּחַ
בְּאֵשׁ פָּחָם וּמוֹצִיא כְּלִי לַמַּעֲשֶׂהוּ וְאֲנִי
בָרָאתִי מִשְׁחִית לְחַבֵּל:

16 Behold, I have created the smith That bloweth the
fire of coals, And bringeth forth a weapon for his
work; And I have created the waster to destroy.

כָּל־כְּלִי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל־
לְשׁוֹן תִּקּוּם־אֶתָּה לְמַשְׁפָּט תִּרְשָׁעִי זֹאת
נִחַלְתָּ עַבְדִּי יְהוָה וְצִדְקָתָם מֵאֵתִי נָא־
יְהוָה: (ס)

17 No weapon that is formed against thee shall prosper;
And every tongue that shall rise against thee in
judgment thou shalt condemn. This is the heritage of
the servants of the LORD, And their due reward from
Me, saith the LORD.

הוּא כָל־צָמֵא לָבוֹא לַמֶּיִם וְאֲשֶׁר אֵין־לּוֹ
כֶּסֶף לָבוֹא שָׁבְרוּ וְאָכְלוּ וּלְכֹו שָׁבְרוּ בְּלוּ־
כֶּסֶף וּבְלוּ מַחִיר יֵין וְחֶלֶב:

LV:1 Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And
he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea,
come, buy wine and milk Without money and
without price.

לָמָּה תִשְׁקֹלוּ כֶסֶף בְּלוֹא לֶחֶם וַיִּגְיַעְכֶּם
בְּלוֹא לְשִׁבְעָה שְׁמֵעוּ שְׁמוֹעַ אֵלַי וְאִכְלוּ-
טוֹב וְתִתְעַנֵּג בְּדָשׁוֹן נַפְשְׁכֶם:

2 Wherefore do ye spend money for that which is not bread? And your gain for that which satisfieth not? Harken diligently unto Me, and eat ye that which is good, And let your soul delight itself in fatness.

הִטּוּ אָזְנוֹכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׁמֵעוּ וְתַחֲיִי נַפְשְׁכֶם
וְאֶכְרַתָּה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֲסִדֵי דָוִד
הַנֶּאֱמָנִים:

3 Incline your ear, and come unto Me; Hear, and your soul shall live; And I will make an everlasting covenant with you, Even the sure mercies of David.

הֵן עֵד לְאוֹמִים נִתְּתִיו נָגִיד וּמִצְוָה
לְאֻמִּים:

4 Behold, I have given him for a witness to the peoples, A prince and commander to the peoples.

הֵן גֹּי לֹא-תִדְעַל תִּקְרָא וְגֹי לֹא-יִדְעוּךָ
אֱלֹהֶיךָ יִרְוּצוּ לְמַעַן יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל כִּי פָאֲרָךְ: (ס)

5 Behold, thou shalt call a nation that thou knowest not, And a nation that knew not thee shall run unto thee; Because of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, for He hath glorified thee.

הפטרת שופטים

The Haftarah is Isaiah 51:12 – 52:12.

אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֲמָכֶם מִי־אֶת וְתִירָאִי
מֵאֲנוּשׁ יָמוּת וּמִבֶּן-אָדָם חֲצִיר יִנָּתֵן:

LI:12 I, even I, am He that comforteth you: Who art thou, that thou art afraid of man that shall die, And of the son of man that shall be made as grass;

וְתִשְׁכַּח יְהוָה עֲשֶׂךָ נוֹמָה שְׁמִי־וְיִסַּד
אֶרֶץ וְתִפְחָד תְּמִיד כָּל-הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת
הַמְּצִיק כְּאֲשֶׁר כּוֹנֵן לְהַשְׁחִית וְאֵיָּה חֲמַת
הַמְּצִיק:

13 And hast forgotten the LORD thy Maker, That stretched forth the heavens, And laid the foundations of the earth; And fearest continually all the day Because of the fury of the oppressor, As he maketh ready to destroy? And where is the fury of the oppressor?

מִתָּר צַעָה לְהִפָּתַח וְלֹא-יָמוּת לִשְׁחַת וְלֹא
יִחָסֵר לְחִמּוֹ:

14 He that is bent down shall speedily be loosed; And he shall not go down dying into the pit, Neither shall his bread fail.

וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רָגַע תִּיָּם וַיִּהְיוּ גִלְּיוֹ
יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ:

15 For I am the LORD thy God, Who stirreth up the sea, that the waves thereof roar; The LORD of hosts is His name.

וְאֲשֶׁם דְּבָרִי בְּפִיךָ וּבְצֹל יָדִי כִּסִּיתִיךָ
לְנִטֵּעַ שְׁמִי־וְלִי־סֵד אֶרֶץ וְלֹא-אִמַּר לְצִיּוֹן
עֲמִי־אֶתָּה: (ס)

16 And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people.'

הִתְעוֹרְרִי הִתְעוֹרְרִי קוּמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר
שָׁתִית מִיַּד יְהוָה אֶת-כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת-
קִבְעַת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה שָׁתִית מְצִית:

17 Awake, awake, Stand up, O Jerusalem, That hast drunk at the hand of the LORD The cup of His fury; Thou hast drunken the beaker, even the cup of staggering, And drained it.

18	אִין־מִנְתָּל לָהּ מִכָּל־בָּנִים יִלְדָה וְאִין מִחֲזִיק בְּיָדָהּ מִכָּל־בָּנִים גִּדְּלָהּ:	There is none to guide her Among all the sons whom she hath brought forth; Neither is there any that taketh her by the hand Of all the sons that she hath brought up.
19	שְׁתֵּי הַנָּה קְרָאתֶיךָ מִי יִנּוּד לָךְ הַשָּׂד וְהַשֶּׁבֶר וְהָרָעָב וְהַחֶרֶב מִי אֲנַחֲמֶךָ:	These two things are befallen thee; Who shall bemoan thee? Desolation and destruction, And the famine and the sword; How shall I comfort thee?
20	בָּנֶיךָ עָלְפוּ שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל־חוּצוֹת כִּתּוּא מִכְמָר הַמְּלָאִים חֲמַת־יְהוָה גְּעִרַת אֱלֹהֶיךָ:	Thy sons have fainted, they lie at the head of all the streets, As an antelope in a net; They are full of the fury of the LORD, The rebuke of thy God.
21	לָכֵן שִׁמְעִי־נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא מִיּוֹן: (פ)	Therefore hear now this, thou afflicted, And drunken, but not with wine;
22	כֹּה־אָמַר אֲדֹנֶיךָ יְהוָה וְאלֹהֶיךָ יָרִיב עִמּוֹ הִנֵּה לִקְחָתִי מִיָּדְךָ אֶת־כּוֹס הַתַּרְעֵלָה אֶת־קִבְעֶת כּוֹס חֲמָתִי לֹא־תוֹסִיפִי לִשְׁתוֹתָה עוֹד:	Thus saith thy Lord the LORD, And thy God that pleadeth the cause of His people: Behold, I have taken out of thy hand The cup of staggering; The beaker, even the cup of My fury, Thou shalt no more drink it again;
23	וְשִׁמְתִּיהָ בְּיַד־מוֹלִיךָ אֲשֶׁר־אָמְרוּ לְנַפְשֶׁךָ שְׁחִי וְנַעֲבְרָה וְנָשִׁימָי כְּאָרֶץ גִּזּוּד וּכְחוּץ לְעִבְרִים: (פ)	And I will put it into the hand of them that afflict thee; That have said to thy soul: 'Bow down, that we may go over'; And thou hast laid thy back as the ground, And as the street, to them that go over.
LII:1	עוֹרִי עוֹרִי לְבָשִׂי עֲזֶךָ צִיּוֹן לְבָשִׂי בְּגָדֵי תִפְאֶרֶתְךָ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקִּדְּשׁ כִּי לֹא יוֹסִיף יְבֹא־בָךְ עוֹד עָרְלָה וְטָמְאָה:	Awake, awake, Put on thy strength, O Zion; Put on thy beautiful garments, O Jerusalem, the holy city; For henceforth there shall no more come into thee The uncircumcised and the unclean.
2	הִתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם (כ') הַתַּפְתַּחְוּ ק' הַתַּפְתַּחְוּ מוֹסְרֵי צִנְאוֹךָ שְׁבִיָּה בַת־צִיּוֹן: (ס)	Shake thyself from the dust; Arise, and sit down, O Jerusalem; Loose thyself from the bands of thy neck, O captive daughter of Zion.
3	כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה חֲנָם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְּכֶסֶף תִּגְאָלוּ: (ס)	For thus saith the LORD: Ye were sold for nought; And ye shall be redeemed without money.
4	כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה מִצְרַיִם יֶרֶד־עִמִּי בְּרֹאשֶׁנָּה לְגִזּוּר שָׁם וְאֲשׁוּר בְּאַפָּס עָשְׂקוּ:	For thus saith the Lord GOD: My people went down aforetime into Egypt to sojourn there; And the Assyrian oppressed them without cause.
5	וְעַתָּה מַה־לִּי־כֹה נְאֻם־יְהוָה כִּי־לִקַּח עִמִּי חֲנָם מִשְׁלוֹ וְהִילִילּוּ נְאֻם־יְהוָה וְתִמְדוּ כָּל־הַיּוֹם שְׁמִי מִנְּאֻץ:	Now therefore, what do I here, saith the LORD, Seeing that My people is taken away for nought? They that rule over them do howl, saith the LORD, And My name continually all the day is blasphemed.
6	לָכֵן יֵדַע עַמִּי שְׁמִי לָכֵן בְּיוֹם הַהוּא כִּי־ אֲנִי־הוּא הַמְדַּבֵּר הַגָּנִי: (ס)	Therefore My people shall know My name; Therefore they shall know in that day That I, even He that spoke, behold, here I am.

מה-נָאוּ עַל-הַהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׁר
מְשַׁמֵּיעַ שְׁלוֹם מְבַשֵּׁר טוֹב מְשַׁמֵּיעַ יְשׁוּעָה
אָמַר לְצִיּוֹן מֶלֶךְ אֱלֹהֶיהָ:

7 How beautiful upon the mountains Are the feet of the messenger of good tidings, That announceth peace, the harbinger of good tidings, That announceth salvation; That saith unto Zion: 'Thy God reigneth!'

קוֹל צִפְיָהּ נִשְׁאָו קוֹל יַחַד וְיִרְנְנוּ כִּי עֵין
בְּעֵין יִרְאוּ בָשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן:

8 Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The LORD returning to Zion.

פִּצְחוּ רִנְנוּ יַחַד חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי-נָתַם
יְהוָה עֲמֹו גָּאֹל יְרוּשָׁלַם:

9 Break forth into joy, sing together, Ye waste places of Jerusalem; For the LORD hath comforted His people, He hath redeemed Jerusalem.

חֲשָׁף יְהוָה אֶת-זְרוֹעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינֵינוּ כָּל-
הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָּל-אַפְסֵי-אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת
אֱלֹהֵינוּ: (ס)

10 The LORD hath made bare His holy arm In the eyes of all the nations; And all the ends of the earth shall see The salvation of our God.

סֹדְרוּ סֹדְרוּ צֵאוּ מִשָּׁם טָמֵא אַל-תִּגְעוּ צֵאוּ
מִתּוֹכָהּ הִפְּרוּ נִשְׂאִי כָּלִי יְהוָה:

11 Depart ye, depart ye, go ye out from thence, Touch no unclean thing; Go ye out of the midst of her; be ye clean, Ye that bear the vessels of the LORD.

כִּי לֹא בַחֲפוֹזֹן תֵּצְאוּ וּבִמְנוּסָה לֹא תִלְכּוּן
כִּי-הִלָּךְ לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמֵאַסְפֶּכֶם אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל: (ס)

12 For ye shall not go out in haste, Neither shall ye go by flight; For the LORD will go before you, And the God of Israel will be your rearward.

הפסרת כי תצא

The Haftarah is Isaiah 54:1 – 54:10. If the Haftarah from 'Re'eh was not read because it fell on 'Rosh Hodesh, combine it with this Haftarah.

רְנֵי עֲקָרָה לֹא יִלְדָה פִּצְחִי רְנָה וְצַחֲלִי
לֹא-חָלָה כִּי-רַבִּים בְּנֵי-שׁוֹמֵמָה מִבְּנֵי
בְּעוֹלָה אָמַר יְהוָה:

LIV:1 Sing, O barren, thou that didst not bear, Break forth into singing, and cry aloud, thou that didst not travail; For more are the children of the desolate Than the children of the married wife, saith the LORD.

הַרְחִיבִי מְקוֹם אֹהֶלְךָ וַיִּרְעוֹת
מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יִטּוּ אֶל-תַּחֲשֻׁכֵי הָאָרֶץ
מִיתְרֶיךָ וַיִּתְּדִתֶיךָ תִּזְקִי:

2 Enlarge the place of thy tent, And let them stretch forth the curtains of thy habitations, spare not; Lengthen thy cords, and strengthen thy stakes.

כִּי-יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְזֶרַעְךָ גּוֹיִם
יִירָשׁ וְעָרִים נְשֻׁמוֹת יוֹשִׁבוּ:

3 For thou shalt spread abroad on the right hand and on the left; And thy seed shall possess the nations, And make the desolate cities to be inhabited.

אַל-תִּירָאִי כִּי-לֹא תִבּוֹשִׁי וְאַל-תִּכְלָמִי
כִּי לֹא תִחְפְּרִי כִּי בָשַׁת עַלְוִמֶיךָ תִּשְׁכַּח
וְחִרְפַּת אִלְמְנוּתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי-עוֹד:

4 Fear not, for thou shalt not be ashamed. Neither be thou confounded, for thou shalt not be put to shame; For thou shalt forget the shame of thy youth, And the reproach of thy widowhood shalt thou remember no more.

כִּי בַעֲלִיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ
וְגֹאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ
יִקְרָא:

5 For thy Maker is thy husband, The LORD of hosts is His name; And the Holy One of Israel is thy Redeemer, The God of the whole earth shall He be called.

כִּי־כְאִשָּׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבָה רוּחַ קְרָאךָ
יְהוָה וְאִשָּׁת נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵס אָמַר
אֱלֹהֶיךָ:

6 For the LORD hath called thee As a wife forsaken and grieved in spirit; And a wife of youth, can she be rejected? Saith thy God.

בְּרִגְעַ קָטָן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים
אֶקְבְּצֶךָ:

7 For a small moment have I forsaken thee; But with great compassion will I gather thee.

בְּשַׁצֵּף קָצֵף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע מִמֶּךָ
וּבְרַחֲמִים עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גֹּאֲלֶךָ
יְהוָה: (ס)

8 In a little wrath I hid My face from thee for a moment; But with everlasting kindness will I have compassion on thee, Saith the LORD thy Redeemer.

כִּי־מִי נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבָר
מִי־נָח עוֹד עַל־הָאָרֶץ כִּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף
עָלֶיךָ וּמִגֶּעֶר־כָּבֹד:

9 For this is as the waters of Noah unto Me; for as I have sworn that the waters of Noah should no more go over the earth, so have I sworn that I would not be wroth with thee, nor rebuke thee.

כִּי הַהָרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוּטֶינָה
וְחִסְדֵּי מִאֲתָךְ לֹא־יִמּוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא
תִמּוּט אָמַר מְרַחֲמֶךָ יְהוָה: (ס)

10 For the mountains may depart, and the hills be removed; but My kindness shall not depart from thee, neither shall My covenant of peace be removed, saith the LORD that hath compassion on thee.

הפטרת כי תבוא

The Haftarah is Isaiah 60:1 – 60:22.

קוּמִי אוֹרִי כִּי בָא אוֹרְךָ וּכְבוֹד יְהוָה
עָלֶיךָ זָרַח:

LX:1 Arise, shine, for thy light is come, And the glory of the LORD is risen upon thee.

כִּי־הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה־אֶרֶץ וְעֶרְפֹּל
לְאֻמִּים וְעָלֶיךָ יִזְרַח יְהוָה וּכְבוֹדוֹ עָלֶיךָ
יִרְאֶה:

2 For, behold, darkness shall cover the earth, And gross darkness the peoples; But upon thee the LORD will arise, And His glory shall be seen upon thee.

וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמְלָכִים לְגִמְה זֶרְחֶךָ:

3 And nations shall walk at thy light, And kings at the brightness of thy rising.

שְׂאִי־סְבִיב עֵינֶיךָ וּרְאִי כָּל־שֵׁם נִקְבְּצוּ בְּאוֹר
לְךָ בְּנֵי־מִרְחֹק יָבֹאוּ וּבָנוּתֶיךָ עַל־צֶדֶד
תֵּאֱמָנָה:

4 Lift Up thine eyes round about, and see: They all are gathered together, and come to thee; Thy sons come from far, And thy daughters are borne on the side.

אז תראי ונהרת ופתד ורחב לבבך כי-
יהפך עליך תמון זם חיל גוים יבאו לך:

5 Then thou shalt see and be radiant, And thy heart shall throb and be enlarged; Because the abundance of the sea shall be turned unto thee, The wealth of the nations shall come unto thee.

שפעת גמלים תכסוך בכרי מדין ועיפה
כלם משבא יבאו זהב ולבונה ישאו
ותהלל יהוה יבשרו:

6 The caravan of camels shall cover thee, And of the young camels of Midian and Ephah, All coming from Sheba; They shall bring gold and incense, And shall proclaim the praises of the LORD.

כל צאן קדר יקבצו לך אילי נביות
ישרתונך יעלו על רצון מזבחי ובית
תפארת אפאר:

7 All the flocks of Kedar shall be gathered together unto thee, The rams of Nebaioth shall minister unto thee; They shall come up with acceptance on Mine altar, And I will glorify My glorious house.

מי אלה קעב תעופינה וכיונים אל-
ארבתיהם:

8 Who are these that fly as a cloud, And as the doves to their cotes?

כי-ליו איים יקוו ואניות תרשיש
בראשנה להביא בניך מרחוק כסף
וזהבם אתם לשם יהוה אלהיך ולקדוש
ישראל כי פארך:

9 Surely the isles shall wait for Me, And the ships of Tarshish first, To bring thy sons from far, Their silver and their gold with them, For the name of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, because He hath glorified thee.

ובנו בני-יכר חמתוך ומלכיהם
ישרתונך כי בקצפי הכיתוך וברצוני
רחמתיך:

10 And aliens shall build up thy walls, And their kings shall minister unto thee; For in My wrath I smote thee, But in My favour have I had compassion on thee.

ופתחו שעריך תמיד יומם ולילה לא
יסגרו להביא אליך חיל גוים ומלכיהם
נהגים:

11 Thy gates also shall be open continually, Day and night, they shall not be shut; That men may bring unto thee the wealth of the nations, And their kings in procession.

כי-הגוי והממלכה אשר לא-יעבדוך
יאבדו והגוים חרב יחרבו:

12 For that nation and kingdom that will not serve thee shall perish; Yea, those nations shall be utterly wasted.

כבוד תלבנון אליך יבוא פרוש תדק
ותאשור יחדו לפאר מקום מקדשי ומקום
רגלי אכבד:

13 The glory of Lebanon shall come unto thee, The cypress, the plane-tree and the larch together; To beautify the place of My sanctuary, And I will make the place of My feet glorious.

ותלכו אליך שחוח בני מעפוף והשתחו
על-כפות רגליך כל-מנאציך וקראו לך
עיר יהוה ציון קדוש ישראל:

14 And the sons of them that afflicted thee Shall come bending unto thee, And all they that despised thee shall bow down At the soles of thy feet; And they shall call thee The city of the LORD, The Zion of the Holy One of Israel.

תחת היותך עזובה ושנואה ואין עובר
ושמתיך לגאון עולם משוש דור ודור:

15 Whereas thou hast been forsaken and hated, So that no man passed through thee, I will make thee an eternal excellency, A joy of many generations.

וְנָקַתְּ חֶלֶב גּוֹיִם וְשָׁד מְלָכִים תִּינָקִי
וְיָדַעַתְּ כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר
יַעֲקֹב:

16 Thou shalt also suck the milk of the nations, And shalt suck the breast of kings; And thou shalt know that I the LORD am thy Saviour, And I, the Mighty One of Jacob, thy Redeemer.

תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבְּרֹזֶל
אָבִיא כֶסֶף וְתַחַת הָעֲצִים נְחֹשֶׁת וְתַחַת
הָאֲבָנִים בְּרֹזֶל וְשָׁמַתִּי פָקֶדְתֶּךָ שָׁלוֹם
וְנִשְׁיֵךְ צְדָקָה:

17 For brass I will bring gold, And for iron I will bring silver, And for wood brass, And for stones iron; I will also make thy officers peace, And righteousness thy magistrates.

לֹא-יִשְׁמַע עוֹד חֲמָס בְּאַרְצֶךָ שָׁד וְשֹׁבֵר
בְּגִבּוֹלֶיךָ וְקִרְאָת יְשׁוּעָה חוֹמַתֶיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ
תִּהְיֶה:

18 Violence shall no more be heard in thy land, Desolation nor destruction within thy borders; But thou shalt call thy walls Salvation, And thy gates Praise.

לֹא-יִהְיֶה-לְךָ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם
וְלַלַּיְלָה הַיָּרֵחַ לֹא-יֵאָרֵר לְךָ וְהָיָה-לְךָ יְהוָה
לְאוֹר עוֹלָם וְאֱלֹהֶיךָ לְתִפְאָרֶת:

19 The sun shall be no more thy light by day, Neither for brightness shall the moon give light unto thee; But the LORD shall be unto thee an everlasting light, And thy God thy glory.

לֹא-יָבוֹא עוֹד שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ לֹא יֵאָסֵף
כִּי יְהוָה יִהְיֶה-לְךָ לְאוֹר עוֹלָם וְשָׁלְמוֹ יָמֵי
אֲבֶלְךָ:

20 Thy sun shall no more go down, Neither shall thy moon withdraw itself; For the LORD shall be thine everlasting light, And the days of thy mourning shall be ended.

וְעַמֶּךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ
נָצָד (כ' מַטְעוֹ) [ק' מַטְעִין] מַעֲשֵׂה יָדַי
לְתִפְאָרֶת:

21 Thy people also shall be all righteous, They shall inherit the land for ever; The branch of My planting, the work of My hands, Wherein I glory.

הַקָּטָן יִהְיֶה לְאַלְפָּה וְהַצָּעִיר לְגוֹי עֲצוֹם
אֲנִי יְהוָה בְּעֵתָהּ אֲחִישׁנָה: (ס)

22 The smallest shall become a thousand, And the least a mighty nation; I the LORD will hasten it in its time.

הפסרת נצבים

The Haftarah is Isaiah 61:10 – 63:9. This Haftarah is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

שׂוֹשׁ אֲשִׁישׁ בִּיהוָה תִּגְלַל נַפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי כִּי
חִלְבִּישָׁנִי בְּגָדֵי-יֹשֶׁעַ מַעֲיֵל צְדָקָה יַעֲטֵנִי
כִּתְתֵּן יָכֶתֶן פָּאָר וְכִפְלָה תַעֲדָה כְּלִיָּה:

LXI:10 I will greatly rejoice in the LORD, My soul shall be joyful in my God; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels.

כִּי כְאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגֵנָה זְרוּעֶיהָ
תִּצְמִיחַ כִּן אֲדַנִּי יְהוָה יִצְמִיחַ צְדָקָהּ
וְתִהְיֶה נִגְדָּה לְכָל-הַגּוֹיִם:

11 For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the Lord GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations.

לִמְעַן צִיּוֹן לֹא אֶחְשֶׁה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם
לֹא אֶשְׁקוּט עַד-יֵצֵא כְנֹגֶה צְדָקָה וְיִשׁוּעָתָה
כְּלָפִיד יִבְעַר:

LXII:1

For Zion's sake will I not hold My peace, And for
Jerusalem's sake I will not rest, Until her triumph go
forth as brightness, And her salvation as a torch that
burneth.

וְרָאוּ גוֹיִם צְדָקָךְ וְכָל-מְלָכִים כְּבוֹדְךָ
וְקָרָא לְךָ שֵׁם חָדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְבְּנוּ:

2

And the nations shall see thy triumph, And all kings
thy glory; And thou shalt be called by a new name,
Which the mouth of the LORD shall mark out.

וְהָיִיתָ עֹטֶרֶת תְּפָאֶרֶת בְּיַד-יְהוָה (כ')
וּצִנּוּף [ק' וְצִנּוּף] מְלוּכָה בְּכַף-אֱלֹהֶיךָ:

3

Thou shalt also be a crown of beauty in the hand of
the LORD, And a royal diadem in the open hand of
thy God.

לֹא-יֵאמָר לְךָ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאֶרֶצְךָ לֹא-
יֵאמָר עוֹד שְׁמָמָה כִּי לְךָ יִקְרָא חֶפְצִי-
בָּהּ וּלְאֶרֶצְךָ בְּעוֹלָה כִּי-חֶפֶץ יְהוָה בְּךָ
וְאֶרֶצְךָ תִּבְעַל:

4

Thou shalt no more be termed Forsaken, Neither
shall thy land any more be termed Desolate; But thou
shalt be called, My delight is in her, And thy land,
Espoused; For the LORD delighteth in thee, And thy
land shall be espoused.

כִּי-יִבְעַל בַּחוּר בְּתוּלָה יִבְעֻלוּךָ בָנֶיךָ
וּמִשׁוּשׁ חַתָּן עַל-כָּלָה יֵשִׁישׁ עָלֶיךָ
אֱלֹהֶיךָ:

5

For as a young man espouseth a virgin, So shall thy
sons espouse thee; And as the bridegroom rejoiceth
over the bride, So shall thy God rejoice over thee.

עַל-חֻמְתֶּיךָ יְרוּשָׁלַם הִפְקַדְתִּי שָׁמָרִים
כָּל-חַיּוֹם וְכָל-לַיְלָה תָּמִיד לֹא יַחֲשׂוּ
הַמִּזְכְּרִים אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵי דָמִי לָכֶם:

6

I have set watchmen Upon thy walls, O Jerusalem,
They shall never hold their peace Day nor night: 'Ye
that are the LORD'S remembrancers, Take ye no rest,

וְאַל-תִּתְּנוּ דָמִי לֹו עַד-יִכְוֹנֶן וְעַד-יֵשִׁים
אֶת-יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בָּאָרֶץ:

7

And give Him no rest, Till He establish, And till He
make Jerusalem A praise in the earth.'

נִשְׁבַּע יְהוָה בְּיָמִינוּ וּבִזְרוּעַ עֲזוֹ אִם-אֶתֶּן
אֶת-דִּגְגֶּךָ עוֹד מֵאֶכֶל לְאֹיְבֶיךָ וְאִם-יִשְׁתּוּ
בְנֵי-נֹכַר תִּירוּשָׁךְ אֲשֶׁר יִגְעַת בּוֹ:

8

The LORD hath sworn by His right hand, And by the
arm of His strength: Surely I will no more give thy
corn To be food for thine enemies; And strangers
shall not drink thy wine, For which thou hast
laboured;

כִּי מֵאֶסְפִּיו יֹאכְלֻהוּ וְהִלְלוּ אֶת-יְהוָה
וּמִקְבְּצָיו יִשְׁתּוּהוּ בְּחִצְרוֹת קִדְשִׁי: (ס)

9

But they that have garnered it shall eat it, And praise
the LORD, And they that have gathered it shall drink
it In the courts of My sanctuary.

עֲבְרוּ עֲבְרוּ בַשְּׁעָרִים פָּנוּ דֶרֶךְ הָעָם סִלּוּ
סִלּוּ הַמִּסְלָה סִקְלוּ מֵאֲבָן הָרִימוּ גֶס עַל-
הָעַמִּים:

10

Go through, go through the gates, Clear ye the way
of the people; Cast up, cast up the highway, Gather
out the stones; Lift up an ensign over the peoples.

הִנֵּה יְהוָה הַשְׁמִיעַ אֶל-קִצְצָה הָאָרֶץ אָמְרוּ
לְבַת-צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעָךְ בְּאֵה הִנֵּה שְׁכָרוֹ אִתּוֹ
וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנָיו:

11

Behold, the LORD hath proclaimed Unto the end of
the earth: Say ye to the daughter of Zion: 'Behold, thy
salvation cometh; Behold, His reward is with Him,
And His recompense before Him.'

וְקָרְאוּ לָהֶם עַם־תְּקַדֵּשׁ גְּאוּלַי יִהְיֶה וְלֹא
יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא נִעְזָבָה: (ס)

12

And they shall call them The holy people, The
redeemed of the LORD; And thou shalt be called
Sought out, A city not forsaken.

מִי־זֶהוּ בָּא מֵאֲדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּצֻרָה
זֶה הַדָּוִד בְּלְבוּשׁוֹ צִעָה בָּרַב כַּחוֹ אֲנִי
מִדְּבַר בְּצִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ:

LXIII:1

'Who is this that cometh from Edom, with crimsoned
garments from Bozrah? This that is glorious in his
apparel, stately in the greatness of his strength?' — 'I
that speak in victory, mighty to save.' —

מִדּוּעַ אָדָם לְלְבוּשָׁה וּבְגָדֶיךָ כְּדָרְךָ
בְּגָת:

2

'Wherefore is Thine apparel red, and Thy garments
like his that treadeth in the winevat?' —

פִּוְרָהוּ דִּרְכָּתִי לְבָדִי וּמַעֲמִים אֵין־אִישׁ
אֲתִי וְאֶדְרָכֶם בְּאַפִּי וְאֶדְמָסִם בְּחַמְתִּי וַיִּז
נִצָּחִם עַל־בְּגָדִי וְכָל־מְלִבוּשֵׁי אֶנְאִלְתִּי:

3

'I have trodden the winepress alone, and of the
peoples there was no man with Me; yea, I trod them
in Mine anger, and trampled them in My fury; and
their lifeblood is dashed against My garments, and I
have stained all My raiment.

כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וְשָׁנַת גְּאוּלַי בָּאָה:

4

For the day of vengeance that was in My heart, and
My year of redemption are come.

וְאֵבִיט וְאֵין עֹזֵר וְאֶשְׁתּוֹמֵם וְאֵין סוֹמֵךְ
וְתוֹשָׁע לִי זֶרְעִי וְחַמְתִּי הִיא סִמְכָתִנִּי:

5

And I looked, and there was none to help, and I
beheld in astonishment, and there was none to
uphold; therefore Mine own arm brought salvation
unto Me, And My fury, it upheld Me.

וְאָבוֹס עַמִּים בְּאַפִּי וְאֶשְׁכַּרֶם בְּחַמְתִּי
וְאֶזְרִיד לָאָרֶץ נִצָּחִם: (ס)

6

And I trod down the peoples in Mine anger, and
made them drunk with My fury, and I poured out
their lifeblood on the earth.'

חֲסִדֵי יְהוָה | אֲזַכִּיר תְּהִלַּת יְהוָה
כִּעֵל כָּל אֲשֶׁר־גִּמְלָנוּ יְהוָה וְרַב־טוֹב
לְבֵית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־גִּמְלָם בְּרַחֲמָיו וּכְרַב
חֲסִדָּיו:

7

I will make mention of the mercies of the LORD, and
the praises of the LORD, according to all that the
LORD hath bestowed on us; and the great goodness
toward the house of Israel, which He hath bestowed
on them according to His compassions, and
according to the multitude of His mercies.

וַיֹּאמֶר אֶדְעֵמִי הִמָּה בָּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ
וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ:

8

For He said: 'Surely, they are My people, children that
will not deal falsely'; so He was their Saviour.

בְּכָל־צָרָתָם | (כ' לֹא) | ק' לֵן | צָר וּמִלְאָד
פָּנְיוֹ הוֹשִׁיעָם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ הוּא
גָּאֻלָּם וַיִּנְטָלֵם וַיִּנְשָׂאֵם כָּל־יְמֵי עוֹלָם:

9

In all their affliction He was afflicted, and the angel
of His presence saved them; in His love and in His pity
He redeemed them; And He bore them, and carried
them all the days of old. .

הפטר וילך

The Haftarah is Isaiah 55:6 – 56:8. This Haftarah is read on Shabbat Shuva.

דְּרֹשׁוּ יְהוָה בְּהִמָּצְאוֹ קְרָאֵהוּ בְּהִיוֹתוֹ
קְרוֹב:

LV:6

Seek ye the LORD while He may be found, Call ye
upon Him while He is near;

יֵעֹזֵב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אָנוּן מִחֲשַׁבְתּוֹ
וְיָשֹׁב אֶל־יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ
כִּי־יִרְבֶּה לְסֻלּוֹחַ:

7 Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his thoughts; And let him return unto the LORD, and He will have compassion upon him, And to our God, for He will abundantly pardon

כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא
דַּרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נֶאֱמַר יְהוָה:

8 For My thoughts are not your thoughts, Neither are your ways My ways, saith the LORD.

כִּי־גִבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גִּבְהוּ דַּרְכֵי
מִדַּרְכֵיכֶם וּמַחְשְׁבֹתַי מִמַּחְשְׁבֹתֵיכֶם:

9 For as the heavens are higher than the earth, So are My ways higher than your ways, And My thoughts than your thoughts.

כִּי כַּאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם
וְשִׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי אִם־הִרְוָה אֶת־הָאָרֶץ
וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לַזֹּרֵעַ וְלֶחֶם
לַאֲכָל:

10 For as the rain cometh down and the snow from heaven, And returneth not thither, Except it water the earth, And make it bring forth and bud, And give seed to the sower and bread to the eater;

כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב
אֵלַי רֵיקָם כִּי אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפְצָתִי
וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּיו:

11 So shall My word be that goeth forth out of My mouth: It shall not return unto Me void, Except it accomplish that which I please, And make the thing whereto I sent it prosper.

כִּי־בִשְׂמִיחָה תֵּצְאוּ וּבְשָׁלוֹם תִּבְלֹן
הַהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה
וְכָל־עֵצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחָאוּ־כָף:

12 For ye shall go out with joy, And be led forth with peace; The mountains and the hills shall break forth before you into singing, And all the trees of the field shall clap their hands.

תַּחַת הַנֶּעְצוּץ יַעֲלֶה בְרוֹשׁ (כ' תַּחַת) [ק']
וְתַחַת] הַסַּרְפָּד יַעֲלֶה הַדָּס וְהָיָה לַיהוָה
לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת: (פ)

13 Instead of the thorn shall come up the cypress, And instead of the brier shall come up the myrtle; And it shall be to the LORD for a memorial, For an everlasting sign that shall not be cut off.

כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ
צְדָקָה כִּי־קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לְבוֹא וְצִדְקָתִי
לְהַגִּילוֹת:

LVI¹¹ Thus saith the LORD: Keep ye justice, and do righteousness; For My salvation is near to come, And My favour to be revealed.

אֲשֶׁרִי אֲנֹשׁ יַעֲשֶׂה־זֹאת וּבֶן־אָדָם יִחְיֶה
כֹּה שְׁמֵר שַׁבָּת מִחֻלָּו וְשָׁמַר יָדוֹ מִעֲשׂוֹת
כָּל־רָע: (ס)

2 Happy is the man that doeth this, And the son of man that holdeth fast by it: That keepeth the sabbath from profaning it, And keepeth his hand from doing any evil.

וְאֶל־יֹאמֵר בֶּן־הַנֶּכֶד הַנִּלְוָה אֶל־יְהוָה
לֵאמֹר הַבְּדִל יַבְדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ
וְאֶל־יֹאמֵר הַסֹּרִיס הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ: (פ)

3 Neither let the alien, That hath joined himself to the LORD, speak, saying: 'The LORD will surely separate me from His people'; Neither let the eunuch say: 'Behold, I am a dry tree.'

כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה לְסֹרִיסִים אֲשֶׁר
יִשְׁמְרוּ אֶת־שַׁבָּתוֹתַי וּבָחֲרוּ בְּאֲשֶׁר חָפְצָתִי
וּמִחֻזְקִים בְּבְרִיתִי:

4 For thus saith the LORD Concerning the eunuchs that keep My sabbaths, And choose the things that please Me, And hold fast by My covenant:

וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב
מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֲתֶן-לֹא אֲשֶׁר לֹא
יִכָּרֵת: (ס)

5 Even unto them will I give in My house And within
My walls a monument and a memorial Better than
sons and daughters; I will give them an everlasting
memorial, That shall not be cut off.

וּבְנֵי הַגֵּזֶר הַנִּלְוִים עַל-יְהוָה לְשָׁרְתוֹ
וְלֵאמֹר אֶת-שֵׁם יְהוָה לְהַיּוֹת לוֹ
לְעַבְדִּים כָּל-שֹׁמֵר שַׁבַּת מִחֻלּוֹ
וּמִחֻזְקִים בְּבְרִיתִי:

6 Also the aliens, that join themselves to the LORD, to
minister unto Him, And to love the name of the
LORD, To be His servants, Every one that keepeth the
sabbath from profaning it, And holdeth fast by My
covenant:

וְהִבֵּאתִים אֶל-תֵּר קִדְשִׁי וְשִׂמְחָתִים
בְּבֵית תַּפְלְתִּי עוֹלֹתֵיהֶם וּזְבָחֵיהֶם לְרָצוֹן
עַל-מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית-תַּפְלָה יִקְרָא
לְכָל-הָעָמִים:

7 Even them will I bring to My holy mountain, And
make them joyful in My house of prayer; Their
burnt-offerings and their sacrifices Shall be
acceptable upon Mine altar; For My house shall be
called A house of prayer for all peoples.

נֹאם אֲדֹנָי יְהוָה מִקְבֶּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד
אֶקְבֹּץ עֲלָיו לְנִקְבְּצָיו:

8 Saith the Lord GOD who gathereth the dispersed of
Israel: Yet I will gather others to him, beside those of
him that are gathered.

הפטרת האזינו

The Haftarah is II Samuel 22:1 – 22:51. This Haftarah is read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one.

וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת-דִּבְרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת (ס) בְּיוֹם הִצִּיל יְהוָה אֹתוֹ מִכַּף
כָּל-אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׂאוֹל: (ס)

XXII:1 And David spoke unto the LORD the words of this
song in the day that the LORD delivered him out of
the hand of all his enemies, and out of the hand of
Saul;

וַיֹּאמֶר יְהוָה סֶלַעִי וּמְצֻדָּתִי וּמִפְלְטִי-לִי:

2 and he said: The LORD is my rock, and my fortress,
and my deliverer;

אֱלֹהֵי צוּרִי אֲחֻסֶּה-בּוֹ (ס) מִגְּנִי וּקַרְןִּי
יִשְׁעִי מִשְׁגָּבִי וּמִנוֹסִי (ס) מִשְׁעִי מִחַמָּס
תִּשְׁעֵנִי:

3 The God who is my rock, in Him I take refuge; My
shield, and my horn of salvation, my high tower, and
my refuge; My saviour, Thou savest me from violence.

מְהִלָּל אֶקְרָא יְהוָה (ס) וּמֵאֹיְבֵי אֲנִשֶּׁע:

4 Praised, I cry, is the LORD, and I am saved from mine
enemies.

כִּי אֶפְפָּנִי מִשְׁבְּרֵי-מָוֶת (ס) נַחֲלִי
בְּלִיעַל יִבְעַתָּנִי:

5 For the waves of Death compassed me. The floods of
Belial assailed me.

חֲבָלֵי שְׂאוֹל סָבְּבוּ (ס) קִדְמֹנִי מִקְשֵׁי
מָוֶת:

6 The cords of Sheol surrounded me; the snares of
Death confronted me.

בְּצַר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי
אֶקְרָא (ס) וַיִּשְׁמַע מִהִיכָלוֹ קוֹלִי וּשְׁוַעֲתִי
בְּאָזְנוֹ:

7 In my distress I called upon the LORD, yea, I called unto my God; and out of His temple He heard my voice, and my cry did enter into His ears.

(כ' ותגעש) ק' וַיִּתְּנָעַשׂ וַתִּרְעַשׁ
הָאָרֶץ (ס) מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ
וַיִּתְּנָעַשׂוּ כִּי־חָרָה לוֹ:

8 Then the earth did shake and quake, the foundations of heaven did tremble; they were shaken, because He was wroth.

עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּי תֹאכֵל (ס)
גַּחְלִים בָּעָרוּ מִמֶּנּוּ:

9 Smoke arose up in His nostrils, and fire out of His mouth did devour; coals flamed forth from Him.

וַיִּט שָׁמַיִם וַיִּרָד (ס) וַעֲרַפֵּל תַּחַת
רַגְלָיו:

10 He bowed the heavens also, and came down; and thick darkness was under His feet.

וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוּב וַיָּעֵף (ס) וַיֵּרָא עַל־
כַּנְפֵי־רוּחַ:

11 And He rode upon a cherub, and did fly; Yea, He was seen upon the wings of the wind.

וַיַּשֶּׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבֹתָיו סָכּוֹת (ס) חֲשֵׁרֶת־
מַיִם עָבִי שְׁחָקִים:

12 And He made darkness pavilions round about Him, gathering of waters, thick clouds of the skies.

מִנְּגִדָּה נִגְדוּ בָּעָרוּ גַחְלֵי־אֵשׁ: (ס)

13 At the brightness before Him coals of fire flamed forth.

יִרְעַם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֲלִיזוֹן יִתֵּן
קוֹלוֹ: (ס)

14 The LORD thundered from heaven, and the Most High gave forth His voice.

וַיִּשְׁלַח חֲצִיצִים וַיִּפְּצֵם בָּרָק (כ' ויהמם) ק'
וַיִּהָם:

15 And He sent out arrows, and scattered them; lightning, and discomfited them.

וַיִּהְיֶה אֶפְקֵי יָם וַיִּגְלוּ מוֹסְדוֹת תִּבְלָה (ס)
בְּגִעְרַת יְהוָה מִנְּשִׁמַּת רוּחַ אָפּוֹ:

16 And the channels of the sea appeared, the foundations of the world were laid bare by the rebuke of the LORD, at the blast of the breath of His nostrils.

וַיִּשְׁלַח מִמָּרוֹם יָקָחֵנִי (ס) יִמְשְׁנֵי מַמִּים
רַבִּים:

17 He sent from on high, He took me; He drew me out of many waters;

וַיִּצִלֵנִי מֵאִיְבֵי עָז (ס) מִשְׁנְאֵי כִּי אֶמְצֹ
מִמֶּנִּי:

18 He delivered me from mine enemy most strong, from them that hated me, for they were too mighty for me.

וַיִּקְדָּמֵנִי בַּיּוֹם אִידִי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן
לִּי: (ס)

19 They confronted me in the day of my calamity; but the LORD was a stay unto me.

וַיֵּצֵא לְמִדְבָּר אֶתִּי וַיַּחֲלֵצֵנִי כִּי־חָפֵץ
בִּי: (ס)

20 He brought me forth also into a large place; He delivered me, because He delighted in me.

וַיִּגְמְלֵנִי יְהוָה כְּצַדִּיקְתִּי כְּכֹר יְדֵי יוֹשִׁיב
לִי: (ס)

21 The LORD rewarded me according to my righteousness; According to the cleanness of my hands hath He recompensed me.

כִּי שָׁמַרְתִּי דְרָכַי יְהוָה וְלֹא רָשַׁעְתִּי מֵאֱלֹהִי: (ס)	22	For I have kept the ways of the LORD, And have not wickedly departed from my God.
כִּי כָל־מִשְׁפָּטוֹ לִנְגִדִי וְחֻקֹּתָיו לֹא־אָסוּר מִמֶּנָּה:	23	For all His ordinances were before me; And as for His statutes, I did not depart from them.
וְאֶהְיֶה תָּמִים לוֹ (ס) וְאֶשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנִי:	24	And I was single-hearted toward Him, And I kept myself from mine iniquity.
וַיִּשָּׁב יְהוָה לִי כְצַדִּיקְתִּי (ס) כְּבָרִי לִנְגִיד עֵינָיו:	25	Therefore hath the LORD recompensed me according to my righteousness, According to my cleanness in His eyes.
עִם־חֶסֶד תִּתְחַסֵּד (ס) עִם־גִּבּוֹר תִּמָּם תִּתְמָם:	26	With the merciful Thou dost show Thyself merciful, With the upright man Thou dost show Thyself upright,
עִם־נָכָר תִּתְבָּר (ס) וְעִם־עָקֹשׁ תִּתְפָּל:	27	With the pure Thou dost show Thyself pure; And with the crooked Thou dost show Thyself subtle.
וְאֶת־עַם עָנִי תוֹשִׁיעַ (ס) וְעֵינֶיךָ עַל־ רָמִים תִּשְׁפִּיל:	28	And the afflicted people Thou dost save; But Thine eyes are upon the haughty, that Thou mayest humble them.
כִּי־אָתָּה נִירִי יְהוָה (ס) נִיהוּה נִגִּית חֹשֶׁכִּי:	29	For Thou art my lamp, O LORD; And the LORD doth lighten my darkness.
כִּי בָכָה אֲרוּץ גִּדּוּד (ס) בְּאֱלֹהֵי אֲדָלָג־ שׁוֹר:	30	For by Thee I run upon a troop; By my God do I scale a wall.
הָאֵל תָּמִים דְּרָכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה (ס) מִגֵּן הוּא לְכָל הַחֹסִים בּוֹ:	31	As for God, His way is perfect; The word of the LORD is tried; He is a shield unto all them that take refuge in Him.
כִּי מִי־אֵל מִבְּלָעַדִּי יְהוָה (ס) וּמִי צוֹר מִבְּלָעַדִּי אֱלֹהֵינוּ:	32	For who is God, save the LORD? And who is a Rock, save our God?
הָאֵל מְעוֹזִי חֵיל (ס) וַיִּתֵּר תָּמִים (כ') דְּרָכּוֹ] ק' דְּרָכִי]:	33	The God who is my strong fortress, And who letteth my way go forth straight;
מְשֻׁנָּה (כ' רַגְלִיו) ק' רַגְלִי] פְּאִילוֹת (ס) וְעַל בָּמֹתַי יַעֲמִדֵנִי:	34	Who maketh my feet like hinds', And setteth me upon my high places;
מְלַמֵּד יָדַי לְמַלְחָמָה (ס) וַנִּתֵּת קֶשֶׁת־ נְחוּשָׁה זְרַעְתִּי:	35	Who traineth my hands for war, So that mine arms do bend a bow of brass.
וַתִּתֵּן־לִי מִגֵּן יִשְׁעֶךָ וַעֲנִתָּה תִּרְבִּנִי: (ס)	36	Thou hast also given me Thy shield of salvation; And Thy condescension hath made me great.
תִּרְחִיב צַעְדִּי תַחְתָּנִי וְלֹא מָעַדוּ קַרְסֵלִי:	37	Thou hast enlarged my steps under me, And my feet have not slipped.

אֲרִדְפָּה אִיְבֵי וְאֲשְׁמִידֶם (ס) וְלֹא אָשׁוּב
עַד-כָּלוּתָם:

38 I have pursued mine enemies, and destroyed them;
Neither did I turn back till they were consumed.

וְאֶכְלָם וְאֶמְחָצֶם וְלֹא יִקְוּמוּן (ס) וַיִּפְּלוּ
תַּחַת רַגְלִי:

39 And I have consumed them, and smitten them
through, that they cannot arise; Yea, they are fallen
under my feet.

וַתַּזְרֵנִי חֵיַל לַמִּלְחָמָה (ס) תִּכְרִיעַ קִמִּי
תַּחְתָּנִי:

40 For Thou hast girded me with strength unto the
battle; Thou hast subdued under me those that rose up
against me.

וְאִיְבֵי תַתָּה לִי עָרַף מִשְׁנְאֵי
וְאֶצְמִיתָם: (ס)

41 Thou hast also made mine enemies turn their backs
unto me; Yea, them that hate me, that I might cut
them off.

יִשְׁעוּ וְאֵין מִשִּׁיעַ אֶל-יְהוָה וְלֹא עָנָם:

42 They looked, but there was none to save; Even unto
the LORD, but He answered them not.

וְאֲשַׁחֲקֶם כַּעֲפַר-אֲרֶץ (ס) כְּטִישַׁחוּצוֹת
אֲדָקֶם אֲרָקֶעֶם:

43 Then did I beat them small as the dust of the earth, I
did stamp them as the mire of the streets, and did
tread them down.

וְהַפְּלַטְנִי מִרִיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ
גּוֹיִם (ס) עַם לֹא-יָדַעְתִּי יַעֲבֹדֵנִי:

44 Thou also hast delivered me from the contentions of
my people; Thou hast kept me to be the head of the
nations; A people whom I have not known serve me.

בְּנֵי נָכָר יִתְכַּחֲשׁוּ-לִי לְשִׁמוֹעַ אֲזֹן וְשָׁמְעוּ
לִי: (ס)

45 The sons of the stranger dwindle away before me; As
soon as they hear of me, they obey me.

בְּנֵי נָכָר יִפְּלוּ וַיִּחַגְּרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם:

46 The sons of the stranger fade away, And come halting
out of their close places.

חִי-יְהוָה וּבָרְכֵה צוּרִי (ס) וַיִּרָם אֱלֹהֵי
צוּר יִשְׁעִי:

47 The LORD liveth, and blessed be my Rock; And
exalted be the God, my Rock of salvation; .

הָאֵל הַנֶּתֵּן נִקְמַת לִי (ס) וּמַרְיֵד עַמִּים
תַּחְתָּנִי:

48 Even the God that executeth vengeance for me, And
bringeth down peoples under me,

וּמוֹצִיאֵי מֵאִיְבֵי וּמִקִּמִּי תִרְוַמְנִי (ס)
מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי:

49 And that bringeth me forth from mine enemies; Yea,
Thou liftest me up above them that rise up against me;
Thou deliverest me from the violent man.

עַל-כֵּן אוֹדֶה יְהוָה בְּגוֹיִם (ס) וּלְשִׁמְךָ
אֲזַמְּרָ:

50 Therefore I will give thanks unto Thee, O LORD,
among the nations, And will sing praises unto Thy
name.

(כ' מגדיל) [ק' מגדול] יִשׁוּעוֹת מִלְכּוֹ
וְעִשָּׂה-חֶסֶד לְמִשְׁיחוֹ (ס) לְדָוִד וּלְזֶרְעוֹ
עַד-עוֹלָם: (פ)

51 A tower of salvation is He to His king; And showeth
mercy to His anointed, To David and to his seed, for
evermore.

הפטרת וזאת הברכה

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון מִשְׁרֵת מֹשֶׁה
לֵאמֹר:

מֹשֶׁה עֲבָדִי מָתָּה וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת־
הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כָּל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף־רַגְלְךָם בּוֹ
לָכֶם נִתְּתִיו כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה:

מִהַמִּדְבָּר וְהַלְבָנוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנָּהָר
הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כָּל אֶרֶץ הַחִתִּים וְעַד־
הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יְהִי גְבוּלְכֶם:

לֹא־יִתְצַב אִישׁ לִפְנֶיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ
כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ לֹא
אֶרְפֶּךָ וְלֹא אֶעֱזָבְךָ:

חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אַתָּה תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתָם לָתֶת
לָהֶם:

רַק חֲזַק וְאַמֵּץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוֶּךָ מֹשֶׁה עֲבָדִי אֶל־תִּסּוּר
מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמָאוֹל לְמַעַן תִּשְׁכִּיל בְּכָל־
אֲשֶׁר תִּלְךָ:

לֹא־יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ
בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת
כְּכָל־הַכְּתוּב בּוֹ כִּי־אָז תִּצְלִיחַ אֶת־
דְּרָכְךָ וְאָז תִּשְׁכִּיל:

הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק וְאַמֵּץ אֶל־תִּפְחָד וְאֶל־
תַּחַת כִּי עִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר
תִּלְךָ: (פ)

וַיִּצְוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שֹׁטְרֵי הָעָם לֵאמֹר:

1:1 Now it came to pass after the death of Moses the
servant of the LORD, that the LORD spoke unto
Joshua the son of Nun, Moses' minister, saying:

2 'Moses My servant is dead; now therefore arise, go over
this Jordan, thou, and all this people, unto the land
which I do give to them, even to the children of Israel.

3 Every place that the sole of your foot shall tread upon,
to you have I given it, as I spoke unto Moses.

4 From the wilderness, and this Lebanon, even unto
the great river, the river Euphrates, all the land of the
Hittites, and unto the Great Sea toward the going
down of the sun, shall be your border.

5 There shall not any man be able to stand before thee
all the days of thy life; as I was with Moses, so I will be
with thee; I will not fail thee, nor forsake thee.

6 Be strong and of good courage; for thou shalt cause
this people to inherit the land which I swore unto
their fathers to give them.

7 Only be strong and very courageous, to observe to do
according to all the law, which Moses My servant
commanded thee; turn not from it to the right hand
or to the left, that thou mayest have good success
whithersoever thou goest.

8 This book of the law shall not depart out of thy
mouth, but thou shalt meditate therein day and
night, that thou mayest observe to do according to all
that is written therein; for then thou shalt make thy
ways prosperous, and then thou shalt have good
success.

9 Have not I commanded thee? Be strong and of good
courage; be not affrighted, neither be thou dismayed:
for the LORD thy God is with thee whithersoever
thou goest.'

10 Then Joshua commanded the officers of the people,
saying:

עברו בקרב המחנה וצונו את העם
לאמר הכינו לכם צידה כִּי בעוד שלשת
ימים אתם עברים את הירדן הזה לבוא
לרשת את הארץ אשר יהנה אליהם
נתן לכם לרשתה: (פ)

ולראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה
אמר יהושע לאמר:

זכור את הדבר אשר צוה אתכם משה
עבד-יהוה לאמר יהנה אליהם מנחת
לכם ונתן לכם את הארץ הזאת:

נשיכם טפכם ומקניכם ישבו בארץ
אשר נתן לכם משה בעבר הירדן ואתם
תעברו חמושים לפני אחיהם כל גבורי
החיל ועזרתם אותם:

עד אשר ינח יהוה ו לאחיהם ככם
וירשו גם-המה את הארץ אשר-יהנה
אליהם נתן להם ושבתם לארץ
ירשתכם וירשתם אותה אשר נתן לכם
משה עבד יהוה בעבר הירדן מזרח
השמש:

ויענו את-יהושע לאמר כל אשר-צויתנו
נעשה ואל-כל-אשר תשלחנו נלך:

ככל אשר-שמענו אל-משה כן נשמע
אליו רק יהיה אלהיה עמך כאשר
היה עם-משה:

כל-איש אשר-ימרה את-פיו ולא-ישמע
את-דבריו לכל אשר-תצוונו יומת רק
חזק ואמן: (פ)

11 'Pass through the midst of the camp, and command the people, saying: Prepare you victuals; for within three days ye are to pass over this Jordan, to go in to possess the land, which the LORD your God giveth you to possess it.'

12 And to the Reubenites, and to the Gadites, and to the half-tribe of Manasseh, spoke Joshua, saying:

13 'Remember the word which Moses the servant of the LORD commanded, you, saying: The LORD your God giveth you rest, and will give you this land.

14 Your wives, your little ones, and your cattle, shall abide in the land which Moses gave you beyond the Jordan; but ye shall pass over before your brethren armed, all the mighty men of valour, and shall help them;

15 until the LORD have given your brethren rest, as unto you, and they also have possessed the land which the LORD your God giveth them; then ye shall return unto the land of your possession, and possess it, which Moses the servant of the LORD gave you beyond the Jordan toward the sunrising.'

16 And they answered Joshua, saying: 'All that thou hast commanded us we will do, and whithersoever thou sendest us we will go.

17 According as we hearkened unto Moses in all things, so will we hearken unto thee; only the LORD thy God be with thee, as He was with Moses.

18 Whosoever he be that shall rebel against thy commandment, and shall not hearken unto thy words in all that thou commandest him, he shall be put to death; only be strong and of good courage.'

מפטיר לשבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.

וביום השפֿת שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן וְנִסְכָּה:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עֹלֹת שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד
וְנִסְכָּה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

וּבְרֵאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה
פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כִּבְשִׁים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאַיִל הָאֶחָד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה
לַיהוָה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי תֵּהִין יְהִיָּה לַפָּר וּשְׁלִישֵׁת
תֵּהִין לְאַיִל וּרְבִיעִית תֵּהִין לְכֶבֶשׂ יֵינ נֹאת
עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה
עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15. The Haftarah is Isaiah 66:1 – 24.

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ
הַנֶּדֶם רִגְלִי אֵי־יָהּ בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי
וְאֵי־יָהּ מְקוֹם מְנוּחָתִי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

וְאֶת־כָּל־אֲלֹהֵי יָדֵי עֲשָׂתָה וַיְהִיו כָּל־אֲלֹהֵי
נֶאֱמַר־יְהוָה וְאֶל־יָהּ אֶפְשֵׁי אֶל־עָנִי
וְנִכְחֵ־רוּחַ וְחָרָד עַל־דְּבָרִי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְף
כָּלֵב מַעֲלָה מִנֶּחֱחַ דֶּם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה
מִבְרָךְ אֲנִי גַם-הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נַפְשָׁם חִפְצָה:

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּוֹרָתָם
אָבִיא לָהֶם יָעַן קְרָאתִי וְאִין עֲוֹנָה דְּבַרְתִּי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבִאֲשֶׁר
לֹא-חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׁנֵאִיכֶם מִנְדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שֹׁאֵן מֵעִיר קוֹל מִהִכָּל קוֹל יְהוָה
מִשְׁלֵם גָּמוּל לְאִיבָיו:

בְּטָרֶם תַּחֲלִיל יִלְדָה בְּטָרֶם יָבֹא תֵּבֶל לָהּ
וְהַמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל
אֶרֶץ בְּיֹם אֶחָד אִם-יִוָּלַד גּוֹי פֶּעַם אַחַת
כִּי-תֵלֶּה גַם-יִלְדָה צִיּוֹן אֶת-בָּנֶיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה
אִם-אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעַצְרָתִי אָמַר אֱלֹהֶיךָ: (ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל-אֲהֲבֶיהָ
שִׂישׂוּ אִתָּהּ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׁד תִּנְחַמֶּיהָ
לְמַעַן תִּמְצְוּ וְהִתְעַנְּגַתֶּם מִזֵּי כְבוֹדָהּ: (ס)

כִּי-כֵהָ אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה אֶלֶיָּהּ כְּנָהָר
שְׁלֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶּם
עַל-צֶדֶד תִּנְשְׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים תִּשְׁעֹשְׁעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוּ תִנְחַמְנֶהוּ בֶן אֲנָכִי
אֲנַחֲמְכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמּוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

Even so I will choose their mockings, And will bring their fears upon them; Because when I called, none did answer; When I spoke, they did not hear, But they did that which was evil in Mine eyes, And chose that in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His word: Your brethren that hate you, that cast you out for My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified, That we may gaze upon your joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וְרֵאִיתֶם וְשֵׁשׁ לְבַבְכֶם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא
תִּפְרָחְנָה וְנוֹדַעַה יְד־יְהוָה אֶת־עַבְדּוֹ
וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and your bones shall flourish like young grass; and the hand of the LORD shall be known toward His servants, and He will have indignation against His enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכַּבְתָּיו לְהָשִׁיב בַּחֲמָה אָפּוֹ וְגַעַרְתּוֹ
בְּלֶהֱבִיאֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots shall be like the whirlwind; to render His anger with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבַחֶרֶב
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חָלָלִי יְהוָה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His sword with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגִּנּוֹת אַחֵר
(כ' אַחַד) [ק' אַחַת] בַּתּוֹךְ אֲכָלִי בָשָׂר
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבֵּר יַחְדָּו יִסָּפוּ
נָא־יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִּי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה
לִקְבֹּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשׁוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמַּתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵתָם וּפְלִיטִים
אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד מִשְׁכֵּי קֶשֶׁת
תִּבֵּל וַיּוֹן הָאִיִּים הָרְחֻקִּים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בְּסוּסִים וּבְרֶכֶב וּבַצִּמְדִּים
וּבַפָּרָדִּים וּבַכְּרֹת עַל הַר קָדְשִׁי
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נָא־יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מִדִּי-חֹדֶשׁ בְּחַדָּשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת
בְּשַׁבְתּוֹ יָבֹוא כָּל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
אֲמַר יְהוָה:

23

And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי
כִי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה
וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ
בְּחַדָּשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְתּוֹ יָבֹוא כָּל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמַר יְהוָה

24

And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

The Haftarah for Shabbat Mahar Hodesh is I Samuel 20:18 – 42.

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מֵחֵר חֹדֶשׁ וּנְפֻקְדָתָ כִּי
יִפְקֹד מוֹשְׁבֶךָ:

XX:18

And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וְשַׁלַּשְׁתָּ תַּגְרָד מָאֹד וּבָאתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבְּתָ
אֶצֶל הָאֶבֶן הָאֵזֶל:

19

And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשֶּׁת הַחֲצִים צָדָה אֹרֶחַ
לְשַׁלַּח-לִי לַמַּטְרָה:

20

And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנֶּעֱר לְךָ מֵצֵא
אֶת-הַחֲצִים אִם-אָמַר אֲמַר לַנֶּעֱר הִנֵּה
הַחֲצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחְנִי וּבָאָה כִּי-שָׁלוֹם
לְךָ וְאִין דְּבַר חַי־יְהוָה:

21

And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם-כֹּה אָמַר לְעֹלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנִּי
וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שָׁלַחְךָ יְהוָה:

22

But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.

וְהַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23

And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.'

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' ע"ל) [ק' אֶל-] לֶאֱכֹל:

24

So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.

וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבֹו כַּעֲשֶׂם בְּכַעֲשֶׂם
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר
מִצַּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:

25

And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא־דָבַר שְׁאוּל מֵאוֹמֶה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי
אָמַר מִקֵּרָה הוּא בָלְתִי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא
טָהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֵת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֵד מְקוֹם
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ
מִדָּוִעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִׁי גַם־תָּמוּל גַּם־חַיּוֹם
אֶל־הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל דָּוִד
מֵעַמְדִי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בְעִיר וְהוּא צָוָה־לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא וְאֶרְאֶה
אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן
הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחַר־אַף שְׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בֶּן־נַעֲוֹת הַמַּרְדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר
אֶתָּה לְבֶן־יִשִׁי לְבָשְׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עֶרְוַת
אִמֶּךָ:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִׁי חַי
עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוֹמַת מָוֶה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיָּטֵל שְׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ
וַיָּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו
לְהָמִית אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בְּחַר־יָאָר
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לָחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד
דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רָץ מֵצֵא נָא אֶת־תַּחֲצִים
אֲשֶׁר אֲנִי מוֹרֶה הַנֶּעֱר רָץ וְהוּא־יָרָה
הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנֶּעֱר עַד־מָקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעֱר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעֱר מִהֲרָה חֲוֹשָׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֶעֱר יְהוֹנָתָן אֶת־כִּי
הַחֲצִי) [ק' תַּחֲצִים] וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנֶּעֱר לֹא־יָדָע מְאוּמָה אֲדָּ יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנֶּעֱר אֲשֶׁר־לּוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנֶּעֱר בָּא וְדָוִד קָם מֵאַצֵּל הַגִּב וַיִּפֹּל
לְאַפּוֹ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשָּׁקוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין
זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'